

PARLAQ SƏTİRLƏR

**İmam Xameneinin müqavimət ədəbiyyatı
barədə fikirləri**

Tərtib edən: Əli Şirazi

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Kitabın adı:.....Parlaq sətirlər
Tərtib edən:.....Əli Şirazi
Tərcümə edən:.....Doktor Vüsal Hüseynzadə
Çap tarixi:.....2020
Çap növbəsi:.....Birinci
Tiraj:.....1000

«Издательство Полипресс»
Тверь, Комсомольский проспект, дом 19.
Тел.: (4822) 55-18-77, 500-249,

ISBN 9-29-024519-9

Giriş

İslam inqilabının böyük rəhbəri Ayətullah İmam Xameneinin müqəddəs müdafiə ədəbiyyatı barədə qeydlərini kitab şəklinə salmaq qərarına gəldim. Bu kitab onun uyğun mövzuda bütün fikirlərini əhatə etmir, ancaq əldə olanları elə tərtib etmişəm ki, cəmiyyətdə sözügedən kitablara diqqətin necə çoxaldığını göstərsin.

İlk qeyd yazıçıların və fikir adamlarının bu yeni ədəbiyyata müraciət etməsi üçün çağırış idi. Bu çağırış çoxlarını müqavimət ədəbiyyatına bağladı, bu gün dünya miqyasında milyonlarla oxucunu başına toplamış bir ədəbiyyat formalaşdırdı.

Müharibə kitablarını dəqiq mütlaliə etməsi, yazıçı və nəşriyyatları həvəsləndirməsi, xatirə müəlliflərini dəyərləndirməsi, dövlət məmurlarını, hərbciləri, tələbələri, ruhaniləri və xalqın digər təbəqələrini bu kitabları oxumağa həvəsləndirməsi, xalqı bu ədəbiyyatla tanış etmək üçün aidiyyəti qurumlara müraciəti, mübarizə, fədakarlıq və şəhadət ruhiyyəsini gücləndirməkdən ötrü bir çoxunu onların tərcüməsinə və müxtəlif ölkələrdə çapına qane etməsi İmam Xameneinin bu müqəddəs sahədə gördüyü işlərin yalnız bir qismidir.

Bu tövsiyələr müqavimət ədəbiyyatçıları həvəsləndirdi, onlar bu gənc ədəbiyyatın necə dəyərli olduğunu başa düşüb can-başla çalışmağa başladılar.

Qarşınızdakı kitab rəhbərin misilsiz əzəmətini göstərən bir tablodur, onun çox geniş mütlaliəsini, müharibə əsərlərinə peşəkar yanaşmasını və dünya ədəbiyyatı ilə müqayisə olunan bu yeni ədəbiyyatı formalaşdırmaq istiqamətində müdrik tövsiyələrini nümayiş etdirir.

İmam Xamenei hər bir müsəlmanı, azadlıqsevər insanı bu kitablara tanış etməyi qarşısına məqsəd qoyub. Çünki onların gözəlliyi və cəlbediciliyi mütlaliənin inkişafına səbəb olur, oxucunu allahçı, mübariz, fədakar və həqiqətsevər bir insana çevirmək gücündədir.

"Mən və kitab" və "Xatirələrin yaşıl mehi" kitablarının nəşri, xalqı İmam Xameneinin baxışı ilə tanış etmək üçün səkkizillik müharibəyə aid bəzi kitablara yazdığı rəylərin təqdimat mərasimləri, rəy sərgilərinin keçirilməsi və bu mövzuda məqalələrin yazılması müqəddəs müdafiə

ilə bağı kitabların yazılması, mütaliəsi və tərcüməsi sahəsində gözəçarpan irəliləyiş yarada bildi.

“Parlaq sətirlər”in nəşri ilə bu ürəkaçan çağırışı mütaliə adamları ilə bölüşməyi arzu edirəm. Ümidvaram ki, ömrümüzün bir hissəsini bu əsərlərin mütaliəsinə həsr etməklə ölkəmizdə və dünyada böyük addımlar atmış olacağıq.

Birinci fəsil: Mərifət bacası

Müqavimət ədəbiyyatının dəyəri

Əfsanəyə bənzər həqiqət

Siz əzizlər bu günə qədər macərə dolu yol keçmişsiniz. Bizim ölkəmizdə pasdarlıq¹ tarixi əfsanəyə bənzər bir tarixdir. Fədakar pasdarlarımızın həyatının müəyyən hissələri kitab şəklinə salınıb digər dillərə tərcümə olunsay, böyük ehtimalla, səkkizillik məcburi müharibə dövrü, qanlı Kürdüstan iğtişəşləri, şəhadət xonçaları və şəhid ailələrinin vəziyyəti barədə dərin məlumatı olmayanların 80-90 faizi onları əfsanə hesab edərdi. Onlar həqiqətdir, ancaq adi insan həyatından o qədər yüksəkdə durur ki, bugünkü insana qəribə gəlir. Korpusun,² inqilab keşikçilərinin tarixi belədir.³

Yolgöstərən ulduz

Dəfələrlə demişik ki, dünya yeni mərhələyə keçid dövründədir. Yeni mərhələnin formalaşmasında bizim niyyət və əməllərimizin də təsiri olacaq. Yolu itirmədiyimizdən əmin olmaq üçün sizin kimi keçmiş əsirlərin həyatı bizə yolgöstərən ulduz ola bilər.

Təkidlə tövsiyə edirəm ki, əsirlik xatirələri deyilsin, yazılsın, çəkilsin, onlara dair dəyərli sənət əsərləri yaradılsın. Bu, yalnız bir hadisəni müdafiə etmək, ona dəstək vermək deyil, xalqımızın qələbə sənədini imzalamaq, qətiləşdirməkdir. Bu iş mütləq görülməlidir. Mən ölkənin ədəbiyyat və incəsənət xadimlərindən və media rəhbərlərindən istəyirəm ki, bu işi görsünlər. Siz də gərək kömək edəsiniz. Burada dostların söylədiyi və mənim də xəbərdar olduğum kimi, xoşbəxtlikdən, çoxlu sənədlər vardır. Onlardan əlavə, sizin özünüz də canlı sənədlərsiniz. Yaddaşınızdan kömək alın, hadisələri artırıb-əskiltmədən, olduğu kimi söyləyin. Bunlar bədii-incəsənət gözəlliyi ilə təqdim olunanda qəlblərdə fırtına qoparar. Sizin əsirliyinizin və azadlığınızın bir missiyası da budur.⁴

¹ İslam İnqilabının Keşikçiləri Korpusunun çavuş, gizir və zabitləri Pasdar adlanır.

² İslam İnqilabının Keşikçiləri Korpusu nəzərdə tutulur.

³ İmam Hüseyin (ə) doğum günü və Pasdar günü münasibəti ilə çıxışından, 07.02.92.

⁴ Əsirlikdən qayıdanlarla görüşdə çıxışından, 15.08.12.

Qələbə amili

Mən şəhidlərin vəsiyyətnamələrinə, ailələrinə yazdıqları məktublara toxunmaq istəyirəm. İmam Xomeyni bütün xalqa bu vəsiyyətnamələri oxumağı tövsiyə edib. Görəsən, səbəb nədir? Vəsiyyətnamə müharibə gündəliyi deyil. İnsan müharibəni bu vəsiyyətnamələrdən öyrənmək istəsə, heç nə başa düşməz. Bu vəsiyyətnamələr daha böyük bir məzmunu ehtiva edir, göstərir ki, Fəthülmübin, yaxud Beytülmuqəddəs kimi bir əməliyyat hansı səbəbdən qələbə çaldı; necə oldu ki, düşmənin təpədən-dırnağa qədər silahlanmış hərbi birləşmələri bütün imkanlarına baxmayaraq, bizim həm say, həm hərbi texnika baxımından məhdud imkanlı döyüşçülərimizə qalib gələ bilmədi. Nə üçün? Bunu döyüşçülərimizin əhval-ruhiyyəsi bizə açıqlayır. Əsas amil odur ki, döyüşçülərimizin hər birinin daxilində Allah-Taalanın yerdə ilahi canişin təyin etdiyi bir insan yaranmışdı. O insan Allahın yardımını ilə maddi şərtləri dəf edib böyük işlər görə bildi. İnsan bu xırdalıqları vəsiyyətnamələrdən anlayır. Bizim müqəddəs müdafiəmiz belə baş tutmuşdur.¹

İnqilab möcüzəsi

Şəhidləri anmaq, adlarını yaşatmaq, gördükləri işlər barədə araşdırma aparmaq, həyatlarından, mübarizələrindən, döyüşlərindən yazılı, görüntülü və digər əsərlər yaratmaq çox dəyərli işlərdir.

Müqəddəs müdafiə insanların daxilində gizlənmiş istedadların möhtəşəm şəkildə üzə çıxmasına səbəb oldu. Hərbi məsələlər barədə heç bir biliyi olmayan bir gənc korpusdan cəbhəyə yollanır, bir-iki ilin ərzində isə bir hərbi strateqə çevrilir. Bu, olduqca önəmli məsələdir. Siz şəhidlərin, böyük komandirlərin, misal üçün, Şəhid Həsən Baqirinin² həyatına baxsanız, görərsiniz ki, yaşı iyirmidən bir qədər artıq olan bu gənc əməlli-başlı strateqdir. Kim bunu inkar etsə, deməli, ondan xəbəri yoxdur. Söhbət nə zamandan gedir? 1982-ci ildən. Cəbhəyə nə vaxt

¹ "Nur yolçuları" ekskursiya mərkəzinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 17.03.14.

² Əsl adı Qulamhüseyn Əfşurdi olan bu şəhid 1955-ci ildə Tehrandə doğulmuş, 1982-ci ildə Fəkkədə şəhadətə qovuşmuşdur. O, müqəddəs müdafiə dövrünün ən gənc komandiri kimi şəhadət zamanı korpusun Quru Qoşunlarının komandan müavini idi. Onun barəsində "Kod adı: Həsən Baqiri" kitabı dilimizə tərcümə olunmuşdur.

gedib? 1980-ci ildə. Əsgər səviyyəsindən hərbi strateq səviyyəsinə qədər 20-25 illik yol var. Bu gənc həmin yolu iki il ərzində qət etmişdir. Bu, çox mühüm məsələdir. Biz şəhidlərin, dünyadan köçənlərin adlarını çəkirik, ancaq sağ qalanlar da çoxdur. Burada oturmuş cənab Mürtəza Qurbani və digərləri də belə olmuşlar. Bir nümunə Şəhid Bakiridir.¹ O, müharibənin əvvəlində universiteti yeni bitirmişdi. Bir müddət hərbi hissədə olmuş, sonra İmam Xomeyninin göstərişi ilə oradan uzaqlaşmışdı. Ancaq siz ona Beytülmuqəddəs, Xeybər və Fəthülmübin əməliyyatlarında baxın. O, bir diviziyanı, bəzi yerlərdə isə bir qərargahı idarə edən peşəkar komandirdir. Bu, möcüzə deyil?! Bunlar inqilabın möcüzələridir.²

İnqilabın yeniliyini qorumaq

Səkkizillik məcburi müharibə Allahın inqilaba gizli yardımlarından biri idi. O, inqilabın vaxtından əvvəl qocalmasının qarşısını aldı, onu yeni və təvətlə saxladı. Hələ də belədir. Möhtəşəm müharibə dövründə baş vermiş hadisələr indi də təkrarlansa, deyilsə, açıqlansa, eyni yardımı edəcək...

Müqəddəs müdafiə inqilabın böyük imkanlarından biri idi... İmam Xomeyni Allah-Taalanın verdiyi misilsiz güclə, habelə xalq sonsuz ixlas və fədakarlıqla müharibəni imkana çevirdi. Düşünürəm ki, bu müqəddəs müdafiə olmasaydı, inqilabımız çox zəifləyərdi...

Bu müharibə çox mühüm amil idi. Onda baş vermiş çoxlu hadisələr, insanların yetişməsi, möhkəmlənməsi və bəlkə də çoxunuzun məndən yaxşı bildiyi digər məsələlər bizə çox kömək etdi.³

¹ Azərbaycanlıların Aşura diviziyasının komandiri olmuş Şəhid Mehdi Bakiri 1954-cü ildə Miyandoabda dünyaya gəlmiş, 1984-cü ildə Məcnun adasında şəhadətə qovuşmuşdur.

² Mazandaran vilayətinin veteranlarının və on min şəhidinin anım tədbirinin təşkilatçıları ilə görüşdə çıxışından, 16.12.13.

³ İnqilab dövrünün incəsənət xadimləri ilə görüşdə çıxışından, 02.02.17.

Qələbənin nəqli

Biz səkkizillik müharibədə mütləq qələbə əldə etdik. Müharibəni biz başlamamışdıq, hansısa bölgəni tutmağa çalışmırdıq. Bir düşmən bütün dünyanın yardımıyla bizə hücum etmişdi, torpaqlarımızın bir hissəsini almaq istəyirdi. Biz mərd-mərdanə vuruşduq və o, məqsədinə çatmadan kor-peşman geri döndü. Bundan üstün qələbə olur?! Biz bu qələbəni bütün xüsusiyyətləri ilə, onu yaradan milyonlarla hadisə ilə birgə nəql etməliyik. Bu, yazıçıların, kinematoqrafların, şairlərin, rəssamların – bütün ədəbiyyat və incəsənət adamlarının işidir.¹

Milli xüsusiyyətlərin aşkara çıxması

Müharibələr hər bir xalqın tarixinin ən aydın hissələrindən biridir və yaxşı çatdırılsa, onun əsl xüsusiyyətlərini göstərir. Bu xüsusiyyətlər hərbi əməliyyatların keçirildiyi müharibə dövründə daha aydın görünür. Çünki bir xalqın təməl keyfiyyətləri müharibədə ortaya çıxır, milli inkişaf üçün mövcud daxili imkanlar müharibədə bəlli olur.

Biz müharibədə başa düşdük ki, xalqımız böyük bir imkana malikdir. Bu, xalqın məsuliyyət hissindən ibarətdir. İran xalqı belədir. Misal üçün, qətnamə qəbul ediləndən sonra düşmənin yaranmış fürsətdən sui-istifadə etdiyini gördükdə cəbhələr misli görünməmiş şəkildə könüllülərlə doldu. Biz BMT-nin 598 sayılı qətnaməsini qəbul edəndən sonra İraq tərəfi qəfil hücumla keçdi. Xalq gördü ki, düşmən fürsətçillik edir. Bu zaman hamı məsuliyyət hiss etdi, heç kim demədi ki, daha iş-işdən keçib, qəbul etməyədilər; nə üçün imam qəbul etdi? Bir xalq belə deyə bilər, amma demədi. Bu bizim milli xüsusiyyətimizdir. Biz bunu müharibədə başa düşdük. Ondan öncə inqilabda da başa düşmüşdük; digər böyük hadisələrdə də həmçinin. Bir xalqın xüsusiyyətlərini bilmək üçün müharibə dövrü kimisi yoxdur. Tarixi yazmaqda hansı məqsədiniz varsa, həmin məqsədə müharibə tarixini yazmaqda daha tez nail olmaq mükündür...

Müharibədə həqiqətləri, hadisələrin xırdalıqlarını sənətkar gözü ilə görənlər, sənətkar qələmi və ya fırçası ilə təsvir edən istedadlı bir adamın olması olduqca dəyərlidir. Mən mütləq adamıyam, roman, hekayə və

¹ Müqəddəs müdafiə əsərləri üzərində işləyən ədəbiyyatçı və sənətkarlarla görüşdə çıxışından, 27.09.2000.

digər ədəbiyyatları oxuyuram. Müharibə uşaqlarının xatirələrinin də çoxunu oxumuş, həzz almışam. Bizim romanımız azdır. Onlar bir cəhətdən bizim təxminən ən yaxşı əsərlərimizdir. Çünki möhtəşəm bir şeydir. Yaxşı təsvir etsəniz, səhnə möhtəşəm səhnədir...

Bizim müharibəmizdə cəbhəyə gedən uşaqlar sadə uşaqlar idilər, güllənin, avtomatın nə olduğunu bilmirdilər. Ancaq müharibədən peşəkar general kimi çıxdılar. Bu, olduqca əhəmiyyətli məsələdir. Müharibə böyük generallar yetişdirən bir yer oldu; özü də əsgər və hərbiçilərdən yox, adi insanlardan yetişdirdi, istedadları inkişaf etdirdi. Bunu təsvir etmək olar. Mənəvi dəyərlər, son bir neçə ildə mənim oxuduğum kitablarda təsvir olunmuş fədakarlıq, xalq önündə təzim, Allaha təzim, Allahdan başqaları qarşısında gözütoxluq, böyük cəsəət və digər dəyərlər bizim milli xüsusiyyətlərimizdir. Bunlar İslam dəyərləridir. Müharibəni təsvir edərkən bunların üstündə dayanmaq olar. Müharibə dəyərlərini bədii qələmlə təsvir edənlər çox böyük iş görürlər.¹

İxlas və müqavimət

Məncə, müharibə islami və inqilabi ruhiyyənin, düzgün müsəlman xüsusiyyətlərinin ortaya çıxması üçün olduqca əhəmiyyətli bir amil olub, bu cəhətdən çox dəyərlidir. Elə dövrə və mühitə görə həqiqətən, şükür eləmək lazımdır. Müharibə öz-özlüyündə xoşagələn bir şey deyil, ancaq pulun o biri üzünü bizə olduqca dəyərlidir. Biz indi müharibə vəziyyətində deyilik, öz əlimizlə müharibə yaratmaq fikrimiz də yoxdur, ancaq həmin səkkiz il müharibə bizim tariximizi qidalandırmalıdır. Biz məcburən qatıldığımız səkkizillik müharibədən, oradakı müqavimət, ixlas, fədakarlıq ruhiyyəsindən və digər dəyərlərdən bəhrələnməliyik.

Sizin yazılarınızdakı ixlas amili insanı təsirləndirir. İxlas barədə təqdim etdiyiniz hər bir şey çox əhəmiyyətlidir. Hamı fədakarlıq edir. Təəssübkeşlikdən və özünü göstərməkdən ötrü fədakarlıq edib ölümə gedənlər də var. Məsələn, bir pilot təyyarə ilə manevr zamanı xalqın gözü önündə havada dövrə vurur. Onda da ölüm təhlükəsi var, amma özünü göstərməkdən ötrü bu riskə gedir. Bəzi insanlar özlərini

¹ Müqəddəs müdafiə həftəsi tədbirlərinin təşkilatçıları ilə görüşdə çıxışından, 20.09.93.

göstərməkdən ötrü bundan artığını da edirlər; məsələn, özlərini yandırırılar. Bunların dəyəri yoxdur. İş ixlasla olanda, yəni insan işi yalnız Allahdan ötrü və ilahi vəzifəsini yerinə yetirmək üçün görəndə belə gözəl olur. Bu məqamları göstərməkdən, bu ruhiyyəni daim davam etdirməkdən ötrü çox çalışmaq, səkkizillik müharibədən istifadə etmək lazımdır...

Biz bu səkkiz ildə çox fədakarlıq etdik; zarafat deyil. Məncə, müharibə əlillərinin, əsirlikdən qayıdanların başlarına gəlmiş hər bir hadisə, yaşadıkları hər bir ixlaslı təcrübə insanları doğru yola yönəltməyə kifayət edər. Bu hadisə və təcrübələr bizi həqiqətən, hidayət edir.

Hər halda, işiniz önəmlidir. Özünüz bilirsiniz, mən sadəcə yada salmaq istədim. Bu yolda çox çalışmaq, çətinliklərə dözmək, iri addımlar atmaq, qarşıdakı məqsədləri görmək, Allah-Taaladan yardım istəmək və ixlasla yolu davam etdirmək lazımdır. Əsas məsələ ixlasdır.¹

Xalqın potensialının ortaya çıxması

Müqəddəs müdafiə məsələsi və o dövrdə baş verənlər adı məsələlər deyil. Əslində, bütün xalqlar üçün belədir, bizim xalqımız üçün isə müxtəlif səbəblərə görə daha güclü oldu. Odur ki, bunu xalqların adı həyatından hesab etmək olmaz. Müqəddəs müdafiə xalqımıza özünün müxtəlif sahələrə dair potensialını ortaya qoymaq imkanı yaratdı. Keyfiyyət, niyyət və məqsədlərdə fərqlər ola bilər, ancaq bütün xalqlar üçün belədir.

Bir ölkənin ağır dövrü – bu, müharibə, habelə iqtisadi və siyasi sıxıntılar ola bilər – istedadları göstərmə zamanıdır. Onda bəlli olur ki, bu xalqın hansı potensialı var, onu necə göstərə bilər və tarixdə qalmağa nə qədər layiqdir. Ən yaxşı sənət əsərləri, yaxşı əsərlərin ən gözəl hissələri ölkələrin belə dövrlərinə aiddir. Siz mövcud bədii ədəbiyyata baxın. Ən gözəl və peşəkar roman və povestlər bir xalqın böyük bir iş gördüyü zamana aiddir...

¹ İslam Təbliğatı Komitəsinin Müqavimət Ədəbiyyatı və İncəsənəti Şöbəsinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 16.07.91.

Ölkəmizin incəsənət işləri üçün ən mühüm sahələrdən biri müqəddəs müdafiə sənətidir. Bundan istifadə etmək lazımdır.¹

İran xalqının müsbət cəhətləri

Müqavimət Ədəbiyyatı və İncəsənəti Şöbəsinin möhtərəm əməkdaşlarına və nəşriyyatlara tövsiyə edirəm ki, bu yazıların dəyərini bilin, inqilabın və müqəddəs müdafiə tarixinin bu nailiyyətlərini çox uca tutun. Bunlar xalq arasında da yayılmalıdır. Bizim gənclərimiz nə müharibə görüblər, nə də bu barədə düz-əməlli bir söz eşidiblər. Düzgün məlumatlar bu kitablardadır. Çalışın, bunları gənclərin ixtiyarına buraxın, müharibə barədə məlumatları olsun, nə baş verdiyini, İslam respublikasının nə olduğunu, İran xalqının kim olduğunu bilsinlər, xalqımızın böyük imtahanlar qarşısındakı əzəmətli duruşunu əhəmiyyətsiz saymasınlar. Xalqları zəbun edən, yadellilərin istismarına yol açan amillərdən biri müsbət cəhətlərinin, dəyər və bacarıqlarının gizli qalmasıdır. Gərək gənclər görsünlər, müharibənin nə olduğunu, ovaxtkı gənclərimizin məhdud imkanlarla və hazırlıqsız halda cəbhəyə gedib nə etdiklərini bilsinlər.²

Müharibənin səmərələri

Müharibə insanları elə yetişdirdi ki, biz bu gün də onlara arxalanırıq. Müharibənin insan kapitalı baxımından təsir və faydaları hələ də davam edir.³

Fəxrləri uca tutmaq

Ən vacib, ən faydalı, dini baxımdan ən savab, hətta bu gün ən təcili işlərdən biri İslam quruluşunun fəxrlərini uca tutmaqdır. Belə işlərin bir qədər azaldığını görəndə kimi cəld böyük və səs-küylü işlər görməliyik.

¹ Müqavimət Ədəbiyyatı və İncəsənəti Şöbəsinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 22.09.05.

² "Yaxşılar diviziyası" (Şəhadət aşıqları) kitabının yazarı, xatirə sahibi və digər əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 07.10.13.

³ Müqəddəs müdafiə yazıcıları ilə görüşdə çıxışından, 03.10.19.

Bu, vacib olmasından əlavə, həm də şirin və ürəkaçandır. Bəs bu fəxrlər kimlərdir? İlk növbədə şəhidlər.¹

Bilik bacası

Müqəddəs müdafiə dövrünün şəhidləri barədə bəzi işlər görülmüşdür, ancaq nə qədər görülsə, azdır. Müxtəlif şəhərlərdən müxtəlif səviyyələrdə, 14-15 yaşlı yeniyetmədən tutmuş 70 yaşlı qocaya qədər minlərlə şəhid cəbhəyə yollanıb, müharibəni rəsmi ordunun inhisarından çıxarıb özünüküləşdirib. Xalqın rəsmi orqanların yanında iştirak etdiyi, həvəslə çalışdığı hər bir iş uğurla bitməyə məhkumdur. Müharibədə belə oldu; xalq bu böyük imtahanın içinə atıldı. Bu, zarafat deyil. Döyüş əməliyyatlarının təfərrüatı qeyd olunmuş kitablara oxuyun. Müdafiə nazirliyi ilə Keşikçilər korpusunun müştərək qərargahlarından tutmuş aşağı səviyyələrə, batalyon, bölük və taqımlara qədər şəhadətə qovuşmuş hər bir gəncin rəftarı, sözü, hərəkəti dünyaya açılan, insanı oyadıb məlumatlandıran bir bacadır.²

Ədəbi inkişaf sahəsi

Müharibə böyük inqilabi hərəkət sahəsində istedadların üzə çıxmasına səbəb oldu. Bilirsiniz ki, hər bir ölkədə ədəbiyyat və incəsənəti çiçəkləndirən amillərdən biri ağır hadisələr, o cümlədən müharibədir. Ən gözəl romanlar, ən yaxşı filmlər və bəlkə də ən uzun şeirlər müharibə motivli əsərlərdir.³

İlahi lütf

Siz valideynlər şəhid övladlarımızın necə böyük şəxsiyyət olduğunu tam bilmirsiniz. Çünki o, evdə övladdır, cəbhədə isə başqa bir şəxs. Onu evin içində yaxşı tanımaq olmaz. Bəli, gedib cəbhədə onunla yaşasınız, yaxud həmin evdə onunla çox yaxın yoldaşlıq etsəniz, bilmək olar. Valideyn-övlad münasibətində isə mümkün deyil.

¹ Şəhid Bakiri konfransının Təşkilatçıları ilə görüşdə çıxışından, 17.07.95.

² Hərəm müdafiəsi şəhidlərinin ailələri ilə görüşdə çıxışından, 25.06.16.

³ Tehran universitetinin tələbələri ilə görüşdə çıxışından, 12.05.98.

Döyüşçülərin xatirələrinə dair yazılmış kitabları oxuyun. Onların kim olduqlarını bu kitablardan bilmək olar. Mən Müqavimət Ədəbiyyatı və İncəsənəti Şöbəsinin çap etdiyi kitabların çoxunu oxumuşam. Həqiqətən, möhtəşəmdir. Bunlar Allahın lütfü, mərhəməti idi.¹

Əzəmətli tablo

Müqəddəs müdafiə dövründə görülmüş bütün böyük işlər öyrənməli və öyrədilməlidir. Bu günə qədər müqəddəs müdafiə barədə çox yazılıb, çox danışılıb, ancaq mənə, hələ bu hadisənin əzəmətini tam çatdırma bilməmişik. Bu, tədricən baş tutmalıdır. Düzdür, bu gün 10-15 il öncədən çox yaxşıdır, irəliləyiş var, cəmiyyətimizin alimləri, peşəkar şəxsləri bu mədəni-ideoloji xəzinənin dəyərini başa düşür, kitablar yazır, açıqlamalar verirlər.

Müqəddəs müdafiə dövrü əzəmətli bir tablo kimidir; sanki çox dəyərli bir rəsm əsəridir, yuxarıdan asıblar. Biz aşağıdan keçəndə ona baxır, alqışlayırıq. Təbii ki, alqışlanmalıdır, ancaq bu böyük rəsm əsərinə yaxınlaşan, onun incəliklərini görənlər şəxs aşağıdan baxanlardan yüz dəfə artıq möhtəşəmlik görür. Biz bu əsəri ərsəyə gətirmiş sənətkarlığı, bu tablonun hər zərrəsində mövcud olan istedadı uzaqdan görə bilmirik. Müqəddəs müdafiə tablosu da əzəmətlidir, ancaq komandirlərin, hətta adi əsgər və bəsicilərin² gördüyü işləri, onların hissələrini, özlərini fəda etmək üçün hansı həvəslə cəbhəyə yollandıqlarını insan yaxınlaşanda görür və böyük tablonun hər bir nöqtəsində necə böyük əzəmətin gizləndiyini anlayır.³

Yüzlük bəhrə

Biz müharibəni əziyyətlə başa vurduq. Xalq müharibənin mənəvi bəhrəsini görməlidir. Bu isə bir-iki illik deyil, yüzillik olmalıdır.

¹ Mərhum Ayətullah Hacı Seyid Cavad Xameneinin hüseyniyyəsinə baxış zamanı çıxışından, 05.04.92.

² Xalq könüllülərindən ibarət döyüşçülər Bəsic (Səfərbərlik) təşkilatı tərəfindən cəbhələrə göndərilir və Bəsic adlanırdılar.

³ "Nur yolçuları" ekskursiya mərkəzinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 17.03.14.

Türkmənçay Sülh Müqaviləsi üçün hələ də xəcalət çəkdiyimiz kimi, bu müharibənin qələbəsini 100-200 il sonra da hiss etməliyik. Bundan ötrü müharibənin bütün xırdalıqlarını bir-bir açmaq lazımdır. Onların hər birində dəyərli sözlər yatır.¹

Çoxları xəbərsizdir

Bu səkkiz ildə çoxlu böyük işlər görülmüş, ancaq xalqımızın, gənclərimizin, ata-analarımızın və xeyirxah insanlarımızın çəkdiyi əziyyətlər yazılmamışdır, çoxları onlardan xəbərsizdir. Mən bugünkü gənclərə, xüsusən də yeniyetmələrə təkidlə tövsiyə edirəm ki, hər biri səkkizillik müharibəmizin bir hissəsini göstərən bu kitabları mütləq oxusunlar. Onlarda çoxlu həqiqətlər söylənmişdir. Bu xatirələr, həmin günlərə dair verilən məlumatlar maraqlı və ibrətlidir. Hələ yazılmayanlar isə yazılanlardan dəfələrlə çoxdur.²

Tükənməz okean

Mən o dövrdə bütün bu hadisələrin içində olsam, sonradan müharibə kitablarının hamısını oxusam da, indi də imkan tapıb yeni bir kitabı oxuyanda təzə sözlər eşidirəm. Səkkizillik müdafiə dövrü İran xalqının qarşısında elə böyük dünya, elə dərin okean açıb ki, bu tezliyə tükənən deyil.³

Sonsuz xəzinə

Bizim müharibəmiz isti bir soba kimi hər şeyi, hətta daş adamları da yandırır. Bilirsiniz ki, soba daşı da qızardır. Bu gün müharibə yoxdur, biz bu çatışmazlığı hiss edirik, ancaq coşqu, həyəcan, iman, düşüncə və məqsəd yaradacaq digər şeylərimiz var. Bunlar müharibənin yadigarlarıdır. Müharibənin özü bir şeydir, mənası, izahı,

¹ Müqəddəs Müdafiə Əsərlərinin Qorunması və Dəyərlərinin Təbliği Komitəsinin məsul işçiləri ilə görüşdə çıxışından, 07.01.18.

² İslam İnqilabının Keşikçiləri Korpusunun komandirləri ilə görüşdə çıxışından, 20.09.95.

³ İslam İnqilabının Keşikçiləri Korpusunun komandirləri ilə görüşdə çıxışından, 16.09.15.

xatirələri isə özündən yüz dəfə artıqdır. Bizim müharibəmiz sonsuz xəzinədir. Bir şəhidlik birdəqiqəlik hadisədir, ancaq üzərində düşündükdə, təhlil etdikdə cildlərlə kitab olur.¹

Sonu haradır?

Dəfələrlə demişəm ki, müqəddəs müdafiə dövrümüz barədə əlli il də danışıb işləsək, yeni işlər görsək, çox deyil. Məncə, bunu əlli ilə də başa çatdırma bilmərik.²

Mənəvi ehsan

Bu xatirələr doğrudan da milli sərvətdir, hamınıdır, yalnız xatirə sahibinə məxsus deyil. Onları söyləmək və yazmaq lazımdır. Əlbəttə, dəfələrlə dediyimiz kimi və təbii olaraq, mübaligədən tamamilə çəkinmək lazımdır. Baş vermiş hadisənin özü o qədər dəyərli, gözəl və möcüzəvidir ki, şişirtməyə ehtiyac yoxdur. Yalnız baş verənləri söyləsinlər, yaşatsınlar, onları gözəl şəkildə çatdırmaqdan ötrü incəsənət vasitələrindən istifadə etsinlər.

Bu işləri görənlər, burada iştirak edən qardaşlar – istər ədəbiyyat sahəsində işləyənlər, istər sənədli və ya bədii film hazırlayanlar – bilsinlər ki, gördükləri iş bir ehsandır, böyük mənəvi yaxşılıqdır. Siz bu xalqın, bu ölkənin mənəvi qidasını verirsiniz. Bunun dəyərini bilin.³

Milli sərvət

Səkkizillik müqəddəs müdafiə dövrünün xatirələrini yaddan çıxmağa qoymayın. Dostların söylədiyi bütün bu xırdalıklar əhəmiyyətlidir. Yazılan kitablar da dəyərlidir, adi ədəbiyyat işi deyil. Xoşbəxtlikdən, həm ədəbiyyatda, həm filmə yaxşı işlər görülür. Əlbəttə, bəzilərinə öndəyik, bəzilərinə isə geridə. Görülmüş işlər ədəbi və incəsənət baxımından dəyərli işlərdir, ancaq əsas məsələ

¹ Misaq Elm və Mədəniyyət Mərkəzinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 27.11.95.

² Müqavimət Ədəbiyyatı və İncəsənəti Şöbəsinin "Müqəddəs müdafiə" xatirə keçəsində çıxışından, 24.05.17.

³ Yenə orada.

bunlardan yüksəkdə durur. Yazılan kitab, çəkilən film əslində, möhkəmlətmək, ömrünü uzatmaq istədiyimiz bünövrələrə sement əlavə etməkdir. Söhbət inqilabın bünövrələrini gücləndirməkdən, milli kimliyi gücləndirməkdən, ölkənin təməllərini bərkitməkdən gedir. Bunlar olduqca dəyərlidir.¹

İnsan yetişdirən mədəniyyət

Biz müqəddəs müdafiə barədə ədəbi-incəsənət işləri görsək, ölkəni zənginləşdirmiş olarıq; insan resursumuz zənginləşər, düşmən təxribatları zərərsizləşər. Bizə iqtisadiyyat üçün də kadr lazım olsa, gərək güclü olsun; mədəni-ideoloji işlər üçün, ölkəni idarə etmək üçün də gərək güclü kadrlarımız olsun. İnsanları gücləndirən, güclü insanlar yetişdirən amil mədəniyyətdir. Mədəni qüdrət amillərindən biri də müqəddəs müdafiə qüvvələridir. Bundan istifadə edə bilsək, ölkənin mədəniyyəti güclənər.²

İmperializmi məhv edən amil

Universitetlərdə, hövzələrdə, iş yerlərində İmam Xomeyninin, inqilab öncüllərinin, böyük şəhidlərin, həyəcanlı inqilab və müharibə səhnələrinin xatirəsini yaşadı. Əgər bu, baş tutsa, Allahın köməyi ilə gələcək illərdə, onilliklərdə burada və bir çox yerlərdə elə güclü sivilizasiyanın təməli qoyular, İslam və müsəlmanların əzəməti elə ortaya çıxar ki, daha beynəlxalq imperializmə yer qalmaz.³

Böyük xəzinə

Özü döyüş yerində olmuş bir adamın xatirəsini oxuyanda insan onu əhatə etmiş dünyadan tamamilə uzaqlaşır və həmin mənəvi ab-havaya düşür, sonsuz nura boyanır. Bunların çox möhtəşəm təsiri var. Kaş bunlar dərk olunaydı! Mən həmişə qorxuram ki, birdən bu böyük xəzinə bizim səhlənkarlığımızdan, hadisənin xırdalıklarını düzgün dərk

¹ Yenə orada.

² "Nur yolları" ekskursiya mərkəzinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 06.03.17.

³ Tələbə və şagirdlərlə görüşdə çıxışından, 02.11.94.

etməkdə və çatdırmaqda acizliyimizdən zamanın toz-torpağı altında itib-batar. Bəzən bir fədakarlıq bütöv bir xalqı dəyişdirir.¹

Qiymətli təcrübə

Xalqımızın müdafiə və müqavimətinə görə dünyada çoxları İslama yönəldi, çoxları Şiəliyə üz tutdu. Müsəlman və qeyri-müsəlman ölkələrində aparıcı şəxsiyyətlər və düşüncə adamları əliboş, amma qüdrətli müdafiənin möcüzəsinə inandılar. Onlar bizim səkkizillik müqəddəs müdafiə dövrümüzə baxıb öyrəndilər ki, sıxıntı və təzyiqlər altında əliboş və pulsuz da müqavimət göstərmək mümkündür. Uzun illər cəbhədə olanlar yaddaşlarında olanı yazsınlar. Sizin çoxunuz həmin hadisələrin içində olmusunuz. Yadınızda olanları yazın, sənədlərdən də istifadə edin. Xoşbəxtlikdən, yaxşı əsərlər yazılmışdır.²

Zeynəb-Kübranın dəyəri

Məncə, hadisələri ədəbiyyat və incəsənətlə qorumağın əsasını Zeynəb-Kübra qoyub. Əgər onun işləri olmasaydı, ondan sonra digər Əhli-beyt böyükləri – İmam Səccad (ə) və digərləri olmasaydılar, Aşura hadisəsi tarixdə qalmazdı. Allahın iradəsi budur ki, belə hadisələr tarixdə qalsın. Ancaq bütün ilahi iradələr müəyyən işlərlə həyata keçir. Sırr sahibləri, dərd adamları, məlumatlı insanlar bu hadisələri digərlərinə çatdırmalıdır. Bu baxımdan, xatirə söyləmək və onları kitab halına salmaq olduqca dəyərli və əhəmiyyətli işdir.³

Maraqlı kitablar

Mənim əzizlərim! Şəhidləri yaddan çıxarmayın. Bizim əziz şəhidlərimiz gənclik və yeniyetməlik çağlarında xalqın mənafeyi, ölkənin maraqları, müstəqilliyi və ərəzi bütövlüyü naminə öz canlarını qurban vermişlər. Bu, olduqca dəyərli məsələdir. İnsanın ən dəyərli

¹ Teleradio şirkətinin müharibə şöbəsinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 08.12.92.

² 24.09.14.

³ Müqavimət Ədəbiyyatı və İncəsənəti Şöbəsinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 22.09.05.

sərvəti onun canı, ömrüdür. Onu Allah yolunda vermək üçün çox böyük iradə və cəsarət lazımdır. Mən müqəddəs müdafiə dövrünün şəhid və veteranları barədə yazılmış kitabları oxumanızı tövsiyə edirəm. Həm maraqlı kitablardır, həm də sizi bir çox məsələlərlə tanış edəcəkdir.¹

İnanılmaz rəğbət

Ümumi oxucu kütləsi üçün tarixi kitablar yazmaq olduqca mühüm sahədir... Biz müqəddəs müdafiə barədə buna bənzər işlər görmüşük. Bu mövzuda yazılan kitablar bəzən altı yüz min tirajla satılır. İranda belə bir tiraj inanılmazdır. Bizim tirajlarımız iki min, üç min, on min civarında olub... Altı yüz min tirajla satılması çox yaxşı haldır.²

Gənclər özlərini doyursunlar

Müharibə zamanı könüllü şəkildə cəbhəyə yollanmış bəsicilərin iman və iradəsinin necə böyük möcüzələr yaratdığını hamı bilməlidir. Bu barədə yaxşı kitablar yazılıb. Mən tövsiyə edirəm ki, gənclər müharibə komandirləri, xüsusən də müharibənin ilk ağır illəri barədə yazılmış kitabları oxusunlar. Özünüzü inqilab tarixi ilə doyurun. Bəsicin dəyəri burada ortaya çıxır.³

Bugünkü gəncin örnəyi

Müqəddəs müdafiə örnəyi bu gün gənc hərəm müdafiəçilərinin ortaya çıxmasına səbəb olub. Bu gün bir gəncin müqəddəs müdafiə dövrünün leksikonu ilə, ondan da böyük həvəslə danışıb Suriyaya yollandığını, şəhid olduğunu görürsünüzsə, bilin ki, müqəddəs müdafiədən nümunə götürmüşdür.⁴

¹ Şagirdlərlə görüşdə çıxışından, 13.12.16.

² 07.01.18.

³ Fars vilayətinin bəsiciləri ilə görüşdə çıxışından, 03.05.08.

⁴ İnqilab tarixinin tədqiqatçıları ilə görüşdə çıxışından, 17.01.19.

Gələcəyi quran tarix

Çox istəyirəm ki, gənclərimiz səkkizillik məcburi müharibədə baş verənləri bilsinlər. Bunu dəfələrlə demişik, digərləri də deyiblər. Ancaq bütün xırdalıqları ilə bərabər bu səkkiz ilə ümumi baxış gəncliyin gələcək proqramlarından ötrü çox əhəmiyyətlidir. Xoşbəxtlikdən, yaxşı kitablar yazılmışdır. Mənim vaxtım çox olmasa da, müqəddəs müdafiə barədə yazılmış kitabları oxumağa çalışıram. Özüm üçün də faydalıdır. Bu kitabları oxuyun, bu dəyərli gənclərin həyatını öyrənin. Cəbhələrin həmin gənclərinin bir qismi 4 noyabrda¹ bu böyük qəhrəmanlığı etmiş gənclərdir. Onlar sonradan cəbhəyə yollandılar. Onların bir çoxu bu gün bizim tariximizin canlı simalarındandır. Məsuliyyət hissi budur.²

Yeni məzmunlar

Müqəddəs müdafiə haqda bədii-incəsənət işi ən üstün işlərdən biridir. Bu sahədə işləyənlər onu inkişaf etdirsinlər və uca tutsunlar. Bizim səkkizillik müqəddəs müdafiə çağımız adi bir zaman kəsiyi deyil. Xalqımızın uzun müddət bəhrələndiyi, istifadə edə biləcəyi tükənməz xəzinədir.

Səkkiz il davam edən bu möhtəşəm hadisə xalqımızın tarix boyu irs apardığı, istedadını qoruduğu yüksək keyfiyyətlərin, bəyənilmiş ənənələrin, dəyərli inanc və bilgilərin tərənnümüdür. Bu istedadlar İslam inqilabından sonra aşkara çıxdı. Müdafiə dövrü bütün bunların xəzinəsini təşkil edir. Müqəddəs müdafiəni xüsusən incəsənət üslubunda təqdim edənlər, əslində, onu əks etdirən bir ayna kimidirlər. Həmin səkkizillik dövrdə gözəl insani xarakterlər – cəsarət, fədakarlıq, ixlas, səmimiyyət aşkara çıxdı, bir gəncdə gözlənilməz həddə idarəetmə qabiliyyəti müşahidə olundu. Onlar ucuz qiymətə başa gəlmədi, onlardan ötrü çoxlu əziz can qurban getdi, çoxlu pul və zaman xərcləndi. Siz bu gün incəsənət əsərlərinizdə onları yenidən yaşadırsınız, o hadisələrin bir nəslə, bir cəmiyyətə göstərdiyi bütün təsirləri yazılarınız, filmləriniz və digər sənət əsərlərinizlə yenidən

¹ 4 Noyabr 1979-cu ildə Tehrandakı ABŞ səfirliyinin tələbələr tərəfindən ələ keçirilməsi nəzərdə tutulur.

² Tələbə və şagirdlərlə görüşdə çıxışından, 29.10.08.

yaradırsınız. Bu, olduqca böyük və önəmli işdir. Siz bütün bu gözəlliklərlə dolu əzəmətli ayna olursunuz.

Müqəddəs cihadı tərənnüm edən bu mədəniyyət işlərinin özü də bir cihaddır. Çünki bəzi qüvvələr həmin dəyərləri unutturmağa çalışmış, bundan ötrü işlər görmüşlər. Döyüşçülərimizin və müsəlman cəmiyyətimizin mənəviyyatından yaranan, o qədər düşmən üzərində möhtəşəm qələbəyə imza atan başucalığı, özünəinam, ləyaqət və qüdrət hissi xalqımıza ən vacib amillərdən biridir. Onları qorunmalı, unutturmaq istəyi qarşısında müqavimət göstərməliyik. Sizin işiniz müqəddəs müdafiə kimi böyük mübarizədir.

Müqəddəs müdafiə mövzusu olduqca geniş sahədir, bir çox hissələri hələ də tanınmaz qalmışdır. İnsanlar onu anlama, öyrənmə bilirlər, ancaq deyilməmiş, təqdim olunmamışdır. Müqəddəs müdafiə mövzularının təkrar mövzular olduğunu düşünmək də yanlışdır.

Səkkizillik bu dövrün bəzi məfhum və məzmunları üzərində iş görülməmiş, düşünülməmişdir. Məndə uzun bir siyahı var, bir dəfə burada kinematoqraf dostlarla görüşəndə bəzi nümunələrini söylədim. Bu nümunələr üzərində düşünmək, araşdırma aparmaq sənət adamını yeni mövzulara yönəldə, həmin mövzularda incəsənət əsərləri yarada bilər. Hər halda, yekun olaraq, bunu deyə bilərik ki, bu səkkizillik dövr bir cəmiyyətin fəxr edəcəyi və öz gənclərindən gözləyəcəyi ən yüksək dəyərlərin məcmusundan ibarətdir. Müqəddəs müdafiə qəhrəmanlıq, mənəviyyət və dindarlıq tərənnümüdür, müqəddəs amal uğrunda fədakarlıq timsalıdır, müqavimət, təşkilatçılıq və hikmət təcəssümüdür.¹

Dərslər

Siz əzizlərin heç biri müharibə dövrünü xatırlamır. Təbii ki, bəzi şəxsiyyətləri tanıyırsınız. Mən tövsiyə edirəm ki, bu əziz, ölməz və doğrudan da müstəsna şəxsiyyətlər barədə yazılmış kitabları oxuyun. Bu xatirələr bizim hamımıza dərs olan fədakar hadisələrlə doludur.

¹ Müqəddəs müdafiə mövzuları üzərində çalışan incəsənət xadimləri ilə görüşdə çıxışından, 15.09.09.

Mən bu kitabların hər birini oxuyanda böyük fədakarlıqlar qarşısında baş əyirəm.¹

Müharibə əsərlərinin dirçəldilməsi

Bu gün dünyanın çox populyar bədii ədəbiyyat nümunələrinin çoxu vətən müdafiələrinə, fədakarlıqlara, mübarizələrə aid olanlardır. Bunları unutmaq olmaz.

Mən bir dəfə də demişəm ki, keçmiş SSRİ-də İkinci dünya müharibəsindən sonra onillərlə bəzi şöbələr fəaliyyət göstərmişdir. Onların işi müharibənin ədəbiyyat və incəsənətdə təsvirindən ibarət olmuşdur. Bizim müharibəmizdə mövcud olan qəhrəmanlıq və gözəllik isə həqiqətən, misilsizdir, ancaq heç öz xalqımızın da xəbəri yoxdur; yeni nəslin xəbəri yoxdur. Bunları dirçəltmək, yenidən bərpa edib hamıya təqdim etmək lazımdır.²

Böyük xəzinə

Mən müharibəyə dair sənət əsərlərinin çoxunu görmüş, eşitmişəm. Onların arasında çox dəyərli əsərlər var, ancaq xalqımızın səkkizillik müdafiə dövründə yaratdığı böyük fədakarlıq xəzinəsi qarşısında çox azdır.³

Əzəmətli müharibə darvazası

Bu müharibə həqiqətən, möhtəşəm bir hadisə idi. Əminəm ki, özüm də onun müdhiş cəhətlərinin hamısını dərk etməmişəm. Sanki siz çox uzaqdan dağın başında böyük bir saray görür, onun çox əzəmətli olduğunu bilirsiniz. Lakin bunu da bilirsiniz ki, onun bütün tərəflərindən xəbərdar deyilsiniz. Gedib yaxınlaşandan, hər tərəfini görəndən sonra necə möhtəşəm olduğunu anlayırsınız. Biz müharibəni

¹ "Nur yolçuları" ekskursiyalarında iştirak edən gənc və yeniyetmələrlə görüşdə çıxışından, 10.03.18.

² Müharibə veteranı olan deputatlarla görüşdə çıxışından, 10.01.01.

³ Müqəddəs müdafiə mövzuları üzərində çalışan incəsənət xadimləri ilə görüşdə çıxışından, 27.09.2000.

yaxından görsək də, Şəhriyar demiş, "qaranlıqda gördük və yaxşı tanımadıq". Bu səkkiz il çox böyük təcrübəydi.

Müharibəyə və döyüşçülərə dair yazılmış kitablar olduqca dəyərli əsərlərdir. Onlardan hansı əlimə keçirsə, oxuyuram. Biz yaxından-uzaqdan, məruzələr və şəxsi kanallar vasitəsilə ilə bu məsələlərdən xəbər tuturduq, çoxunu özüm gözlərimlə görmüşəm. Buna baxmayaraq, indi oxuyanda bilirəm ki, o hadisələrin bütün cəhətlərini, yeddi qatını görə bilməmişik. İndi görürəm ki, necə möhtəşəm dünyaymış. Hər halda, əzəmətli bir darvazaydı, indi üzümüə bağlanıb.¹

Böyük milli sərvət

Müqəddəs müdafiə həyatı bir məsələ idi, bu xalq üçün nəfəs almaq kimi idi. Nəfəs almasaydıq, ölərdik. Bunu canlı saxlamaq lazımdır.

Səkkizillik müqəddəs müdafiə xatirələri böyük milli sərvətdir. Bu xatirələr o qədər çox, rəngarəng, məzmunlu və səlisdir ki, mən yox, heç bir güclü natiq onların hamısını bəyan edə bilməz. Müharibədən otuz ilə yaxın vaxt ötür. Bu gün müharibə barədə kitab yazırlar. Özüm həmin hadisələrin içində olsam da, o kitabları oxuyanda bir dünya yeni məlumat əldə edir, insanları, şəxsiyyətləri, hadisələri, ilahi hikmətləri öyrənirəm.²

Ən dəyərli iş

Müharibə əsərlərini qorumaq, müqəddəs müdafiə dövrünün incəliklərini yazmaq ən dəyərli işlərdəndir. Allaha şükür olsun ki, siz bununla məşğulsunuz və inşallah yaxşı nəticələr əldə edəcəksiniz. İşdən yorulmayın, işi bitmiş hesab etməyin. Müqəddəs müdafiə dövrünün nəticə və səmərələri bizim cəmiyyətimizdə və bütün müsəlman cəmiyyətlərində uzun illər yadda qalmalıdır.³

¹ Cəbhə Mədəniyyətinin Tədqiqi və Təbliği Mərkəzinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından.

² "Nur yolçuları" ekskursiya mərkəzinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 06.03.17.

³ Müqəddəs Müdafiə Əsərlərinin Qorunması və Dəyərlərinin Təbliği Komitəsinin məsul işçiləri ilə görüşdə çıxışından, 07.01.18.

Yaxşı işdən həzz alıram

Siz müharibə barədə yaxşı hekayələr yazmısınız. Mən sizin və həmkarlarınızın əksər işlərini görmüşəm... Gözləyirəm ki, əsərləriniz çap olunsun, onları oxuyub həzz alım. Əlbəttə, mən hər şeyi oxumaqdan həzz almıram, gərək həqiqətən, dəyərli olsun ki, həzz alım.¹

¹ Müharibə ədəbiyyatının yazıçıları ilə görüşdə çıxışından, 04.12.93.

İkinci fəsil: Müqavimət ədəbiyyatının mövcud vəziyyəti

Əsl aydınların rolu

İctimai hadisələrdə aydınların, ziyalılarnın rolu əvəzsiz olur, onu başqa heç bir şey əvəz edə bilmir. Düzdür, ruhanilərin və din alimlərinin də olduqca təsirli və böyük rolu var, ancaq bunlar bir-birini əvəz edə bilmirlər...

İslam inqilabı öz qaydaları olan olduqca mətanətli və həmişəyaşar bir hərəkatı davam etdirir. Bu günə qədər davam etdirib, bu gün də davam etdirməkdədir. Bununla bərabər, bu böyük yenilikdə də aydınların yeri görünür. Aydın adam bəlli məsələləri xalqın müxtəlif təbəqələrinin zəhninə uyğun şəkildə təqdim edib yerinə oturdur. Aydınlığın rolu budur; əsl ziyalının, işini düzgün görən aydının rolu budur.

Bizim fəaliyyətimiz çox olub. İndi deyəcəyim rol müharibədə ifa olunmasaydı, şübhəsiz, müharibə nailiyyətlərimiz bundan çox az olardı. Müharibə günlərində ərsəyə gəlmiş hekayə, xatirə, şeir, rəsm və digər əsərlər olmasaydı, biz çox ziyan görərdik. Harada olubsa, müsbət təsiri görünüb. Harada yoxluğunu duyuruqsa, zərərli nəticələri də dərhal hiss olunur. Bu, ağır işdir. Bacarıqlı bir təşkilat bunu üzərinə götürməlidir.

Bu vəzifə yükünü götürmək lazımdır. Çətindir, amma başqa yol yoxdur. Siz cəbhədə olanda bir gün qabaqcadan bilirdiniz ki, hücum olacaq; çarə yoxdur, düşmən yaxındadır, hücumu qaçılmazdır. Zəiflik göstərüb geri çəkilməklə heç bir problem həll olunmaz. İrəli getmək, düzgün, düşünülmüş və planlı addım atıb uğur əldə etmək lazımdır, yoxsa düşmən bütün imkanları ilə mövqeyi ələ keçirəcək.

Bu meydanın o meydanla fərqi budur ki, burada düşmənin dəmdəsgahını gec görmək olur. Üstəlik, aparıcı adamlardan başqası görə bilmir. Digərləri bir də başlarını qaldırıb görürlər ki, bir tərəfdən yedilər. Problem budur. Bu da bir aydının roludur. Yəni düşmənin harada olduğunu, kim olduğunu, nə etmək istədiyini aydınlaşdırmalı, xalqı maarifləndirməlidir...

İnqilab dövründə əksəri inqilabın özündə yetişmiş gənclərdən ibarət bir aydın təbəqəsi meydana çıxdı. Çünki inqilab universal idi, bütün istedadları səfərbər edə bilirdi. Bu zaman bir qrup meydana çıxıb malik olduğu potensial və qabiliyyətlə inqilabın müdafiəsinə qalxdı. Onlar bu yolda püxtələşdilər, inkişaf etdilər, yaxşı işlər gördülər. Bunun sayəsində əcnəbipərəst ziyalı ordusu inqilaba güclü zərbə vura

bilmədi. Düzdür, inqilabın əvvəlində çox işlər gördülər; 1979, 1980 və bir qədər də 1981-ci ildə çox zərbə vurdular, problem yaratdılar, ancaq müsəlman, mömin və inqilabçı aydınlar meydana çıxıb onların fəaliyyətlərini böyük həddə zərərsizləşdirə bildilər. Həm də boşluğu doldurdular. Onların bir qismi kənarında qalmışdı; gəlib həm boşluğu doldurdular, həm də onlara qarşı mübarizə apardılar. Təəssüf ki, Məşrutənin əvvəlində bu amil yox idi. Çox böyük Məşrutə hərəkatı buna görə İran xalqının maraqlarına zidd cərəyana çevrildi.¹

İnqilab cüvərtləri

Mədəni-ideoloji bir cəbhə inqilaba və İslam respublikası quruluşuna hücum etmişdir. Bir qrup da bu kitablarla onu can-dildən müdafiə edir. Mənim inqilab şairini, inqilab yazıçısını ürəkdən sevməyimin səbəbi budur. Bunların nə iş gördüklərini, qarşılarında kimlərin dayanıb nə iş gördüyünü bilirəm; görürəm ki, bir qrup adam sinəsini sipər edib... Şeir yazan, kitab yazan, kitab çap edən, müxtəlif mədəni işlərlə məşğul olan, araşdırma aparən bu adamların hamısı sinələrini sipər edib. İnqilabdan təxminən qırx il ötür. Gözlənilirdi ki, bunlar daha olmasınlar, ancaq bir-birinin ardınca meydana çıxırlar. Bu, zarafatdır?!²

Təbii həvəskarlıq

İnqilab yazıçılığı sahəsində yeni bir sıçrayış yaranıb, biz kapital qoymadan təbii şəkildə özünü göstərir. Ən səmimi həvəs də istək və tələbsiz olandır.

Burada deyildi ki, bütün qapılar bağlanıb, şərait yoxdur. Bəli, qapılar bağlıdır, ancaq təbii həvəs olanda bacadan başını çıxarır. Bir də görürsünüz ki, qarşınıza bu qədər gözəl kitab düzülüb. Ən azı, son əlli-altmış ildə İranda bədii ədəbiyyat digər yerlərə nisbətən təxminən sıfır səviyyəsində olub. Odur ki, bu işlərin necə dəyərlili olduğunu anlayırıq. Bir gənc, məsələn, bir bəsic qardaş yazıçılıq təcrübəsi olmadan cəbhəyə gedib, iki-üç il cəbhədə qalandan sonra qələmi götürüb

¹ Yazıçılarla görüşdə çıxışından, 13.03.2000.

² "Ay batanda" kitabının müəllifi Əli Xoşləfzlə və bir qrup yazıçı ilə görüşdə çıxışından, 05.01.17.

yazmağa başlayıb. Görürsünüz ki, necə gözəl, ürəkaçan yazılar, bəzən də çox yaxşı satiralar yazır. Bu, doğrudan da çox möhtəşəm bir şeydir.¹

Alqış hissi

Kitabların təxminən hamısını oxuyub faydalanmışam. Həqiqətən, çox dəyərli, maraqlı əsərlərdir. Bəziləri ədəbi baxımdan çox yaxşıdır, bəzilərinə də bəsihi ruhu çox gözəl təsvir olunub. Bu kitabların hər biri bu gün bizə lazım olan məsələlərin bir sahəsini təmin edir. Mən çox təşəkkür edirəm. Allah sizə kömək olsun!

Mən kitabların hər birinin arxasına bir neçə cümlə yazmışam. Əsasən, alqış və tərifdən ibarətdir, bəzilərinə isə tənqidim də olub. Əlbəttə, tənqid etdiklərimdə müəyyən bir məqama daha artıq diqqət yetirməyi tövsiyə etmişəm. Ümumilikdə, bu əsərlərin hamısı tərifəlayiqdir.²

Dayanmaq olmaz

Ölkə boyu şəhidlərə yüksək məzmunlu anım tədbirləri, konfranslar keçirənlərə, habelə şəhidlərin xatirələrini yazanlara təşəkkürümü bildirirəm. Mən özüm bu kitablardan əlimə keçəni oxuyur və həqiqətən, bəhrələnirəm. İnsan bu kitablara oxuyanda mənəvi həzz alır. Bu işin dayanmasına imkan verməyin.³

Böyük potensial

Bu yaxınlarda cənab Behbudi⁴ ilə cənab Sərhənginin⁵ müsahibəsini oxuyurdum. Onlar düşünürlər ki, müqəddəs müdafiə dövrünün

¹ Müqavimət Ədəbiyyatı və İncəsənəti Şöbəsinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 13.07.92.

² Yəni orada.

³ Xorasan vilayətinin şəhid ailələri, müharibə əlilləri və veteranları ilə görüşdə çıxışından, 17.05.07.

⁴ 1960-cı ildə Təbrizdə doğulmuş Hidayətullah Behbudi yazıçı, tarixçi və İslam İnkilabı Ədəbiyyatı Şöbəsinin sədridir.

⁵ 1953-cü ildə Tehranda doğulmuş Mürtəza Sərhəngi müasir tarix və müqəddəs müdafiə üzrə yazıçı və Müqavimət Ədəbiyyatı və İncəsənəti Şöbəsinin sədridir.

hadisələrini sənədli şəkildə yazıb əsaslandırmaq lazımdır ki, onların əsasında incəsənət əsərləri meydana çıxsın. Bu, tamamilə doğrudur.

Məncə, müqəddəs müdafiə dövrü barədə işlərə nə qədər kapital qoysaq, çox deyil. Bu dövrü təsvir etmək üçün ölkənin ədəbiyyat və incəsənət potensialı da olduqca böyükdür. Lakin indiyə qədər bu potensialdan yetəncə istifadə olunmayıb. Düzdür, yaxşı kitablar yazılıb, ancaq bu işlər davam etdirilməlidir...

Mən çəkilən bütün zəhmətlərə görə ürəkdən minnətdarlığımı bildirirəm. Müqavimət Ədəbiyyatı və İncəsənəti Şöbəsi işlərini daha ciddi şəkildə, yorulmadan davam etdirsin. Bu illərdə doğrudan da dəyərli əsərlər ərsəyə gətirmiş ədəbiyyatçı və sənətkar dostlar da işlərini davam etdirsinlər.

Bəzi dostlar həqiqətən, inkişaf etmişlər. Mən bəzi dostların bu gün yazdıqlarını 17-18 il öncə yazdıqları ilə müqayisə edəndə böyük fərq görürəm. Onlar doğrudan da inkişaf ediblər. Onların yeni əsərləri olduqca dəyərlidir.¹

Sizlərə vurğunam

Mən sizin əsərlərinizi görürəm; xüsusən Müqavimət Ədəbiyyatı və İncəsənəti Şöbəsinin çap etdiklərini. Bəlkə az olub ki, bu kitabların birini oxuyum, ancaq yazıçısına və nəşirinə ürəkdən dua etməyim. Mən siz qardaşları xüsusi şəkildə dua edirəm. Hərçənd bəndənizin duasının elə də dəyəri yoxdur, ancaq sizə və gördüyünüz işlərə necə vurğun olduğumu bilməniz üçün sizi xüsusi şəkildə, adla dua edirəm. Təşkilatınız üçün dua edir, Allah-Taaladan istəyirəm ki, sizə kömək etsin, müvəffəqiyyət versin və sizi doğru yola yönəlsin. Bu şöbədə görülmüş işlər, bu qədər kitabın çap olunması, həqiqətən, sevindiricidir.

Mən hər gün axşamüstü buraya dərəcə gəlirəm. Hər gələndə də burada kitab görməyə adət etmişəm. Təxminən hər gün, ya da hər iki gündən bir bura bir-iki kitab qoyurlar, mən də götürürəm. Oradaca tez kitabı vərəqləyir, bəzən də tez oxuyuram. Son zamanlar verilmiş kitabların bəzisini burada oxumuşam. Bu, vaxta, imkana və kitabın xüsusiyyətlərinə bağlıdır. Hər halda, sevinirik ki, Allah-Taala sizə kömək etmiş, sizi bu ağır yükü üzərinə götürmüş ən yaxşılarından

¹ Müqavimət Ədəbiyyatı və İncəsənəti Şöbəsinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 22.09.05.

etmişdir. Allah yenə kömək olsun və bu yolu daha çox davam etdirə biləsiniz.¹

Rəy

Mən bu kitabları oxuyandan sonra hər birinin arxasına bir-iki cümlə yazıram. Buradakı qardaşların kitablarının çoxunu oxumuşam.²

Söz dəryası

İncəsənət şöbəsinin əməkdaşlarına və əziz qardaşımız cənab Sərhəngiyə ürəkdən təşəkkür edirəm. İşləri olduqca dəyərlidir, onları davam etdirsinlər; həm xatirə gecələrini, həm də kitab çapını. Bunlar çox dəyərlidir. Belə insanlar hər yerdə var. Biz müharibə şəxsiyyətlərinin kiçik qismini tanıyırdıq, onlardan xatirələr eşitmişdik. Ancaq bunlar yavaş-yavaş Azərbaycana, Həmədana, Lorustana, Xorasana, İsfahana və digər yerlərə gedib döyüşçüləri tapdılar, xatirələrini qələmə aldılar. Onda gördük ki, necə zəngin dünya, dəyərlə söz və məntiq dəryası, necə ruh yüksəkliyi və ruhlandırma varmış! Bu, olduqca dəyərlə işdir. Bunu beləcə davam etdirin.³

Xatirə müəlliflərinin mədhinə qəsidə

Müqavimət ədəbiyyatı, ölkəmizin müdafiə dövrünə aid hər bir iş həqiqətən, ən dəyərlə və ən mühüm işlərdəndir. Dostlar çoxlu işlə görmüşlər. Səksəninci illərdə bu işlə başlayanda, xatirələr yazılanda mən bu kitabların daimi müştərilərindən idim, onların sədaqətindən, ixlasından çox təsirlənirdim. Bunu ürəkdən deyirəm. Bu işlə görənlər yaddan çıxmazlar. Kitablarına baxdığım əksər müəlliflərin adları yadımdadır, onlara təşəkkür edirəm. İmkanım olsaydı, bu işin əzəmətini mədh edərdim. Şairlər tarix boyu adətən, hakimiyət və sərvət

¹ İslam Təbliğatı Komitəsinin İncəsənət Bölməsinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 24.01.93.

² İslam mədəniyyəti naziri və nazirliyin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 25.11.92.

³ Müqavimət Ədəbiyyatı və İncəsənət Şöbəsinin "Müqəddəs müdafiə" xatirə gecəsində çıxışından, 24.05.17.

sahiblərini mədh etmişlər. Ancaq mənəcə, sizi mədh etmək lazımdır. Mən şair olsaydım, sizi, cənab Sərhəngini, cənab Behbudini, cənab Qədəmini və xatirə müəlliflərini mədh edərdim. Çünki işləriniz olduqca böyük və əhəmiyyətlidir.¹

Qiymətli sənəd

Bəsicə uşaqların yazdığı kitabların hər biri qiymətli bir sənəddir. Onlarda dəyərlə məlumatlar yatır, ancaq biz hələ tam dərk edə bilmirik. Bunların necə əhəmiyyətli olduğu gələcəkdə daha yaxşı bilinəcəkdir. Biz hələ nə baş verdiyini və nəyin baş verməkdə olduğunu tam anlamırıq. Əsirlikdən qayıdib gələnlərin xatirələri də çox əhəmiyyətlidir.²

İdmançı şəhidlər

İdmançı şəhidləri seçib tanıtdırmaq təşəbbüslərinə görə əziz idmançı qardaş və bacılara təşəkkür edirəm. Qoy cəmiyyətimiz bilsin ki, Allah, din və inqilab yolunda fədakarlıq etmək, can vermək, sağlamlığını itirmək xüsusi bir təbəqəyə xas deyil. Bu böyük mənəvi yarışda ölkənin bütün təbəqələri iştirak edib. İdmançı şəhidləri cəmiyyətə tanıtdırmaq olduqca maraqlı və kreativ işdir.³

Davam etdirilməli iş

Yazılan xatirələrin hamısı yaxşıdır. Mənim indiyədək gördüklərim çox yaxşı kitablardır. Bu iş davam etdirilsin.⁴

Çox vaxt sizin üçün dua edirəm

Ədəbiyyat və incəsənət işində çalışan siz qardaşlar üçün dua edirəm. Bəzinizi tanıyıram, çoxunuzu isə yaxından tanımıram, ancaq

¹ Müqavimət Ədəbiyyatı və İncəsənət Şöbəsinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 22.09.05.

² Teleradio şirkətinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 27.04.92.

³ İdmançı şəhidlər konfransının təşkilatçıları ilə görüşdə çıxışından, 11.01.16.

⁴ "Nur yolları" ekskursiya mərkəzinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 17.03.14.

çox vaxt sizinçün dua edirəm. Dua zamanı əksərən unutmadığım təşkilatlardan biri İncəsənət Şöbəsi və sizlərsiniz.¹

Müharibə haqda məlumat

Müharibə haqda verilən bu qəhrəmanlıq dolu məlumatların hamısı düzgündür. Mən döyüşçülərin xatirələri barədə yazılmış kitabların çoxunu oxuduğuma görə bilirəm ki, düzgündür. Bu həvəs, coşqu, ölümdən qorxmamaq, cihad və şəhadət eşqi və digər məsələlər məruzə edilənlərdir və düzgündür.²

İnqilabın ixracı

Sizin Müqavimət Ədəbiyyatı və İncəsənəti Şöbəsində çap etdiyiniz kitabların təxminən hamısını oxumuşam. Onların bəzisi olduqca möhtəşəmdir. Bu fikrin özü əhəmiyyətli məsələdir. Orada yazılanlar çox dəyərlidir. Mən onları oxuyanda fikirləşirdim ki, biz bu kitabları yaysaq, inqilab dəyərlərinin ixracı istiqamətində böyük iş görmüş olarıq. Burada bildirdilər ki, həmin kitabları tərcümə etdirmək istəyirlər. Bu, çox yaxşı fikirdir.³

Müştəri çoxluğu

Müqəddəs müdafiə ədəbiyyatının və incəsənətinin ölkəmizdə müştəri tapmadığını düşünmək böyük səhvdir. Bu, çox yanlış fikirdir. Müxtəlif sahələr arasında ən çox müştərisi olan əsərlər müqəddəs müdafiəyə aid olanlardır; istər film sahəsində, istər kitab, xatirə və bədii ədəbiyyatda. Bu bir neçə kitabın tirajı da misilsizdir. Bizim ölkəmizdə belə bir şey olmayıb ki, bir kitab iki il ərzində yüz dəfə çap olunsun. Mənə məlumat verdilər ki, "Kuşkun yumşaq torpağı"⁴ və ya

¹ İslam Təbliğatı Komitəsinin İncəsənət Bölməsinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 09.03.93.

² Qadın və Ailəyə dair Strateji Düşüncələr konfransında çıxışından, 04.01.12.

³ Müqavimət Ədəbiyyatı və İncəsənəti Şöbəsinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 16.07.91.

⁴ Bu kitab dilimizə "Allahdan nur almış insan" adı ilə tərcümə olunmuşdur.

"Da"¹ kitabı iki ildən az müddətdə yetmiş dəfədən artıq çap olunmuşdur. Bu misilsiz göstərici müqəddəs müdafiə kitablarına məxsusdur.²

Romana bir addım

Kiçik bədii kitablar həqiqətən, yaxşıdır. Mən onların bir çoxunu oxumuşam, bəzilərinə qeydlər yazmışam; çap üçün deyil, özüm üçün yazmışam. Bu kitablar çox yaxşıdır. Bəzilərində elə dəyərli məqamlar var ki, insanı heyretə salır. Aydın görünür ki, bu istedad və bacarıq inkişaf etdirilsə, yaxşı romanlar ərsəyə gələ bilər.³

Müdafiə mədəniyyətinin təbliği

Məncə, biz bu illərdə az işlər görmüşük. Kitablarda yazılıb, bir neçə film çəkilib. Bunlar yaxşı və dəyərlidir, ancaq lazım olandan azdır. Bizim oxuyub bəhrələndiyimiz bu kitablar da yaxşıdır, ancaq təsir dairəsi məhduddur. Məsələn, deyirlər ki, filan kitab beş yüz min, altı yüz min tirajla çap olunub. Bu tiraj böyük bir ölkə üçün çox deyil. Əgər hər kitabı on nəfər oxusa, altı milyon nəfər olur. Səksən milyonluq bir ölkənin beş-altı milyonu kifayət edir?! Həm kitabı və onun məzmununu yaymaq lazımdır, həm onu bədii üslubda qələmə almaq lazımdır, həm də ən yaxşılarını dərs vəsaitlərinə salmaq, universitetlərdə müqəddəs müdafiəyə aid guşələr yaratmaq lazımdır. Bu məsələyə əhəmiyyətsiz yanaşmaq olmaz.⁴

¹ Bu kitab eyni adla dilimizə tərcümə olunmuşdur.

² Müqəddəs müdafiə incəsənəti sahəsində çalışan fəallarla görüşdə çıxışından, 15.09.09.

³ Əlillər Fondunun Müharibə Ədəbiyyatı Şöbəsinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 17.10.93.

⁴ "Nur yolları" ekskursiya mərkəzinin əməkdaşları ilə görüşündə çıxışından, 06.03.17.

Milli nailiyyətlərə qarşı mübarizə

Müqəddəs müdafiəyə, İran xalqının mütləq qələbəsinə və digər milli nailiyyətlərə dair danışanda bəzi əsərlər peyda olub nəinki həmin nailiyyətləri görmür, car çəkmək üçün bir mənfi məqam axtarmağa başlayırlar. Bu işlərdə məqsəd nədir? Nə üçün İran xalqının bu böyük nailiyyətini görməzdən gəlməliyik?! Ölkəmizin sərhədlərinə, xalqın şəxsiyyətinə, ləyaqətinə, tarixinə, milli kimliyinə hücum olduğu zaman fədakarcasına ayağa qalxan, cəsarətlə vətəninə qoruyan insanları sual altına salmaq xalqa xidmətdir?! Ancaq bu işləri görürlər. Məncə, bunlar təsadüfi deyil. Belə düşünmək olmaz ki, bir ədəbiyyatçı və ya sənətkar təsadüfən bu fikrə düşüb. Məncə, bu məsələ qeyri-adi bir şeydir. Bunda ölkənin mədəniyyət və incəsənət üzrə məmurlarının da günahı var. Onlar təşkilatçılıq etməli, işləməlidirlər.¹

Dərs dolu müharibə

Müqəddəs müdafiə barədə məsələni, min kitabın yazıldığı deyiləndə bəziləri elə bilirlər ki, olduqca çoxdur. Yox, bu, çox azdır. Müharibə bütün xalqların tarixinin həssas dövrələrindən biridir; istər qələbə çalsınlar, istər məğlub olsunlar. Hər bir halda bu hadisəni araşdırmaq həmin xalqlar üçün dərs və ibrət doludur.²

Müqəddəs müdafiə və inqilab

İnqilab məsələləri, inqilabın əvvəlində baş verənlər və müqəddəs müdafiə dövrünün xırdalığı hətta düzgün şərh də edilməyib. Düzdür, kitab yazılır, ancaq iki, üç, ya da on min tirajla. Mən müqəddəs müdafiəyə aid yazılmış kitabları oxuyuram; vaxt ayırıb onlara baxır, mütləq edirəm. Bunlar əsl həqiqətin çox kiçik hissəsidir.³

¹ Müqəddəs müdafiə sahəsinə dair ədəbiyyatçı və sənətkarlarla görüşdə çıxışından, 27.09.2000.

² Müqəddəs müdafiə dövrünün komandir və döyüşçüləri ilə görüşdə çıxışından, 20.10.16.

³ Tələbələrle görüşdə çıxışından, 11.07.15.

Müharibə əleyhdarları

Sizin Xuzistanda, sizin Əhvaz şəhərinizdə bəziləri müharibənin əvvəllərini xaincəsinə təsvir ediblər. Mən özüm müharibənin əvvəllərində Əhvazdaydım. Onların təsvir etdikləri ilə həqiqət arasında heç bir oxşarlıq yoxdur; başdan-ayağa yalandır. Adını da roman qoyublar. Bəziləri ona "Müharibə romanı" deyir. Bu, ikinci xəyanətdir. Belə kitablar müharibə əleyhinə romanlardır. Ehtiyatlı olun ki, belə işlər görülməsin. Bunları düşmənlər edir, dostlar da görməli olduqları işə əhəmiyyətsiz yanaşırlar.¹

¹ Xuzistan vilayətinin müharibə veteranlarının və on altı min şəhidinin anım tədbirinin təşkilatçıları ilə görüşdə çıxışından, 22.02.01.

Üçüncü fəsil: Yeni üfüq

Müqavimət ədəbiyyatına gərəkən və gərəkməyənlər

Dəyərli xəzinə

Düşünürəm ki, müharibə mövzusu tükənən deyil, elə dəyərli xəzinədir ki, həmişə ondan istifadə etmək olar. Müharibə barədə bir ömür, hətta ömürlərlə danışmaq mümkündür. Görün başqaları adi bir hadisədən nə qədər veriliş hazırlayır, nə qədər film çəkirlər. Bizim səkkizillik müharibəmiz var.¹

Bitməyən mövzu

Müharibə mövzusu bitən deyil. Ancaq təkcə müharibə də deyil. Mən bəzən şəhidlər və şəhid ailələri barədə çəkilən verilişlərə, filmlərə baxıram. Gedib bir şəhid ailəsi ilə danışılar. Bunlar olduqca dəyərlidir. Bunlardan mədəniyyət məhsulları hazırlamaq olar. Əlbəttə, müharibə əlilləri mövzusu ilə də məşğul olmaq lazımdır.²

Müharibə hadisələrinin siyahısı

Səkkizillik müqəddəs müdafiə dövründə saysız-hesabsız hadisə baş vermişdir. Mən ölkənin mədəniyyət və incəsənət qurumlarından istəyirəm ki, heç olmasa, bu hadisələrin siyahısını tərtib etsinlər. Oturub düşünsünlər, sənətkar dəqiqliyi ilə bu hadisələrin siyahısını yazsınlar, sonra bu günədək görülmüş çox dəyərli işlərlə qarşılaşdırsınlar. Görək bu siyahının nə qədərini işləmişik. Düşünürəm ki, biz müharibə mövzusunda görülməli işlərin mində birini də görməmişik.

Xırdalıqları qeyd etmək

Müharibə yazıçılarından və bu mühüm işi bacaran hər kəsdən istəyirəm ki, bu dövrün xırdalıqlarını qeyd etsinlər, bu sonsuz xəzinəni gələcək nəsillərə ötürsünlər.³

¹ Teleradio şirkətinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 27.04.92.

² Yenə orada.

³ 21.09.89.

Peşəkarlıq

Təkidlə bildirmək istəyirəm ki, müharibə xatirələri və müharibə tarixi mövzusunda gördüyümüz işlər görməli olduqlarımızdan çox azdır. İndi həm korpus, həm Müdafiə nazirliyi, həm İncəsənət şöbəsi, həm Baş qərargah və onun Müharibə tarixi şöbəsi, həm də müxtəlif könüllü təşkilatlar bu işlərlə məşğuldurlar. Ancaq onların hamısının əldə etdikləri həm kəmiyyət, həm də keyfiyyət baxımından lazım olandan çox azdır. Onların bəzisi keyfiyyət baxımından həqiqətən, yaxşıdır, amma ümumilikdə, bu möhtəşəm dövrün gözəlliklərini, incəliklərini, dəyərli cəhətlərini göstərməli olan keyfiyyət yoxdur və hələ danışmağa çox söz var.

Müqəddəs müdafiə barədə məsələ, min kitabın yazıldığı deyiləndə bəziləri elə bilirlər ki, olduqca çoxdur. Yox, bu, çox azdır. Müharibə bütün xalqların tarixinin həssas dönəmlərindən biridir; istər qələbə çalsınlar, istər məğlub olsunlar. Hər bir halda bu hadisəni araşdırmaq həmin xalqlar üçün dərs və ibrət doludur. Biz qürur duymaqla kifayətlənməməliyik. Qürur duymaq məsələnin bir tərəfidir, digər tərəfi isə bol informasiya, mövcud olmuş və gələcəkdə yarana biləcək vəziyyətlərin təsviridir...

İncəsənət işləri görülməli, qeydlər aparılmalı, peşəkar işlər baş tutmalıdır. Bəzi mərkəzlərdə dostlar yaxşı işlər görürlər. Xatirələri toplamaq üçün peşəkarlıq və mahir idarəçilik lazımdır. Müharibə xatirələri olan digər şəxslərdən də istifadə edin və yalnız bir kanalla məhdudlaşmayın.¹

Döyüşçülərin fədakarlığını təbliğ etmək

İslam inqilabı ilə açılan yol davam edəcək. Müqəddəs müdafiə günlərinin gözəlliklərinin tam aydınlaşması üçün peşəkar qələmlə minlərlə kitab yazılmalı, döyüşçülərin fədakarlığı tərffüatı ilə açıqlanmalıdır.²

¹ Müqəddəs müdafiə dövrünün komandir və döyüşçüləri ilə görüşdə çıxışından, 21.10.06.

² Müharibə veteranları ilə görüşdə çıxışından, 18.05.12.

Xırdalıqları yazmağın vacibliyi

Müqəddəs müdafiə dövrünün bütün incəliklərini yazmaq ən yaxşı, ən dəyərli işlərdən biridir... Müqəddəs müdafiə dövrünün nəticə və səmərələri bizim cəmiyyətimizdə və bütün müsəlman cəmiyyətlərində uzun illər yadda qalmalıdır.¹

Yüz yaxşı kitab çap olunsun

Əsaslı iş budur ki, Müharibə həftəsində birdən-birə bu mövzuda yüz kitab çap olunsun. Gələnlə qədər işləyib yüz kitab və on maraqlı film hazırlayın. Müharibə həftəsində belə işlər görülməlidir. Bu bir həftədə kinoteatrlar festivallarda yer tutmuş, tanınmış və birdən-birə nümayiş olunan müştəri dolu filmlərlə aşıb-daşsın. Belə işlər həqiqətən, əsaslı işlərdir.²

Diviziyaların qəhrəmanlığını yazmaq

Bu əsərlərin çoxu Həzrət Rəsul (s) diviziyasına aiddir. Bu uşaqlar Həzrət Rəsul (s) diviziyasının uşaqlarıdır. Müharibədə bu qədər fədakarlıq etmiş digər diviziyalardan xəbər yoxdur. Tehranlı dostlar cəbhəyə öz diviziyalarına getmiş, sonra da qayıdıb bunları yazmışlar. Ancaq bizim hər yerdən diviziyalarımız olub: İsfahan diviziyası, Nəcəf diviziyası, İmam Hüseyin (ə) diviziyası, Məshədin Nəsr diviziyası, İmam Rza (ə) diviziyası, Sarəllah diviziyası, Fəcr diviziyası və s. Onlarda bir dünya qəhrəmanlıq yatır. Onlar nə üçün yazı bilmirlər? Onları tapın, gəlib yazsınlar.

Digər diviziya və batalyonlar da digər mənzərələri, digər hadisələri təsvir edəcəklər. Mənim yadımdadır, Fəcr diviziyası Hacı İmran bölgəsində, ya da şimal-qərbdə başqa bir yerdə üç gün mühasirədə qalmışdı. Uşaqlar ac-susuz böyük qəhrəmanlıq etmişdilər. Mən 84, ya da 85-ci ildə onların briqada komandirlərini çağıraraq görüşdüm. Çox böyük iş görmüşdülər. Bu hadisəni də kimsə yazsın. Bu kitabların

¹ 07.01.18.

² Müqəddəs müdafiə həftəsi tədbirlərinin təşkilatçıları ilə görüşdə çıxışından, 20.09.93.

bəzisi çox peşəkar yazılıb, bir saatdan ibarət bir hadisənin bütün xırdalıqlarını işıqlandırır. Bu, çox böyük işdir. Bunlar yazılısın.¹

Bəsic tarixinin yazılması

Bəsicin tarixinə aid məsələlər hadisə dolu böyük ölkəmizin tarixində yaddan çıxmıyacaq. Bəsic üçün müharibə səkkiz il sürmədi. Bəsiçi adlanan xalq könüllüləri ondan öncə də səhnədə idilər, bu gün də səhnədədirlər. Saysız-hesabsız xalq könüllüsü səhnəyə çıxıb dünyanın siyasi və hərbi texnoloqlarının təxribatını zərərsizləşdirdi. Bu xalq qüvvələri - bəsicilərdir. Bizim korpus və ordudan ibarət silahlı qüvvələrimiz çox əziyyət çəkildilər, böyük xidmətlər göstərdilər, ancaq əminliklə iddia edə bilərəm ki, əgər xalqın iştirakı olmasaydı, Bəsic olmasaydı, evlərdən, məktəblərdən, zavodlardan, idarələrdən, şəhər və kəndlərdən müxtəlif yaşlarda olan qadın və kişilər, qız və oğlanlar olmasaydılar, nə ölkəni lazımcına qoruya bilərdik, nə də düşmənlərlə qarşı-qarşıya qaldığımız bu günə qədərki müddətdə öz milli qüdrətimizi və İslam respublikasının möhkəmliyini bütün dünyaya sübut edə bilərdik. Belə bir qüdrəti bizə Bəsic verdi.

Məncə, bu bir neçə illik tarixdə istər cəbhələrdə, istər mitinqlərdə və xalqın iştirak etdiyi digər səhnələrdə baş verənlər yazılmamışdır. Bundan ötrü çox kitab yazmaq lazımdır. Çoxlu rəsm əsərləri, fotolar, filmlər çəkilməli, kitablar yazılmalıdır ki, xalqın möhtəşəm iştirakını və onun təsirlərini hamı görsün.

Biz hadisələrə şahid olsaq da, indi bilirik ki, bəzi məqamlar gözlərimizdən qaçmışdır. Cəbhədə düşməne qarşı vuruşmaq lazım olanda insanlar əllərinə silah götürüb hər tərəfdən cəbhəyə axışırlar. Onlara təlim keçmək lazım olanda bunu bacaranlar ortaya çıxırlar. Döyüşçüləri təmas xəttinə aparmaq lazım olanda avtomobili olanlar bu işi görürlər. Arxa cəbhədən yemək, paltar və digər zəruri şeylər lazım olanda ölkənin hər yerində insanlar bu işlə məşğul olmağa başlayırlar; evlər dərzi sexlərinə, hüseyiniyyə və məscidlər mətbəxlərə çevrilir. Əlindən heç bir iş gəlməyənlər də cəbhəyə yollanmış qəhrəmanlar üçün

¹ Müqavimət Ədəbiyyatı və İncəsənəti Şöbəsinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 03.07.92.

dua edir, şüar verib onları ruhlandırırırlar. Məgər iman və sevgi olmasa, bunları etmək olar?! Bunları xalqın imanı, eşqi və ümidi etdi.¹

Xalqın iştirakının əzəməti

Əgər xalqın iştirakı olmasaydı, Bəsic olmasaydı, evlərdən, məktəblərdən, zavodlardan, idarələrdən, şəhər və kəndlərdən müxtəlif yaşlarda olan qadın və kişilər, qız və oğlanlar olmasaydılar, nə ölkəni lazımcına qoruya bilərdik, nə də düşmənlərlə qarşı-qarşıya qaldığımız bu günə qədərki müddətdə öz milli qüdrətimizi və İslam respublikasının möhkəmliyini bütün dünyaya sübut edə bilərdik. Belə bir qüdrəti bizə Bəsic verdi.

Bu bir neçə illik tarixdə istər cəbhələrdə, istər mitinqlərdə və xalqın iştirak etdiyi digər səhnələrdə baş verənlər yazılmamışdır. Bundan ötrü çox kitab yazmaq lazımdır. Çoxlu rəsm əsərləri, fotolar, filmlər çəkilməli, kitablar yazılmalıdır ki, xalqın möhtəşəm iştirakını və onun təsirlərini hamı görsün. Biz hadisələrə şahid olsaq da, indi bilirik ki, bəzi məqamlar gözlərimizdən qaçmışdır.²

Əsirlikdən qayıdanların xatirələrini yazmaq

Əsirlilik məsələsi müxtəlif cəhətlərdən önəmlidir. Bir cəhəti dostların qeyd etdiyi kimi, dəyərli xatirələrdir. Mən bu xatirələrə dair bəzi kitabları, o cümlədən əsirlər atası olan əziz seyidimiz mərhum Əbu Turabiyə³ aid kitabı oxumuşam. Əsirlilik dövrü barədə deyilib-yazılanlar böyük bir hadisənin kiçik hissəsidir. Bizim bu böyük hadisəni eşitməyə ehtiyacımız var.

Etiraf etməliyik ki, əziz əsirlərimizin azadlığından ötən 22 il ərzində az iş görülmüşdür. Biz indiyədək yazılanlardan bir neçə dəfə artıq kitab yazmalıydıq, əsir düşərgələrinin və zindanların vəziyyəti barədə dəyərli filmlərimiz olmalıydı. Siz görün Qərbin nəhəng kino şirkətləri Birinci və İkinci dünya müharibələrinin əsirləri barədə nə qədər keyfiyyətli film çəkiblər! Halbuki o filmlərdə göstərilənlər

¹ Bəsic komandirlərinin ümumrespublika toplantısında çıxışından, 21.11.93.

² Yenə orada.

³ Höccətülislam Seyid Əli Əkbər Əbu Turabi (1939-2000) əsirlikdən qayıdandan sonra iki çağırış parlament seçkilərində Tehrandan millət vəkili seçilmişdi.

əsirlərin maddi istəklərini göstərir. Bu onların həyatlarında, sözlərində, münasibətlərində nəzərə çarpır. Eşitdiyimə görə, Qırmızı Xaç Cəmiyyətinin bir əməkdaşı İraqın əsir düşərgələrində saxlanan döyüşçülərimizə deyibmiş ki, biz digər ölkələrin əsir düşərgələrinə gedəndə onların peşman olduğunu, depressiyaya düşdüyünü, intihar etdiyini görürük, sizdə nə üçün belələri yoxdur. Cavabı bəllidir: Ürək mənəviyyətlə, Allahla tanış olduqda nəticə belə olur. Ürək Allahla ünsiyyət qurduqda, Ona etimad etdikdə, özünü tək görmədikdə, dar və işgəncəli kameraların içində öz mənəvi cənnətini gördükdə – bunları əzizlərimiz xatirə kitablarında yazmışlar – daha depressiyaya, üzüntüyə, intihara yer qalmır.

Bu, məsələnin bir tərəfidir. Biz əsirlərin həyatından ibarət bu dərin və geniş dəryanın hər damlasından xəbərdar olmalıyıq. Yaxşı filmlər çəkilməli, yaxşı kitablar yazılmalı, xatirələr söylənməlidir. Bu gün söylənən xatirələrdə bir dünya söz var. Bunların cəmiyyətə çatdırılması çox yaxşı olar. Mənim fikrim budur ki, bu gün burada söylənən xatirələr televiziya və radiodan yayımlansın, xalq bunları görsün, dinləsin. Bunlar bizim sərvətlərimizdir. İslamı qoruyan, İslam respublikasını qüdrətləndirən, xalqımızın başını dünyada uca edən amil bunlardır.¹

Ordu məşhurları

Bir məsələ də ordunun məşhur şəhidləridir. Biz ordudan dəyərli şəhidlər vermişik. Bunlar barədə kitab yazılmamışdır...

İstedadlı və peşəkar adamlar tapın. Orduda belələri var. Mən bilirəm ki, ordudakı istedadlı qələm sahibləri korpusdan az deyil. Saylarını bilmirəm, amma hər halda, var. Onları tapın, şəhidlər barədə yazsınlar. Bunun əhəmiyyəti müharibə tarixindən az deyil. Bilirsiniz ki, ədəbiyyat və incəsənətin xüsusiyyəti belədir. Tarix məsələlərin zahirini təsvir edir, incəsənət isə həqiqətini, əsl mahiyyətini... Əgər müharibədə ordu tərəfindən görülmüş işlərin əsl həqiqətini, ruhunu göstərmək istəyiriksə, bu, tarixlə mümkün olan deyil. Bunu ədəbiyyat və incəsənətlə etmək lazımdır, peşəkar romanlar, hekayələr yazılmalıdır.²

¹ Əsirlərdən qayıdanlarla görüşdə çıxışından, 15.08.12.

² 18.10.09.

Şəhid Nadir Məhdəvi kimilər uca tutulsun

Əvvəllər sulara inqilabın iştirakı çox da hiss olunmurdu, ancaq inqilab övladları, inqilab yetirmələri, inqilab gəncləri sonradan oralara yollandılar və vəziyyət dəyişdi. Bir də gördünüz ki, məsələn, Buşəhrdə Şəhid Nadir Məhdəvi kimi dəyərli bir şəhid meydana çıxdı. Onlar cihad və şəhadət məsələlərinə könül vermişdilər. Nadir Məhdəvi və onunla birlikdə olanlar böyük işlər gördülər, düşməni qorxutdular, İran xalqının başını ucaldılar, İslam dövlətinin, İslam respublikasının qüdrətini nümayiş etdirdilər. Bunların ad və xatirələri yaşamalılı, yazılı və şifahi tariximizdə qalmalıdır.¹

Sənədləri toplamaq

İmam Xomeyni buyurmuşdu ki, müharibənin abidələrini qoruyun. Məncə, bu sənədləri qorumaq ondan çox əhəmiyyətlidir. Biz bacardıqca bütün müharibə yadigarlarını tapıb qorumağıq. Siz bu böyük işlə məşğul olursunuz. Tarix bunları tam açıqlaya bilməz. Tarixdə deyəcəklər ki, səkkiz il müharibə oldu; bir-bir əməliyyatları söyləyəcəklər; filan tarixdə Fəthülmübin əməliyyatı keçirildi, filan tarixdə filan əməliyyatda qələbə çaldıq və s. Ancaq bunlar hara, orada baş verənlərin əsl həqiqəti hara! Siz Allahın köməyi ilə bu işləri görürsünüz. Bunun dəyərini bilin.²

Sənədlərdən yaxşı əsərlərə doğru

Ümidvarıq ki, Allah-Taala sizə kömək edər və müqəddəs müdafiə sahəsində əlinizdən gələni əsirgəməzsiz. Həm məsul şəxslər çalışsınlar, həm sənət adamları, həm tədqiqatçılar, – bu, çox mühümdür və xoşbəxtlikdən, bəzi mərkəzlərdə yaxşı tədqiqatlar aparılır – həm sənədi arxivləşdirənlər, həm yazanlar. Bunlar çox əhəmiyyətli məsələlərdir. Bunlar əldən çıxmamalı, tədqiqatçıların ixtiyarına buraxılmalı, müqəddəs müdafiə ədəbiyyatı sənədli araşdırmalardan,

¹ İslam İnqilabının Keşikçiləri Korpusunun Hərbi Dəniz Qüvvələrinin şəxsi heyəti ilə görüşdə çıxışından, 07.10.15.

² Cəbhə Mədəniyyətinin Tədqiqi və Təbliği Mərkəzinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 06.01.92.

müqəddəs müdafiə incəsənəti də ədəbiyyat və tədqiqatlardan maksimum istifadə etməlidir.¹

Komandirlərin kasetləri

Əsas məsələ məzmunudur. Məzmunlu işlər görün. Çap olunmuş kitabların sayı yox, məzmunu əhəmiyyətlidir.

Bu fondun bir işi də müharibə boyu komandirlərdən qeyd olunan kasetlər və mühüm məlumatlardır. Komandirlər faydalı sözlər söyləmişlər. Şübhəsiz, Şəhid Kazimindən də mühüm məlumatlar qalmışdır.²

Arxivlərdən istifadə

Siz gənclərin ixtlas və həvəslə bu işləri gördüyünə sevinirəm. Bu işləri davam etdirin, hamı da kömək etsin. Düşünürəm ki, hamı kömək etməlidir. Teleradio şirkətində və digər yerlərdə arxivlər var. İndi korpusda da bu xatirələrdən çox dəyərli arxiv yaranıb. Onlarla əlaqə saxlayın, arxivlərdən istifadə edin. Çox yaxşı olacaq. Hamısından çox korpusda var. Görmüsünüz, cəbhədə həmişə əllərinizdə mikrofon iclasları qeyd edir, bəzən də kamera ilə çəkirdilər. Onlarda çox şey var. Hər halda, böyük iradə və gənclik enerjisi ilə işlədiyinizə görə sevinirik. Bu işlər elə gənc işləridir. Bunu bilin. Allahın sizə verdiyi gənclik neməti olmasa, işlər yerdə qalar. Nə qədər ki sizdə bu həvəs və iradə var, onun qədrini bilin, çox mühüm və əsaslı olan bu işləri görüb özünüzdən sonrakı nəsillərə çatdırın.³

Xatirələri toplamağa tələsmək

Tələsmək məsələsinə ciddi yanaşın. Sizin işiniz şifahi tarixə söykənir, insanlardan asılıdır. İnsanlarsa əbədi deyillər, üstəlik, unuda bilərlər. Bir müddət öncə dostların bir neçəsi gəlib məndən bəzi hadisələr barədə soruşdu. Bir qədər fikirləşəndən sonra dedim ki, bunu

¹ Müqəddəs müdafiə incəsənəti sahəsinin fəalları ilə görüşdə çıxışından, 15.09.09.

² Cəbhə Mədəniyyətinin Tədqiqi və Təbliği Mərkəzinin 110 adda kitabına şifahi qeyddən, 20.10.05.

³ Aşura Mədəniyyət Mərkəzinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 07.09.98.

on-on beş il öncə soruşsaydınız, bütün təfərrüatını söyləyə bilərdim, indi isə çoxu yadımdan çıxıb. Bu, yeri, təbiəti örtmüş qar kimidir. Bəzən insan məsələni xatırlamır, ancaq kömək edəndə yadına düşür. Bəzi adamların yaddaşları güclü deyil, zaman ötdükcə unudurlar. Bəzən də onların özlərini itiririk. Onları axtarıb tapın... İndi kitab şəklinə sala bilməsəniz də, müsahibələr alın və məlumatları saxlayın.¹

Fundamental iş

Bu xatirələri toplamaq lazımdır. Siz bunların hamısını toplayın ki, sonradan bir material kimi onlardan istifadə edib bir şey hazırlasınlar. Bu baxımdan, sizin işiniz fundamental dəyərə malikdir.²

Bütün müharibə cəbhələrdə getməyib

Bütün müharibə cəbhələrdə getməyib. Bir çox müharibə məsələləri evlərdə, yollarda, qəblərdə, idarələrdə, beynəlxalq təşkilatlarda gedib. Bitərəflik iddiasında olan o təşkilatlar açıq-aşkar qərəzçilik edirdilər; həm də iddiaları çox böyük idi. Bu gün kütləvi qırğın silahları, kimyəvi və bioloji silahlar barədə pafosla danışanlar, bunu açıq-aşkar cinayət hesab edənlər vaxtilə İraq rejiminə kimyəvi silah verirdilər; ya özləri onun üçün hazırlayırdılar, ya da ona bu imkanı yaradırdılar. O dövrün iki böyük qütbü olan ABŞ və Sovet ittifaqı bütün imkanları ilə İraqa kömək edirdi. Bunlar bizim incəsənət əsərlərimizin hansında təsvir olunmuşdur?!..

Həmin səkkiz ildə müharibəyə gedib qəhrəmanlıq etmiş şəhidlərin, döyüşçülərin işi bitdi. Onlar öz işlərini gördülər. Ancaq onlardan sonra başqa bir təbəqənin işi başlayır. Düzdür, bu təbəqə müharibə dövründə də reportajlar hazırlayırdı. Həmin müharibə dövrü bizə nə qədər incəsənət xadimi təhvil verdi, necə dəyərli şəxsiyyətlər meydana çıxdı! Müharibə bitəndən sonra isə bu təbəqənin işinin yeni mərhələsi başlayır. Özü də bu mərhələ səkkiz il deyil, səksən il sürməlidir.³

¹ Müqavimət ədəbiyyatı şöbələrinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 13.05.13.

² Cəbhə Mədəniyyətinin Tədqiqi və Təbliği Mərkəzinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 06.01.92.

³ Müqəddəs müdafiə sahəsi üzrə sənət adamları ilə görüşdə çıxışından, 27.09.2000.

Müqayisəli araşdırma

Növbəti məsələ müqayisəli araşdırma. Mən qeyd etmişdim, burada da adını çəkildilər. Bizim müharibəmizlə digər müharibələr arasında müqayisə aparmaq olar. Dünyada bu qədər müharibə olub. Heç şübhəsiz, onlarda da fədakar insanlar olub; adam oxuyub bilir. Lakin mənə, müqayisəli araşdırma nəticəsində böyük fərqlər ortaya çıxarmaq olar. Tədqiqat işləri zamanı bunu etmək lazımdır. Buna həqiqətən, ciddi yanaşsınlar. Məsələlərə belə dərin və təhlili baxış olduqca əhəmiyyətlidir.¹

Yeni istedadlar

Müharibənin yaratdığı imkanlardan istifadə edərək ölkədə bədii yaradıcılığı inkişaf etdirək. Mən bunun üzərində dayanmaq istəyirəm.

Bir nəfər müharibə xatirələrini yazmaqdan ötrü, sizin sözlüzlə desəm, yazıcılığın nə olduğunu bilmək üçün gedib bir neçə roman oxuyur. Əgər müharibə olmasaydı, bəlkə də heç vaxt yazmaq barədə fikirləşməyəcəkdi. İndi bu bacarıq yaranıbsa, ondan istifadə edək. Bizdə müharibəni belə gözəl təsvir edən, onun barəsində şeir yazan yüksək istedadlar var. Bu yazılarda bəzi epizodlar elə gözəl təsvir olunub ki, insan həzz alır. Bu, bir istedadın çiçəklənməkdə olduğunu göstərir. Çox gözəl! Bu istedadı bədii yaradıcılığa yönəldək. Ölkənin buna ehtiyacı var. Məgər bədii ədəbiyyatsız bir cəmiyyət olar?!²

Müharibə ədəbiyyatı

Mən deyirəm ki, müharibə motivli bədii ədəbiyyatı indi yazmaq lazımdır. Müharibə xatirələrini müharibədə də yazmaq olurdu; necə ki bunu etmişiniz. Ancaq bədii ədəbiyyat başqa şeydir. Bir ədəbiyyatçı bu hadisədən bir hekayə çıxarmaq üçün gərək bütün amillərə, bütün şəraitə hakim olub hamısından istifadə edə bilsin. Bədii ədəbiyyatın xüsusiyyəti belədir. Hekayədə bütün inqilab hadisələrinin izi görünməlidir. Bir küçədə, bir evdə bir hadisə baş verir, ancaq bu,

¹ Müqavimət ədəbiyyatı şöbələrinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 13.05.13.

² Müqavimət Ədəbiyyatı və İncəsənəti Şöbəsinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 13.07.92.

ölkənin hər yerində baş vermiş böyük hadisənin kiçik formasıdır. Hekayə və romanda da xüsusi bir yer qeyd olunur. Ədəbiyyat və incəsənət işinin əhəmiyyəti bundadır. Mənə, indi bu işlərin vaxtıdır; gec deyil, əsl vaxtıdır.¹

Şəhidlərə roman

Mənə, üç-dörd bacarıqlı və imanlı yazıçı tapıb şəhidlər üçün roman və povestlər yazdırmalıyıq.²

Xürrəmşəhr romanı

Siz gənclər bu gün boy atırsınız. Mən bir dəfə bu ifadəni işlətmişəm, indi də dilimə gəldi. Bu, məşədlilərin sözüdür, köhnə köklərdən təzə gövdə çıxanda belə deyirlər. Sizin romanlarınıza baxanda görürəm ki, bunların üzərində bir qədər işlənsə, Viktor Hüqonun Səfilləri, Lev Tolstoyun Hərb və sülhü olar. Qardaşlarımızın bu kiçik romanlarında həmin potensialı görürəm. Bəzilərinin təqlidçiliklə yazdıqları beş cild, on cild, beş min səhifəlik kitablarda bu potensial yoxdur, ancaq sizin işlərinizdə həqiqətən, var. Onların işləri şablon işlərdir, çünki daxildən gəlmir.

Mən demək istəyirəm ki, qardaşlar, gəlin, inqilab romanları yazın. İnkilab romanı yazılmayıb; inqilab hadisələri yazılmayıb. Yazılanlar da sizin yazdıqlarınızdır; müharibə dövrünə dair bir neçə xatirə və bədii kitab. Bunlar müharibə motivli olsa da, həm də inqilab hadisəsi sayılır. Xürrəmşəhr hadisələri, Hüveyzə hadisələri həm də ölkə hadisələridir, inqilabla bağlıdır. İmam Xomeyniyə, onun göstərişlərinə, xalqın mənəvi xüsusiyyətlərinə dair yazdıqlarınız da inqilab hadisələridir. İnkilab romanı bunlardır...

Sizin yazdıqlarınız doğrudur. İndiyədək yazılanlar inqilab hadisələrinin parçalarıdır. Ciddi iradə ilə bu işi görün. Mən bəlkə onuncu, iyirminci dəfədir bunu sizə və ya sizin kimi qardaşlara deyirəm. Ciddi şəkildə işə başlayın, bunu bacaracaq, böyük romanlar yazacaqsınız. İnkilab hadisələrini bədii şəkildə yazmağa başlayın,

¹ İslam Təbliğatı Komitəsinin İncəsənət Bölməsinin yazıçıları ilə görüşdə çıxışından, 23.05.98.

² Şəhid Fondunun əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 24.05.88.

Qərbin böyük ədəbiyyatçılarının işlərindən də mütləq istifadə edin. Bu məsələdə Qərbdən öyrənməyin heç bir eybi yoxdur.

Bura gələrkən yadıma bir misal düşdü. Məsələn, biz Xürrəmşəhr hadisələrini yazmaq istəyirik. Bu, çox böyük hadisədir, ancaq onun bənzəri yazılmışdır. İndi ikisi yadımdadır. Biri Tolstoyun Hərb və sülh romanıdır. Bilmirəm orada Moskvanın yandırılması hadisəsini oxumusunuz, yoxsa yox. Məncə, Hərb və sülh bəşər tarixinin ən böyük bədii əsərlərindəndir. Çox möhtəşəmdir. Ədəbi baxımdan həqiqətən, misilsizdir...

Bu ölməz romanın ən gözəl hissəsi Moskvanın Napoleon tərəfindən işğal olunması və xalqın müqavimət əlaməti olaraq, şəhəri yandırmasıdır. Düşmənin əlinə keçdiyini gördükdə birdən-birə öz şəhərlərini yandırır. Bu, çox böyük hadisədir, yazıçı bunu son dərəcə peşəkarlıqla qələmə almışdır. Bunları oxuyun, sonra Xürrəmşəhrlə müqayisə edin. Görəcəksiniz ki, Xürrəmşəhr hadisəsi Moskva hadisəsindən də möhtəşəmdir. Ümumiyyətlə, müqayisə olunması deyil. Siz Xürrəmşəhr əhalisinin müqavimətini moskvalıların müqavimətsizliyi ilə müqayisə edin. İmperator hamıdan qabaq Petroqrada qaçır və paytaxtı ora köçürür. Əhali də şəhəri yandıraraq düşməne təslim edir. Görürsünüz?! Son çarələri yandırmaqdır. Bu hara, ev-ev vuruşub Xürrəmşəhri müdafiə etmək hara?! Görün necə roman olacaq! Moskvanın yandırılması bütün dünyada böyük bir hadisə kimi qəbul olunur. Bunu kim əbədləşdirib? Tolstoy; yalnız o. Ancaq Xürrəmşəhr hələ dünyada öz yerini tutmayıb. Əlbəttə, bundan sonra mütləq məşhurlaşacaq. Ancaq bu, sizin görəcəyiniz işlərdən asılıdır. Bu, bir misal.

Bir misal da Səfillər romanından, Parisin küçə döyüşləridir. Səfillərdə oxumusunuz. İndi bunu Xürrəmşəhrin daxilindəki barrikadalarla müqayisə edin. Əsla müqayisə olunması deyil. Burada hər şey daha dəyərlidir. Heç bir şey adi dünyəvi miqyaslarla ölçüyə gəlmir. Ancaq görün mahir yazıçılar onları necə məşhurlaşdırdılar! Siz Xürrəmşəhr haqqında bunlardan yazın, sonra 7-11 fevral günlərindəki Tehranı yazın. Görün nə olar! Bu, sizdən asılıdır. Siz yazsanız, biz deyən kimi olacaq. Əgər siz yazmasanız, başqası gəlib ayrı cür yazacaq.¹

¹ Müqəddəs müdafiəyə dair ilin kitabı müsabiqəsinin münisflər heyəti ilə görüşdə çıxışından, 23.05.94.

Müharibə əlilləri üçün mədəniyyət işləri

Bir məsələ də müharibə əlilləridir. Bilmirəm, sizin işinizdir, yoxsa Əlillər fondunda işləyənlərin. Hər halda, fərqi yoxdur, bu işlə məşğul olmaq lazımdır. Sovet kommunistlərinin müharibə əlilləri barədə gördüyü mədəniyyət işləri çox dəyərlidir. Mən onların mislini görməmişəm. Düşünürəm ki, kimsə elə məharətli və təsirli şəkildə işləyə bilsin. Onlar müharibə yaralıları barədə böyük işlər görüblər. Yaxşı olar ki, onların işlərini öyrənək.¹

Müharibə əlilinin hissləri

Mən bir dəfə yaxşı bir yazıçıya dedim ki, Şəhid fondunun müharibə əlilləri üçün müalicə pansionatlarının birinə getsin, ağ xalat geyinib orada xidmət etsin. Dedim ki, bundan ötrü sənə icazə alacağam; get, bir ay orada qal, ləyənini boşalt, ağzına xörək ver, yorğan-döşəyini topla, onun əzabları və çatışmazlıqları ilə tanış ol və müharibə əlilinin nə demək olduğunu bil. Biz əlilin kim olduğunu, nə iş gördüyünü bilmirik. Biz onun bədənini görürük, hisslərindən xəbərsizik. Dedim ki, get, sənətkar gözü ilə bax, sonra gəl, onun düşüncələri barədə bir roman yaz, bununla yaralarına məlhəm ol. Başqaları bu işi görmüslər. Məsələn, Sovet İttifaqında bu barədə “Əsl insan dastanı” romanı yazılmışdır.²

Müharibə əlillərinə dair kitab boşluğu

Mən bir neçə il öncə dostların birinə demişdim ki, müharibə əlilləri barədə kitab boşluğu var. Siz özünüzü pansionatda yaşayan bir əlilin yerinə qoyun. Bu, təbii ki, mümkün deyil, ancaq onun həyat tərzini bir qədər düşünsək, müəyyən həddə dərk etmək olar. O, vaxtilə bir gənc idi; digər insanlar kimi yol yeri yirdi, futbol oynayırdı, maşın sürürdü, kitab oxuyurdu, təhsil alırdı... Bəlkə ailə də qurubmuş. İndi isə aciz bir varlığa çevrilib pansionatda qalıb. Onun hissləri, düşüncə və gözləntiləri yerindədir, fiziki vəziyyəti isə belədir.

¹ Teleradio şirkətinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 27.04.92.

² Şəhid Fondunun əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 24.05.88.

Ona həyatı şirinləşdirəcək yeganə amil imandır. Həqiqi iman olsa, ona ümid verər, həyatı gözəlləşər, əks-təqdirdə, həyatı cəhənnəmə dönər. Bu iman necə qoruya bilərsiniz? Biz onun bu imanını necə saxlaya bilərik? Bu, mühüm məsələdir. O, daim acı həqiqətlə üz-üzədir. Biz elə etməliyik ki, onun imanını ölməsin. Müharibə əlilləri üçün onlara xas kitablar yazılmalıdır. Bu o demək deyil ki, onu yalnız müharibə əlilləri oxumalıdır. Yox, biz də oxuyacağıq, ancaq kitab əlil üçün yazılacaq, ona ümid verəcək. Kitabın məqsədi bu olacaq. Sizin nəyi seçəcəyinizi bilmirəm. Məqsəd ona ümid vermək, iman vermək, ətrafındakı acı həqiqətləri başa salmaq ki, inqilaba və yolu davam etdirməyə faydalı bir insan olsun. Çünki o, imtahanını verib əlil olub. Demək istəmirəm ki, bütün əlillər belədirlər. Onların arasında təsadüfən əlil olanlar da var, amma əksəri cəbhəyə canını verməyə gedib, ancaq onurğasını verib qayıdıb. Odur ki, bir imtahan verib. Bu barədə kitab yazılmalıdır. Hələ ki yazılmayıb...

Mən bir dəfə sizin tanıdığınız bir ədəbiyyatçı qardaşa dedim ki, müalicə pansionatlarının birinə get, iki-üç ay ağ xalat geyin, orada qal. Ailəndən uzaqlaş, elə bil ki, cəbhədəsən. Əlillər də elə bilsinlər ki, tibb işçisisən. Ağ xalat geyin, orada qal, əlil həyatının nə olduğunu başa düş, sonra onun həyatını, əzablarını, qəm-qüssələrini, çatışmazlıqlarını və gözləntilərini öyrənib dərdinə dərman, qəlbini yaralarına məlhəm olacaq bir kitab yaz.

İndi də sizə deyirəm: Hansınız bu işi görmək istəyirsə, Bismillah. Əlillərin arasına girin, uzaqdan olmur...

Siz o həyatı yaxından görməlisiniz. İnşallah heç vaxt əlil olmazsınız, ancaq gedib orada qalmaq, onların problemlərini öyrənib yazmaq olar. Məncə, çox lazımlı işlərin biri budur.

Belə boşluqlar çoxdur. Siz onları tapıb işləməlisiniz. Sizin bir dəyərləndirmə heyətiniz də olmalıdır. Zəif kitabı yaxın buraxmayın. Kitab zəif olsa, gözləntilərinizə cavab verə bilməyəcək.¹

¹ Müqavimət Ədəbiyyatı və İncəsənəti Şöbəsinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 13.07.92.

Müharibə əlillərinə dair bədii kitab

Müharibə əlilləri müstəsna bir mövzudur. Müharibə bitib, şəhidlər Allaha qovuşublar. Şəhid ailələri insan təbiətinə uyğun olaraq, acılarını günbəgün unudurlar. Ancaq müharibə əlilləri uzun illər yaşayacaqlar. Müharibənin əzabını onlar çəkirlər. Bizim hamımız müharibədən çıxmışıq, əlil isə ömrünün sonuna qədər müharibədədir; ya qolunu, ya gözünü, ya ayağını, ya da sağlamlığını itirib. Bu baxımdan, əlil məsələsi canlı mövzudur. Müharibənin digər mövzuları bitib. Siz onların adlarını, xatirələrini yaşatmalısınız. Yaşatmasanız, yaddan çıxarlar. Hətta şəhidlərimizin xatirəsini də yaşatmasanız, tarixdən və xalqın yadından çıxarlar; müharibənin özü də yaddan çıxar. Amma uzun müddət qalan, siz istəsəniz də, istəməsəniz də, yadınızda olsa da, olmasa da, uzun müddət qalan kimdir? Müharibə əlilidir. Məncə, bu məsələ ilə çox ciddi məşğul olmaq lazımdır.

Allahın lütfü ilə müharibə əlilləri barədə işlər başlayıb. Bu, sevindiricidir. Bu işləri davam etdirin, kiçik saymayın. Bunlar əhəmiyyətli işlərdir. Heç kim bir müharibə əlilinin ətrafındakı dünyanı dərk edə bilməz; heç zaman. Necə ki heç bir insan başqa bir insanın daxilini dərk edə bilməz. Bundan ötrü ya onun özünün lazımi bədii qabiliyyəti olmalıdır, ya da siz onun daxilindən keçənləri yox, ona aid olan, onun özünü və digərlərini həvəsləndirən məsələləri tapıb bəyan etməlisiniz. İkincisini hər bir ədəbiyyat və incəsənət adamı edə bilər. Mən bunun üzərində dayanmaq istəyirəm. Mən dedim ki, gedin, müharibə əlili ilə ünsiyyətdə olun, onu yaxşı öyrənin, sözlərini dinləyin, düşüncələri ilə tanış olun.

Müharibə əlili barədə yalnız bədii-incəsənət dili ilə yazmaq olar. Elə məsələlər var ki, onları yalnız və yalnız incəsənət dili ilə təsvir etmək mümkündür...

Bizim şəhid olmuş o qədər müharibə əlilimiz var ki! Halbuki bir neçə bədən üzvü kəsilmişdi. Düzdür?! Qolu, ayağı yox idi, ancaq yenə müharibəyə yollandı və axırda şəhadətə qovuşdu. Bu qəhrəmanlıq kommunistlərin əsl insanının qəhrəmanlığından çox böyükdür. Bəs nə üçün bunları yazmırıq?!

Əlil mövzusu müharibə hadisələri arasında unikal mövzudur. Heç nə müharibə əlilinə bənzəmir; hətta şəhid ailələri və şəhidlərin özləri də. Bir məsələ roman məsələsidir. Dedik ki, digər ədəbiyyat və incəsənət əsərləri ilə müqayisə olunması deyil. Ya da "müqayisə olunması"

deyil” deməyə, deyək ki, daha yaxşıdır. Odur ki, bunun üzərində işləmək lazımdır.¹

Bəsicin funksiyaları

Bəsicin iki funksiyası var: Biri sərt mübarizədən ibarətdir. Siz buna görə hərbi təlim keçirsiniz. Bəsicin səkkizillik müqəddəs müdafiə dövründə iştirakı öz möcüzəsini göstərdi. Bizim hərbi birləşmələrimiz bəsicilərin iştirakından ürəkləndilər. Ondan sonra da ölkədə müxtəlif sahələrdə hər hansı hadisə qarşıya çıxanda Bəsic hərbi mübarizəyə qalxmışdır.

Bir funksiyası isə yumşaq mübarizə sahəsindədir. Bəsic yumşaq müharibədə - elm, xidmət, quruculuq, dini təbliğat və mədəniyyət sahəsində də cəbhədə olduğu kimi iştirak edib.

Bəsicdə Hüseyn Fəhmidən, Behnam Məhəmmədidən, Möhsün Höcəcidən və İbrahim Hadidən tutmuş nüvə texnologiyası şəhidlərinə qədər şəxsiyyətlər var. Görün bunlar ictimai mövqə baxımından nə qədər fərqlidirlər, ancaq Bəsicdə birləşiblər! Nüvə şəhidləri də, adlarını çəkdiyənləriniz də bəsicidirlər. Himmət, Bakiri, Zeynəddin, Hüseyn Xərrazi kimilər korpusdan olsalar da, bəsicidirlər. Səyyad Şirazi ordu zabiti idi, ancaq bəsicisi idi. Babayi də zabit idi, ancaq bəsicisi idi. Hərəkət, xislət və istiqamət bəsicisi idi. Çəmrana, Aviniyə, Kazimiyə qədər hamısı bəsicidir. Bizə kök hüceyrələri ərməğan etmiş Kazimi Aştiyani Hüseyn Xərrazi və Hüseyn Fəhmidə qədər bəsicidir. Bunların hamısı bəsicidir. Bəsicinin mənası budur. Bunlar və yüzlərlə digər məşhur sima bəsicisi nümunələridir.

Mənim əzizlərim! Demək istəyirəm ki, bunlar örnekdir. Dünyanın hər yerində gəncin örnəyə ehtiyacı var. Bunlar gənclərin örnəyidirlər. Bu örnəkləri yaşadı, göz önündə saxlayın. Düzdür, kitablar yazılır, xatirələr toplanır, ancaq bunlar kifayət etmir. Onları dünyada geniş yayılmış üsullarla göz önündə saxlamaq lazımdır. Ən yaxşı örnəklər bunlardır. Ən yaxşı örnəkləri Bəsicdə tapa bilərsiniz. Onları yenidən dirçəldin. Onların oxşarları hər gün meydana çıxmalıdır.²

¹ Mühəribə Əlilləri Fondunun Mühəribə Ədəbiyyatı Şöbəsinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 17.10.93.

² Bəsicilərlə görüşdə çıxışından, 27.11.19.

Şəhid ailələrindən yazmaq

Şəhid ailələri barədə kitab yazmaq lazımdır. Təəssüf ki, bizim bəzi ədəbiyyatçılarımız əksini edirlər. Biz onlarla nə edək?! Şəhid ailəsi, şəhid anası barədə kitab yazırlar, ancaq o tərəfdən. Kitabda əzab-əziyyətləri aradan qaldırmaq yerinə sanki əzab və sual yaradırlar. Təəssüf ki, bəziləri belə yazırlar.¹

Döyüşçüləri həvəsləndirənlərin xatirələri

Bəzi məktəblər yetmiş-səksən şəhid verib. Müəllim sinifdə elə danışır ki, uşaqlar həvəs yaranır. Həmin müəllim haradadır? Onlarla danışmaq lazımdır. Onları tapmaq, tanıtdırmaq, dəyərləndirmək və xatirələrini yazmaq lazımdır.

Gəncləri həvəsləndirən xoşsöhbət və təsirli ruhani, onları həvəsləndirənlər, arxa-dayaq olanlar, cəbhəyə getmələrinə icazə verən ata-analar – bunların hərəsi bir mövzudur. Məncə, bunlardan da yazılmalıdır.²

Düzgün nümunələr göstərmək

Roman və hekayələr ən yaxşı formada olmalı, xüsusi bir məqama diqqət çəkməli, onu qabartmalıdır. Misal üçün, siz atasını itirmiş bir uşağın əzablarını göstərmək istəyirsiniz. Yalnız bundan ötrü bir hekayə yazılsın, bu uşağın, gəncin o əzablar qarşısında nə etməli olduğu göstərsin, ona bəlli və düzgün örnək olsun. Əlbəttə, bir romanın övlada atası ilə qürur duymağı aşılması asan deyil. Mənə bəzən şəhidlərin evlərinə getmək səadəti nəsib olur. Yerdə oturub uşaqları ilə səmimi söhbətləşirəm, onlara deyirəm ki, atanızla fəxr edin. Ancaq o, bu cümlə ilə fəxr edən deyil. Onda qürur hissi yaranmalıdır. Bu isə yalnız gözəl əsərlə, çox məharətli bədii ədəbiyyatla mümkündür.³

¹ Teleradio şirkətinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 27.04.92.

² Şəhidlərin həyatına dair xatirə müəllifləri ilə görüşdə çıxışından, 21.11.19.

³ Şəhid Fondunun əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 24.05.88.

Aydın maarifləndirmə

Aydın maarifləndirmə olmadan heç bir əsaslı düşüncəni yayıb ümumiləşdirmək mümkün deyil. Şəhidlər böyük iş görüblər. Bunu çatdırmaq lazımdır. Çoxlu yaxşı işlər görülüb, ancaq görüləsi işlər olduqca çoxdur...

Çalışın əsaslılıq yaddan çıxmasın. Bu, çox əhəmiyyətli məsələdir. Bəzən insan elə bilir ki, oxuculara bəyəndirməkdən ötrü hadisəni bəzəmək, şişirtmək lazımdır. Daha geniş üfüqdən baxanda isə görür ki, yox, bu bəzəmələr bizim əlavəmiz olduğuna görə hadisənin dəyərini nəinki artırır, hətta bəzən azaldır. Əsaslılığı unutmayın, hadisələri olduğu kimi yazın. Elə etməyin ki, şəhidlərin xatirələri bəzi dövrlərdə İmam Hüseyinə (ə) oxunan rövzələrin taleyini yaşasın. Baş verənləri söyləyin, ancaq bədii gözəlliklə. Biz Aşura hadisələrini söyləyərkən öz bədii qüsurlarımızı lazımsız əlavələrlə ört-basdır etmək istəmişik. Halbuki bədii şəkildə çatdırmağı bacarsaq, heç bir əlavə lazım deyil...

Ədəbiyyatçı və sənətkarlar tanınıb yetişsələr, çox dəyərli olar. Biz hadisəni bədii dillə, sənətkarına təsvir edə bilsək, heç bir əlavəyə ehtiyac qalmaz. Bu zərərli əlavələrə heç bir lüzum yoxdur.

Şəhidlər üçün də belə edin. Xoşbəxtlikdən, biz şəhidlərin dövrünə yaxın, vəsiyyətnamələri əlimizdədir, çoxlarının ata-anaları, döyüş yoldaşları sağdır. Mən şəhidlər barədə bir kitaba baxırdım, döyüş yoldaşlarından müsahibə almışdılar. Həmin yoldaşlarının da bəzisi şəhid olmuşdu, bəzisi sağ idi. Kitabı oxuyanda adamı ağlamaq tuturdu, heç bir rövzəxana ehtiyac qalmırdı. Şəhidlərin xatirəsi belədir; çox böyük, çox yandırıcıdır. Biz bunlar üzərində az işləyirik.¹

Təsirli məzmunlar

Məzmunlara diqqət yetirin. Çap olunmuş kitabların yalnız sayı kifayət deyil. Kitab elə olmalıdır ki, müxtəlif təbəqələrdən fərqli düşüncə sahiblərinin əlinə çatdıqda oxumaq istəsinlər. Bundan ötrü də mütləq povest yazmaq lazım deyil. Bəzən kitab bədii kitab olmur, ancaq əsaslı, düzgün və səlis olur, insan nəşə öyrəndiyini görüb axıra qədər oxuyur. Kitablarda belə olmalıdır, sırf yazılması yetmir.

¹ Şəhidlərin Həyatını Toplama Mərkəzinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 05.07.10.

Biz mədəniyyət, ədəbiyyat və incəsənət məsələləri üzərində həmişə təkid göstəririk. Onların təsiri burada görünür. İşin başına keçin, peşəkar və ayıq adamlar tapın, kitabları dəyərləndirsinlər. Yaxşı kitab bu mərhələlərdən keçəcək, siz də arxayın olacaqsınız. O kitabı bəlkə birinci dəfə min tirajla çap edəcəksiniz, ancaq müştəri çoxalandan sonra on minlərlə tirajla çap olunacaq. Ancaq kitab yaxşı olmasa, əvvəldə dövlət büdcəsi ilə on min tirajla çap olunur, sonra da hamısı anbarda qalar; pulsuz şəkildə idarə və təşkilatlara paylamağa məcbur olarsınız. Bunun faydası yoxdur. Mən bilirəm ki, siz ixlaslı, səmimi, işini ürəkdən sevən adamlarsınız. Ona görə bunları tövsiyə edirəm ki, sizi aldatmasınlar. İş düzgün görmək lazımdır...

Bədii əsər odur ki, bir hadisədən kiçik bir məqamı açıb işıqlandırırırsınız, insan oxuyanda avtomatik olaraq beynində nümunə yaranır. Məsələn, siz bir qadın şəhid seçirsiniz, bir nəfər onun həyatını, işlərini, mübarizəsini, fədakarlığını, sonda da şəhadətini bədii şəkildə qələmə alır. Onu oxuyan adam bilir ki, min nəfər belə olub; yəni öz beynində ümumiləşdirir, nümunələr tapır. Bir də var ki, biz deyək, bu adlarla min nəfər şəhid olub, filan işləri görüblər və s. Bu, yaxşı deyil. Nümunələri oxucunun beyni tapmalıdır. Düşmən qarşı tərəfdə belə işlər görür.¹

Bədiilik

Allaha şükür olsun ki, işlərinizdə gözəl zövq və bədii üslub hiss olunur. Əsas inkişaf amili də budur. Təbliğat və maarifləndirmə bədiilik, sənətkarlıq olmasa, nə təsir buraxar, nə də uzunömürlü olar; hətta bəzən ötəri təsir də buraxa bilməz.²

Ədəbi-bədii nəql

Biz inqilabımızı və səkkizillik müharibə dövrünü ədəbi-bədii dillə nəql etməliyik. Bu, zarafat deyil. Müharibədə bədii amillər çoxdur; qəhrəmanlıqlar var, şəhidlər var... Hərəm müdafiəçisi olmuş şəhidlər də möhtəşəmdir. Mən çıxışlarımda onların bir-ikisi haqda danışmışam.

¹ Xuzistan vilayətinin müharibə veteranları və on altı min şəhidi ilə bağlı konfransın təşkilatçıları ilə görüşdə çıxışından, 22.01.01.

² Aşura Mədəniyyət Mərkəzinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 07.09.98.

İnsan müharibə hadisələrində mövcud olan mühüm bədii-incəsənət nümunələrini görəndə heyran qalır. Şəhadət və qəhrəmanlıqları bu tərzdə nəql etmək mümkündür.¹

Müharibə mühitini əlçatan etmək

Düşünürəm ki, müharibə mühitini əlçatan etmək mümkündür. Mən döyüşçü uşaqların yazdığı xatirə kitablarının çoxunu oxumuşam. Məncə, onlar insanların qəlbində həmin ab-havanı yarada bilərlər; çətin olsa da, mümkündür.²

Xarizmatik şəxsiyyətləri tapmaq

Bəzi maraqlı zövqlər də var. Siz müharibə komandirlərinin adlarını çəkdiniz. Lakin qeyrilərinin arasında da dəyərli şəxsiyyətlər var; hansı ki, heç batalyon komandiri də olmayıblar, amma macəraları var. Məncə, bu da çox mühümdür.³

Cəlbedici cild

Məndə cənab Qədəminin Xınayaxdı kitabı var. Kitabın cildi yaxşı deyil. Bunu qəsdən deyirəm ki, bu məqamlara da diqqət yetirəsiniz. Arxası da maraqlı olmadığına görə diqqətimi cəlb etməmişdi, ancaq o verdiyinə görə oxudum.⁴

İnsanı dəyişdirən kitablar

Məncə, bu kitabı (Ay batanda) oxumaq insanı dəyişdirir; həqiqətən, dəyişdirir. Əgər bu kitabı on min nəfər oxusa, on min insan müvəqqəti olaraq, dəyişəcək. Demirəm ki, bu dəyişiklik həmişə qalacaq; ancaq dəyişəcək. Bunun davam etməsi üçün bu iş də davam etməlidir,

¹ 26.11.18.

² Teleradio şirkətinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 02.09.93.

³ Bəsət Mədəniyyət və Tədqiqat mərkəzinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 05.10.15.

⁴ Müqavimət Ədəbiyyatı və İncəsənəti Şöbəsinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 13.07.92.

köməkçi düşüncə və həvəs çatdırma işi də davam etməli, çoxalmalıdır. İş budur. Bu gün əsas iş gənc nəslə yetişdirməkdir.¹

İyirmiillik üfüq

Cənab Sərhəngi, mən sizə ürəkdən təşəkkür edirəm. Bu işləri siz başlatdınız. Allaha şükür olsun! Siz və cənab Behbudi indiyədək böyük işlər görmüsünüz. Özünüz üçün iyirmiillik bir üfüq nəzərə alın. Bu müddətdə bu şəkildə irəliləyin. İnşallah bacaracaqsınız. Allah sizi qorusun!²

Dəyərli işlər

Cənab Sərhənginin başçılıq etdiyi təşkilat, onunla əməkdaşlıq edən dostlar, İncəsənət Şöbəsi, cənab Mömini və digərləri xüsusən son bir neçə ildə həqiqətən, çox dəyərli işlər görmüşlər.³

Bədənnüma ayna

Müharibə İran xalqının bütün potensialını göstərən bədənnüma ayna oldu. Siz gördüyünüz işlərlə bunu həmişəyaşar edə bilərsiniz. Bu, çox böyük və əhəmiyyətli işdir. Mən zəhmət çəkən dostlara minnətdarlığımı bildirir və təkidlə bu işləri davam etdirmələrini istəyirəm. Müqavimət Ədəbiyyatı və İncəsənəti Şöbəsi öz işini daha ciddi şəkildə, daha böyük ümidlə davam etdirsin. Bu illərdə dəyərli əsərlər yaratmış ədəbiyyatçı və sənətkar dostlar da işlərini davam etdirlərlər.⁴

¹ 01.02.17.

² "Firəngiz" kitabının ərsəyə gəlməsində əməyi keçənlərlə görüşdə çıxışından, 30.09.18.

³ Müqəddəs müdafiə yazıçıları ilə görüşdə çıxışından, 03.10.19.

⁴ Müqavimət Ədəbiyyatı və İncəsənəti Şöbəsinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 22.09.05.

Kitabların yayım imkanları

Bu kitabları yaymaq çox asan işdir. Bəzi imkanlardan istifadə etmək olar. Bu gün sizdən təxminən bir-iki saat qabaq beş-altı min bəsicici ilə görüşdüm. Belə görüşlər çox olur; bəsicilərlə, pasdarlarla. Belə toplantılarda kitablar hazır olsa, mən də məsləhət görsəm, alarlar. Bir də görürsünüz ki, beş-altı min tirajlı bir çap təmin olundu.

Bəzən korpus komandirləri də görüşlərə gedirlər. Mən tövsiyə etmişəm, həm korpus, həm ordu hərbiçiləri bölgələrə gedib baxış keçirirlər. Misal üçün, korpusun komandanı cənab Rzayi, yaxud Quru Qoşunların komandanı Şiraza, Xorasana gedib bəsicilərlə görüşür. Siz kitabı onların dilindən də təbliğ edə bilərsiniz. Məsələn, deyə bilərlər ki, indi Kərbəla-1 əməliyyatının ildönümü ərəfəsindəyik, bu barədə filan kitablarda yaxşı məlumatlar verilib. Hər halda, sizin kitablarınızın hər birində bu əməliyyatların bəzisi barədə məlumatlar var. Orada kitabın adını çəksin, tövsiyə etsin, kitab da orada satışa çıxarılsın. Bu şəkildə bir neçə min nüsxə satılar. Yəni belə adi yollarla kitabları yayma bilərsiniz.¹

Kitabları yaymaq üçün qərargah yaratmaq

Məhsullarınızı yaymağa əhəmiyyətli yanaşın. Siz dediniz ki, sərgidə çoxlu kitab alıblar. Sərgi bir neçə gün çəkir. Siz elə etməlisiniz ki, kitablarınız, məhsullarınız hər yerdə olsun. Bəzi işlər belədir. Misal üçün, Da kitabı yüz dəfədən artıq çap olunub, beş yüz min tiraja qədər yayılıb. Başqa belə kitablar da var. Bu, çox yaxşı və sevindirici haldır, ancaq digər işlər də belə yayılmalıdır. Kiminsə bir kitab barədə reklam xarakterli bir söz deməsini gözləməyək. Ədəbi və tarixi dəyəri olan kitablar həqiqətən, tarixi mətnlərdir. Bu məsələyə əhəmiyyətli yanaşın.

Yaxşı olar ki, kitabları yaymaq üçün bir qərargah yaradılsın. Digər kitablarda da belə problemlər yaranır. Son iki-üç ildə kitabların nəşri sahəsində bəzi işlər görülüb. Lakin mənə, siz öz işlərinizə dair xüsusi bir iş görün. İmkanlarınız da genişdir. Bu qədər bəsicici gənc var; bu qədər mömin çöhrələr var; liseylərdə, təhsil mərkəzlərində, elm hövzələrində bu qədər yaxşı gənclər var... Onların əlinə çatsa, həvəslə alıb oxuyarlar. Siz bunlardan istifadə edə bilərsiniz. Bu işlərlə məşğul

¹ Yəni orada, 13.07.92.

olanların bəziləri müəyyən mədrəsə və ya mədrəsələrə yol tapıb hamının diqqətini cəlb edir və yaxşı kitab satırlar. Bunun eybi yoxdur. Məncə də potensial oxuculardan istifadə etmək lazımdır. Siz bir kitabın yüz dəfə, ümumilikdə üç yüz min tirajla çap olunduğunu söyləyəndə, düzü, kədərlənirəm. Yüz çap və üç yüz min tiraj?! Siz birinci dəfə qırx min, əlli min tirajla çap edin, ikinci dəfə otuz min, qırx min... Bu şəkildə iki-üç il ərzində tirajları iki milyona, üç milyona çatdırma bilərsiniz. Sizin məhsullarınız belə satılmalıdır, məqsəd bu olmalıdır. Bir kitabın iki-üç minlik tirajlarla yüz dəfə çap olunduğuna sevinmək çox da ürəkaçan deyil. Halbuki sizin oxucunuz var, istəsəniz potensial oxuculardan istifadə edə bilərsiniz. Müxtəlif idarə və təşkilatlar, o cümlədən Bəsic, Təhsil nazirliyi və digər qurumlar da kömək etməlidirlər. Bu, artıq qurumlar arasında əlaqə yarada bilən dostların işidir.¹

Yaxşı yazıçı və əsərləri dəyərləndirmək

Yaxşı yazıçı və əsərləri dəyərləndirmək barədə belə yazmışam: Sərhəngi və Behbudi. Bu qardaşlar həqiqətən, çox yaxşıdırlar. Allaha şükür, hamınız yaxşısiniz. Ancaq mən illərdir bu iki qardaşın işləri ilə, özləri ilə tanışam. Onların varlığı həqiqətən, çox dəyərlidir. Bir neçə il öncə sizinlə bir toplantımız vardı. Deyəsən, xatirə gecəsi idi. Həmin toplantıdan sonra burada, ikinci mərtəbədəki kitabxanamızda hamınızın tanıdığı məşhur bir şairlə görüşüm vardı. Mənə dedi ki, bir şeir oxu. Dedim ki, mən şair deyiləm. Sonra əlavə etdim ki, əgər yaxşı şair olsaydım, indi görüşdüyüm adamlar barədə qəsidə yazardım. Doğrudan da belədir. Yaxşı dostları, qardaşları, işləri dəyərləli olanları – bu dəyər həm ədəbi-bədii meyarlarla bəlli olur, həm də xalqın rəğbəti ilə – həqiqətən, dəyərləndirmək lazımdır; həm özlərini, həm də əsərlərini.²

¹ Müqavimət ədəbiyyatı şöbələrinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 13.05.13.

² İnkilab dövrünün ədəbiyyatçı və sənətkarları ilə görüşdə çıxışından, 02.02.17.

Daimi dəyərləndirmə

Mən cənab Behbudi ilə cənab Sərhənginin dəyərləndirilməsinə çox sevindim. Onlar həmişə uca tutulmalı adamlardır. Allaha şükür olsun! Əsas odur ki, yaxşıydılar, yaxşı da qalıblar. Allah sizə xeyir versin! Həqiqətən, əsaslı iş gördünüz.¹

Vacib tərcümə

Bunların bəzisi mütləq xarici dillərə tərcümə olunmalıdır. Bəzisinin tərcümə olunması həqiqətən, vacibdir. Ancaq hamısı belə deyil. Bəziləri yalnız daxili istifadə üçündür; biz oxuyub bəhrələmək. Ancaq bəziləri xaricə ötürülsə, mənəcə, çoxlu inqilab həqiqətləri yayılır. Bəsiçi qardaşların yazdığı kitablarda bəsiçi ruhu var.²

Ağıllı tərcümə

Mən bu kitabların bir qismini bir neçə ay öncə təsadüfən oxumuşam. Məzmunları bir-birinə çox yaxın idi. Mənə çox maraqlı gəldi və olduqca faydalı oldu. Həqiqətən, bəhrələndim. Mübaliğəsiz deyirəm ki, bu kitablardan mənəvi fayda götürmüşəm. Təsadüfən, Əlcəzairdə baş verən hadisələrlə üst-üstə düşdü. Öz-özümə düşündüm ki, Əlcəzairdə xalqın oyanışına cavab verilmədi. Yəni rəhbərlərin potensialı o hərəkət həddində deyildi. Belə anlaşıldı.

Xalqın bir yol göstərənə ehtiyacı olduğu belə bir şəraitdə birdən sizin kitablarınızın biri oraya gedir; məsələn, "Mənim komandirim" kitabı. Bu kitab həqiqətən, çox yüksək səviyyədədir, mənə çox təsirləndirib. Yaxud, dostların birinin yazdığı "Nəcib" və ya "Yaşasın Kumeyl" kitabı və sair. Cəbhə hadisələri, xalqın döyüşçüləri yola salması... Siz təsvir edirsiniz ki, biz filan yerdən yola düşdük, xalq bizi təntənə ilə yola saldı... Bu, xalqın müharibəyə münasibətini göstərir. Bu münasibət ora getsə, xalq bunu oxusa, mən deyirəm ki, bir dünya dərs verər, ruhlandırır, nə etməli olduqlarını bilər, cəmiyyətlərində hansı mərkəzlərə ümid bəsləməli olduqlarını başa düşər, məscidlərin, könüllü

¹ Müqavimət ədəbiyyatı şöbələrinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 13.05.13.

² Müqavimət Ədəbiyyatı və İncəsənəti Şöbəsinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 13.07.92.

dəstələrin rolunu anlayarlar. Hər halda, tərcümə işi olduqca əhəmiyyətlidir, ancaq gərək ağıllı şəkildə baş tutsun.

Mən bəzi kitabları oxuyanda düşündüm ki, birinci bu kitabı tərcümə edib göndərməliyik. İran əlamətləri çox olmasın, həqiqətən, yaxşı və səlis qələmlə yazılmış olsun; orada yayılsın və insanlar oxusunlar. Bundan sonra başqa bir kitab getsin, yayılsın. Hər bir kitab növbəti kitaba yol açsın. Beləliklə, növbə geniş kitablara və uzun xatirələrə çatsın. Mənəcə, təcrübəli və bilikli insanların toplaşdığı bir heyət olmalıdır. Hər halda, görülməmiş işlər var. Bu işlərə başlayın.¹

Tərcümənin əhəmiyyəti

Bu kitablar tərcümə olunsun. Mənəcə, tərcümə olunan dil mütərcimin ana dili olmalıdır. Bunsuz olmaz; həm yazıçı olsun, həm də ana dilinə tərcümə etsin. Bəzi dillər üçün belə adam tapmaq çətin ola bilər, ancaq bəzi dillərdə asandır. Elə adam tapa bilərsiniz ki, ana dili və ya uşaqlıqdan böyüdüüyü dil məsələn, ingilis dili olsun, özü də qələm əhli olsun. Bundan ötrü nə qədər xərcləməyiniz, dəyər. Bizim qonşu dillərimizə, məsələn, urdu dilinə də tərcümə olunsun. Görün bu dildə danışan nə qədər adam var! Bu, çox dəyərlidir. Pakistan və Hindistanda bir neçə yüz milyon insan bu dildə danışır. Türk dili də belədir. İstanbul türkcəsi ilə ədəbi şəkildə yazan bilənlər tərcümə etsinlər. Yəqin ki belələri də çoxdur... Tərcümə məsələsi çox əhəmiyyətlidir. Bu kitabların da tərcüməsi üçün şərait yaradın.²

¹ Yəni orada.

² "Yaxşılar diviziyası" (Şəhadət aşıqları) kitabının yazarı, xatirə sahibi və digər əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 07.10.13.

Ana dilə tərcümə

Ana dilini ona görə deyirəm ki, insan öz ana dilində digərlərinin bilmədiyi bəzi xüsusiyyətləri bilir.¹

İnqilabın ixracı

Sizin bu kitablarınız tərcümə olunsa, çox oxucu toplayar. Beynəlxalq oxuculara çox əhəmiyyətli yanaşın. Siz müqəddəs müdafiəyə və ya iraqı əsirlərə aid şifahi xatirələri ingiliscəyə, ispancaya, yaxud bu tərəfdən, urdu dilinə tərcümə etsəniz, bilirsiniz dünyada nə baş verər?! Bir mədəniyyətin təbliği üçün bu qədər zəhmət çək, adam yetişdir, filan yerə göndər, gedib öhdəsindən gələlər, yaxud gəlməyələr... Ancaq siz bu işi kitab vasitəsilə görə, bütün dünyanı əhatə edə bilərsiniz. Necə ki digərləri bu işi görmüşlər.

Bilirsiniz ki, Qərbi mədəniyyəti, Qərbin mədəni məfhumları ölkəmizdə geniş yayılıb, sözlərimizi, düşüncələrimizi dəyişdirib, İslam inqilabından otuz ildən artıq keçməsinə baxmayaraq, hələ də onlarla yaxşı bacara bilmirik. Səbəbi belə kitablardır, onların düşüncə və mədəniyyətlərinin yayılmasıdır. Elə bilməyin ki, onlar bizə ancaq elmi kitablar veriblər. Xeyr! Roman, pyes, tarix, səyahətnamə və digər kitablarını tərcümə etmişik, mənimsəmişik. Siz bunun əksini edin, bu tərəfdən göndərməyə başlayın. Sizdə çoxdur. Məncə, bu, çox əsaslı bir işdir və bundan ötrü müstəqil bir şöbə yaradılmalıdır. Cənab Sərhəngi dedi ki, bəzi işlərə başlayıblar. Şükür Allaha, müqəddəs müdafiə barədə çoxlu kitab yazılıb. Mən o gün sərgiyə getmişdim. Bəzi nəşriyyatlar lütf edib bəzi kitablarını bizə verirlər. Həmin kitabları düzmüşdülər. Mən gedib baxdım. Gördüm ki, müqəddəs müdafiəyə və mühüm şəxsiyyətlərə aid çoxlu kitab var. Cənab Güləli Babayi və digərləri bu işlərlə məşğuldurlar. Bunlar çox dəyərlidir. Çalışın, bunları digər ölkələrdə də yayın.²

¹ 18.10.18.

² Müqavimət ədəbiyyatı şöbələrinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 13.05.13.

Yeniyyətlərə tövsiyə

Bu səkkiz ildə çoxlu işlər görülsə də, xalqımızın, gənclərimizin, atalarının və bu ümmətin xeyirxahlarının zəhmətlərinin çox kiçik qismi yazılmışdır, hələ də çoxları o böyük zəhmətlərdən xəbərsizdir. Mən bugünkü gənclərə, xüsusən də yeniyyətlərə təkidlə tövsiyə edirəm ki, səkkizillik müharibə barədə yazılan kitabları oxusunlar. O kitablarda çoxlu həqiqətlər yazılmışdır. Gənclərin yazdığı xatirələr, o günlərdən verdiyi məlumatlar maraqlı və ibrətlidir. Hələ yazılmayanlar isə indiyədək yazılanlardan dəfələrlə çoxdur.¹

Bir nəfərin inqilabı

İmam Xomeyninin şəhidlərin vəsiyyətnamələrini oxumağı tövsiyə etməsinin səbəbi budur ki, onların hər biri bir insanın daxili inqilabının göstəricisidir. Bu vəsiyyətnamə və xatirələrin hər biri bir gəncin mənəvi inqilabının təsviridir, oxucuda da inqilab yaradır, ona dərs verir. Biz bunu ümumiləşdirməliyik. Bu, mümkündür. Hamıda yüz faiz mümkün olmasa da, əksəriyyətdə mümkündür. Birinci şərti budur ki, dəyənlərin və bu məqsədə çağıranların özlərində inqilab yaransın, əxlaqları, mənəviyyətləri, Allahla mənəvi əlaqələri, Allaha inam və etimadları güclənsin.²

Şəhidlərin həyat tərzini

Şəhidlərin həyatlarını təsvir edərkən onların xüsusiyyətlərini, həyat və davranış tərzlərini təsvir etməliyik. Bu, əhəmiyyətli məsələdir. Bəli, müharibə həyəcanı və cəbhəyə getmək dəyərləli şeydir. Onlar canlarından keçib getmiş, vuruşmuşlar. Lakin xarakterləri, ruhiyyələri, inanc və düşüncə dayaqları da çox əhəmiyyətlidir. Sizin xatirəsindən, döyüşdə fədakarlığından və şəhadətindən həyəcanlandığımız bir şəhid öz ailəsi ilə necə rəftar edirmiş? Digər mühitlərdə necə adam olub? Bunlar çox əhəmiyyətlidir. Yaxud bu gün bizim üçün əhəmiyyətli olan məsələlərdə hansı mövqeyə sahib imiş? Biz bu gün israfçılıq, dövlət

¹ Korpus komandirləri ilə görüşdə çıxışından, 20.09.95.

² Müqavimət Ədəbiyyatı və İncəsənəti Şöbəsinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 22.09.05.

əmlakından sui-istifadə və ya dəbdəbəçilik məsələsinə qarşı həssasıq. Bunlar bu gün cəmiyyətimizin xeyirxah insanları üçün mühüm məsələlərdir. Bizim əziz şəhidlərimiz şəhərlərində, ailələrində ikən bu məsələlərə qarşı necə olublar? Şəhidlərin adi həyat tərzi necə olub?

Mənim gördüyüm, oxuduğum qədərincə, bir neçə şəhidin kitabında onların ailə qurmasından söhbət açılıb. Onların necə ailə qurmaları, həyat yoldaşlarını necə seçmələri, toyları, ailələri ilə rəftarları necə olub? Bütün bunlar İslam əxlaqının zirvələridir. Bu gün bizim bu məsələlərə ehtiyacımız var. Bugünkü gənclik həyat yoldaşını seçərkən necə fikirləşir və necə fikirləşməlidir? O örnəyi bunun gözünün önündə saxlamaq lazımdır. Bizim şəhidlərimiz örnəkdirlər. Bəziləri şikayətlənirlər ki, gənclərimizə örnək göstərmirik. Burada minlərlə örnək var; bu vilayətdə üç min, o biri vilayətdə beş min... Bunları tanıdırın, nurlu çöhrələrini gənclərimizin gözü önündə saxlayın. Mənim albom və bu kimi məsələlərə etirazım yoxdur, amma əsas iş bunlar deyil. Onların həyatda necə davrandıqları, necə xərclədikləri, vəzifələrinə necə baxdıqları çox mühüm məsələlərdəndir və onları örnək edə bilər.¹

¹ Kuhgiluyə və Buyər-Əhməd və Şimali Xorasan vilayətlərinin şəhidlərinin anım tədbirinin təşkilatçıları ilə görüşdə çıxışından, 26.09.16.

Dördüncü fəsil: Aydın qeydlər

Müqavimət ədəbiyyatı barədə yazı və çıxışlar

بسم پر ار علی اصم
 معکان نهایت دینک مبارک بود که یکتا
 مکی جعلی و رفیق آفرید ، بنحسب سبب قلم و نهامت راهبانه کن شاگرد کفو پیوسته آنکه غشت هوش
 مای بر فرض هر دلی و مکروری چه خوب بماند ؛ منیر به کمدی در ح . ۱۴۰۱ دوم کذبت نهال است آفرید
 جمعی از این مستوفیانند که صرف این حق با صبر و است کرتد و بگویند یگانه یعنی پنهان بودند
 حوتمت ؟ رفیق چین چرا بنده ؛ در جستان در ملکوت ، باغش رحمت آفرین است . در شان در جاست
 قوت در سنج آفرید ۱۳۹۵ . هلدوست . دهه شان و نشتان نقش کنده آنکس و انصاف این است
 شکر بی بر باینه تقیم آفرین است . سعادت آن که با ما می یزد و این میزان بر کند سعادت آن که مدی کند
 ای امامزین کشته . دعوی بی کف و لانه کردند . دوزخ آفرید و دم فرار از شاه آفرین بر این حق پناه
 صدای ما از بر همان راه و پان مروت و بنی عدون آفریدیم . متهم دوم آفرینما آفرین سبب
 ۱۳۹۲

Mərhamətli və Rəhmli Allahın adıyla

Şəhadət və fədakarlıq müəllimləri bizi öz yollarına çağırırlar. Gecənin zahidləri, gündüzün aslanları gənclik çağlarında böyüklərə, yaşlılara iqlas və irfan dərəsi keçirlər. İnkilab özünün ən əlaçı şagirdlərinə cihad və şəhadət dərşini necə gözəl öyrətdi və onlar bu şərəfli yolda necə yaxşı imtahan verdilər! Bu kitabda adları çəkilən, şəhadət yolları təsvir olunan əzizlər əhdə vəfalarını əməlləri ilə sübuta yetirmiş, ilahi peymanı pak qanları ilə imzalamış öncüllərdir.

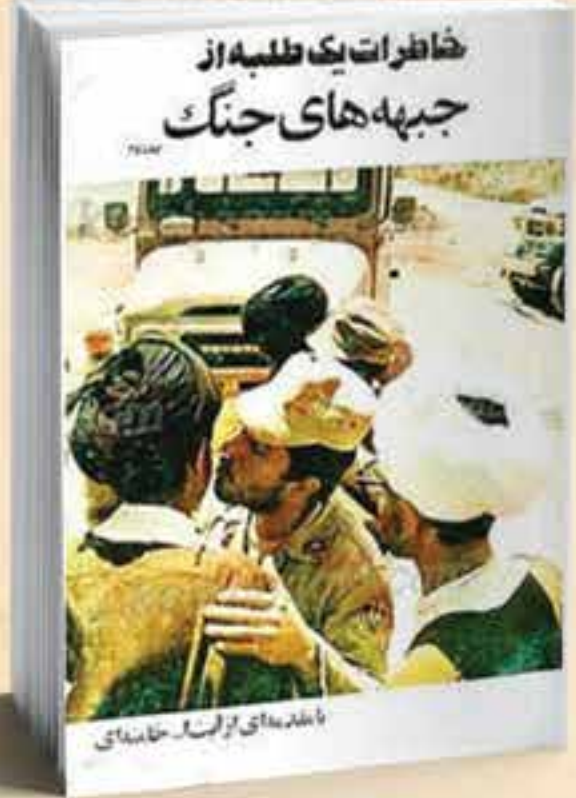
Əsl xoşbəxtlər bu əzizlərdir; ruhları ilahi rəhmətə qərq olub, xatirələri də dünyanın azadlıq tarixində yaşayır. Cihad və şəhadətləri xalqın azadlıq və müstəqilliyinin təminatçısı, ilahi sistemin bərpasının dayağıdır. Qazanc dolu yol seçmiş bu insanlara salam olsun! Salam olsun onlara əziz imamın çağırışına qoşulduqları gün, pak qanlarını fəda etdikləri gün, başıuca halda Allahın hüzuruna gələcəkləri gün!

İlahi! Bizə də həmin yolu, həmin taleyi, həmin şərəfli ölümü qismət et! Amin!

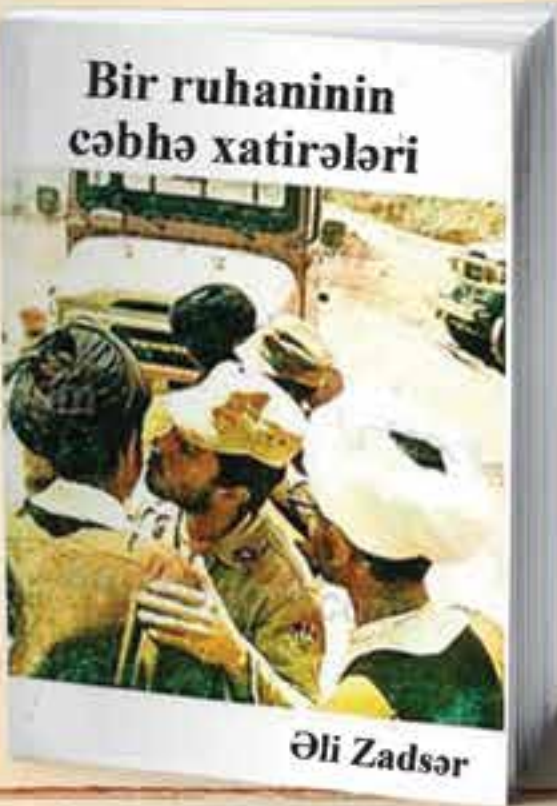
Seyid Əli Xamenei

07.03.85

2

جاييه هر عملی را در هر فاعلی محترم آوردند
 کتابی که مجموعه از این عظمت و شرافت رسیدند
 است زیارت کرم . بزرگ جدی جبهه عسکر عفت و شایسته
 لفظ زندقی مجاهد راه حق سواران است راضی آن
 الفاظ شایسته و به اوراق پیروز و شاه جبهه ای که فاعل آن
 در هر کوه نیست . اینان بزرگ عظمت است این است
 الهام قربیت . و نیست و قرآن بغیر و بعد آن
 از خداوند تعالی در حق مدد فرود نگار است معنی
 سعادت

Hörmətli ruhani və mübariz qardaş cənab Əli Zadsər. Sizin Allah yolunda cihad xatirələrinizdən ibarət kitabınızı ziyarət etdim. Şübhəsiz, haqq mücahidlərinin həyatlarının bütün anlarını doldurmuş əzəmət və fədakarlıq nümunələrinin hamısını sözlərə sığdırmaq mümkün deyil. Sizin gördükləriniz yazmalı, təsvir etməli deyil. Bununla yanaşı, belə xatirələr dərsdir, tərbiyədir, onları qeyd etmək faydalı və lazımlıdır.

Allah-Taaladan sizə daha böyük uğurlar arzulayıram!

Seyid Əli Xamenei

06.01.86

İnqilabçı gənclərimizin işğalçı düşmənə qarşı döyüşdə göstərdikləri aşıqanə rəşadətləri barədə qeydləri oxudum. Bu ürək yandıran və qəhrəmanlıq dolu xatirələrin verdiyi dərs bütün xalqlara, bütün nəsillərə əbədi bir mesajdır, polad iradələrini və yüksək bəşəri qüdrətlərini ilahi iradəyə birləşdirib şüurlu şəkildə fədakarlıq yoluna çıxmış, İslam düşmənlərinə qarşı döyüş səhnələrini öz qanları ilə boyamış böyük insanların mərd müqavimət dərslidir.

Mən özüm həmin qanlı aşuradan iki gün öncə Hüveyzənin cənub və şərq çöllərində bu əzizləri gördüm. Onlar eşq və cəsərlə düşmən mövqələrinə doğru irəliləyirdilər. İbtidai imkanlar, maddi çatışmazlıqlar, hətta qayğıkeş tövsiyələr də onların möhkəm iradələrini zəiflətmir, mömin, müştəq və eşq dolu qəlbləri bütün çətinlikləri asanlaşdırırdı.

İnqilab möcüzəsi və məcburi müharibə alovu mömin gəncləri böyük insanlara çevirmişdir. Onlar özlərində ariflərin Allaha təvəkkülünü, mürsidlərin mətanətini, gənclərin ümidini və uşaqların paklığını cəm etmişlər. Bütün müharibə dövrü gecənin zahidlərinin, gündüzün aslanlarının əfsanəvi qəhrəmanlıqları ilə doludur. Hüveyzə şəhidləri onların ən dəyərlilərindəndir.

Bu şəhadətlərin məna və macəra dolu anları qeyd olunsaydı, bu qeydlərdə yazılan kimi lentə köçürülsəydi, tarixin ən zəngin mənəvi irsi olardı. Təəssüf ki, bu mühüm işlə lazımınca məşğul olunmur. Odur ki, bu misilsiz yazıları uca tutmaq, onları ərəsəyə gətirənləri dəyərləndirmək lazımdır.

Allah-Taaladan bu əziz gənclərin hamısına uğur, İslam və müsəlmanlara qələbə və uca Quran dəyərlərinin yayılmasını diləyirəm!

Seyid Əli Xamenei
İran İslam Respublikasının Prezidenti

Salam olsun sizə, ey Allah övliyalari və Onun sevimliləri! Salam olsun sizə, ey Allah seçilmişləri və xeyirliləri! Salam olsun sizə, ey Allah dininin köməkçiləri və Onun vələsinin yardımçıları! Ey ilahi nişanələr! Ey iman möcüzələri! Ey insanın əbədi yüksəliş əlamətləri! Ey bugünkü dünya çirkablarının ləkəyə bilmədiyi güllər! Siz qaranlıq dünyanı işıqlandırdınız, maddiyyatın hökmranlığı çağında insanın ilahi inkişafının imkansız olduğunu düşünən yaxıngörənlərə höccət oldunuz. Siz erkən İslam çağının müsəlmanlarının xatirəsini yaşatdınız, sədaqət, iradə, Allahda fəna məfhumlarını onlardan da artıq nümayiş etdirdiniz. Onlar peyğəmbərdən, Quran ayələrinin ardıcıl nazil olmasından ilham alıb ürəklənirdilər, bəs siz?! Siz həqiqətən, ixlas və təqvanı tərənnüm etdiniz, ixlas və təqva timsalı olan imama layiqli əsgərlər oldunuz... Ona və sizə Allahın salamı olsun! Rəbbinizin rəhməti sizə mübarək olsun!

Seyid Əli Xamenei

اسم علم یا اولیاد بر وجبات، اسم علم یا اصفیاء بر ذمیرت
اسم علم یا افعال بر این همه دهر کد لیه... ای آیت بی خدا
ای مسجده، ای ایوان، ای نشانه آرزوی جانم در عالم حقیقت
ای گلهای محرابی که فساد آلودگی جهان هرگز نتوانست از شکوه
باز در دکان ابرق شده به و دنیای تاریک را روشن کردید
جتنی شده به بر آن کوه نظر که بالنگ انسان الهی ما در عصر
سنگین ما دیشتم، آنگون میمنتند... فاعرفی سلطان علم
اسم را زنده کردید و صدق و ارااده و فاعرفی بر راستی
بیش از آسمان به ناله نکرده بختید... آنگون به نفس پیامبر و زوال
بیاید آیات خدا قرآن دل را آرام دهان و جانشانی کردید
ای ساجده!! حقا خدا در تقارن جسم کریم و
بر آرزوی امامت که سطر ضرورت تقوای همه بر بار
ن لیه شریک... اسم بر علیه و علم و دینتیم همه

Bu kitab 13 rəcəb 1411-ci hicri ilində eşq və həsrət dolu göz yaşları ilə ziyarət olundu.

Müqavimət Ədəbiyyatı və İncəsənəti Şöbəsinin nəşr etdiyi kitabların təxminən hamısını oxumuşam. Onların bəzisi olduqca möhtəşəmdir. Burada adı çəkilən "Mənim komandirim" kitabı da belələrindəndir.¹

"Mənim komandirim" kitabı həqiqətən, çox gözəldir, məni çox təsirləndirib.²

Bizim bəsiçi gənclərimiz örnəkdirlər; həm şəhid olanlar örnəkdirlər, həm də bu gün yaşayanlar. Ancaq insanın xisləti elədir ki, dünyadan köçənlər barədə daha rahat danışa bilir. Görün necə örnəklər tapmaq olar! Şah dövründə öz şəhər və ya kəndlərində çox adi həyat sürən insanlar bu dövrdə müharibəyə getdilər, birdən-birə istedadları çiçəkləndi, böyük komandir oldular, sonra da şəhadətə qovuşdular. Belələri çoxdur. Ancaq şah rejimi onların istedadlarını inkişaf etdirə, aşkara çıxara bilmirdi.

Bir neçə il öncə onların həyatlarını "Mənim komandirim" adlı broşürlərdə çap edirdilər. Gənclərin cəbhədəki komandirləri barədə xatirələri idi. Bilmirəm bu iş davam etdi, yoxsa yox. Hərəsi qısa bir əhvalat danışır, həmin xatirələrlə o şəxsiyyətin böyüklüyünü göstərirdi. Bunlar örnək ola bilərlər.³

"Mənim komandirim" kitabı çox dəyərli əsərlərdəndir. Həm işin özü mühüm fikirdir, həm də orada yazılanlar olduqca dəyərlidir. Mən bu kitabları oxuyanda fikirləşirdim ki, biz inqilab məfhumlarının ixracı üçün bu kitab və broşürləri yaysaq, böyük iş görmüş olarıq. Mən adətən, oxuduğum kitabların arxasına qeydlər yazıram. "Mənim komandirim" kitabını oxuyandan sonra özümdən asılı olmadan, arxasına ziyarətnamədən bir parça yazdım: "Salam olsun sizə, ey Allah övliyaları və Onun sevimliləri!" Elə əzəmət qarşısında insan həqiqətən, baş əyir. Mən o kitabdakı möhtəşəmliyi görüb özümü doğrudan da çox kiçik hiss etdim.⁴

¹ İslam Təbliğatı Komitəsinin İncəsənət Bölməsinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 16.07.91.

² Yenə orada, 13.07.92.

³ Gənc həftəsi münasibəti ilə gənclərlə görüşdə çıxışından, 27.04.98.

⁴ Müqavimət Ədəbiyyatı və İncəsənəti Şöbəsinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 15.07.2000.

– ۶۹، ۱۱، ۹۰
کتابخانه آقا میرزا خبیر
محرمانه است

29.01.91 tarixində mütlə olundu.
Kitab yaxşı əsərlərdən biridir, bir-iki yazısı isə olduqca yaxşıdır.

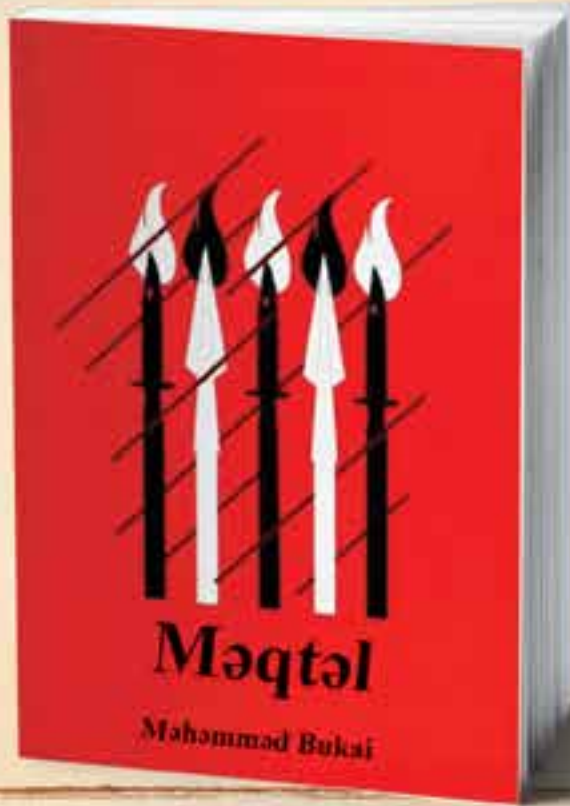
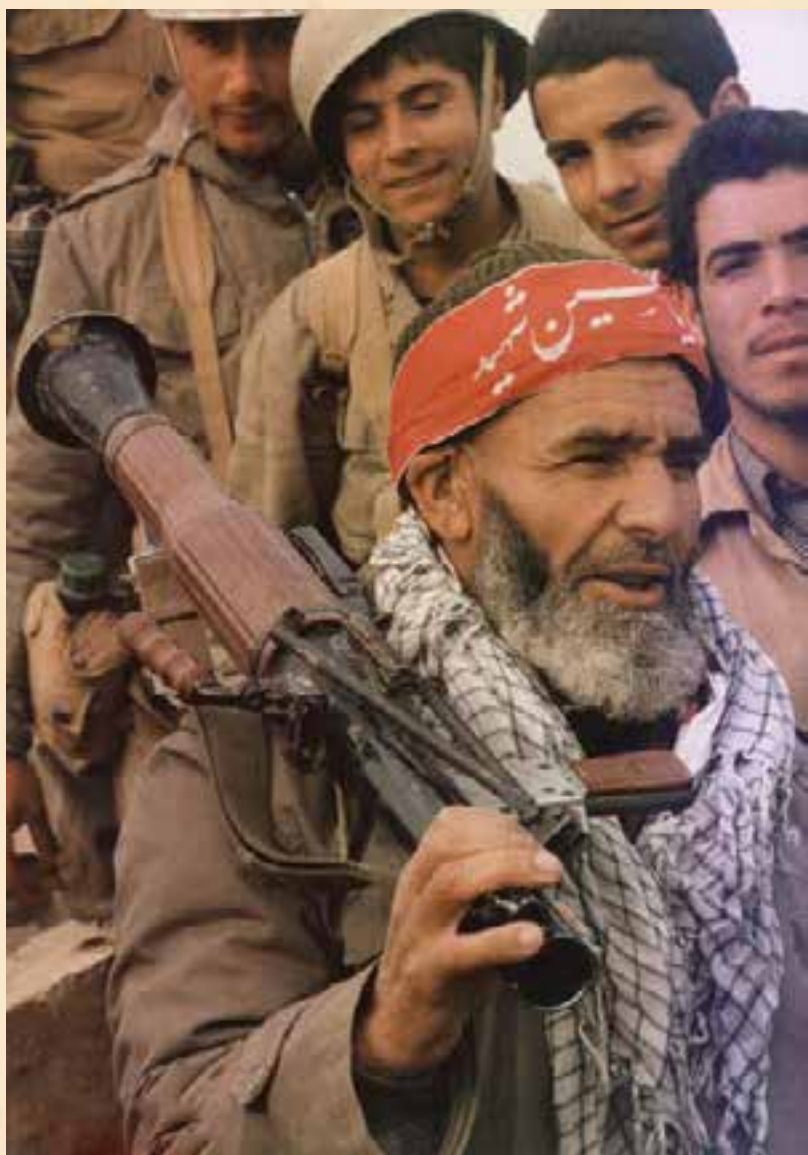
- از جمله است . انتقاری دگرترجمت . تصنیف آید
 از طبیعت ، حمولت جنک ، و لغت ؟ پس از
 در آن بیان در بیان و کیهنگری ؟ از مدققان و
 کار خنک نظر و حق رسیده از که شده است
 که می گوید جلد ؟ بیشتر کتاب کبیرت آن
 رتب بود . جلد ۱۹ در لفظ از خود
 مطالعه قرآن - که لفظه های هر کتاب لایق
 فرا گرفته بود - - بیان بر رتبه
 تا سر می رسیدم جلد از آن جلد و جلد
 زبانه کتب است - -

Maraqılı əsərdir. Həm də kreativ bir fikir kimi nümunəvidir. Onun təbiətə, müharibə hadisələrinə, təbii şəraitə dair təsvirləri olduqca gözəldir. Kitabda bəzi şişirtmələr, birtərəfli mühakimələr, bəzən düşüncə darlığı və hətta özünü öymə əlamətləri də var, ancaq onları kitabın müsbət cəhətlərinə bağışlamaq olar.

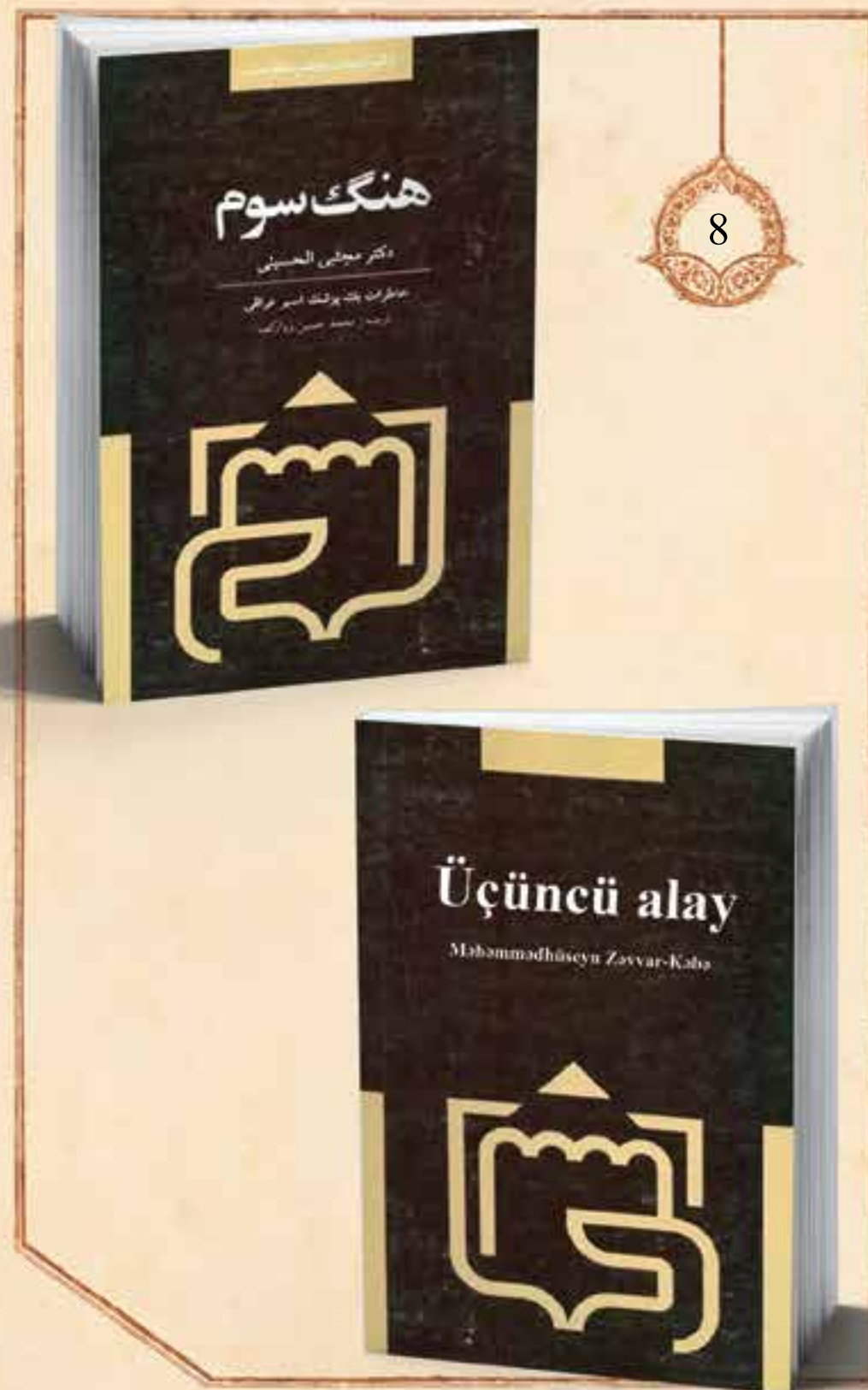
Kitabın müəlləsi 23.02.91 tarixində, əsəbi pozuntulardan irəli gələn yuxusuzluq dövründə başa çatdı. Kaş onun nə qədərini real, nə qədərini təxəyyül olduğunu biləydim!

Məqtəl adlı bir broşür gördüm, həssas və təyinedici anları araşdırmışdı. Orada İslam dəyərlərinin görüldüyü məqamlar vardı. Döyüşün özündə İslam dəyərlərindən heç nə yoxdur. Bütün dünya döyüşür; bir gün qələbə çalır, bir gün məğlub olurlar. Hamının geri çəkilməsi, hamının hücumu və fədakarlığı olur. Ancaq İslam təfəkkürü, İslam rəftarı və İslam ruhiyyəsi hər yerdə özünü göstərə bilmir. Bu, xüsusi yerlərə aiddir. Onları axtarmaq, onların üzərində dayanmaq, onları yaxşı təsvir etmək həqiqətən, çox dəyərli və əhəmiyyətli işdir. Xoşbəxtlikdən, sizin işləriniz belədir.¹

¹ Yenə orada, 16.07.91.

- سەدەد دیکر مۆزەن ۷۰ ۷۱ - ۷۲
 مەنە، بىر مەنە خەتەرە مەنە، قەدەر
 جەلەبەت . مەنە مەنە مەنە مەنە
 مەنە مەنە مەنە مەنە مەنە
 مەنە مەنە مەنە مەنە مەنە
 مەنە مەنە مەنە مەنە مەنە
 مەنە مەنە مەنە مەنە مەنە
 مەنە مەنە مەنە مەنە مەنە
 مەنە مەنە مەنە مەنە مەنە

Bu kitabı 1991-ci ilin oktyabrının sonlarında oxudum. Mövzu döyüş xəttinin yalnız bu tərəfini görmüş bizlərə maraqlıdır. Ancaq kitab səhnələrin canlandırılması, vəziyyət və xüsusiyyətlərin təsviri baxımından zəifdir. Təbii ki, müəllif peşəkar deyil. Ancaq müharibə əsnasında qeydlər götürməsi, sonradan öz yaddaşından da kömək alıb əsirlik çağında gördüklərini yazması çox dəyərlidir. Tərcümə yaxşıdır.

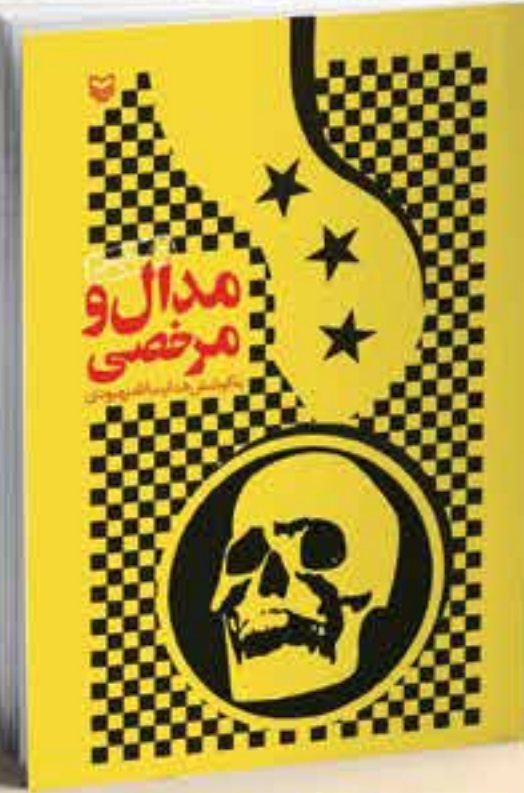
- تدوین رهنما و دستورالعملها، کارنامه و دستاویزها
 تاریخ نام آینه اندازند آئینه تصویر است. بعضی از نوشته‌ها از لفظ
 رقت (با هر خند است) (دوین ۱۳۷۰)، قصه‌ها (با هر خند است)
 نکتة حجاب، همزیغی با جود است. کارنامه و دستاویزها
 دور از هم و بر سر آردم جدا و آردم آردم آردم است
 و این است که از نیت خدایت خدایت خدایت
 حزب - دور است. فردی که حزب لفظی هیچ
 جزید - و از عهد: اندر سر آردم - در نیت
 لفظی نیت است. آبان ۱۳۷۰

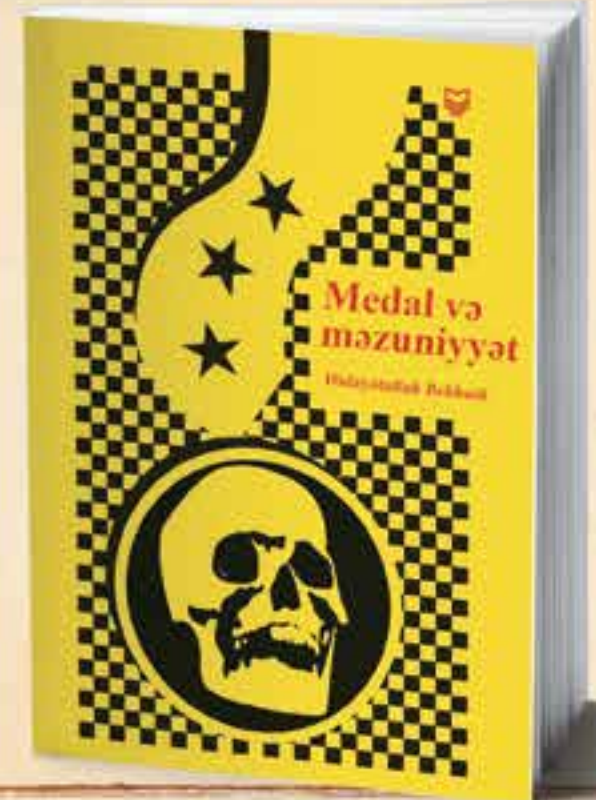
Əsirlikdən qayıdanların xatirələrini yazmaq perspektivli işdir, tariximizi formalaşdırmaq baxımından spesifik təsirə malikdir. Bəzi yazılarda mərhəmət əlamətləri də var. Maraqlı olan bir-birindən uzaq düşürgələrdə qalmış, bir-birini tanımayan adamların başlarına gəlmiş hadisələrin oxşarlığıdır. İnsani dəyərlər də daxil olmaqla, özünü qorumaqdan başqa heç bir şey haqqında bir an da düşünməyən partiyanın və sonda fərdin zülmkar, despot hakimiyyətinin nəticələrindən biri budur.

Noyabr 1991

10

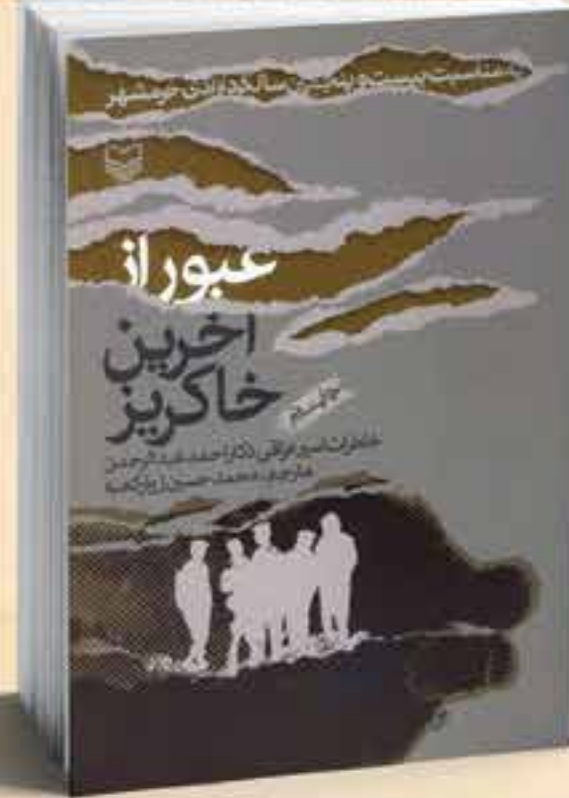
- این یکی از زیباترین دوره‌های زندگی
جناب است. این درجه بره قدس است
این سند، اکثر سندهای ذات که در زمان
پیشین رو شده (در باحفا و مظلوم و بی‌حیا
برای کارنامه است ۷۰، ۹، ۱۹

Bu, müharibənin ən gözəl, ən güclü qeydlərindən biridir. Həm mətn, həm də tərcümə güclüdür. Bu kitab bizim aydın, mənəviyyətli, məzlum və cəsarətli bəsiclərimizin qələmindən yadigar qalmış sənədləri təkmilləşdirir.

10.12.91

11

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
در جلسه شنبه ۱۹ مرداد ماه ۱۳۹۱
آقای دکتر استخار و نیز آقای
مطالع بیوز، تبریک خلدی کردیم
عزیزان از سوز فکر و محبت و ایمان
بیست از بزرگان اردو به پیشکش
از آن آرزویم در دو روز روزنامه
منتشر کند، مخصوصاً خبر اول آن
محضران علی

Allahın adıyla

Kitabın müaliəsi 10.12.91 tarixində başa çatdı. Kitab bədiilik və səmərəlilik baxımından həkim olmuş digər iraqılı əsirin xatirəsindən yaxşıdır. Yaxşı olar ki, kitabın hamısı, yaxud bir hissəsi Avropa dillərinə tərcümə olunsun və haşiyəsində qəzetlərin materialları verilsin.

İraqlı qardaşımıza da təşəkkür etməliyik. Mən onun kitabını da oxudum. Yaxşı kitab idi. Əlbəttə, iki kitab var, hər ikisi həkim xatirələridir; biri onun kitabıdır, biri də başqasının. Mən həm “Sonuncu istehkam”, həm də “Üçüncü alay” kitablarını oxumuşam.¹

¹ Yenə orada, 13.07.92.

12

این سندی از سینه از افواج جمید و خیر و نصیب
 بیست و یک سال از افواج مفسرین است
 نگاه کردیم در این دوران و در این زمانه
 بر آنکه سندی آن می آید . ولی عذرا
 نرسیدی این قدر است . این سینه نرسیدی
 از فضا بعضی بودیم . مجسم می کند
 محمد خدابنده و این بار
 ۷۰، ۹، ۱۹

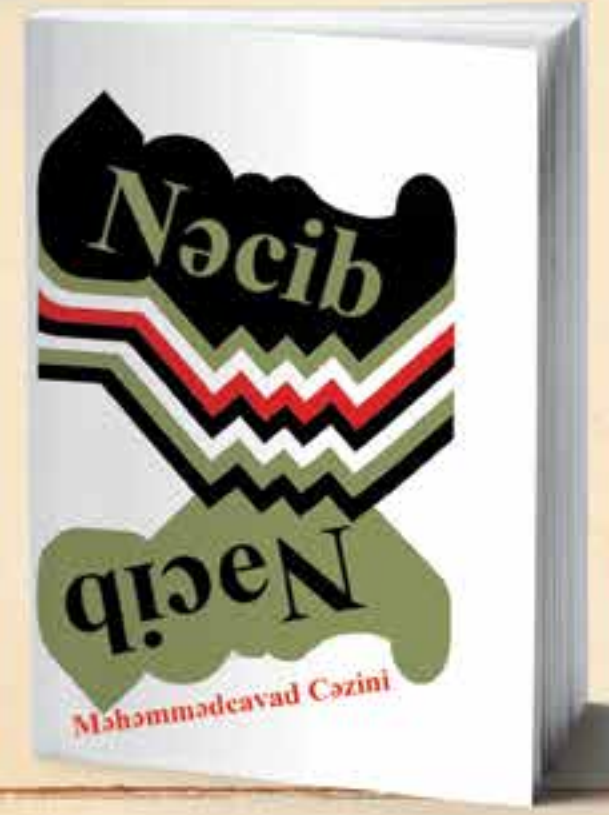

Bu, cəbhələrin vəziyyəti və bəsiçi xarakterləri barədə dəyərli sənəddir. Maddi və qaranlıq dünya bu sözləri başa düşə bilməz. Bizim səkkizillik müqəddəs müdafiə dövrümüz belə hadisələrlə doludur. Səlis, aydın və incəliklə yazılması kitabın sənəd kimi dəyərini artırır. Xatirələrin müəllifi olan əziz şəhid bu kitabla səfalı bəsiçi ruhunun bir hissəsini təcəssüm etdirmişdir. Onun pak ruhuna Allahın rəhməti olsun!
 Bu, elə kitablardandır ki, mütləq digər dillərə tərcümə olunmalıdır.
 10.12.91

13

روحیات: بیج - این پدیده کی استقامت و توریجند -
در این کتاب، خوب تعریف شده است: شهادت، پاکدلی،
روح دینی، روح علمی...
در روز پنجشنبه ۱۹ شهریور ۱۳۸۵

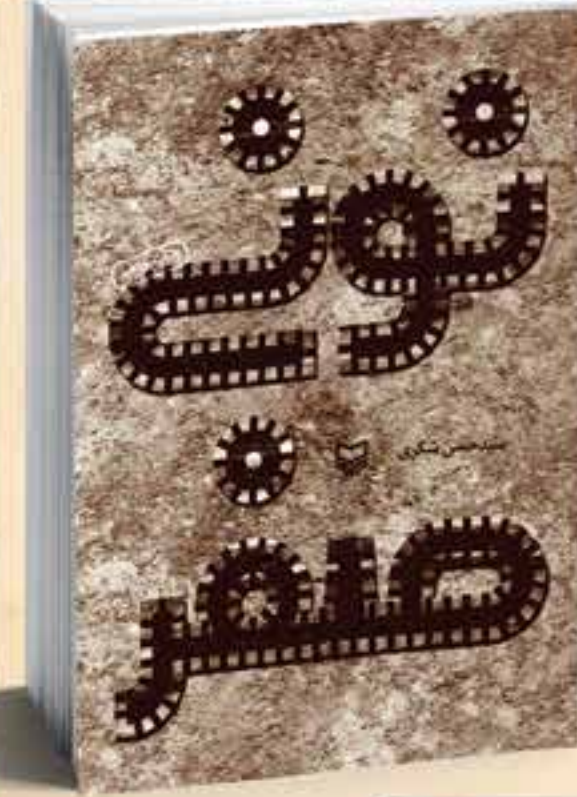
Müharibə dövrünün müstəsna fenomeni olan bəşəri ruhiyyəsi bu kitabda yaxşı təsvir olunmuşdur: cəsarət, səmimiyyət, dindarlıq, zarafatçılıq və s.

10.12.91 tarixində, yuxusuzluq zamanı mütləq olundu.

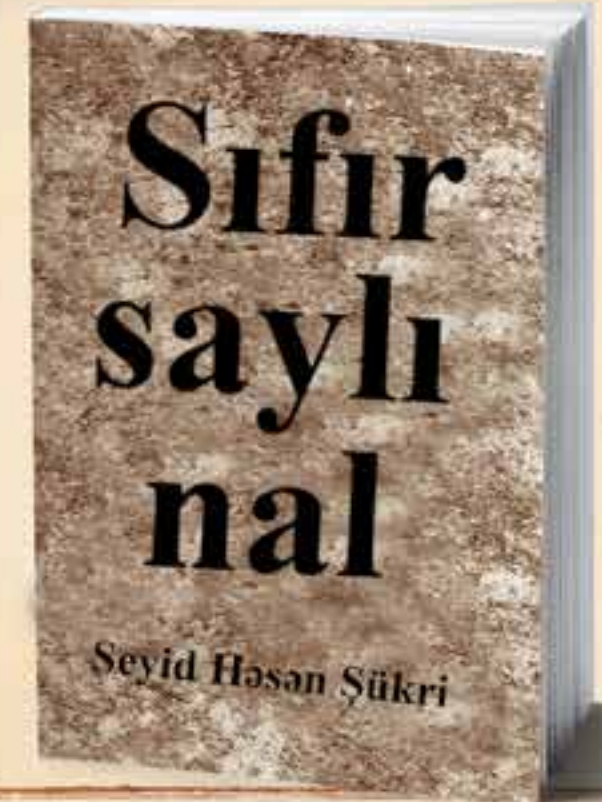
Bu qısa hekayələrin bəzisi, o cümlədən Nəcib hekayəsi bir dünya dərs verir və insanı ruhlandırır.¹

¹ Yenə orada.

14

سید محمد شکر کز زینت است هر لحظه که نظر از
 چند عیبت . در سحر زورنا تریم یا در کج
 نفع مقدس است ، برادر زلف در کتب است
 دلزاده چیزها از کتب به خط و کلام ، غایب
 بر است . اکثر این برادر از من
 وزند در غنای آنکه کتب در کتب
 تقدم است ، غایب برادر سید زلف است
 است . . زلفی است در سحر از کتب
 برادر سید محمد ازاد قید بر سید است
 غیر کتب است : سید محمد شکر . .
 انچه همه ما میفرماییم در این کتاب است .

- این نیز از جمله سید زلف است
 که با دیدن کتب از سید آقا ، به شکل
 صفای کتب است در این کتاب به خط
 ۷۰۶۲۱

Bir neçə əməliyyatdan anbaan yazdığı xatirələri müqəddəs müdafiənin ən gözəl yadigarlarından sayılan Şəhid Məhəmməd Şükri, səhv etməsəm, bu kitabın müəllifinin qardaşıdır. "Fəkkə mövqeyi" kitabının bir neçə yerində də onun adını çəkib. İndi həyatda olan bu döyüşçü qardaş təvazökarlıqdan kitabını təqdim etdiyi şəhidlər sırasında qardaşının adını çəkməmişdir...

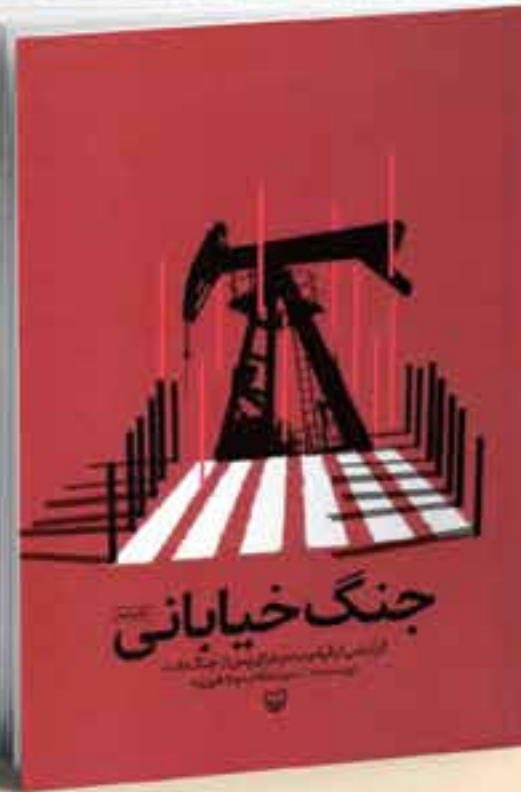
Onun digər qardaşı da şəhadət məqamına yüksəlmişdir: Şəhid Seyid Əli Şükri.

İlahi! Bizi dünya və axirətdə onlarla birgə et!

Bu da müqəddəs müdafiə dövrünün dəqiq sənədlərindəndir. Kitabın müəllifinə çox təşəkkür edirəm. Bu kitab mənəviyyatla aşıb-daşır.

12.12.91

- تلخ است دیرین . بلکه هست مظلوم حق - دیندار نازم
 بیشتر رفاقت بر شیره - قیام کن و سلامت و سلامی در دامن
 عزیز دار که در دیرین است . اما اینکه این مردم است
 مظلوم از این عالمی - برکت قدرت نعمت انوار از تقدیر
 با رفیق میفرستد و بنهر - دلخیز مسیحا - بر آن
 بهر از کرب این کله را زنده است تلخ است
 تلخ است - خزان و دین و دین و دین فریدی می
 بر از امید زینک .. در آنجا . مصیبت کرد
 مظلومیت و مغروریت من شد .. رجب ۱۴۱۳

Acı və şirindir. Məzlum İraq xalqının, əksər hallarda olduğu kimi, bu dəfə də şüalərin qiyam etməsi, ayağa qalxıb düşməyə zərbə endirməsi şirindir. Ancaq xəbis istismarçıların bu dəfə də hakimiyyət taxtında oturanları özlərinə daha sərfəli hesab edib, inqilabçıların qətləminə yardım etmələri acıdır. Bir xalqın yaxın qələbəyə ümiddən sonra məyus olduğunu, sonra da məzlum və məğlub halda hansı müsibətləri çəkdiyini oxumaq, eşitmək, hiss etmək ağrılıdır...

Rəcəb 1412 hicri-qəməri

“Küçə döyüşləri” kitabını qardaşların hansının yazdığını bilmirəm. Mən yazmışdım ki, kitab həm acı, həm şirindir. Bir ictimai-siyasi hərəkət kimi çox şirindir, ancaq xalqın uğursuzluğu həqiqətən, acıdır, insanı çox üzür, kədərləndirir.¹

¹ İslam Təbliğatı Komitəsinin İncəsənət Bölməsinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 13.07.92.

Böyük həvəs, əhval-ruhiyyə və sevgi ilə belə faydalı iş görmüş siz əziz qardaşlara təşəkkürdən başqa nə deyə bilərik?! Bu işdə diqqətimi cəlb edən amil hərəkətin kreativ olmasıdır. Siz müharibəni təsvir etməkdən ötrü yeni yol kəşf etmişiniz. Bu, çox əhəmiyyətlidir.

Kitabımızın birinci cildi çap olanda digər kitablar kimi oturub onu da oxumağa başladım. Kitab o qədər maraqlı gəldi ki, axıra qədər oxudum. Sonra gördüm ki, bu da kifayət etmir; evə aparıb dedim ki, hamınız oturun, bu kitabı oxuyun. Ailə-uşaqlarımın yanında bəzi yerlərini özüm açıb oxudum; dedim ki, bu kitab həmişə bütün evlərdə olmalıdır.

Bu müharibə həqiqətən, möhtəşəm bir hadisəydi. Əminəm ki, özüm də onun müdhiş cəhətlərinin hamısını dərk etməmişəm. Sanki siz çox uzaqdan dağın başında böyük bir saray görür, onun çox əzəmətli olduğunu bilirsiniz. Lakin bunu da bilirsiniz ki, onun bütün tərəflərindən xəbərdar deyilsiniz. Gedib yaxınlaşandan, hər tərəfini görəndən sonra necə möhtəşəm olduğunu anlayırsınız. Biz müharibəni yaxından görsək də, Şəhriyar demiş, “qaranlıqda gördük və yaxşı tanımadıq”. Bu səkkiz il çox böyük təcrübəydi.

Müharibəyə və döyüşçülərə dair yazılmış kitablar olduqca dəyərli əsərlərdir. Onlardan hansı əlimə keçirsə, oxuyuram. Biz yaxından-uzaqdan, məruzələr və şəxsi kanallar vasitəsilə bu məsələlərdən xəbər tuturuq, çoxunu özüm gözlərimlə görmüşəm. Buna baxmayaraq, indi oxuyanda bilirəm ki, o hadisələrin bütün cəhətlərini, yeddi qatını görə bilməmişik. İndi görürəm ki, necə möhtəşəm dünyaymış. Hər halda, əzəmətli bir darvazaydı, indi üzümüə bağlanıb.

Bəlkə də sizin hamınız, ya da əksəriniz cəbhədə olub. Təbii ki, insan orada olmayınca onda məqsədi ardınca getmək, ömrünü xərcləmək eşqi yaranmır. Orada olmaq, görmək, toxunmaq, hiss etmək, şübhəsiz ki, təsirlidir. Hər halda, sizin bu işiniz davamlı bir əhsan və sədəqədir. Zaman ötdükcə işinizin dəyəri daha çox bilinəcək. Əlbəttə, bu rolları bacardıqca qabartmağa çalışmalısınız.

Topladığınız terminlər çox dəyərlidir. Onlar artıq tarixi xammal, tarixi material kimi bizim ixtiyarımızdadır. Bu sənədlər əsasında çoxlu işlər görmək olar. Nə yaxşı olar ki, film hazırlayanlar, roman, şeir, pyes yazanlar bu sənədlərdən istifadə etsinlər. O zaman sizin işinizin səmərəliliyi son həddinə çatır ki, müharibəyə aid ədəbiyyat və incəsənətdə istifadə olunsun. Toxunduğunuz ad və ləqəblər, məsələn, Həsən Biriyanın özü bir roman mövzudur. İnsan bunu üzük qaş kimi mühüm yerində oturtmalıdır...

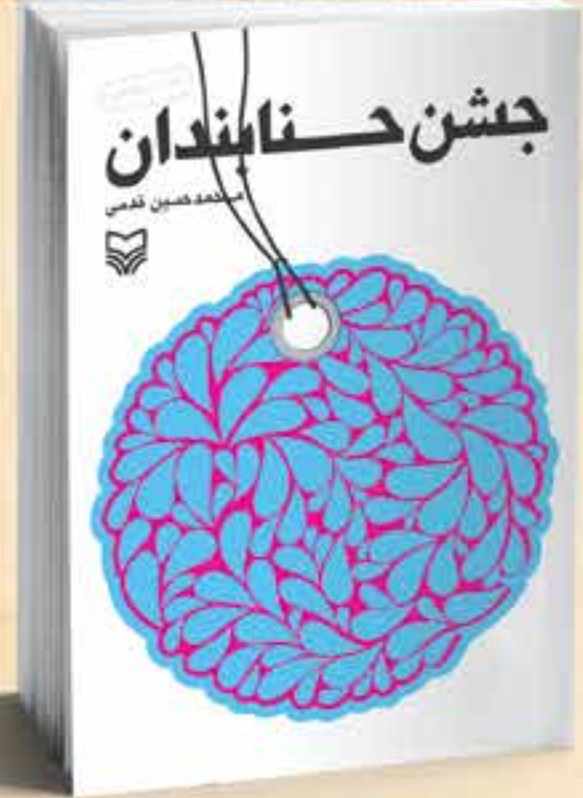
Siz gözəl və qiymətli bir şey toxumusunuz; bu formada insanların istifadəsinə verilir, təbliğatçı ondan istifadə edir. Mən özüm sizin yazılarınızdan çox istifadə etmişəm. Mən sizin yazılarınızı sevirəm. Xüsusən, “Cəbhə mədəniyyəti” kitabı həqiqətən, çox gözəl və şirindir. Lətifə hissəsi də çox yaxşıdır. Lətifələr yadigardır, onlarda dərin məqamlar var.

Mən bu kitabın bəzi yerlərində qeydlərimi yazmışam. Xüsusən, tərtibatçının ədəbi və tərtibat baxımından çox dəqiq bir məqama diqqət yetirdiyini görəndə əlamət vurmuşam, yaxud özüm bir şey başa düşmüşəmsə, qeyd etmişəm. Hər halda, bunlar roman, şeir, film və ssenaridə istifadə olunsaydı, daha effektiv olar. Əslində, bunu hamıya tövsiyə etmək lazımdır, hamı bunlardan istifadə etsin. Birinci iş də bunların bir yerə toplanmasıdır. Siz bunları bir yerə toplayırsınız, sonradan kimlərsə gəlib onlardan yeni məhsullar istehsal edəcəklər. Bu baxımdan, sizin işiniz birinci və təməl iş kimi dəyərlidir.

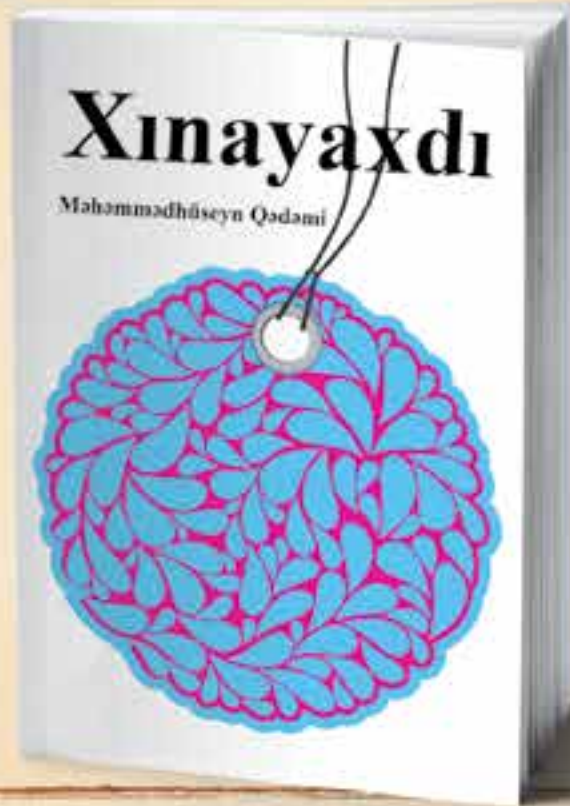
Bizim istəyimiz budur ki, sizə təşəkkür edək, bu işlərinizə, habelə özünüə hörmətlə yanaşdığımızı bildirək. Allah-Taaladan istəyirik ki, kömək etsin, bu işləri davam etdirə bilərsiniz.

Çox maraqlı, səlis və həmişəyaşar olan bu işi başladığına görə əziz qardaşımız cənab Fəhimiyə deyirəm ki, önəmli olan yenilik və yaradıcılıqdır. Yenilik çox geniş bir sahədir. Tövsiyəm budur ki, bu iş dayanmasın, daim üzünüə yeni yollar, yeni qapılar açılsın.¹

¹ Yenə orada.

17

روز و شب چند لحظه بریز از عریب ، در فضا عطر آئین و مصفا در مسج نور خاگر
 سطر و کلمات ذریع این کتاب بر خزانده می شود عظمی کند ، سیر کردم و هند را
 سبک گفتم . امیران شعری صفتی که در بیان این نویسنده ، کند و صفت زهلی
 اندیشه و دوزخ را بر تمام او جاری رفته است . (در آرزوی دست قدرتی که نفس جوی
 بر بیج و بیجا بر عنصر تنبلیج معاصر برید آرد و صحنه که در افشاوار از زمین
 و جسم بر این مده کار بیجان است . در واقعیت زندگی این فرزند است
 فقر زنی است . . . در این صحنه ای که در این . بیشتر فضیلت ؟ که تا بیخ زمین
 را از بر خشنود و او را بر دار است محمول لحظی بر آید از زندگی بیخ
 انسان است . صبر ، زهد ، بیخ ، کز است . برکت ، صدق ، ایستادگی و
 سحر فضا تر است که در سر گذشت او می بیند از این قیام است . هزار
 روز و شب

Bir neçə gün yatmadan öncə bu kitabın nurlu sətirlərinin oxucuya verdiyi eşq və mənəviyyat dolu ab-havada, eşq meracında səyahət etdim. Həm müəllifin ruhuna bəxş etdiyi eşq damlasına, onun qələmindən belə pak düşüncə və istedad süzdüyünə görə, həm də müasir tarixdə belə bədii və misilsiz rol yaratdığına, bu dövrün adamına yad olan əfsanəvi səhnələri İran xalqının bu nəslinin həyatında meydana çıxardığına görə qüdrətli Allaha şükür edirəm! Ona sonsuza qədər həmd olsun! Bəşər tarixini bəzəmiş, insanlara bələdçi və məşəl olmuş dəyərlərin çoxu bir və ya bir neçə insanın həyatının səmərəli anının məhsuludur. Bu sərgüzəştlərdə gördüyümüz dözümlülük, zahidlik, gözütoxluq, cəsarət, sədaqət, fədakarlıq və digər bəşəri dəyərlər bu qəbildəndir. İran xalqının səkkizillik qəhrəmanlıq çağının hər bir gecə və gündüzündə minlərlə səmərəli an gizlənilib. Onları sənətkar gözü ilə görən, bədii qələmlə ölümsüz edənlər, daha öncə isə ilahi yardımla hamısına nail olan hər bir şəxsin həyatı bəşəri merac yolçularının məşəlidir. Bu kitab və onun müəllifi belə şəxslərdəndir.

26.01.92

Cənab Qədəminin Xınayaxdı kitabı necə də gözəl kitabdır! Əlbəttə, mənə bu kitab vardı. Yadınızdadırsa, bir gün mənə vermişdiniz. Oxuyandan sonra gördüm ki, həqiqətən, çox gözəl kitabdır. Necə də yaxşı yazılmışdır! Onun kitabında oxuduğum əhvalatların bəzisini sonradan başqa bir kitabda, deyəsən, "Yarımçıq qeydlər" kitabında eynilə başqasının dilindən yazıldığını gördüm. Bunlar əlbəttə, bir cəhətdən çox yaxşıdır, bir-birini təsdiqləyir.¹

¹ Yenə orada.

خدا عزوجل رحمت کند این لید عزیز که در لای
 منتهی بر ۶۴ یعنی در کبر جمعی سرور همیان ز نای نقدگر
 بسج سر اری ملت لای راه ، در دمنه نای نقطه
 منفی را بر نظر آدره ، دزان نایده و دم از غریب
 احمدی راه لید از نای است ! بعضی امروزه همان
 کند که راه خدا غریب است ، بعضی حقیقت درین
 اصلی را که همان حرکت عمری لیداه ضرر و صدمه است
 لیداه و حقیقت زینت کبریا را با لای و حقیقت
 کم زینت می بیند . اما این همان حقیقت کعبه
 حقیقت لیدان ۶۴ دین از آن ... در لای
 چنین نگرشی در کعبه لیدای لید
 نای است کعبه و این لید لید
 شماره کعبه ۱۱۶۰۷

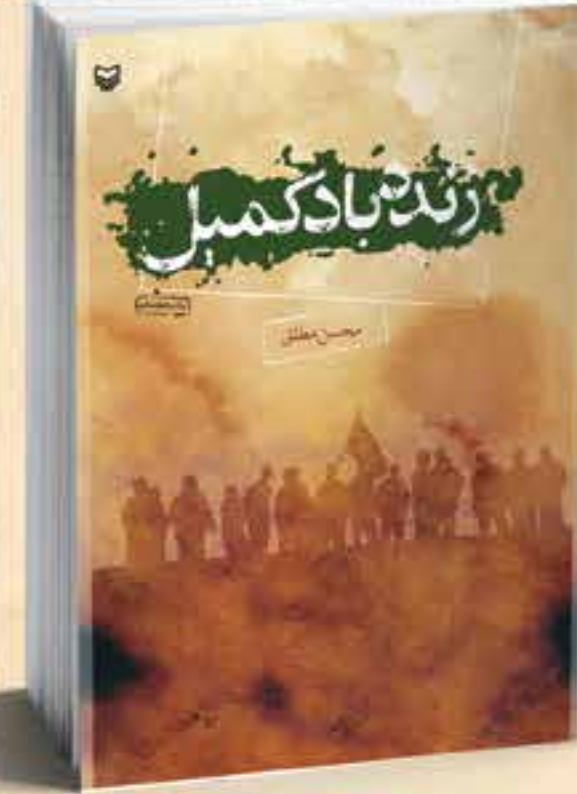

Allah bu əziz şəhidə rəhmət eləsin! O, 84-85-ci illərdə, yəni müqəddəs müdafiənin qızgın çağında, bütün xalqın səfərbər olduğu zamanda qayğıkeşliklə mənfi cəhətləri və cihad yolçularının qəribliyini qələmə almış, narahatlığını ifadə etmişdir.

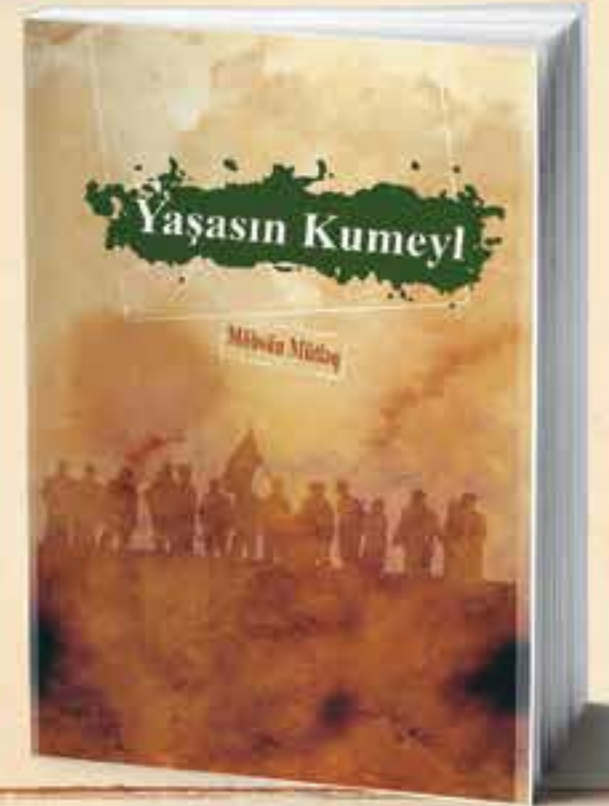
Bu gün bəziləri elə bilirlər ki, Allah yolu qərिbdir. Onlar xeyir və yaxşılığa doğru ümumi hərəkətdən ibarət aydın həqiqəti bəzi yerlərdə görünən çirkinlik və əyriliklərdən zəif hesab edirlər. Bu güman həmişə olmuşdur; 1985-ci ildə və ondan öncə də. Ancaq bu baxış həmişə yanlış olmuşdur, inşallah həmişə də belə olacaq.

29.01.92

19

لذاین زینت عطر خندود بر بیست و سه بیت که
رودت صحنه که لذت خندود بشیر مرآت است . نیز از سر خندود
بگذر . زینت فرودخانه کوه غنای در پشت درون سیدش
چنان کرد است . خوش بهال این جوانان فوراً که در
یکی از استقامت ترین فرصت کرائی تباریح ، بیشتر
بر سه بردند و بر مدد اراد و ایمان و فداکاری ، به
مدارج عالی آن رسیدند . این کتاب پسین
نخاط شیرین زبان رود استر و طهرزی که در خندود
نیک فرستد کرد است ، از بعضی نیک از خندود
مکتوب ، خوانند فرات است . باید ترجمه گو .

۱۴۱۳/۱۱/۷۰

Bu kitabdən ixlas ətri gəlir. İxlas və fədakarlıq dolu səhnələrin ixlasla yazılması necə də gözəldir! Müəllif çox yerdə təvazökarlıqla özünü şəhid yoldaşlarının arxasında gizlətmişdir. Xoş bu mənəviyyətli gənclərin halına ki, tarix boyu ən müstəsna ilahi fürsətlərin birindən maksimum bəhrələndilər, iradə, iman və fədakarlıqları sayəsində yüksək insani dərəcələrə nail oldular! Bu kitab qələminin şirinliyinə və çoxlu məzəli yumorlarına görə bəzi xatirələrdən daha maraqlıdır. Bu kitab tərcümə olunsun.

03.02.92

Cənab Mütləqin kitabı çox şirin bir satiradır. Bəzi kitablar da belədir. Məlumdur ki, çox orijinaldır. Bunlara çox ümid bəsləmək lazımdır... "Yaşasın Kumeyl" kitabı insana bir dünya dərs verir, ruhlandırır.¹

¹ Yenə orada.

- من ۱۰۷ برایت نرسیده
تعمیر وی از ناگهانی آمدن و رفتن

- اینک از این نرسیده برتیر نرسیده؟ که حال جز این امر در مورد خطرات
این است که فسر آخر یعنی قبول قطعی مد و پسر جدی و بار علی
که هم دارد. البته این مکتب دین از آنست که می تواند آن فضای غم آلود
و مصیبت بد و پسر آن محترم عظیم حضور نرسیده و مردمی که بعد از
تعمیر کند؟! بجز این امتیاز مجموع این نرسیده و نماند جهاد و
زبان مناسب برای کار است و نماند مقدس دانسته و سرافرازند
الله! . بیست و یک بار در دست که این بر این بیرون مانده
حداکثر می نرسیده، بعد آن زمان نسیم در کسیر کند، نرسیده است. زحمت ده از او قبل
لغت تقیای طبع از محیط مفصل و نماند دست در دست کند از او
نرسیده است. با این حال مجموع و با تفصیل نماند ذکر نرسیده از
حرارت و منبعی ذیقیت است. خداوند نرسیده و سرافرازند

Bu kitabın müharibə xatirələrinə dair oxuduğum digər kitablardan üstünlüyü budur ki, son fəsildə qətnamənin qəbul edilməsindən sonra İraqın yenidən hücumə keçməsinə təsvir etmişdir. Təbii ki, bu qələm və bu xatirə o kədər və müsibət dolu hadisələri, sonra da xalq könüllülərinin sel kimi cəbhələrə axışmasını təsvir edə bilməz. Bu üstünlüyü çıxsaq, ümumilikdə kitab müqəddəs müdafiəni və onun əfsanəvi səhnələrini təsvir etmək üçün uyğun dildə yazılmayıb, cəlbədicə deyil, daha çox sonradan kitab hazırlamaq üçün yazılan qeydlərə bənzəyir. Bundan əlavə, öz mühitindən kənardakı hadisələrdən də tam məlumatlı deyil. Bununla yanaşı, xüsusən də hadisələrin dəqiq tarixini yazdığına görə qiymətli mənbədir. Allah müəllifini qorusun, zəhmətlərini qəbul etsin!

17 fevral 1992

Müəllif 107-ci səhifədə yazır:

"Diviziya komandiri Hacı Məhəmməd Kövsəri müharibənin vəziyyəti, inqilabın həssas durumu və beynəlxalq imperializmin təxribatları barədə danışib geri çəkilməyimizin səbəbi kimi proqramsızlığı, canlı qüvvə çatışmazlığını və müdafiə mövqelərində işləməməyi göstərdi. O dedi: "Arxa cəbhədə hansı söhbətlərin getdiyinə dair şeyiələrə qulaq asmamalıyıq. Hamımız düşünürük ki, müharibəni qələbəyə qədər davam etdirmək lazımdır".¹

Rəhbərin qeydi:

"Maraqlıdır ki, nə komandir Kövsəri, nə də əziz müəllif korpusun məntiqsiz olaraq şimal-qərb bölgəsində işləyib cənuba diqqətsiz qalmasından ibarət daha mühüm səbəbi yada salmamışdır!"

Müəllif yazır: "Bütün ölkə boyu könüllülərin izdihamı qiyamət qoparıb. Prezident və Tehranın cümə imamı olan Höccətülislam Xamenei demişdir: "Vəziyyət haqda dəqiq məlumatla cəbhəyə gedirəm, bütün cümə imamlarından da ciddi dəstək istəyirəm".²

Rəhbərin qeydi:

"İlahi! O bəyanatı hansı eşqlə yazdım və Sən ona necə təsir bağışladın!

Ey az müqabilində çox verən Allah!"

Müəllif yazır:

"Qətnamə qəbul olunanda mənə dedi: "Təəssüf ki, Allah cihad və şəhadət qapısını üzümüə bağladı və bu böyük neməti bizdən aldı".³

Rəhbərin qeydi:

"Qətnamə qəbul olunduğundan bir gün sonra mənə də eyni hiss hakim oldu. İraqın yenidən hücumu keçdiyini eşidəndən sonra həmin hiss məni böyük həvəslə cəbhəyə apardı, amma təəssüf ki..."

¹ Ənsar mənzuməsi, səh. 110.

² Ənsar mənzuməsi, səh. 115.

³ Ənsar mənzuməsi, səh. 118.

- از این چهار نوشته . برمی خیزد به تمام سیدیه محمد شکر است قبه در حرمی مستقر
 خواجه مجوم . که اولی علم که بر تمام سیدیه سیدیه از عصار سیدیه سیدیه است
 ذری که در کتابند . قدمی سیدیه از سیدیه سیدیه سیدیه سیدیه سیدیه
 رفتم به و بیان آنست که دور ادوی دیشم . آنگاه خلاصه اندام و استغفار
 محفوظ استم . بنده ای که هر سیدیه که در سراق مکتوبه بنشیند او را
 فرمای . نوشته ای که در بعضی سیدیه سیدیه سیدیه سیدیه سیدیه
 آن چهار سیدیه سیدیه سیدیه سیدیه سیدیه . سیدیه سیدیه سیدیه سیدیه
 هم در سیدیه سیدیه سیدیه سیدیه سیدیه . سیدیه سیدیه سیدیه سیدیه سیدیه
 غیر سیدیه . سیدیه سیدیه سیدیه سیدیه سیدیه . سیدیه سیدیه سیدیه سیدیه سیدیه

Bu dörd yazıdan Şəhid Seyid Məhəmməd Şükrinin qələmi ilə yazılmış üçüncüsünü əvvəllər oxumuşdum. Şəhid Səməndərinin səlis və mənəviyyat dolu qələmi ilə yazılmış birincisi haqda da cəbhəyə aid ən gözəl yazılardan biri olan Xınayaxdı kitabında söhbət açılmışdı, uzaqdan tanışlığım vardı. Onu oxuyub həqiqətən, həzz aldım. Allah bu iki şəhidin hər birini ruhani aləmdə öz övliyalarına yaxın etsin! Bu iki yazı qədər maraqlı olmasa da, Kamal Sepahinin yazısı da şirin və oxumalıdır. Son yazı barədə də kitaba iki-üç cümlə yazmışam. Allah hamısına əcr versin!

27.02.92

Müəllif yazır:

"Bu gün səhər baş vermiş maraqlı hadisələrdən biri üç iraq lının əsir tutulmasıdır. Səhər saat 11-də istehkamin yuxarısında keşik çəkən döyüşçülərin biri qışqırdı: "Tank! Tank!" Hamımız səngərlərdən çıxdıq, qumbaraatanlar atəşə hazırlaşdılar. Əli Qalavənd də bizim səngərimizdəydi. O, tanka baxmaq üçün səngərin arxasındakı istehkama çıxdı. Bu zaman istehkamin arxasında, yanmış buldozerin altında iki düşmən cəsədinin yanında bir ayağın tərپənməsi diqqətini cəlb etdi, qışqıraraq digər uşaqları çağırırdı. Biz də istehkama qalxdıq. Gördük ki, buldozerin altında bir nəfər nəfəs alır. Nə qədər "Təal! Təal!", yəni "gəl" dedikdə, tərپənmədi. Məsələn qardaş Əsfəriyə məruzə edəndə dedi: "Bir neçə dəfə də çağırın, çıxmasa, buldozerin altına bir əl qumbarası atın". Uşaqlar yenə yuxarı qalxıb iki dəfə dedilər "Gəl, təslim ol, sən qardaşımızsan". Uşaqlar əl qumbaralarını hazırlayanda biri buldozerin altından çıxdı, ardınca da o biri. Uşaqların işarəsi ilə istehkamin bu tərəfinə keçdilər. Üzlərinə qara yağ sürmüşdülər. Səddamın prezident qvardiyasının formalarını da buldozerin yağı ilə qaraltmışdılar.¹

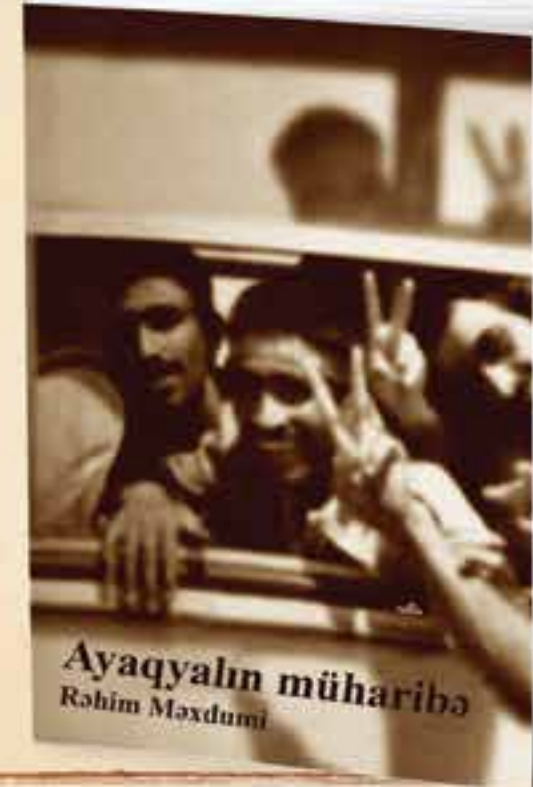
Rəhbərin qeydi:

"Bu maraqlı hadisəni öncədən xətirələrin birində oxumuşdum; ya Qədəminin yazdığı Xınayaxdıda, ya da Şükürinin yazdığı Sıfır sayılı nalda".

Rəhbərin 133-cü səhifədən sonrakı hadisə ilə bağlı qeydi:

"Adi bir hadisədir. Digər cəbhə hadisələri ilə müqayisədə xüsusi bir üstünlüyü yoxdur. Qələm də ortababdır, çox da rəvan deyil. Bununla yanaşı, dostların macərasıdır, qəlbə şirindir".

¹ Yarımçıq qeydlər, səh. 76.

- این کتابی که در کتابخانه مردم پروردگار است که در کتب و تفاسیر با فداکاری همین مردم، بی جانان و
 صلح و نایب رفتن می نماید... و وقتی روح لطیف و حساس منسوخ می این جلال چشم دیدن بلکه
 با آن زیسته باشد، باز با بهمان سخن آن که در دست می کند... و البته ترس خلیل امر این
 بیست و دو هزار ساله از واقعیت پیش می آید... در روایتی دیگر از همین جمله در بیان خط
 در عقاب بهمان دشمن، چیزی که بهر جهت است و برتری تر، دان، ترفع و جند
 ندیدن که در عقاب قرار دیگرند که - باری - آسمان نیز در جمله آن نیز آگاهند و بار
 بان دشمن دشمنان خدا، دشمنی زن و عرق ریزی اند، اگر چه فخر در صورتی است
 ایمان نیست... و هرگز نمی آید که حضرت آن جمله را بفرماید، امر دنیا و دل بسته به
 شفا آت آن ندانم، در صحت و مدارا که در کتب برای خدا بر این بر سر این
 فرمود... در این لغت با فغان و پیرایان است... این صفت است
 نوشته که از جهت بسیار در زبان، تقریر و در اندام، در کتب و تفاسیر است
 از آیات قرآن، خلیل خوب است، چشم نمی خورد... و فرمود

Bu kitab məhrum əhalinin əzablarını əks etdirir, onların fədakarlığını da nəzərə alanda çox acı və üzücü görünür. Həssas bir ruh bu iki mənzərəni gözü ilə görmüş, hətta o hadisələri yaşamış olduqda eyni acı dillə onu nəql edir... Əlbəttə, ədəbiyyatçı təxəllüyü həmişə reallığı üstələyir... Həmin cəbhəyə, həmin mövqeyə dair digər yazılarda ən dəyərlili və şirin məqam təvazökarlıq, öz işini qabartmamaqdır. Digər cəbhələrdə vuruşanlar da həmin düşmən qarşısında, həmin ilahi eşqlə çalışmış, tər tökmüşlər; hərçənd təhlükə hər yerdə eyni olmamışdır... Lakin o cəbhədə vuruşmaq səadətinə nail olmayanların hamısını dünya adamı, dünya vurğunu saymamaq, özünün Allah yolunda çəkdiyi əziyyətləri digərlərinin başına vurmamaq... Bu, pakların, zahidlərin xüsusiyyətidir. Bir çox cəhətlərdən, qələm, təsvir, xüsusən Quran ayələrindən yaxşı istifadə baxımından çox yaxşı olan bu əsərdə bu xüsusiyyət gözə çarpmır. Heyf!

Cihad və şəhadət qapısının bağlanması kədərli hərəf çəkən, ancaq İslam və müsəlmanların maraqlarından irəli gələn yeni vəzifəsinə sevinən adamla öz istəyi deməsək də, öz seçimini meyar bilib müharibəni bitirmək qərarını xəyanət, şeytan işi və düşmən təxribatı adlandıran, hətta imamı və onun yaxın çevrəsini də istisna etməyən adam arasında fərq vardır. Bu kitabda birinci forma görünür.

28.02.92

Ağa Məxdumi hadisələrin təsvirini olduqca yaxşı, gözəl və bədii şəkildə yazmışdır. Məlumdur ki, bizim ixtiyarımızda çox güclü bir istedad var, bunun qədrini bilmək lazımdır. Biz onun inkişaf etməsindən ötrü əlimizdən gələni etməliyik. Bunlardan hətta İran romanı da ərsəyə gələ bilər.¹

İncəsənət şöbəsinin çap etdiyi kitabları mənə göndərirlər. 84-85-ci illərə aid bir bədii kitab oxumuşam. Siz indi həmin dövrə uzaqdan baxır, həmin illəri zirvə kimi görür, onların həsrətini çəkirsiniz. Müəllif bu sözləri həmin ildə öz oxucularına söyləyir. Kitab bədii kitabdır. Mən arxasına yazmışam ki, bu, bir nişandır, meyardır; yəni hizbullahçı və mömin gənc heç bir işi ilə qane olmur. Bu, çox yaxşı haldır; insan nə edirsə, deyir ki, azdır.²

Mən bəzi müharibə xatirələrini oxuyanda görürəm ki, bir mömin bəsiçi qardaş cəbhədən Tehrana gedib və orada bəzi məsələlərdən inciyib; özü də İmam Xomeyninin vaxtında. Mən çox vaxt oxuduğum kitabların haşiyəsinə fikirlərimi yazıram. O qardaşı məyusluq deməsək də, tərəddüdə salan səbəb əslində, səbəb deyildi, qeyd etdiyimiz kimi, sırf emosiyalardan irəli gəlirdi...

Hər halda, belə tərəddüdlər iqtisadi, siyasi sahələrdə, hətta müharibənin özü barədə də olub. Bu da öz cəbhəmizdə zəifləmənin başqa bir amilidir. Mən öz-özümə fikirləşirdim ki, birdən bizim döyüşçülərimizdə belə tərəddüd yaransaydı, nə baş verərdi! Təsəvvür edin, birdən-birə əsas komandirlərimiz belə bir şübhəyə düşəydilər ki, quruluş öz sözlərinin üstündə dayanıb, yoxsa yox? Belə olsaydı, görün cəbhələrdə hansı hadisə baş verərdi! Bu qədər böyük olmasa da, təxminən ona bənzər hadisə ədəbiyyat, incəsənət, mədəniyyət və aydınlıq sahəsində baş vermişdir. Düzdür, onunla müqayisə olunması deyil, ancaq öz cəbhəmizdə ona bənzər bir hal yaranmışdır.³

Burada etiraz şeirindən söz düşdü. Bu bizi əsla məyus etməməlidir, əsla. Doğru deyirsiniz ki, ölkə şeiri həsrət və ya etiraz şeirinə döndü. Həsrətin özündə də bir etiraz vardı ki, niyə imama zəhər camını

¹ Yəni orada.

² İncəsənət şöbəsinin şeir gecəsində çıxışından, 08.03.94.

³ Mədəni qurumların başçıları və sənət adamları ilə görüşdə çıxışından, 13.07.94.

çıxırdılar. Əlbəttə, heç kim demir ki, niyə imam zəhər camını içdi; deyirlər ki, niyə içirdilər? Bəlkə də ondan bir növ etiraz çıxarırlar. Ancaq demək istəyirəm ki, bunun eybi yoxdur. Hər halda, bu var; müharibə dövründə də vardı. Dostların yazdığı xatirələrin bəzisində bunu oxumuş, arxasına qeyd edib narazılığımı bildirmişəm. Xatirədə etiraz var. Etirazın kimə ünvanlandığı aydın deyil. Hər halda, vəziyyətə etiraz var; yazıçı bir vəziyyəti mənfi şəkildə göstərir. Söhbət yaxşı yazıçılardan, öz uşaqlarımızdan gedir. İndi xatırladığım qədərincə, bu sahədə ən yaxşı qələm sahiblərindən biridir... Ehtimal edirəm ki, cənab Məxdumidir. Onun müharibə xatirələrinə dair çox yaxşı qələmi var.¹

¹ İslam Təbliğatı Komitəsinin İncəsənət Bölməsinin yazıçıları ilə görüşdə çıxışından, 25.03.98.

از این کتاب، آخرین زشتی یعنی تبه‌کاران دروغ را همه می‌شناسند و
 دقیقتر است. زشتی رسیدیم که طماعان، آنرا زشتی
 عظیم‌تر است و چند نفر محرم است... در هر زشتی یادگاری
 باشد از آنجا که در این عرصت است... در زشتی گفتار و
 که شکر امارت و تمیز علی بن ابی طالب است... بن بزرگ با شکر
 است... خدا را بهترین یادگار خود به همان نام است
 جوانان پاک‌عقل... و ما نیز از آن عشق در خدمت
 سر عنایت فرمایید ۱۴۰۳/۱۲/۲۰

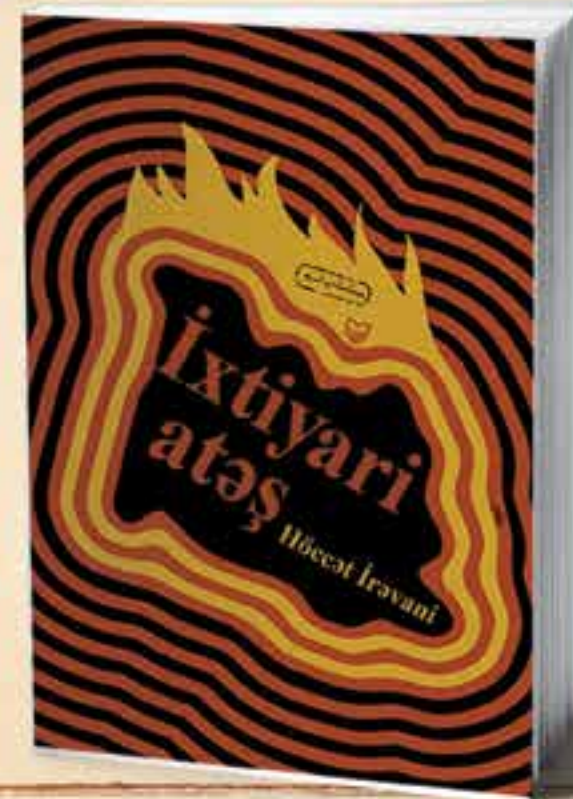
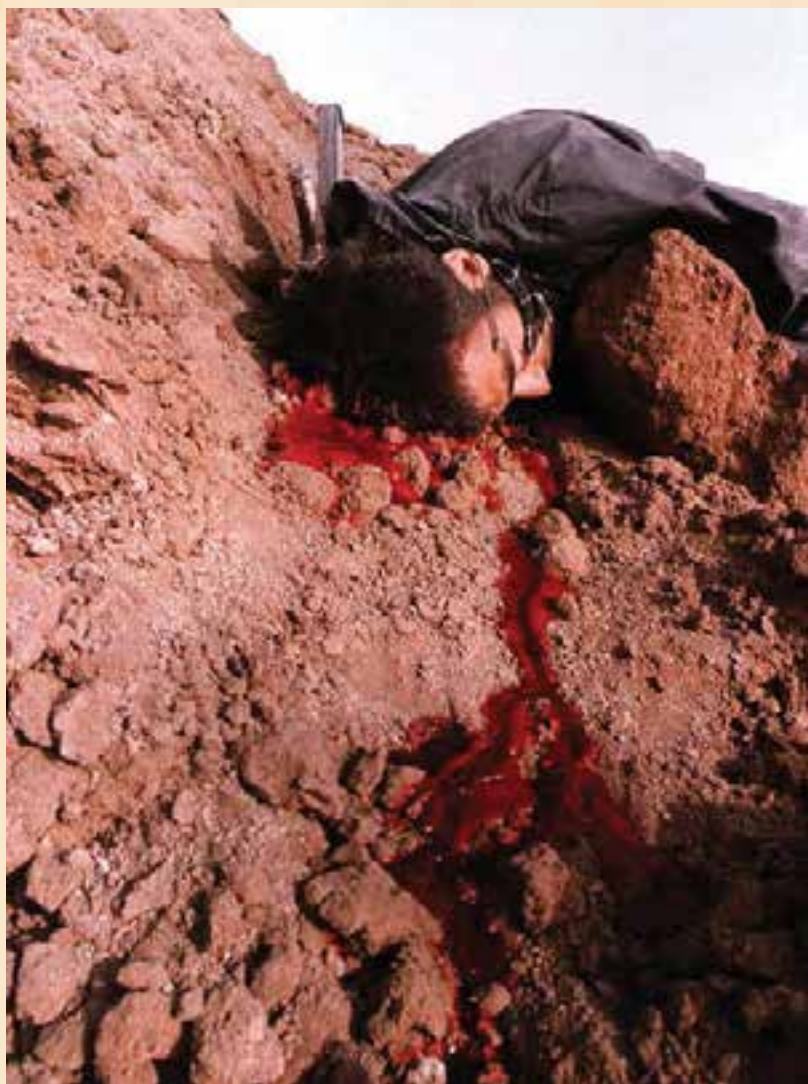

“Laləli təpələr” kitabı hamısından şirin və dəqiqdir. Şəhidin
 “Yenidən doğuş” adlanan yazısında da şəhadət və ixlasının ətri
 duyulur... Hər üç yazı səkkizillik müharibə və fədakarlıq dövrünün
 dəyərli xatirələridir. Höccət İrəvaninin yazısında müşahidəçi
 döyüşçülərin məşəqqət dolu fədakarlıqları yaxşı təsvir olunmuşdur.

İlahi! Saleh bəndələrinə verəcəyin ən gözəl mükafatı bu pak
 gənclərə əta et! Bu eşq və ixlasdan bizə də pay ver! Amin!

04.03.92

Höccət İrəvaninin yazısında müşahidəçi döyüşçülərin məşəqqət dolu fədakarlıqları yaxşı təsvir olunmuşdur.

04.03.92

"İxtiyari atəş" kitabını yazan müəllifin özü, yəqin ki, müşahidəçi olmuşdur. Adam müşahidəçi olmayınca, o anları yaşamayınca bunu yazma bilməz.¹

¹ Müqavimət Ədəbiyyatı və İncəsənəti Şöbəsinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 13.07.92.

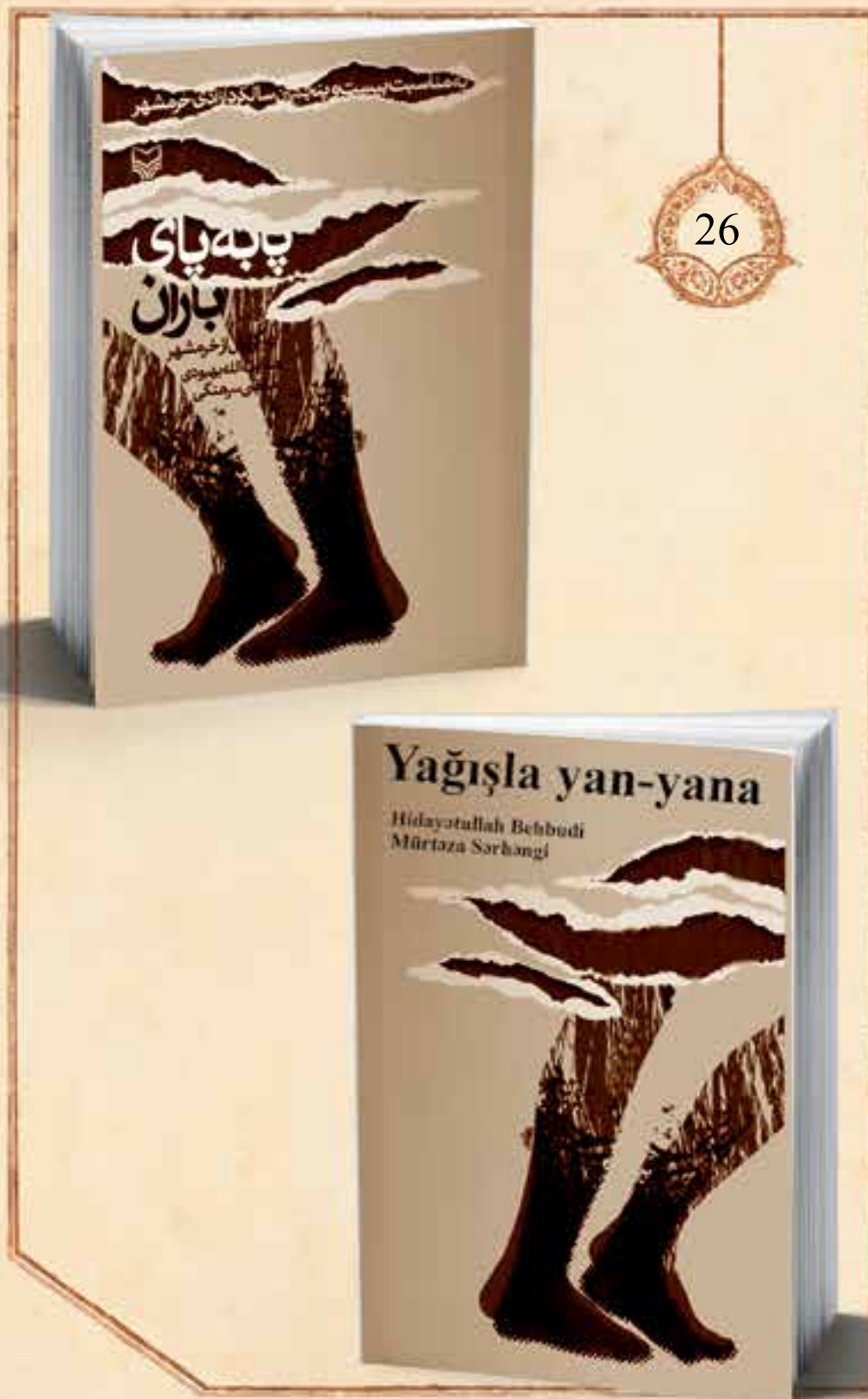

- گزارش اذیل، محفوز و دستنویز است. شرح آن در اولین شماره مجله «سپهر» در آبان
 سال ۱۳۵۱ م. در شماره ۱۲۰، در فصل «سپهر» در شماره ۱۲۰، در فصل «سپهر» در شماره ۱۲۰،
 آنگاه چاپ شده است. گزارش آن ماه ۱۳۵۱ م. در شماره ۱۲۰، در فصل «سپهر» در شماره ۱۲۰،
 زبان روزنامه و در سبک گزارشات مطبوعاتی و بتقلید از آن نوشته شده است. مطالبی که به
 دسترس رسیده است، بعد از گذشتن از ذهن و اندیشه در زمان نگارش آن است. ولی از این
 جهت که تقریباً ۱۰ سال از نگارش آن می‌گذشت، مطالبی که در آن درج شده است، معتقد است
 که در آن زمان در باره این مسئله در ایران (تقریباً ۱۳۵۱ م.) در آن زمان در باره این مسئله در ایران
 در غرب کشور و در حوض آبریز است. گزارش آن ماه ۱۳۵۱ م. در شماره ۱۲۰، در فصل «سپهر» در شماره ۱۲۰،
 این چند نکته را در این زمینه در نظر داشته باشید: ۱- این گزارش از آن جهت که در آن زمان در باره این مسئله
 در غرب کشور و در حوض آبریز است. ۲- این گزارش از آن جهت که در آن زمان در باره این مسئله
 که در آن زمان در باره این مسئله در ایران (تقریباً ۱۳۵۱ م.) در آن زمان در باره این مسئله در ایران
 این گزارش را در ۱۸ آبان ۱۳۵۱ م. در شماره ۱۲۰، در فصل «سپهر» در شماره ۱۲۰، در فصل «سپهر» در شماره ۱۲۰،

Birinci xatirə peşəkarlıqla yazılmışdır. Orada Hələbçənin Siyanuri
 bölgəsinin bombalandığı ilk saatlar haqda qısa məlumat verilmişdir.
 Bu, çox faydalıdır. Həmçinin birinci mövqeyin arxasındakı iraqlı
 əsirlərin vəziyyətinə dair maraqlı və əhəmiyyətli məlumatlar var. İkinci
 qısa xatirə də eyni müəllifdəndir. Qərbin mətbuat reportajları səpkində
 və onları təbliğ edərək yazılmış növbəti xatirədə çox da mühüm
 məlumat yoxdur. Bundan əlavə, düşüncədə və qələmdə qırılma
 görünür. Ancaq “Vətən ittifaqı” kürdləri barədə, qaranlıq olsa da,
 məlumatın verilməsi faydalıdır. Dördüncü xatirə qətnamə qəbul
 olunandan sonra İraqın cənuba hücumu barədə, ondan da maraqlısı isə
 münafıqların ölkənin qərbində və Həsənabad təpəsində məhv
 edilməsidir. Yaxşı məlumatlardır. Yalnız cənubdakı döyüşçülərə
 müraciəti başa düşmədim. Hərçənd o hadisədə mühüm bir şeyin
 söylənməməyi mənə tam aydındır. Eyni müəllifin sonuncu xatirəsi də
 hisslərə cavab verməkdən başqa bir məqsədi olmayan istedadlı yazıdır.
 Bu xatirələri 1992-ci ilin 8 martında bitirdim və çox da sevinmədim.

- این برادر منم ، گویا امروز ، در صحنه دین و دنیاست
 دست این عزیزم در آن گداز که در دل غریبان بی گناه ، بگذراند
 است را همین هر چه در دلش ، روایت می کند - تاریخ ها
 بعد از فقط خنجر و چاقو و هر چه در دستش است
 که این دلداد و جفا ناسر بیاد و تقوی و حقیقت نیر است
 خوابزد که ننگه اش قفسی جباری بر آن عظمت در بدنی
 یا و گویا در این دنیا سر نهاده است
 در در بر بودی ؟ در دنیا ...

مهر رمضان ۱۳۸۲
 ۱۸ صفحه ۷۰

Hər iki yazı aydın, yanıqlı və bədii şəkildədir. Bu əzizlər sağ olsunlar ki, bir şəhərin, hətta bir xalqın qərib ürək ağrılarını belə şəfqətlə təsvir etmişlər. Gələcək nəsillər yalnız Xürrəmşəhri, onun müqavimət göstərmiş gənclərini, ata-analarını deyil, həqiqətləri söyləyən bu ayıq və vicdanlı insanları da alqışlayacaq. Onlar belə möhtəşəm cihad hadisələrinin dövrün boşboğazlıqları arasında itibatmasına qoymurlar.

Behbudilərə və Sərhəngilərə eşq olsun!
 08.03.92

Mən sizin kitablarınızın arxasına bəzi fikirlərimi qeyd etmişəm. Cənab Sərhəngi ilə cənab Behbudi də yazıblar... Bunlar mənim səmimi hisslərimdir; daxilimdən gələn iki-üç sətiri yazmışam. Bu kitabın altından belə yazmışam: "Sərhəngilərə və Behbudilərə eşq olsun!" Bu, şəxsi fikrimdir. Belə yazmağımın səbəbi nədir? Məgər mənim cənab Sərhəngi və cənab Behbudi ilə qohumluğum var?! Yoxsa biz köhnə dostlarıq?! Xeyr! Mən onları iki-üç dəfə görmüşəm. Əslində, kitab yaxşı kitabdır, təsirlidir, çox səmərəli bir işdir.¹

¹ Müsəlman ədəbiyyatçı və sənətkarlarla görüşdə çıxışından, 29.06.92.

- این کتاب شیرین و ساده، زنگی در دلم و جبینی در ایسیجی و بنوعی تشنگی می کند.
دیند، اگر خوب نیکو بیسیجی با عدی بار فریبش این کلمه است، با بیان بعضی
از مزیات بعبارة جمیت، آن مومنان را تصور در رسم کرده است. با اینکه جوانی
کم سن و سال است، بی نیته ترا از غرق می آید و می بندد. نگاه در نظر
عادت، نفس نفیس و نظری عایت زاره است.
بوی، این نئی از کت با طبعی خوب در همه مضطرب است.

۷۰۲۲۰

Bu şirin və sadə kitab bəşici həyatını, duyğu və istiqamətlərini yaxşı təsvir edir. Özü sözün əsl mənasında bəşici olan yazar ilk baxışdan əhəmiyyətsiz görünən bəzi xırdalıqları açmışdır. Bu gəncin yaşı çox olmasa da, ömründən olduqca təcrübəli düşünür və yazır. Bəzən hadisələrin nəqlində təbii və məntiqi ardıcılıq gözlənilməmişdir. Hər halda, bu kitab xatirələr toplusunun çox yaxşı kitablarından biridir.

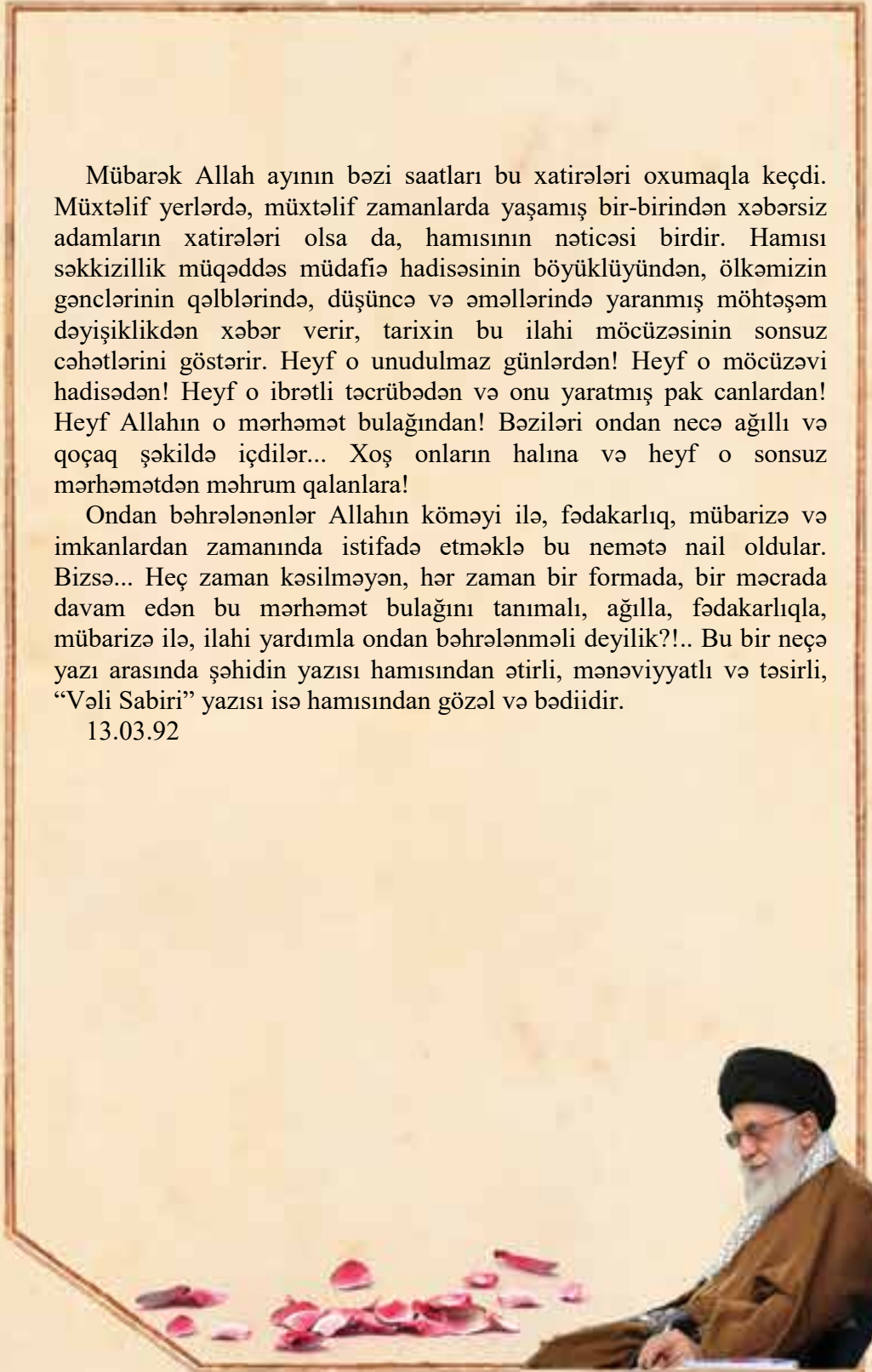
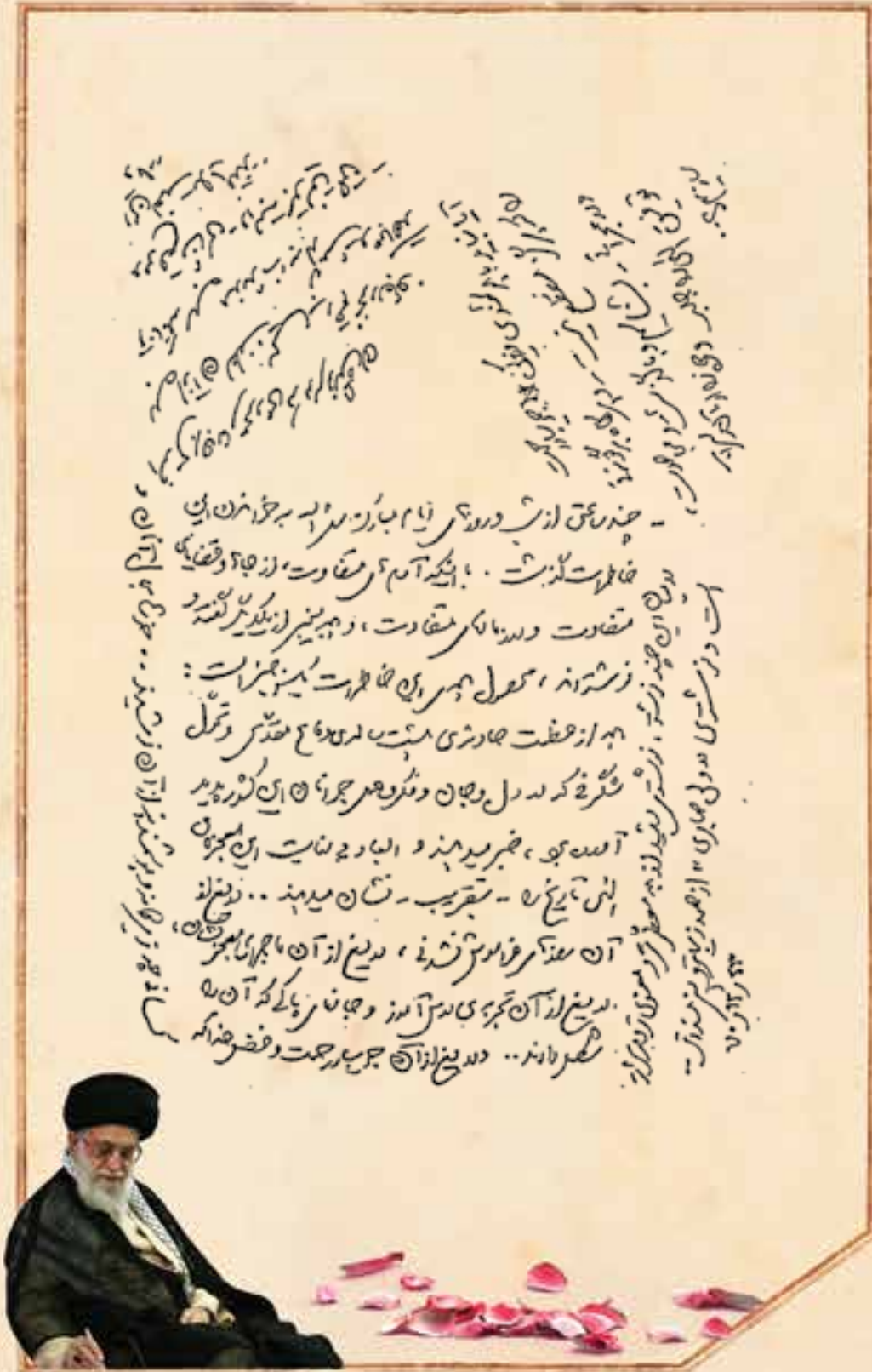
10.03.92

28

Mübarək Allah ayının bəzi saatları bu xatirələri oxumaqla keçdi. Müxtəlif yerlərdə, müxtəlif zamanlarda yaşamış bir-birindən xəbərsiz adamların xatirələri olsa da, hamısının nəticəsi birdir. Hamısı səkkizillik müqəddəs müdafiə hadisəsinin böyüklüyündən, ölkəmizin gənclərinin qəlblərində, düşüncə və əməllərində yaranmış möhtəşəm dəyişiklikdən xəbər verir, tarixin bu ilahi möcüzəsinin sonsuz cəhətlərini göstərir. Heyf o unudulmaz günlərdən! Heyf o möcüzəvi hadisədən! Heyf o ibrətli təcrübədən və onu yaratmış pak canlardan! Heyf Allahın o mərhəmət bulağından! Bəziləri ondan necə ağıllı və qoçaq şəkildə içdilər... Xoş onların halına və heyf o sonsuz mərhəmətdən məhrum qalanlara!

Ondan bəhrələnənlər Allahın köməyi ilə, fədakarlıq, mübarizə və imkanlardan zamanında istifadə etməklə bu nemətə nail oldular. Bizsə... Heç zaman kəsilməyən, hər zaman bir formada, bir məcrada davam edən bu mərhəmət bulağını tanımalı, ağılla, fədakarlıqla, mübarizə ilə, ilahi yardımla ondan bəhrələnməli deyilik?!.. Bu bir neçə yazı arasında şəhidin yazısı hamısından ətirli, mənəviyyatlı və təsirli, "Vəli Sabiri" yazısı isə hamısından gözəl və bədiidir.

13.03.92

Rəhbərin 30-cu səhifənin arxasına yazdığı qeydi:

"Yazı üslubu ibtidai və naşicasımadır. Əvvəldə adi bir pasdar kimi nəzərə çarpan müəllif hadisələr davam etdikcə, xüsusən də kitabın sonunda komandir və vəzifəli bir şəxs kimi görünür. Mətnin bu istiqaməti insanda ikrah yaradır".

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 - جمیع آدمی خاطرست بر کتبیہ میں تحریر و تدوین
 از افواج محبت مد ماہ اول سال ۱۴۱۳ ہجری قمریہ
 کراچی جامعہ اسلامیہ کراچی
 ضمیمہ صنیعت و مہنت برخانہ و بیانیہ در مجال آن ہم مقتضات
 کلیہ و مجموعہ تقدیر و تعالیٰ از قضا و تدبیر توکل از آن بر شد
 بخشہ آخر کہ ہم ہر ایام عزت است و سبک و تقدیر ہما
 خلا از ذکر جزئیات مدتیہ صحت است و دعا و تکرار
 کیفیت تکرار و گفتار است . البتہ ہمیں ہمیں
 کلام قرآن و تفسیر . بعد حال این کتاب
 (نمبر اول) کی سبب بر آمدن و تفسیر
 آن در ماہ اول سال ۱۴۱۳ ہجری قمریہ
 ماہ اول سال ۱۴۱۳ ہجری قمریہ
 ماہ اول سال ۱۴۱۳ ہجری قمریہ

Yenilməz Allahın adıyla

Ayrı-ayrı xatirələri bu şəkildə toplamaq müharibənin birinci aylarındaki vəziyyəti aydınlaşdırır. Bu, bir nəfərin qələmi ilə yazılan ümumi məruzənin imkanından xaricdir. Əlbəttə, bu yazılarda gümana əsaslanan qeyri-dəqiq xəbərlər, mübaliğələr də ola bilər, lakin ümumilikdə, hadisələr haqda kompleks təsəvvür yaradır. İraqlı əsirlər tərəfindən yazılmış son hissəsi isə əksinə, tamamilə faydasızdır və müharibə hadisələrinin xırdalıqlarını ehtiva etmir. Orada ümumi məsələlərin təkrarı ilə kifayətlənmişdir. Əlbəttə, mən onun yalnız üç-dörd xatirəsini oxumuşam. Hər halda, kitabın birinci hissəsi əhəmiyyətlidir. Onu ramazan ayının ilk iyirmi günündə gecələrin bir hissəsində mütləq etdim.

Mart 1992

Müəllif yazır:

"Göydən raket yağdı. Uşaqlar o vaxta qədər raket görməmişdilər. Lorustandan gəlmiş əsirətlər böyük xəsarət alırdılar. Qədim tüfənglərlə vuruşmağa gəlmiş zavallılar çoxlu şəhid verdilər". (İşğal başlayanda, səh. 70)

Rəhbərin qeydi:

"Mən onları Əhvaza girişlərində gördüm. Hərəsinin bir tərəfə səpələnib qərarlı şəkildə tüfənglərini təmizləmələri indi də gözlərim önündədir".

Müəllif yazır:

"Müqəddəs müdafiənin o ölməz anlarında ixlaslı uşaqlar şəhid olur, düşmənin hücumu qarşısında fədakarcasına müqavimət göstərir, hətta bəzi istiqamətlərdə irəliləyirdilər. Yadımdadır, uşaqlar tərəfindən çoxlu düşmən cəhənnəmə vasil edilmiş, çoxu da suda boğulmuşdu. Bataqlıqlarda ilişib-qalanlar da vurulurdular. Uşaqlar belə fədakar müqavimətlə Abadanın mühasirəsinin tamamlanmasına imkan vermədilər". (Səh. 71)

Rəhbərin qeydi:

"Bu mühüm və həlledici hadisə zamanı Polkovnik Kəhtəri adlı zabitin başçılıq etdiyi bir batalyonun da çox böyük rolu olmuşdu. O, həmin günlərdəki cəsarətli müqavimətinə görə çox məşhurlaşdı. Kaş bu xatirələrdə onlar barədə də yazılıydı!"

Müəllif yazır:

"Həmin gün Doktor Çəmranın ayağına güllə dəydi, ancaq həmin vəziyyətdə tez-tez şəxsi heyətə baş çəkirdi. Sonra onları toplayıb Əhvaza apardı. O deyirdi ki, düşmən Əhvaza hücum etmək istəyir. Orada uşaqlara silah və hərəyə üç daraq patron verdi". (Səh. 117)

Rəhbərin qeydi:

"Bu hadisə və Şəhid Çəmranın ayağının yaralanması yadımdadır. Ancaq yaralanandan sonra onu bir zirehli maşınla dərhal Əhvaza apardılar, xəstəxanada əməliyyat olundu və 45 gün çarpayıdan enmədi, o ki qala şəxsi heyəti harasa aparmağı. Belə nəzərə çarpır ki, müəllif sözləri oradan-buradan toplamışdır".

Müəllif yazır:

"Bu əməliyyatda hər şeydən çox cəsur bir xanımın fədakarlıqlarına toxunmalıyıq. O, Bəhmənşir tərəfə vəziyyəti öyrənməyə getmişdi. Onun düşmən mövqeyindən verdiyi faydalı məlumatlar əməliyyatlarda həlledici rol oynadı. O, böyük şəhid Nəvvab Səfəvinin nəvəsi idi". (Səh. 121)

Rəhbərin qeydi:

"Əhvazda və Xürrəmşəhrdə olan Şəhid Nəvvab Səfəvinin qızı idi, nəvəsi yox".

Müəllif yazır:

"Söyləmək istədiyim xatirə Hüveyzə əməliyyatına aiddir, düşmən işğalının əvvəllərində pak qanlarını verməklə azadlıq və şərəf güllərini suvarmış cəsur bəsi və pasdarların qəhrəmanlıqlarını xatırladır". (Səh. 145)

Rəhbərin qeydi:

"Bu geniş və nisbətən dəqiq məruzə 5 yanvar 1981-ci ildəki döyüşlərə aiddir, mənim həmin gün və ertəsi gün öz gözlərimlə gördüklərimlə uyğundur. Əlbəttə, döyüş səhnəsi bu yazıda qeyd olunandan olduqca geniş idi. Ancaq burada qeyd olunan hissə məndəki məlumatlarla uyğundur və düzdür".

خلافت
 شرح صلوة طوبى وزندهى جوان که تحت شرح از سر تا ته حجازه
 از مهادت سعادتى آفاق زیر مپست . در این کتاب با کلمات
 شایسته تقدیر آمده است . این سوره ی نوری است که در وقت کبریا
 و تقوی از سر آفریننده . این علم از کبیره تر کتبى بود که آفریننده
 فضل از خردمندان این کتاب را حفظ کنند . چون روحها در این
 درک دین و معرفت راه حفظ نمانند جای ما بعد و در آنجا این
 در از زنده تا با مردم نزدیکند . این کتاب را هر کس که در دنیا
 که از مدارج کفیله الهی کنند ، هر یک بر حسی با این کتاب
 و صحبت با سده شریفند . و در حقیقت همه چهار دین
 زندگیا از .. حقه ی شریفه میزند از راه کرمین طوبى
 و در حقیقت با جمعی با له و اس که رفیقیت از آنجا که
 نادر کفره - که هر اسجد آبرو کرمین کفایت - میزند .

همه از دست تو رفتن که . دوست دارد X

صلوة طوبى از کتبى که در این کتاب در این کتاب در این کتاب

Bu kitabda gənc ruhani dōyüşçülərin məsum mübarizələrindən qısa xatirələr gözəl qələmlə təsvir olunmuşdur. Bu, yeni üsuldur: nəql bir nəfərdən, rəy başqa birindəndir. Bu qələm püxtələssə, çox gözəl olar. Bu kitabı oxuyub çox həzz aldım. Buradakı ruhani ən təhlükəli yerlərdə din dərsi öyrədir, həyatın çətin sınaqlarında insanlara şəriq olur. Bu gənc və yüksək ruhiyyəli hövzə tələbələri yüksək təhsil alsalar, İslam inqilabının və İslam respublikasının dəyərli rəhbərləri və həyatı gözəlləşdirən din bayraqları ola bilərlər. Elm hövzəsi belə tələbə və ruhanilər yetişdirdiyinə görə, şübhəsiz, qürur duyur, öz tarixi vəzifəsini yerinə yetirməsindən məmnundur. Əlbəttə, Allahın köməyi ilə həmişə vəzifəsini yerinə yetirə bilmişdir. Maraqlıdır ki, bu kitabın müəllifi 15 şəban günlərinə və ondan sonra Quma ziyarət etdiyim zamana təsadüf etdi.

Cihadın dəyərini az bilməyin. Mücahid, çalışqan, bəsic, təhlükəli işlərə atılmağa hazır olan bir hövzə tələbəsi elmə yiyələnsə, dünya onun qarşısında tab gətirə bilməz. 83-cü briqadanın bəsiclərinin xatirələri barəsində oxuduğum kitab çox gözəl və maraqlıdır. İmam Sadiq (ə) tələbəsi təhlükəli cəbhələrdə İmam Sadiq (ə) məktəbi olan İslam respublikası quruluşunu qorxmadan müdafiə edir, əfsanəyə bənzər qəhrəmanlıqlar yaradır. Bunlar bugünkü adama inanılmaz gəlir. Belə tükənməz dəyərlərə heç bir şey çata bilməz. Elm hövzəsi bu dəyərləri inkişaf etdirməli, artırmalıdır. Dindarlığın, bəndəliyin və zikrin dəyəri olduqca böyükdür.¹

¹ Qum Elm Hövzəsinin tələbə və alimləri ilə görüşdə çıxışından, 20.02.92.

31

هوان زینست عفا و عدوت زیندی مع می زند . زینده غاب افتر
کفون گزینت کوه دیار دوان نیدس نا برجه رفته است . بوهی
بسیر تقویت بعهی جریئر دیار منکوت . دمی کوفید کر
چیزه جور نانه دکوهی کد فخری چید بر چیر چیر و خسته ناتیه
می شه بند . زکر عفر علیات موقع ؟ و هارش آ آدم ؟ تفریر ادر-
نکردن جنید بیت سا لسا تا صدور زیاری در برابر جسم آتیزه
می گزارد . نزال من از کلام این است کتاب این از سرچ کتب
چقدر می ترانه آه حال دریا هر از سفر من اینی اینی
لفظ کتبه و حق دست بیدار بیدار و برای این مقود
عالی از دست ، چه های رفه است ؟ در چه کرام ؟
این تفریر تقصیر من در مثال ، نثر نثر تقیید و زارا
آن س که خدا حکمت کفون برای کرام ، از کلام حق اولاد

این کتاب را در روزهای کربلا می نویسم
و امید است که این کتاب را در روزهای کربلا
بخوانند . آمین

Bu yazı sədaqət və mənəviyyatla aşib-daşır. Müəllif özündən az bəhs etmiş, şəhid dostlarının işlərini qabartmışdır. Bu kitabda bəsi cə ruhiyyəsi təxminən bütün cəhətləri ilə əks olunmuşdur. Gənclərin yandırıcı cəbhə sobasında necə parlaq cavahirlərə çevrildiyini də buradan anlamaq mümkündür. Mövqə, hadisə və adamların xüsusiyyətləri gələcək nəsillərin gözləri önündə səkkizillik müharibənin inanılmaz təsvirini yaradır. Mən özümdən soruşuram ki, meraca gedib-qayıtmış bu adamlar haqdan xalqa səfərdən sonra o ab-havanı nə qədər qoruya və yaxşı xatırlaya bilərlər? Bu müqəddəs məqsəddən ötrü bizim əlimizdən nə gəlir? Və biz nə etmişik? Əlbəttə, bizim kimilərin təqsiri Allahın höccətini tamamladığı o insanların ağır vəzifəsini çiyinlərindən düşürə bilməz. Kitabın hər yerində görünən, ona xüsusi şirinlik bəxş edən zarafat və yumor hissi onu bir çox cəbhə kitablarından maraqlı və cəlbədici etmişdir. Mən bu kitabı da ramazan ayında mütaliə etdim. (25.03.92)

شانه‌های زخمی خاکریز
پوهنتون صیقل‌دهی و باستان‌شناسی دانشگاه تهران

Yaralı İstehkam
Sabah Piri

- دین ارشد بر چه بناست؟
 در بیان روح می زند مژده حس می نسیم .
 به بی جوان سباع و با بیان و فداکار خط می بر آمد دعوی تراز
 نیر عمر ما به مقامه رسید اندک مخرج با خردن سراج آن .
 عروج مغزی می کتد .. خداوند در کس نماند ، آینه در مسراج
 جبار و فداکاری بیست آهوه از تیرند نموده حفظ کنند .. این
 بنامند و در ایام شری استوار نیر میت کاند سکر به بدست می نند
 در آن مقام این کتاب است که اصل او در این مباحث می نند
 بسیارند و به دست و جیدان است و غیره می مانند :
 اعداد آن در اندک ، آینه او در اندک ، که بر کلام حق
 بر کلام است و مانند ، و بعضی فداکاران از زندهگان حضرت

Kitabın sonuna yaxınlaşdıqca ixlas və mənəviyyat ruhu daha çox hiss olunur. Mən özümə görə heyf silənir, ömrümün yarısı qədər yaşayaraq belə uca məqamlara nail olmuş bu cəsur, imanlı və fədakar gənclərə qibtə edirəm. Onlar elə məqamlara ucalıblar ki, mənim kimilər onların həyatını oxuyub mənəvi baxımdan qidalanırlar. Allah eləsin, cihad və fədakarlıq meracında əldə etdiklərini zamanın keşməkeşində qoruyub-saxlaya bilsinlər.

Bədii nəsr bu gözəl kitabın dəyərini daha da artırır. Bu kitabın əsas xüsusiyyəti təcili yardım işçilərinin vəziyyətini təsvir etməsidir. Cəbhədə çalışmış qeyri-hərbçilərin – quruculuq işləri ilə məşğul olanların, tibb işçilərinin, sürücülərin, aşpazların və digər peşə sahiblərinin xatirələrinin çap olunması çox vacibdir. Onların bəzilərinin, məsələn, səngər və istehkam quranların fədakarlıqları bəzən təmas xəttindəki döyüşçülərin fədakarlıqlarından da təhlükəli olub. Bu əziz gəncə və nəşirlərə təşəkkür etmək lazımdır.

26.03.92

- ارتقا ۛ جمع عظیم و قدر شرفی است . هم بنیاد ۛ تشکیر جامع مقدس است
 در استیانت . عظمت بیکی در خود تمام همه تعویض وضع عالی است
 بیج کعبت و نیز زشتی ۛ شرح حال و حدیث است
 سبب بنیاد و تم زبانی این زبانه ، کنگر در حرکت است
 به آب در بندگی به حرارت و تقایح محفوظ است
 البته فاصد میان این دو است بیج میدانم در خردم
 بی زرف است . در این وضع است که در این ملامت
 بی . کتاب بیغیسه و در حدیث و در راه خودم

Ordu böyük həcmi və çoxşaxəli fəaliyyəti ilə səkkizillik müqəddəs müdafiənin təşkil edilməsində böyük rol oynamışdır. Oxuduğum digər xatirələrin hamısı korpusun və Bəsicin vəziyyətini təsvir edirdi. Ordu birləşmələrinin vəziyyəti barədə yazılmış bu kitab, yazıçının gözəl və bədii qələmi ordunun nəzarət etdiyi mövqelərdə baş verən hadisələrə yaxşı işıq tutmuşdur... Əlbəttə, bununla Bəsic barədə bilib-oxuduqlarımız arasında çox böyük fərq var. Burada ordunun hərbi birləşmələrinin vəziyyətini yaxşı görmək mümkündür. Kitabı cümə günü 27.03.92 tarixində birnəfəse oxudum.

Müəllif yazır:

"Başqa bir atəş açılır və gülüş səsləri ucalır. Səhər yeməyindən sonra kömürləri kənara çəkəndə ocağın altının patron başlıqları ilə dolu olduğunu görürük". (Lalə düzü, səh. 46)

Rəhbərin qeydi:

"Silah-sursata dair belə özbaşınalığı nizam-intizamsız kimi tanınan Bəsic birləşmələrində görmürük... Dindarlıq budur!"

Müəllif yazır:

"Sürücü belə olduğunu görüb maşını çevirir və sürətlə şəhadət yolundan qaçır". (Lalə düzü, səh. 50)

Rəhbərin qeydi:

"Quruculuq cihazının buldozer və ekskavatorlarının və onların cəsür sürücülərinin xatirəsi ilə!"

Müəllif yazır:

"İraqlılar yenə magistralı atəşə tuturlar. Bu dəfə atəş daha şiddətli və dəqiq olur, ancaq sürücü məhəl qoymur, sanki heç nə görmür. Mən adamın adamlar belə fərqləndiyinə heyrət edirəm". (Lalə düzü, səh. 51)

Rəhbərin qeydi:

"Deməli, hər yerdə hər cür adam var... Ey Rəbbimiz! Sən hər bir eyib və nöqsandan uzaqsan, bizim bilgimiz yoxdur!"

Müəllif yazır:

"Bir saatdan sonra məni uzun müddət məşğul etmiş uzun hekayənin süjeti beynimdə tam şəkildə formalaşır və yağış eləcə yağır". (Lalə düzü, səh. 94)

Rəhbərin qeydi:

"Yəqin ki, bu, 60 sayılı tərənin qartallarıdır. Mən onu oxumuş, ondan Bəsic ətrini duymuşam. İndi bəlli olur ki, yazıçı ordu mühitindən bildiyi məlumatları bəsi ab-havasında bərpa etmək, əvəzləmək istəyirmiş".

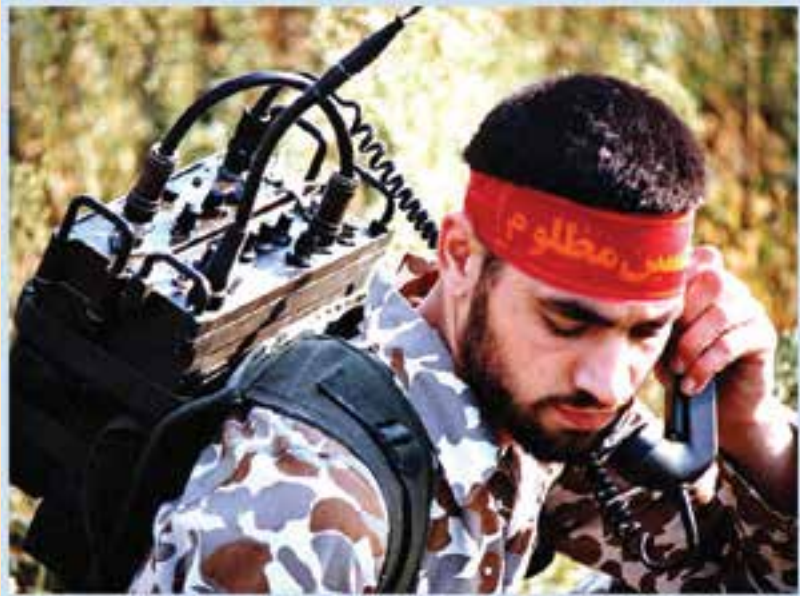
№ ۷۱، ۳/۲۷ اطلاعیه
ایستاد از دستار و اطباء
بار خردی پر آفاق در خفا
چینی خفا از غایب نیست
اسب از فن ز فون بجای
لفظی شکر و عجب است

Bu kitab 17.06.92 tarixində müəllif olundu. Kitab İraqın Hərbi Hava Qüvvələri və onunla bağlı digər məsələlər barədə faydalı məlumatlar verir.

Dezfulun əl-İmarə ilə səhv salınması kitabın şirin və maraqlı yeridir.

Mən indi cənab Bayraminin “Son yeddi gün” kitabını oxuyuram. Hadisə çox acı olsa da, kitab olduqca yaxşıdır.

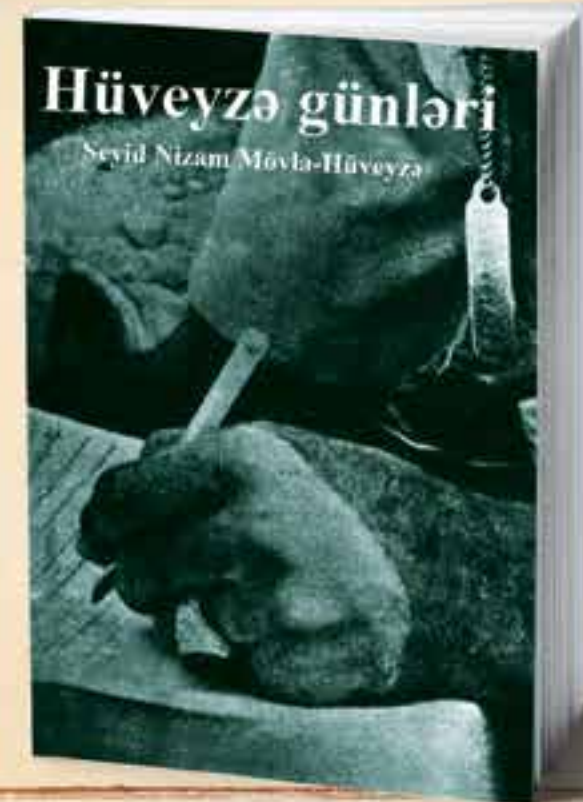
Söhbət İraq ordusunun son hücumu və bizim ordu birləşmələrimizin qaçdığı bir neçə gündən gedir. Adamın hadisə günü barədə bildiklərindən çox fərqlidir. Danışır ki, ordu birləşmələri qaçdı, nə bilim, silahlarını atdılar və s. Ancaq insan xatirəni oxuyanda görür ki, reallıq çox fərqli olmuşdur, çox fərqli. Bu qələm olmasa, bu həqiqətlər yazılmasa, görün nə qədər gerçək gizli qalar... Cənab Bayrami həqiqətən, yaxşı yazıcıdır, çox gözəl yazır.¹

¹ İslam Təbliğatı Komitəsinin İncəsənət Bölməsinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 13.07.92.

Kitabların çoxu bəsicilər barədədir. Onun (Bayraminin) kitablarının bir-ikisi ordu hərbiçiləri haqqdadır. Əlbəttə, onun bir romanı da var, onu da bəsiçi ab-havasında yazıb. Mən oxuyanda gördüm ki, kitab bədiilik baxımından çox yaxşıdır.¹

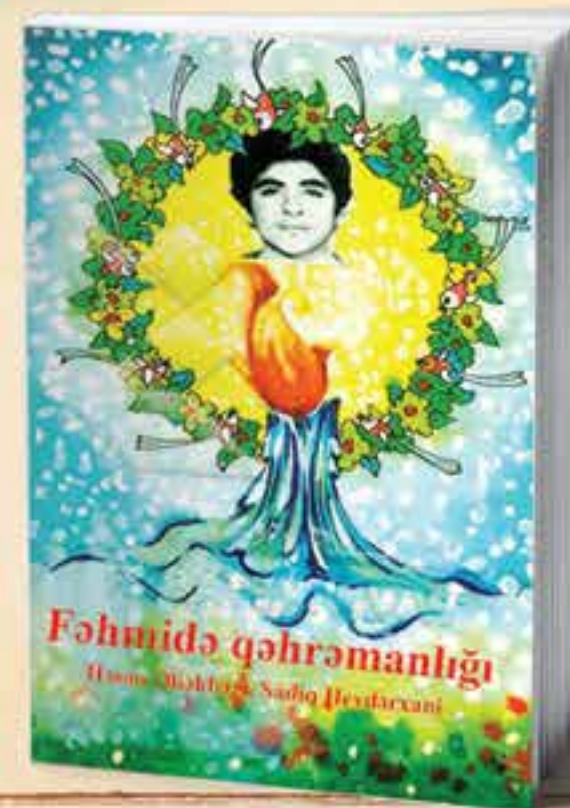
¹ Yəne orada.

Mən Hüveyzənin ilk günləri barədə bir xatirə kitabı oxudum. Səhv etməsəm, “Hüveyzə günləri” adlanırdı. Özümün də oradan xatirələrim yadıma düşdü və kitabın arxasına yazmağa başladım. Vaxt olmadı, uzun olduğuna görə dedim ki, qalsın sonraya, sonra da yadımdan çıxdı. Bir neçə gün öncə təsadüfən, həmin kitablara baxanda gördüm ki, bir-iki sətir yazmışam.

Mən Hüveyzə hadisəsinin baş verdiyi gün oraya yollandım. Əməliyyat yeri Hüveyzənin ətrafındaydı. Biz Hüveyzədən keçib əməliyyat bölgəsini və oradakı kəndlərin bir neçəsini gördük. Həmin günlərdən çox acı xatirələrim var. Bu kitab həmin xatirələri yadıma saldı.¹

¹ Yəni orada.

Əfsanəvi şəxsiyyətlər hər bir ölkədə həmişə örnək rolunu ifa edirlər. Xoşbəxtlikdən, öz tariximizdə belə nümunələr çoxdur. Biri Şəhid Hüseyin Fəhmidedir. Sizin bu yeniyetmə barədə yazdığımız kitabı əvvəldən axıracan oxumuşam, şəkillərinə baxmışam. Həqiqətən də yazdığınız kimidir. O, bir xalqın dəyişiklik ab-havasında yetişmiş nümunəvi və müstəsna yeniyetmədir. Təbii ki, özünün də lazımı istedadları olub. O zaman on iki-on üç yaşlı uşaq çox idi, ancaq lazımı istedad olanda birdən-birə belə inkişaf edir.

On iki-on üç yaşlı bir uşaq cəbhə və Kürdüstan eşqi ilə dəfələrlə gedir, qaytarırlar; yalvararaq gedir, zorla gedir... Cəbhədə də xəbər aparmaqla, əlinə silah götürməklə və ya üç-dörd güllə atmaqla kifayətlənmir, ciddi məsuliyyət hiss edir. Misal üçün, gənc səngər yoldaşı yaralananda onu götürüb geri aparır, sonra isə yenidən döyüş yerinə qayıdır. Artıq bu, uşaq işi deyil. Bu, bir şəxsiyyətin işidir...

Siz Şəhid Hüseyin Fəhmidedin timsalında bəşəri yeniyetmələrin xatirəsini yaşatmışınız, onların hərəkətini qabardıb göz önündə saxlamışınız. Bu, çox yaxşıdır. Axtarıb digər nümunələr də tapın. O qədər əzəmətli olmasa da, hər halda, buna bənzərləri də olub...

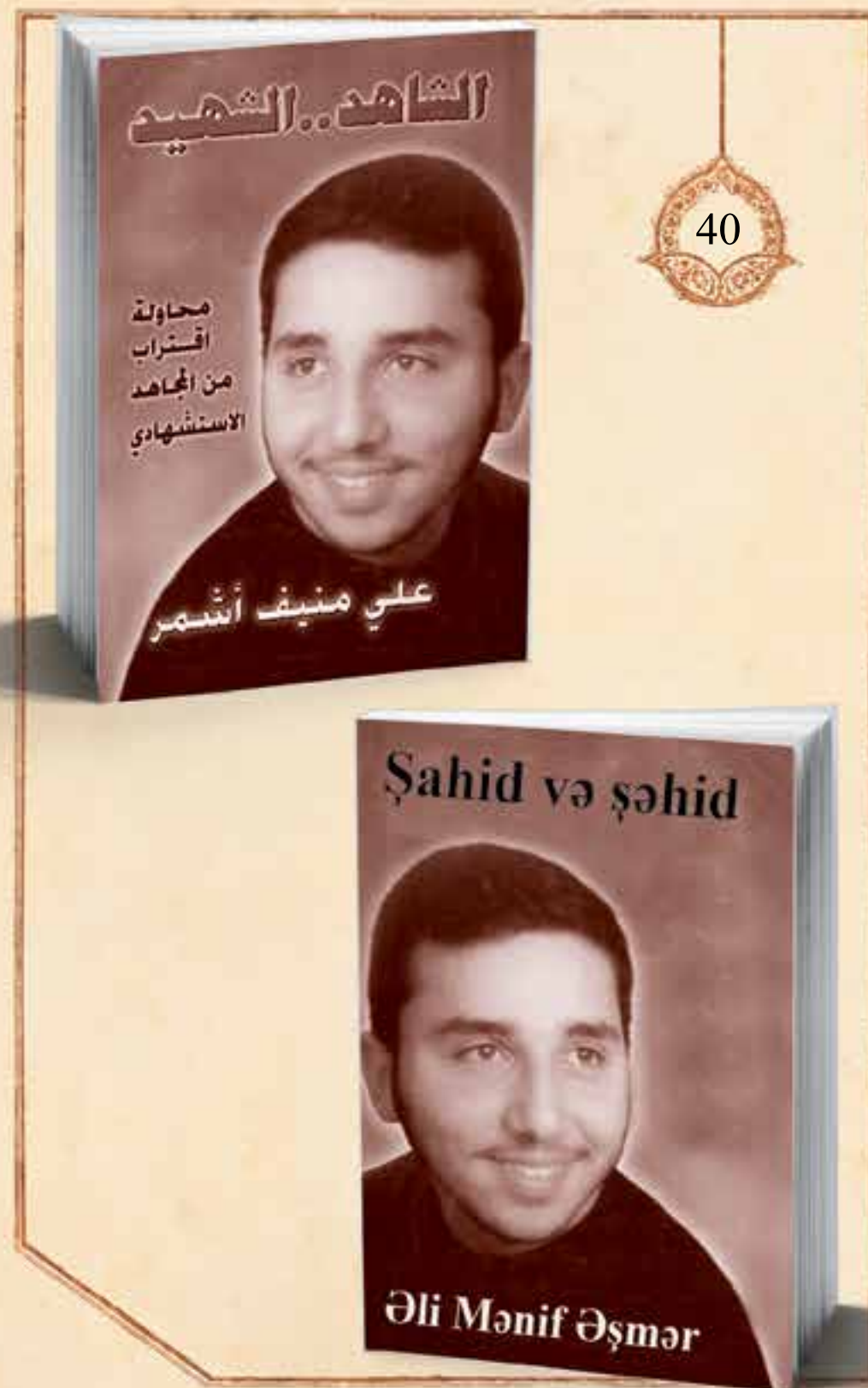
Bu böyük işin ərsəyə gəlməsində əməyi keçmiş hər kəsə təşəkkürümü bildirirəm.¹

¹ Şəhid Fəhmidedin anım konfransının təşkilatçıları ilə görüşdə çıxışından, 27.10.96.

Melak ləqəbli əziz şəhidimiz Salah Məhəmmədəli Qəndəvərin hörmətli həyat yoldaşını səmimi salamlayandan, əziz şəhidin xatirələrini və vəsiyyətini ehtiva edən kitabı göndərdiyinə görə minnətdarlığımı bildirəndən sonra deyir: Mən yalnız tariximizin parlaq ulduzlarından biri olan o şəhidlə deyil, həm də böyük səbir və dözümləri ilə erkən İslam çağının misilsiz nümunələrini təkrarlamış sizlərlə və bu dəyərli şəhidlərin digər yaxınları ilə də qürur duyuram. Siz və əziz övladlarınız üçün dua edir, həyatınızın bütün sahələrində sizə Allahdan uğurlar diləyirəm!¹

¹ 28.07.97.

Şəhid Əli Əşmərin atası cənab Əşmə buradadır. Onun gənc oğlu təxminən iki il öncə, on doqquz-iyirmi yaşlarında bir şəhadət əməliyyatı zamanı canını qurban verib sionist düşməyə məğlubiyyət acısını yaşatdı. Təbii ki, özü şəhid oldu, amma ailəsi onun şəhadətini böyük ruh yüksəkliyi ilə qəbul etdi. Onunla ailəsi barədə bir kitab hazırlayıblar. Odur ki, yalnız bu gənc müqəddəs məqsədləri uğrunda canını qurban verməyib, Allahın lütfü ilə bütün ailəyə şəhadət ruhu hakimdir...

Biz sizin övladınızla və onun ruh yüksəkliyi ilə fəxr edirik. Sizin ailənizdə də şəhadət ruhunu hiss edirik. Bu gün Allahın lütfü ilə dünyada İslam respublikasının və İslam sözünün uğurlu olduğunu görürüksə, belə fədakarlıqlara, şəhadətlərə görədir. Bu baxımdan, İslam dövləti və mömin xalqımız şəhidlərin, o cümlədən sizin əziz övladınızın qanına borcludur. Allah sizi, ailənizi və digər övladlarınızı qorusun! Sizə Allahdan uğurlar arzulayıram.¹

¹ Şəhid Əşmərin ailəsi ilə görüşdə çıxışından, 29.12.97.

- نیشا، به این زبانه قدمی قرار دهید
بوی غلغله یک قصه بدو خوب بنویسند
رفیق سید سعید

İnşallah bu yazını uzun, gözəl və bədii bir roman yazmağa doğru bir addım edərsiniz.

Müvəffəq olarsınız!

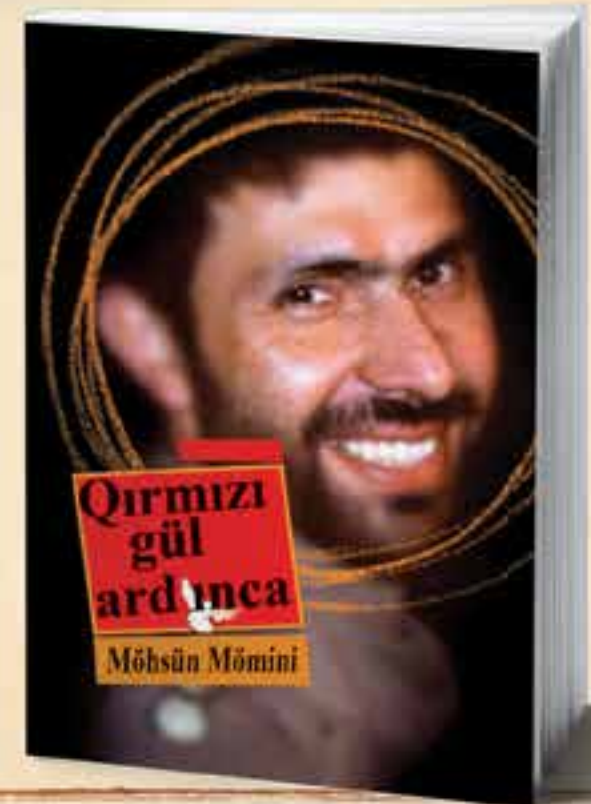
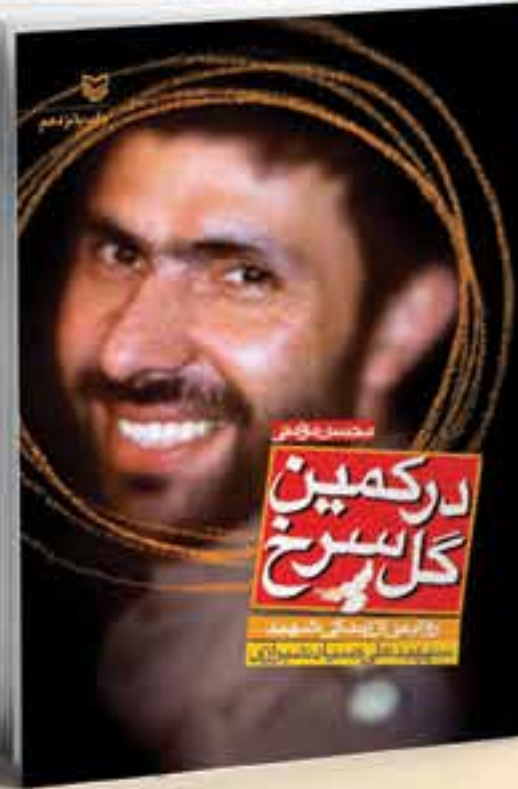
Seyid Əli Xamenei

Cənab Davudabadi, “Dostların xatirəsi” kitabını da siz yazmışınız?.. Məncə, bu, roman deyil. Siz xatirə ədəbiyyatını başqa bir formada davam etdirmisiniz. Əvvəlində yaxşı satira var. Sizin əvvəlki yazınızda da vardı və yaxşıydı. Ancaq bu, yavaş-yavaş zəifləyib. Məncə, bunu davam etdirmək lazımdır. Yumor və satira yazını şirinləşdirir... Şirindillik olmasa, hər bir yaxşı yazı bir qədər sönük olar. Onu da daxil etsəniz, çox yaxşı olar. Öncəki xatirə kitablarınızda çox yaxşıydı, amma burada bir qədər zəifləyib. Məncə, bunu gücləndirin; bacardıqca gücləndirin...

Bunu genişləndirib roman edə bilərsiniz. Xatirə bir şeydir, roman başqa bir şey. Romanda da xatirə var, ancaq romandır. Bəzən görürsünüz ki, məsələn, beş yüz səhifəlik bir kitab on günün hadisələrindən bəhs edir. Ancaq onu xatirə kimi yazsalar, iyirmi səhifə olar. Roman başqa bir şeydir. Bunu yavaş-yavaş romana çevirin.¹

¹ Aşura Mədəniyyət Mərkəzinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 07.09.98.

- این نمونه از حب و بیابان است از کلام حضرت
 در ضمن داستان شیرین زندگی می توان گفت که
 آن را می توان مطالعه کرد (تا ۱۷، ۱۶، ۱۵)
 زیبا و پرمعنی است. بسیار است.
 از ۱۴ آیه که آیه ۱۴ است. البته بسیار است
 از ۱۴ آیه که در ۱۴ آیه بسیار است
 آنچه در ۱۴ آیه بسیار است تا ۱۴ آیه است.

در این طبیعت است.

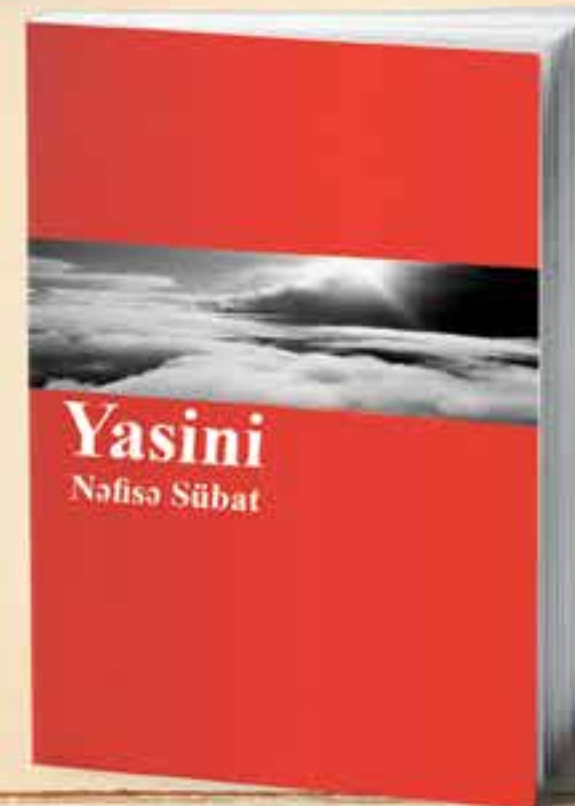
- البته در جستجوی نصیحت بسیار است
 را در نوشته کتاب به روش شیرین است
 ادعای نمونه تا از یک روشی و شیخ
 در اندیشه و روش صدابار

Bu, müharibəyə, onun şəxsiyyətlərindən birinin həyatına dair şirin roman formasında maraqlı və misilsiz əsərdir. Onu birnəfəsə oxudum. Gözəl bədii üslubda yazılmışdır. Onun bir çox hadisələrindən tam məlumatlıyam. Əlbəttə, o dövrün bəzi hadisələri, habelə bu əziz şəhidə aid bir çox məsələlər yazılmamışdır. Bu da təbii.

Şəhid Səyyad Şirazinin şəxsiyyətini bir kitabda təsvir etmək mümkün deyil. O, doğrudan da mömin, cəsur və fədakar ordu zabiti idi. Allah ona rəhmət eləsin!

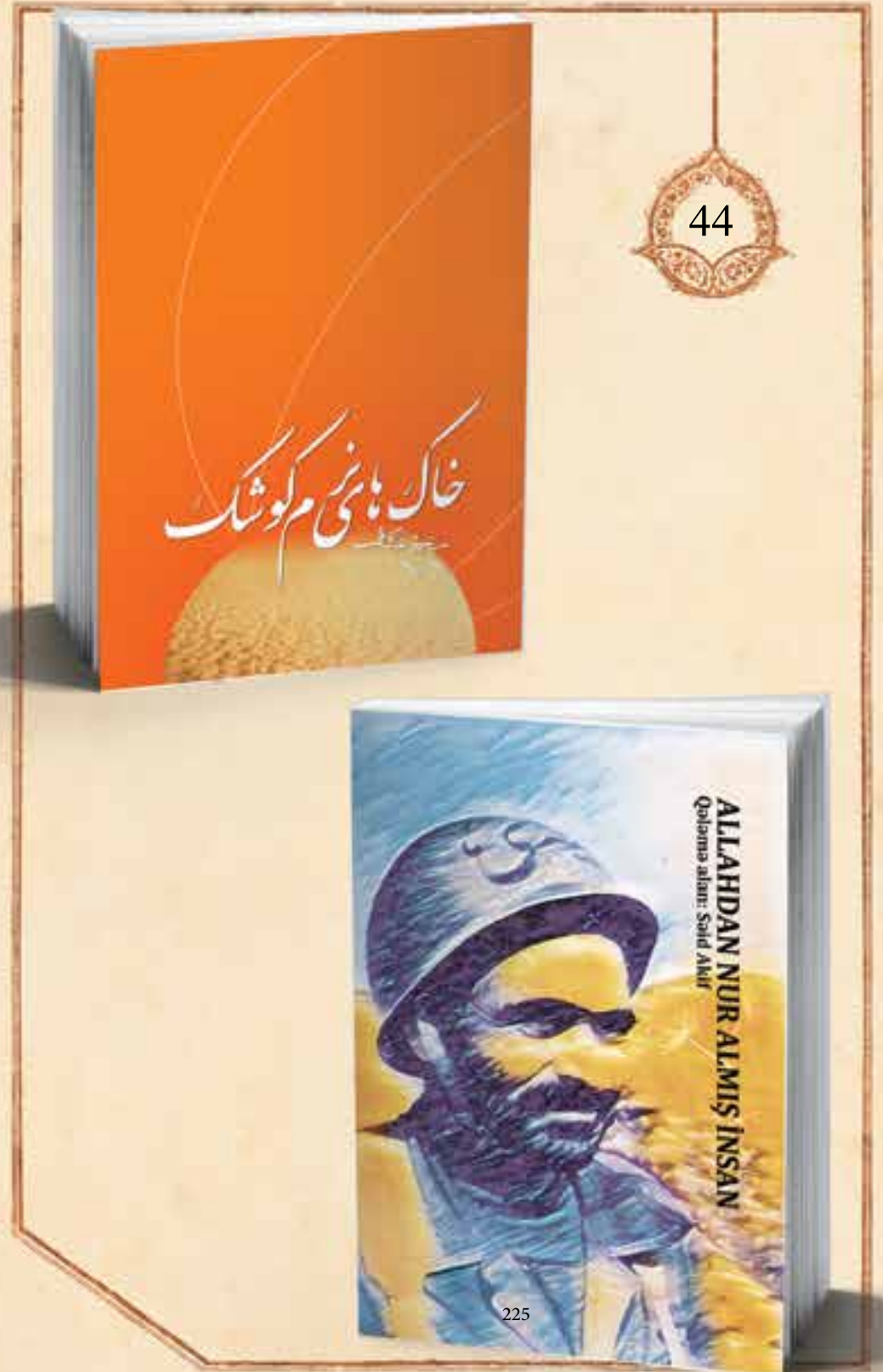

لەبەنە یارانە عزیز فەقیرە بەدەردۆستووی ئێ
لامتە لە زەننە کەبە، جەزەتە.

O əzizin xatirəsini bir daha yaşatdığınıza görə səmimi şəkildə
təşəkkür edirəm.
14.11.05

Artıq bir neçə ildir müharibə qəhrəmanları haqda kitablar yazılır. Mən də bu kitablara müştəriyəm, alıb oxuyuram. Bu insanların bəzisini özüm yaxından tanıyırdım; barələrində yazılanlar doğru və çox təsirlidir. Adam özü təyin edə bilir ki, hansı mübaliğədir, hansı həqiqət. Bu böyük şəxsiyyətlərin bəzisi hətta fəhləlikdən cəbhəyə getmiş adamlardır. Usta Əbdülhüseyn Burunsi inqilabdan qabaq bir bənnaydı, mənimlə də əlaqəsi vardı. Onun həyatını yazmışlar. Mən çox istəyirəm ki, onu oxuyasınız. Kitab "Kuşkun yumşaq torpağı" (Allahdan nur almış insan) adlanır, həm də gözəl yazılıb.

O, müharibənin əvvəlində cəbhəyə gedibmiş. Mənim əsla xəbərim olmayıb. Bəzi dostlarımız universitet və Bəsic məclislərinə gedib o təhsilsiz gəncə – əlbəttə, bir qədər ibtidai hövzə təhsili almışdı – söhbətləşmişdilər. Şəhadətindən sonra deyirdilər ki, danışanda sanki hamımızın qəlbini ovcunda tutmuşdu. Buna görə dedim ki, bir daxili, bir idrakı, səmimi bir hissi, yaranış aləminə dair bir dərkə əks etdirmiş. Bir çox mühüm əməliyyatlarda iştirak edəndən, böyük fədakarlıqlar göstərəndən sonra şəhadətə qovuşur. İndi bunun xırdalıqları ilə işimiz yoxdur. Belə bir adamın, yaxud Şəhid Himmətin və ya Şəhid Xərrazinin həyatlarındakı bu gözəllikləri, habelə indi həyatda olanların mislini harada tapa bilərsiniz?!¹

Biz müqəddəs müdafiə ədəbiyyatı və incəsənəti sahələrində inkişaf etmişik. Mən bunu görürəm. Bizim irəli yox, geri getdiyimizi, itkilərimizin qazanlarımızdan çox olduğunu qəbul etmirəm. Biz inkişaf etmişik, kamilləşmişik. Ola bilsin, əldə etdiklərimiz gözləntilərimizdən az olub. Bu, doğrudur... Müqəddəs müdafiə ədəbiyyatı və incəsənəti cəmiyyətimizdə ən dəyərli ədəbiyyat və incəsənət nümunələrindəndir.

Müqəddəs müdafiə ədəbiyyatının və incəsənətinin ölkəmizdə müştəri tapmadığını düşünmək böyük səhvdir. Bu, çox yanlış fikirdir. Müxtəlif sahələr arasında ən çox müştərisi olan əsərlər müqəddəs müdafiəyə aid olanlardır; istər film sahəsində, istər kitab, xatirə və bədii ədəbiyyatda. Bu bir neçə kitabın tirajı da misilsizdir. Bizim ölkəmizdə belə bir şey olmayıb ki, bir kitab iki il ərzində yüz dəfə çap olunsun. Mənə məlumat verdilər ki, "Kuşkun yumşaq torpağı" (Allahdan nur almış insan) və ya "Da"² kitabı iki ildən az müddətdə

¹ Rejissor və prodüserlərlə görüşdə çıxışından, 16.06.06.

² Bu kitab eyni adla dilimizə tərcümə olunmuşdur.

yetmiş dəfədən artıq çap olunmuşdur. Bu misilsiz göstərici müqəddəs müdafiə kitablarına məxsusdur.¹

Mərhəmətli və Rəhmli Allahın adıyla

Allah əziz şəhidimiz mərhum Burunsiyə - usta Əbdülhüseyn Burunsiyə rəhmət eləsin! O, Doktor Əbdülhüseyn deyildi, Əbdülhüseyn müəllim deyildi, usta Əbdülhüseyn idi, bənnaydı, əlinin əməyi ilə dolanırdı. Bizim ölkəmiz və tariximiz üçün çox əhəmiyyətlidir ki, usta kimi tanınan bir adam çox yüksək bir mərhələyə çatır, inqilabçı gənclərin ən zərif inqilabi işlərində iştirak edir. Əlbəttə, mən o işlərin içində deyildim, ancaq xəbərim var, eşitmiş, kitablarda oxumuşam. İnqilabdan sonra da cəbhəyə yollanmışdı.

Bilirsiniz ki, səkkizillik müdafiə dövründə korpusdan və könüllü qüvvələrdən heç kim komandir və rəis kimi cəbhəyə getməmişdi, hamısı öz zəhməti, fəaliyyəti nəticəsində yüksək məqama nail olurdu. Bir nəfər cəbhəyə gedəndə adi bəsic kimi gedirdi, sonradan qabiliyyətli adam olduğunu görüb taqım və ya bölük komandiri təyin edirdilər. Sonra batalyon komandiri, daha sonra alay komandiri olur və beləcə yüksəlirdi. Ovaxtkı müharibə idarəçiliyi də yalnız hərbi idarəçilik deyildi. Mən əvvəllərdə qısa müddət bu işləri yaxından görürdüm, sonra da Tehrandə uzaqdan izləməyə başladım. İdarəçilik yalnız hərbi idarəçilik deyildi, siyasi, düşüncə idarəçiliyi, insani, ədəbi və əxlaqi idarəçilik idi. Bir insanda bunlar olmasaydı, şəxsi həyatı idarə edə bilməzdi. Bu əziz şəhidin nə universitet təhsili, nə rəsmi titulu vardı, ancaq müharibə idarəçiliyində elə inkişaf edir ki, yüksək məqamlara nail olur və dəyərli şəxsiyyətə çevrilir; universal şəxsiyyət olur, alay komandiri kimi şəhadətə qovuşur. Əgər şəhid olmasaydı, hərbi rütbə və vəzifə baxımından daha böyük nailiyyətlər əldə edərdi.

Bunlar bizim inqilabımızın qəribəliklərindəndir, onun spesifik xüsusiyyətidir, misli yoxdur. Bunu başqa heç bir yerlə müqayisə etmək olmaz. Şəhid Burunsi o zaman Məşhəddən gedən universitet tələbələri ilə söhbət edib, hamısının diqqətini cəlb etmişdi. Bunun mislini özüm də görmüşəm. Mərhum Şəhid Rüstəmi də Xorasan şəhidlərindən idi, kəndli və zahirən avam adam idi. Yüksək rütbəli komandirlərin və ovaxtkı prezidentin iştirak etdiyi bir iclasda çıxış edib müharibə və

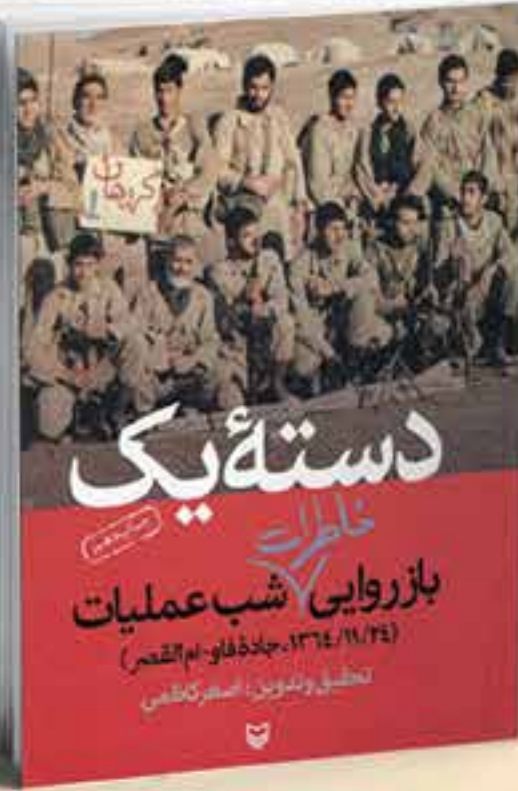
¹ Müqəddəs müdafiə ədəbiyyatçıları və sənətkarlarıyla görüşdə çıxışından, 15.09.09.

cəbhə barədə elə məlumatlar vermişdi ki, ordu zabitlərinin ağzı açıq qalmışdı.

İnqilabın dəyərli şəxsiyyətlər yetişdirmə baxımından potensialı bu səviyyədədir. Bunları əhəmiyyətsiz saymaq olmaz. Bunlar inqilabın əhəmiyyətini, əzəmətini və qüdrətini göstərir. Bizlər zahiri məsələlərə baxırıq, ancaq dərinlikləri görmək lazımdır. İnsan dərinlikləri görəndə önündəki üfüq genişlənir, baş verən müxtəlif hadisələr – müxalifətlər, düşmənlilər, təxribatlar gözə gəlmir, baş tutmaqda olan möhtəşəm hərəkət qarşısında kiçik görünür. Məncə, Şəhid Burunsini və onun kimiləri belə bir həqiqətin simvolu saymaq lazımdır; zahiri və adi meyarlarla deyil, ilahi və islami meyarlarla böyük insanlar yetişdirmə həqiqətini simvolu. Hər halda, bu böyük insanları nə qədər uca tutsanız, çox deyil. Ümidvarıq ki, Allah da kömək edər.

Şəhid Burunsinin möhtərəm ailə üzvləri də çox yaxşı insanlardır. Mən iki-üç dəfə onlarla görüşmüş, həmin mənəviyyəti və paklığı bu ailədə də görmüşəm. Onun həyat yoldaşı da dözümlü xanımdır. Mübarizə, sonra müharibə çağının çətinliklərinə dözmüş, uşaqlarını böyütmüşdür. Maşallah olsun, beş dəcəl oğlan böyütmək asan deyil. Şəhid Burunsinin uşaqları təbii ki, sakit uşaqlar deyillər, onlar da həyəcanlıdırlar. Bu uşaqları boya-başa çətdirməyin özü böyük hünərdir. Bizim salamımızı o xanıma yetirin.¹

¹ Şəhid Əbdülhüseyn Burunsinin ailə üzvləri ilə görüşdə çıxışından, 22.02.10.

Mən bu yaxınlarda bizim hücumlarımızın birindən ibarət bir neçə günlük hadisələri şərh edən bir kitab oxumuşam. Kitab bir diviziyanın, bir briqadanın, bir batalyonun, hətta bölüyün də deyil, bir taqımın sağ qalmış döyüşçülərinin dilindən yazılıb. Belə kitablar həqiqətən, çox dəyərlidir. Çox istedadlı bir araşdırmaçı-yazar onlardan hadisələrin bütün təfərrüatını öyrənib 600-700 səhifəlik bir kitab yazıb. Biz Fav əməliyyatının yalnız adını eşidirik, bu əməliyyatda baş vermiş mühüm hadisələrin çoxunu da uzaqdan bilirik: Ərvənd çayından keçdilər, Favı tutdular, duz zavodunu ələ keçirdilər, filan işi gördülər və s. Biz ümumi şəkildə hadisələri bilirik, ancaq hər addımda nə baş verdiyindən xəbərsizik.

Bizim önümüzdə sonsuz məharət və gözəlliklə çəkilmiş möhtəşəm bir miniatür əsəri qoyublar. Biz uzaqdan baxıb "bəh-bəh" deyirik, yaxınlaşıb o əsərin hər bir nöqtəsində hansı sənətkarlığın işləndiyinə baxırıq. Bəziləri isə bu işi görmüşlər. Bu nümunə onlardan biridir. Ümidvaram bu işlər davam edəcək.¹

“Birinci taqım” kitabı olduqca yaxşı kitabdır.²

Çox-çox gözəl! "Birinci taqım" kitabı olduqca möhtəşəm işdir. Mühəribədən hamının gözü önündə möhtəşəm, ancaq uzaqdan bir təsəvvür vardı. Möhtəşəm idi, əzəmətli idi, ancaq insanın uzaqdan baxdığı bir tablo kimi idi. Bu kitablar həmin rəsm əsərinin xırdalıklarını yaxından göstərir. O əzəmətli əsərin gözəl incəliklərini belə bir kitabdən, belə müsahibələrdən başqa bir yolla göstərmək olmazdı. Həqiqətən də çox zövqlə, çox yaxşı işləyiblər.³

Mən müqəddəs müdafiə hücumlarının birində korpusun bəsiciləri bölüklərindən bir taqım barədə kitab oxuyurdum. Taqım üzvlərinin döyüşdə iştirakı, çox təsirli fəaliyyətləri, həvəs və imanları, düşməne vurduqları zərbə və nəhayət, sağ qalanların sözlərində və şəhidlərin vəsiyyətnamələrində cəbhədə əldə etdikləri mənəviyyət əks olunub.

¹ Dövlətin məsul şəxsləri ilə görüşdə çıxışından, 22.09.07.

² Şirazda korpus komandirləri ilə görüşdə çıxışından, may 2008.

³ 20.10.08.

Mən hər dəfə belə bir kitab oxuyanda mənəvi fayda götürürəm. Siz də bunlardan istifadə edin.¹

¹ Fars vilayətinin bəsiciləri ilə görüşdə çıxışından, 26.12.08.

27 Qəhrəmanlıq seriyasından:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

- این کتاب منبع بسیار غنی و ارزنده است که از آوازه میون درها
کتاب و فنی که در دنیا کمترین استخراج کرده گفتند و جادوت برده
در تمام این کتاب بیان غرر خیرت است که از مجموع آن
تا به امروز است که در با عظمت عید تاجان فتح بعین و بیت بقدر
بدریا که در آرزوی هنر جهان و پیر و برکت و انجاری
در مجموع غایت که به نظر من است نقد بدایه و نشان
این مردان بزرگی که نام آنرا بی استن بر زبان آورده اند
میکنند از جنس همان اخلاق صفا و خرد و عبادت که بسیارند
سهم عظیم آنهاست با عظمت و کز و کبر و مناظر و جز و از
فقد آنان بماند که مردم خداوندان بر آید و در
در دوران او شاد روح لطیف آنان باد
در روز و شب آنان در آن ۸۶ صفحه عفت
سفر به سفر و ایستادگی

"Şimşöklö birgö" kitabı elö zöngin vö dayerli mänbedir ki, ondan onlarla kitab vö ssenari yazmaq olar. Bu kitabda qeyd olunmuş anlar, hallar Fəthülmübin vö Beytölmüqəddəs əməliyyatları kimi əzəmətli bir tablo yaratmış heyrətamiz incəliklərdir. Onlar İslam inqilabı incəsənətinin misilsiz sərgisində ən gözəl cihad, fədakarlıq və cəsarət nümunələrini nümayiş etdirir. Adlarını asanlıqla, soyuqqanlıqla çəkdiyimiz bu böyük kişilər İxvani-Səfa və Fürsani-Heyca kimi şəhidlərdir; hansı ki, şəhidlər sərvəri onlara əzəmət, şəfqət və məhəbbətlə müraciət etmiş, onların yoxluğundan kədərlənmişdi. Allahın, saleh bəndələrin, mələklərin və peyğəmbərlərin salamı olsun onların pak ruhlarına!

Kitabın hər sətri 2007-ci ilin noyabr və dekabr aylarında mütlia olundu.

"Cavab zərbəsi" və "Şimşöklö birgö" kimi kitablar korpus əməkdaşları və onların ailələri arasında geniş yayılmışdır.¹

¹ Şirazda korpus komandirləri ilə görüşdə çıxışından, may 2008.

27 Qəhrəmanlıq adlı seriya kitablarımız çox yaxşıdır. Bu işləri davam etdirin. Ancaq ehtiyatlı olun. Adam belə uzun və davamlı işlərin əvvəlində həvəsli olur, sonra yavaş-yavaş yorulub həvəsdən düşür. İşiniz dəyərli olduğuna görə çalışın irəlilədikcə həvəsiniz daha da çoxalsın ki, nəticəsi daha gözəl olsun.¹

Çox-çox gözəldir! Çox möhtəşəm işlərdir. "Şimşəklə birgə" kitabı çox-çox yaxşıdır. Bu kitablar daha çox tədqiqatçılara yaxşıdır. Onlar belə kitablardan çoxlu romanlar yazsa, filmlər çəkə bilərlər.

Bu kitabdakı bir mənzərəni fərz edin; məsələn, mərhum Hacı Əhməd Mütəvəssilianın Şəhid Vəzvayı ilə rəftarını. Bunun özü bir film mövzudur. Bunlar çox maraqlıdır. Mən həm Hacı Əhmədi tanıyırdım, həm də Şəhid Vəzvayını. Yaxud Fəthülmübin əməliyyatında gecə vaxtı Şəhid Vəzvayının başçılıq etdiyi qrupun düşmən mövqelərinin arxasına getməsi də bir film mövzusu ola bilər. İstedadlı bir adam bundan bir roman yazsa. Təəssüf ki, biz hələ yaxşı roman yazıcıları yetişdirə bilməmişik. Az-çox varımızdır, ancaq çox olmalıdır. Bu kitablar bu baxımdan da çox əhəmiyyətlidir. Marağ göstərənlər də oxuya bilərlər. Mən 700-800 səhifəlik bu bir neçə kitabın hamısını axıracan oxumuşam.²

Yadımdadır, Beytölmüqəddəs əməliyyatında uşaqlar İmamzadə Abbasi ala bilmirdilər, çox çətinlik çəkirdilər. Mən bu yaxında Beytölmüqəddəs əməliyyatı barədə bir kitab oxudum. O və cənab Güləli Babayi bu sahədə həqiqətən, çox yaxşı işləyirlər.³

Mən bilmirəm siz Fəthülmübin, Beytölmüqəddəs, Xürrəmsəhr, Fav və digər əməliyyatlar barədə yazılmış kitabları oxuyursunuz, yoxsa yox. Mən bu əməliyyatlar zamanı hadisələrin içində olsam da, bu kitabları oxuyuram.⁴

Əvvəla yazmaq, qeyd eləmək, yaymaq və bu kimi işlər olduqca lazımlı və vacib işlərdir. Mən sizin işlərinizlə müəyyən qədər tanışam,

¹ "27 Qəhrəmanlıq" seriyasının müəllifləri ilə görüşdə çıxışından, 19.10.08.

² 20.10.08.

³ 10.11.13.

⁴ Korpus əməkdaşları və onların ailələri ilə görüşdə çıxışından, 21.05.15.

cənab Babayinin, cənab Behzadın və digərlərinin kitablarının çoxunu oxumuşam. Həqiqətən, çox yaxşı kitablardır. Allah onlara müvəffəqiyyət versin. Həm qələmləri yaxşıdır, həm istedadları, həm də məlumatları. Ancaq bir neçə məsələ var: Bunların gördüyü işlərin mənim kimi oxumağa həvəsi olanlar üçün mütləq dəyəri var. Ancaq bəziləri 800-1000 səhifəlik bir kitabı oxuya bilmirlər. Mən 800-900 səhifəlik bu kitabları əvvəldən axıra qədər oxumuşam. Yəni mütləq həvəskarları üçün mütləqvi dəyərə malikdir. Lakin bundan da əhəmiyyətli olan mənbə kimi dəyəridir. Bunlar qaynaq kitablardır. Məsələn, "Cavab zərbəsi", "Şimşəklə birgə" və digər bu kimi kitablardan istifadə edib iyirmi roman yazmaq olar. Bu, çox əhəmiyyətlidir. Yaxud bunlardan iki film ssenarisi hazırlamaq olar. Mən "Şimşəklə birgə" kitabında mərhum Vəzvayı ilə Mütəvəssilianın bir-biri ilə rəftarına dair bir hadisə oxudum. Bir dəfə dedim ki, bunun özü bir film ola bilər. Bir istedadlı adam oturub bunu genişləndirsin və bir bədii film çəksin. Bu materiallar bizim əlimizdədir. Mütləq yaxşı şeydir, günbəgün genişlənməlidir. Ölkədə kitab oxumağı ümumiləşdirmək üçün hələ çox işlər görməliyik. Ancaq həqiqət budur ki, bütün kitablar asanlıqla oxunmur. Roman isə yaxşı oxunur. Siz də roman yazın, roman...

Roman və film məsələləri üzərində işləyin. Əlbəttə, səhlənkarlıq və aza qane olmaq əsla düzgün deyil. Yəni roman çox güclü roman olmalıdır. Sizdə belə yazıcılar yoxdursa, axtarın, tapın. Çünki bizim belə işlərə yaxşı istedadlarımız var. Bu məsələlərdə yaxşı ilə pisi seçməyi də peşəkarlara buraxın. Yəni yaxşı və pis romanların nə demək olduğunu bilən adamlar dəyərləndirsinlər. Bunu yaddan çıxarmayın. Ssenari də belədir. Yaxşı ssenari müəllifləri var, kino işləri ilə məşğul olan qardaşların arasında görürük. Bəzilərinə həqiqətən, bu istedad var, bu sahədə işləyə bilərlər. Onlardan istifadə olunsa, çox yaxşı olar. Onda cənab Güləli Babayinin və digərlərinin yazdığı bu kitabların dəyəri bir neçə dəfə artacaq. Yəni yalnız bir kitab kimi oxunmayacaq, zəngin bir mənbə olacaq. Bu məsələ də çox əhəmiyyətlidir...

Hər halda, ədəbiyyat və incəsənət işinə ciddi yanaşın, bunlardan da istifadə edin. Bu işlər çox yaxşı və dəyərlidir. Həm də öz aranızla məhdudlaşmayın. Yəni öz uşaqlarımız, gənclərimiz gedib seçsinlər, münasib adamlar tapsınlar, bu mühüm məsələyə, gördüyünüz bu böyük işlərə kömək etmək üçün onlardan istifadə olunsun. Əlbəttə, digər diviziyalar da bu işləri görsünlər. İsfahanda və digər yerlərdə bəziləri

bu işləri görüblər. Ancaq bildiyim qədərincə, 27-ci diviziyanın işləri daha yaxşıdır.¹

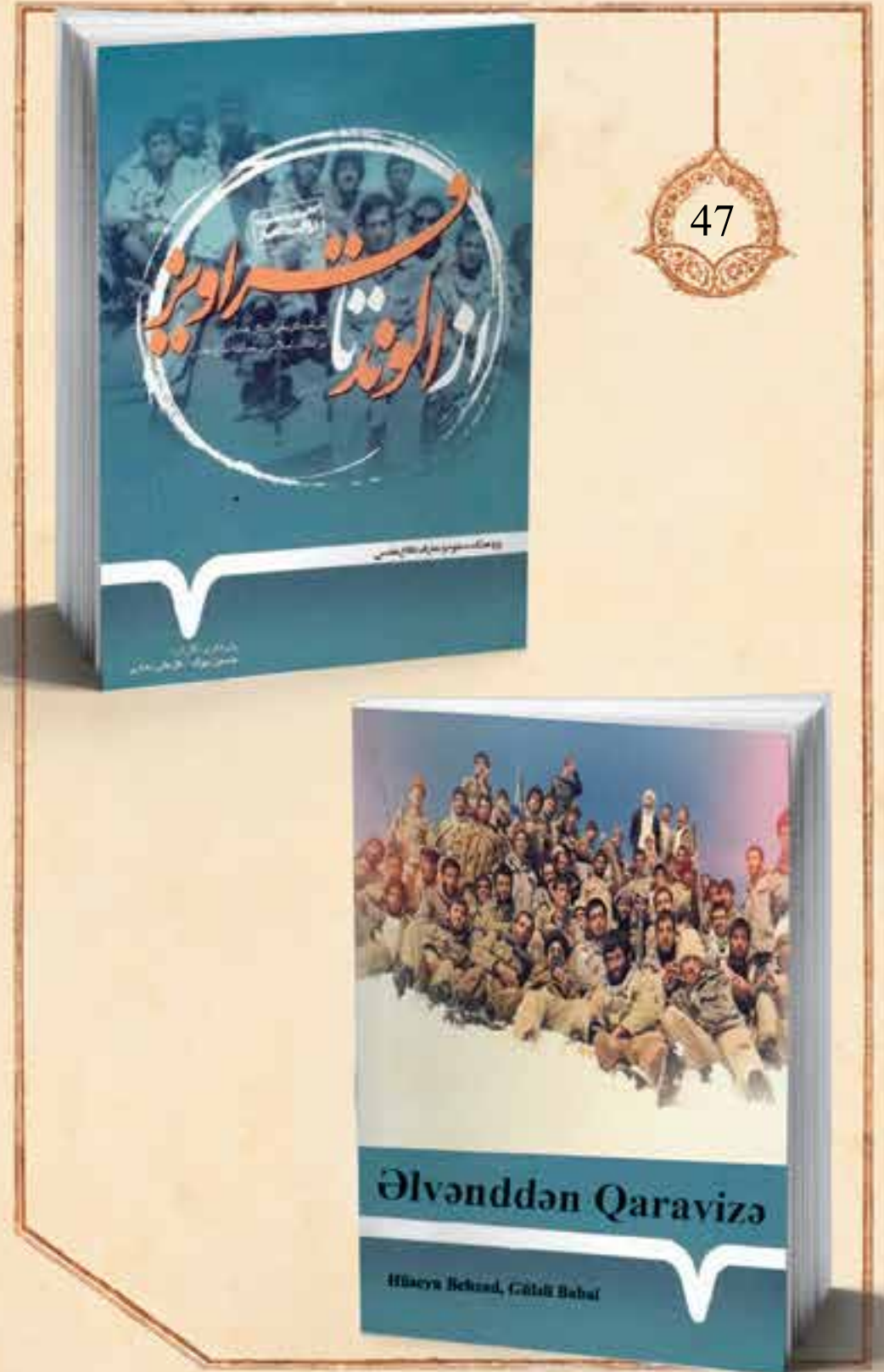
Tövsiyə edirəm ki, Xürrəmşəhrin fəthi ilə nəticələnən Beytülmuqəddəs əməliyyatının təfərrüatı, həmçinin Fəthülmübin və digər əməliyyatlar barədə yazılmış kitabları hamı oxusun və nə baş verdiyini bilsin. Mən bir dəfə müqəddəs müdafiəni çox böyük və möhtəşəm bir rəsm əsərinə bənzətdim. Sanki bu əsəri yuxarıdan vurublar, biz aşağıdan baxıb alqışlayırıq. Ancaq yaxınlaşsaq, o əsərdə işlənmiş bütün incəlikləri, sənətkarlıqları, müxtəlif çalarların sintezini, müxtəlif naxışları görsək, alqışımız on dəfə çoxalar. Bu kitablar bizim uzaqdan gördüyümüz rəsm əsərinin incəliklərinin şərhidir.²

Əməliyyatların təfərrüatı mənbə kitablarda var; cənab Güləli Babayinin və onun həmkarı Hüseyn Behzadın kitablarında. Bunlar çox əhəmiyyətlidir.³

¹ Besət Mədəniyyət və Tədqiqat Mərkəzinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 05.10.15.

² İmam Hüseyn (ə) adına Pasdar Hərbi Akademiyasında çıxışından, 23.05.16

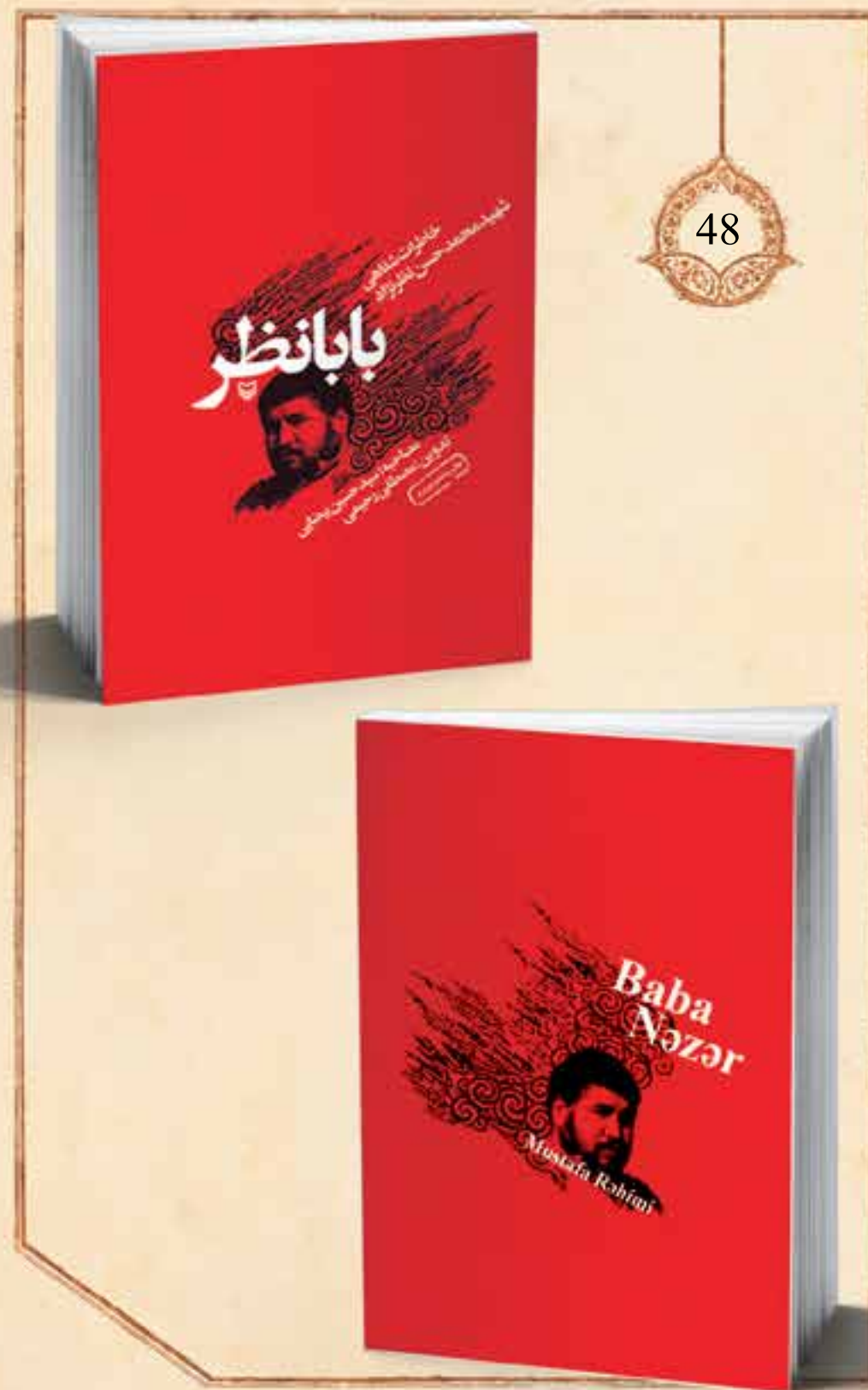
³ Şəhidlər barədə xatirə söyləyənlərlə görüşdə çıxışından, 21.11.19.

Möhkəm iradəli bu iki qardaşa təşəkkür edir, dəyərli zəhmətlərini uca tutur və gələcək nailiyyətlərinə ümid bəsləyirəm.¹

¹ Güləli Babayi və Hüseyin Behzadın məktubuna şifahi cavabdan, avqust 2009.

Korpus öz döyüşçülərinin xatirələrini yazmaq işində çox fəaldır. Görürsünüz ki, müxtəlif kitablar çap olur. Bu yaxınlarda təhsilsiz bir gənc kimi döyüşə getmiş, komandir olmuş, illərlə cəbhədə vuruşmuş, sonra da müharibə əlili kimi şəhadətə qovuşmuş Baba Nəzərin öz dilindən xatirələri çap olunmuşdur. Bu, geniş bir kitabdır. Digərləri barədə də yaxşı kitablar yazmışlar.¹

¹ 18.10.09.

“Da” kitabı həqiqətən də çox yaxşı və dünya miqyasında ortaya qoyulmuş kitabdır. Bu, müharibə hadisələrinin kiçik bir hissəsinə aiddir. Belə çıxır ki, səkkizillik müqəddəs müdafiə dövrü İslam və inqilab mədəniyyətinin, dəyərlərinin cəmiyyətimizə və dünyaya tanıtılması üçün minlərlə kitab potensialına sahibdir...

Bir neçə yüz min tirajla çap olunsa da, bu kitab hələ ölkə miqyasında tanınmamışdır. Əgər "Da" tanınsa, milyonlarla nüsxəsi satılar, milyonlarla insan onun məzmunundan bəhrələnər... Siz "Da" kitabı kimi min kitab yazmağa bilərsiniz. Bu kitab bir maddə tapdığınız dəyərli bir sərvətdir. Bu yolu davam etdirin...

Bu xanım (Seyid Əzəm Hüseyni) kitabı çox peşəkarlıqla tərtib etmişdir.¹

Müharibə haqda yazılan qəhrəmanlıq dolu xatirələrin hamısı düzgündür. Mən döyüşçülərin xatirələrinin çoxunu oxuduğuma görə bilirəm ki, düzgündür. O həvəs, cihad və şəhadətə eşq, ölümdən qorxmamaq və digər bu kimi məsələlərin hamısı doğrudur...

Ağır dövr idi. Bu dövrdə qadınlar çox böyük rol ifa etdilər; şəhidlərin anaları, həyat yoldaşları, müharibədə iştirak edən, köməkçi işlərdə, nadir hallarda hərbi əməliyyatlarda olduqca böyük rol ifa edən qadınlar. Mən qadınların cəbhədəki işlərini Əhvazda yaxından görmüşəm.

Qadınlar hətta hərbi sahələrdə də fəal idilər. Xanım Hüseyninin yazdığı "Da" kitabı bunu göstərir. Bunlar elə işlərdir ki, həqiqətən, heç bir meyarla ölçüləsi deyil.²

¹ "Da" kitabının ərsəyə gəlməsində əməyi keçənlərlə görüşdə çıxışından, 10.05.10.

² "Qadın və ailə" mövzusunda strateji düşüncələr konfransında çıxışından, 04.01.12.

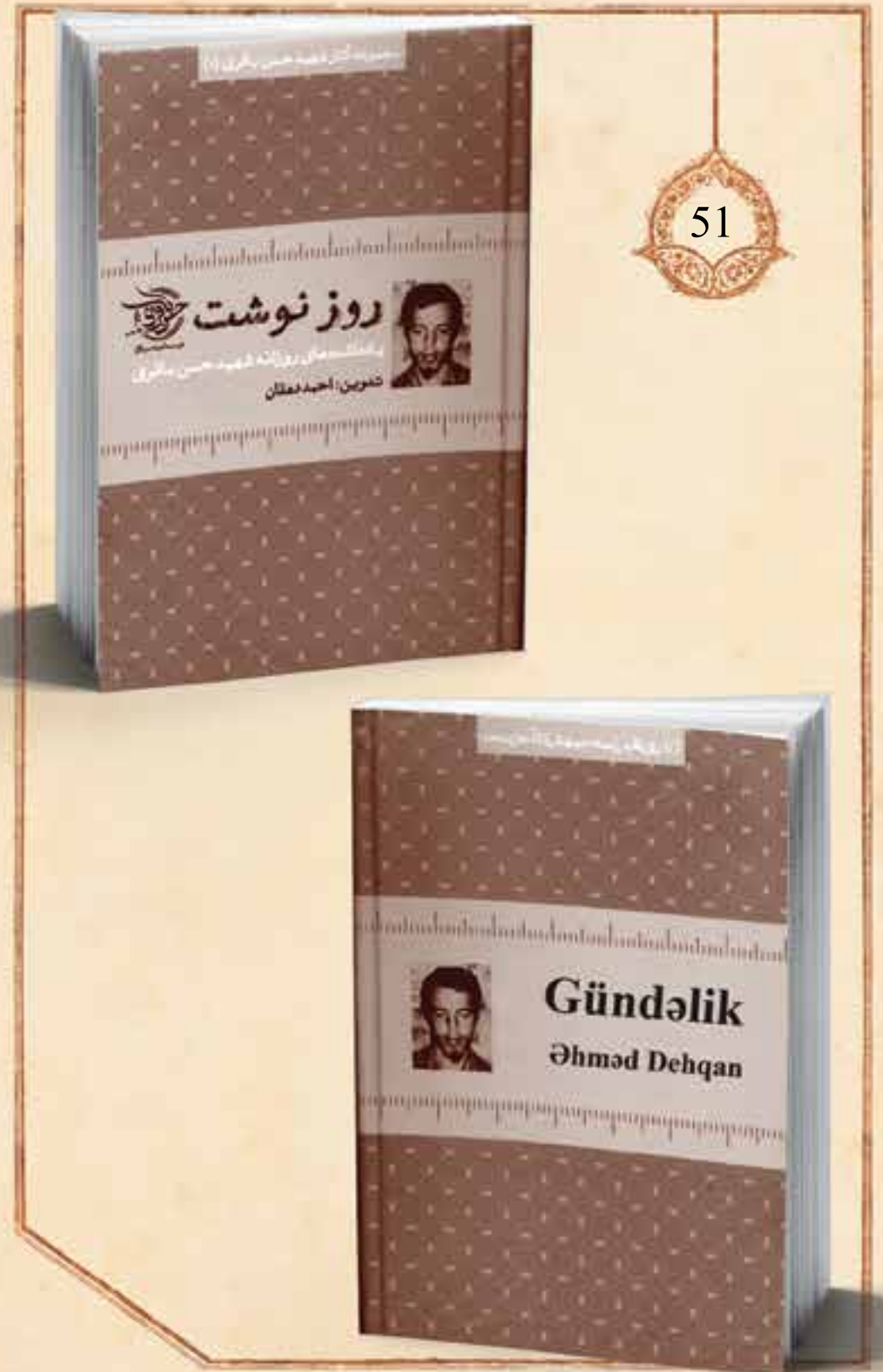

Müqəddəs müdafiə barədə çox yaxşı kitablar yazılmışdır. Bu kitablar onlarla ssenari və roman ola bilər. Əgər yazıçılarımız, sənət adamlarımız geniş işlərə başlasalar, müqəddəs müdafiə sahəsi barədə onlarla roman yazmaq olar. Bu yaxınlarda Güləli Babayinin Tehranın 9-cu batalyonu barədə yazdığı, Şəhid Vəzvayi və digərləri barədə geniş məlumat verdiyi kitabı oxuyanda insan inqilabın möcüzəsini başa düşür.¹

Mən bu qardaşların xatirələrini, müharibə kitablarını çox oxuyuram. Güləli Babayinin Tehranın 9-cu batalyonu barədə yazdığı, Şəhid Vəzvayi və digərləri haqda geniş məlumat verdiyi kitabında görürük ki, hərbi biliklərdən xəbərsiz olan tələbə uşaqların gördüyü iş bir möcüzədir; inqilabın möcüzəsidir. İnqilab elə bir iş görüb ki, əsgər uşaqlar qısa müddət ərzində hərbi strateqlərə çevriliblər. Məncə bu, olduqca əhəmiyyətli hadisədir.²

¹ Şəhidlərin Həyatının Yazılması müəssisəsinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 05.08.10.

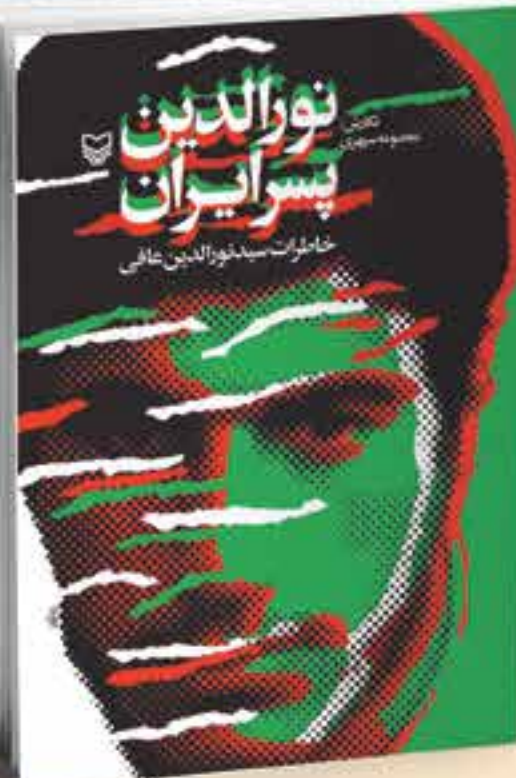
² 15.12.13.

Bir, ya da iki il bundan öncə Şəhid Əfşurdənin - Həsən Baqirinin həyatını oxuyurdum. Məncə, onun barəsində, ya da şəhidlərin biri barədə yazılmışdı ki, hər gün öz səhvlərini yazırmış. Əxlaq alimlərinin tövsiyələrində və bəzi hədislərdə deyilir ki, öz səhvlərinizi yazın, hər gecə özünüzü sorğuya çəkin. O, belə məsələləri yazırmış. Bizim yazmağa, aşkara çıxarmağa üzümüz gəlmir; hətta öz aramızda və kağızda olsa da. O isə öz qeydlərində yazmışdı ki, məsələn, bu gün bu günahları etmişəm.

Nəfsi bu şəkildə sorğuya çəkmək çox yaxşı haldır. İnsan özünü sorğu-sual etməli, sonra bir-bir günahlarını azaltmalıdır. Biz bəzi günahlara alışmışıq. İnsan bəzən beş, altı, on günaha adət edir. Ciddi şəkildə çalışıb bunları bir-bir kənara qoymalı, bu zəif cəhətləri bir-bir azaltmalıyıq.¹

¹ Mədəniyyət və siyasət xadimləri ilə görüşdə çıxışından, 12.04.11.

- این نیز یکی از زیباترین نقایح است که در سینه هر فردی درجه اولی است که در دنیا باقی میماند.
 است. هیچ راهی در این زمینه وجود ندارد. فقط در سینه هر فردی، سینه هر کس که در دنیا باقی میماند.
 این خاطر است که هرگز در سینه هر فردی که از قرص زهره راهی بر خاسته و با سینه هر فردی
 و نازک این سینه هر فردی، به خود و دیگری در حق هر کس است. در سینه هر فردی
 جز آن راهی در میان هر کس که در دنیا باقی میماند، از هر فردی
 بر جسته است. تنها نفسی که بر نظر سینه هر فردی در حق هر کس است.
 به سینه هر فردی که در دنیا باقی میماند، با سینه هر فردی
 به جان هر فردی در دنیا باقی میماند، به سینه هر فردی در دنیا باقی میماند.

Bu da müqəddəs müdafiə illərinin möcüzəvi səhifələrinə dair ən gözəl rəsm əsərlərindən biridir. Həm xatirə sahibi, həm də yazıçı həqiqətən, əllərindən gələni ediblər. Xatirə sahibinin fitri xarakterlərindən irəli gələn yumorlarının yazıcının peşəkarlığı ilə sintezi gözəl şəkildə mətnə yerləşdirilmişdir. Adətən, xatirələrdə söylənməyən məsələlərin deyilmə cəsarəti və açıqlığı da kitabın dəyərli cəhətlərindəndir. Məncə, yeganə nöqsanı yaralı, dəcəl və tərs bir döyüşçü ilə müştərək həyatın çətinliklərinə dözən, çətin və təbii ki, savab dolu yoldaşlığı könüllü şəkildə qəbul edən həyat yoldaşının fədakarlıqlarına toxunmamasıdır.

Bir müddət yatmadan öncə bu kitabla gözəl və mənəvi saatlar yaşadım. Allaha şükür olsun!

10.01.12

53

کتابخانه حضرت آیت الله العظمی
 - اردو و سنیہ - بغداد
 - بغداد - عراق

بہارِ نبوی

ساکرین صحیح کتابی نثریہ و صحیح نسخی نشیدہ ام کہ صحنہٴ رسالت مردان ما در حفظ نامرئی
 بعضی عراقیوں، ان چنان کہ در ای کتابت بہ تعمیر رکشیدہ باشد۔ این بیک روایت
 استثنائی از اسرارش تکان دهنده است کہ از روی عبرت بایداری و عظمت ادبی عربیوں
 ما را، داند سرئی بپرسی و عبادت و قنات نظایان و تاملان صدم را، جز
 بہ جزہ و کلمہ بکلمہ در برابر چشم دہل ہند ہنوزہ بگذارد و او را مہربان بکند۔ چہ سخن ہنوزہ
 از بکرمو، شگفتی و ترمیم و اسرار است، داند سرئی بپرسی و غم و غم و نفرت۔ ۹۱۶۰۲۰

Mərd övladlarımızın bəəşci namərdlərin caynağındakı əsarət səhnələrini indiyədək bundan gözəl təsvir edən nə bir kitab oxumuş, nə də bir söz eşitmişəm. Bu, bir tərəfdən bizim qəhrəmanlarımızın dözümlülüynü, müqavimətini, mənəvi böyüklüyünü, digər tərəfdən də Səddamın hərbi və məmurlarının ləyaqətsizliyini, xəbisliyini və daşürəkliliyini anbaan, kəlmə-kəlmə təsvir edən, oxucunu heyrətə salan dəhşətli hadisələrin müstəsna məruzəsidir. Oxucu bir tərəfdən təəccüblənir, alqışlayır, qürur hissi keçirir, digər tərəfdən kədərlənir, qəzəblənir və nifrət edir.

23.08.2012

Lazımı işlər: Ərəb və İngilis dillərinə rəvan tərcümə
 Mübariz və dözümlü Hüseyinpur ailəsinə salam olsun!

Cənab Nasir Süleyman, sizin nə qəribə sərgüzəştləriniz olub... İmanla görülmüş bu işlər bir binanı saxlayan möhkəm bünövrə kimidir. Ola bilsin, binanı saxlayan fundamenti heç kim görməsin, amma o, öz işini görür, müqavimət lazım olanda binaya güc verir. Bina İslam inqilabı, İslam respublikasıdır. Sizin işlərinizin, ağrı-acılarınızın hər biri İslam respublikasına qan köçürüb, onu ayaqda saxlayıb; istər digərləri bilsinlər, istər bilməsinlər. Mənəvi aləmin bəzi mexanizmləri var, maddi gözlə görünməzlər.

Allah həm sizə, həm ailənizə, həm də dünyadan köçmüş mərhum atanıza əcr versin! Bu ailə həqiqətən, çox fədakarlıq edib. O zaman ananız dünyasını dəyişmişdi. Atanız və qardaşlarınız bu çətinliklər qarşısında həqiqətən, çox möhkəm olublar. Allah sizə əcr versin, uğur versin! Özünüz, əziz və hörmətli qardaşlarınız, ailələriniz, yoldaşlarınız, övladlarınız İslam respublikasının yolunu eyni möhkəmliliklə, eyni qürur və qüdrətlə davam etdirəsiniz! Bu quruluşda görülməli çox iş var. Biz hələ əvvəllərdəyik. Bu quruluşun qarşısında böyük işlər durur. Onlar ağıl və cəsarətlə birləşən iman sayəsində görülməlidir. Və bu işlər görülməlidir. Öz imtahanını verərək Allah yolunda bu qədər məşəqqətlərə dözmüş sizin kimi mömin və mübariz gənclər, inşallah, gələcəkdə də beləcə davam etməlidirlər.

Allah sizi qorusun! Allah sizlərə kömək olsun! Bu əziz gəncin başına gələn qəribədir, yazılmalı, təkrar-təkrar deyilməli hadisələrdir. Müharibədə ayağı yaralanmış, kəsilmiş on altı yaşlı bir gənci əsir tutub növbənöv şiddət, təhqir və işgəncələrlə üç il gizli həbsxanada saxlayırlar. O, Qırmızı Xaç Cəmiyyətinin xəbəri olmayan iyirmi mindən artıq əsirimizdən biri olub. Onlarla çox kobud rəftar ediblər.

Xoşbəxtlikdən, onun yaxşı yaddaşı var. Bəzi hadisələri də müəyyən kodlarla qeyd edibmiş. İndi bütün bunlardan istifadə edərək bu kitabı ərsəyə gətirib. Mən oxudum; çox yaxşı kitabdır. Məncə, bu kitab tərcümə olunmalı, ərəblər və qeyri-ərəblər bunu oxumalıdırlar. Biz bu gün iraqı qardaşlarımızla mehriban qonşularıq, ancaq keçmişdə bunlar baş verib. Əlbəttə, onların arasında da bəzən xeyirxah insanlar tapılıb; dindar olublar, istəməyiblər, ancaq sistem beləymiş...

Sizi və digər qardaşları görməyimə çox şad oldum. Bunların hamısı Allah yolunun mübarizləri olublar, cəbhələrdə vuruşublar. Allah sizi qorusun! Hansı qardaşınız demişdi ki, biz bir taqım yarada bilərik?.. Allah sizi qorusun, səmərələrinizi artırsın! Allah əziz və hörmətli

qardaşınıza rəhmət eləsin, məqamını ucaltsın! Sizə Allahdan uğurlar arzulayıram. Allah amanında!¹

Mən bu gənc oğlanın kitabını oxuyurdum; Seyid Nasir Hüseynipurun "Qürbətdə qalan ayaq" kitabını. Onlar nələr çəkmişlər! Biz haradan haraya getmişik! Fikir vermirik.²

Bu xatirələri söyləməyiniz yaxşıdır; yasumlu gəncin yazdığı "Qürbətdə qalan ayaq" kitabı kimi...³

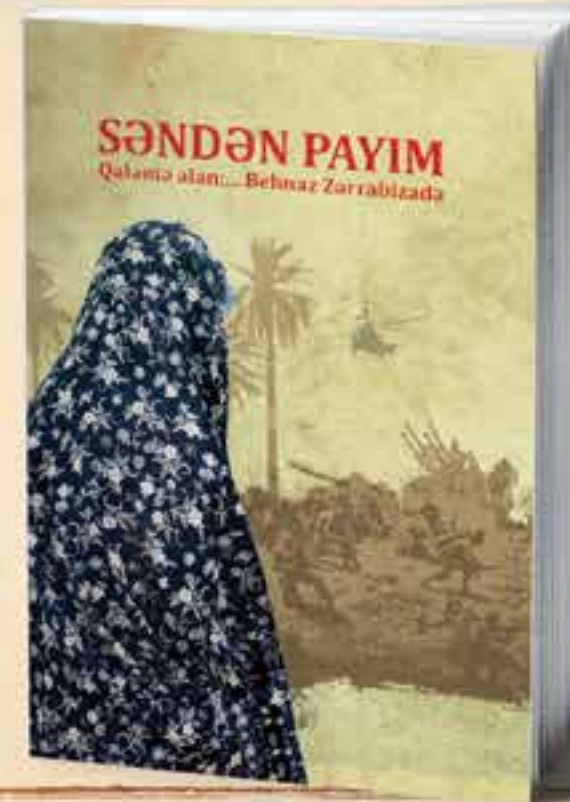
¹ "Qürbətdə qalan ayaq" kitabının ərsəyə gəlməsində əməyi keçənlərlə görüşdə çıxışından, 03.09.12.

² 11.10.12.

³ 11.10.12.

54

بسمه تعالی

رحمت خدا بر این بانو صبر و با ایستادگی
در آن خون مباح و منصر و فداکاری که
این شکار توغیر از همه صبر و استقامت او
و از ادب و جود و درازای باز دارد
و دارد از فرزندان این و پناه دارد
نیز قدرش تو . تبریز

Allah bu dözümlü və imanlı xanıma rəhmət eləsin! Allah o mücahid, ixlaslı və fədakar gəncə də rəhmət eləsin ki, sevimli yoldaşının çəkdiyi əzablar onu çətin cihadından döndərə bilmədi.

Bu iki böyük insanın övladlarının çəkdikləri əziyyətləri də dəyərləndirmək lazımdır.

Sentyabr 2012

Mərhumətli və Rəhmli Allahın adıyla

Allah bu əziz şəhidə və onun fədakar və iradəli həyat yoldaşına rəhmət eləsin!

Seyid Əli Xamenei

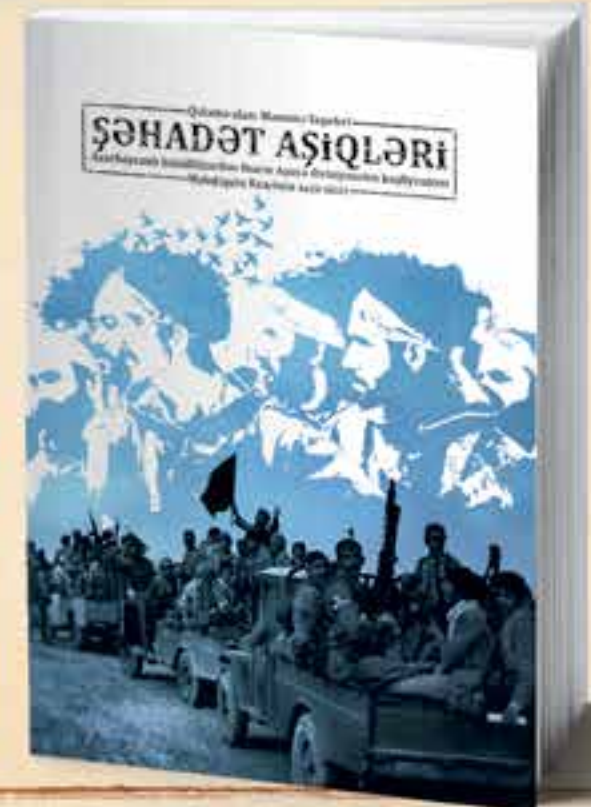
04.12.13

Mən kitabı oxudum. Afərin! Çox yaxşı yazmışsınız! Çox gözəldir! Kitab maraqlıdır; həm məzmun baxımından yaxşıdır, həm də yaxşı tərtib edilmişdir...

Həmişə dostlara deyirəm ki, cəbhə fəallarının, həm müharibədə, həm də digər cəbhələrdə fəaliyyət göstərənlərin, çoxlu çətinlik çəkənlərin Allah-Taaladan aldıkları savabın yarısı həyat yoldaşlarıdır. Çünki bu yolda hər bir şəxs çətinlikləri həyat yoldaşı ilə birgə çəkir. Düzdür, övladları da çətinlik çəkirlər, ancaq həyat yoldaşının payı olduqca çoxdur. Hətta uşaqların əziyyətini də qadınlar çəkirlər. Bu baxımdan, savabları döyüşçülərin savabına bərabərdir. Onların anaları da belədir. Onlar da Allah yolunda çox çətinliklər çəkmiş, məşəqqətlərə dözmüşlər. Allah onlara rəhmət eləsin!¹

¹ Şəhid Səttar və Səməd İbrahimi qardaşlarının ailələri və "Səndən payım" kitabının yazarı Behnaz Zərrabizadə ilə görüşdə çıxışından, 04.02.13.

- این شیرجنتی لذ آن تھویر عظیم دباشکوهی است که ما بسمواریه آن را از نور دیده
 و تحسین کرد و بزرگ شمریم بی آنکه از ریزه کارها و نقوشهای مسجد آستان
 قدس بندهای آن و زینت آستانهای بی نظیر و جزوه آن، به درستی خبر داشته
 باشیم. این کتاب شرح ایی ریزه کارهای حیرت انگیز در کشی از این آثار
 مانکار و تاریخی است. آنچه در باره حیدرات بود در لغت و در لغت
 و کتب و در وقت مقدمی ۲۰۱۲ در این کتاب آمده از کتب و جسته تر
 آن است. همچنین بجا آمد تا در باره غیب؛ در ماددت و در آن روش و دانش
 دیگر آن بندهای حیرت، در شیرانچه به یگان در نسبت اهدا و در غم و در

Bu, bizim həmişə uzaqdan görüb alqışladığımız, uca tutduğumuz, incəliklərindən, möcüzəvi naxışlarından və hər zərrəsini boyayan misilsiz rənglərindən tam xəbərimiz olmayan əzəmətli rəsmi bir hissəsidir. Bu kitab həmin ölməz tarixi tablounun bir hissəsindəki heyrətamiz incəliklərin şərhidir. Kitabda Bədr, Vəlfəcr-8, Kərbəla-5, Kərbəla-4, Beytülmuqəddəs-2 və Beytülmuqəddəs-3 əməliyyatları barədə verilmiş məlumatlar onun daha dəyərli hissələrini təşkil edir. Habelə qərb dağlarında, Mavutda, Gərdərişdə, Qamışda və digər keçilməz yüksəkliklərdə görülmüş işlər, kəşfiyyat və diversiya birləşmələri, dalğıcı taqımları və digər məsələlər barədə romanlar yazıla, filmlər çəkilə bilər.

Bahar, 2013

Aşura diviziyası barədə "Yaxşılar diviziyası"¹ adlı bir kitaba baxırdım. Aşura diviziyasından indi yaşlanmış müharibə əlili olan Mehdiqulu adlı bir gəncin xatirələridir. Onlar müharibə boyu maraqlı işlər görmüş, çoxlu əziyyətlər çəkmişlər. Bunları qoruyub-saxlamaq lazımdır.²

Allah müqəddəs müdafiə dövründə bu zəhmətləri çəkmiş siz qardaşların hamısına əcr versin! Dünya və axirətdə başınızı ucaltsın! Allah bu xatirələri söyləyən cənab Rzaiyə, habelə onları qələmə almış xanım Sepehriyə də əcr versin! Həm xatirələr çox yaxşıdır, həm də çox gözəl yazılmışdır. Bu xanım "İran oğlu Nurəddin" kitabını da yazmışdır. Bu qələm həqiqətən, çox dəyərlidir. Mən İslam inqilabı ədəbiyyatının belə gözəl və səlis nümunələri ilə rastlaşanda Allaha şükür edirəm.

Müqəddəs müdafiə dövrünün hər bir hadisəsi dəyərlidir. İnsan dərinə getdikcə, daha çox diqqət etdikcə bu səkkizillik mühüm və möhtəşəm hadisə insanın gözündə daha da aydınlaşır.

Biz o vaxt hadisələrin içindəydik; komandirlər bizə məruzə edirdilər, elə bilirdik ki, hər şeyi bilirik. Ancaq bu kitabları oxuyanda bəlli olur ki, fəaliyyət, cihad və dəyərlərin sonsuz okeanından çox az məlumatımız varmış.

Bu xanımın yazdığı "Yaxşılar diviziyası" (Şəhadət aşığı) kitabı Aşura diviziyası barədədir. Çox yaxşı kitabdır, çox. Kəşfiyyətçi və dağlıqlar barədə olduğuna görə də xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Çünki kəşfiyyətçilər adamlarla danışmırlar, "Deyiblər ki, deməyin" qaydasına riayət edirlər. Buna görə bildiklərinin çoxu bu illərdə gizli qalmışdır. Bunlar açılсын, işıqlandırılсын.

Dağlıqların sərgüzəştləri də olduqca möhtəşəmdir, dəyərlidir. Yazıcıların ən böyük məharətlərindən və işlərinin ən əhəmiyyətli məqamlarından biri həssas anları təsvir etməkdir. Bəzi kitablar geniş yazılıb, amma insanların yaşadığı, yaxud mühüm bir hadisənin baş verdiyi həssas anı yaxşı təsvir edə bilmir, sanki üç nöqtə qoyub keçir.

Mən Allahın köməyi ilə illərdir bu xatirələri oxuyuram. Onların yaxşı cəhətlərindən biri belə həssas anları təsvir etməsidir. Bəzi anları yalnız fiziki şəkildə göstərməklə təsvir etmək mümkündür. Kimsə bunu

¹ Bu kitab dilimizə "Şəhadət aşığı" adıyla tərcümə olunmuşdur.

² 24.02.13.

yazılı şəkildə yaxşı təsvir edə bilsə, həqiqətən, çox böyük hünər etmişdir. Hissi hər hansı yolla oxucuya ötürmək çox faydalıdır. Bu kitablarda həssas anlar az deyil; xüsusən dağlıqların təsviri, Hacı Səmədin "Qəvvaslar" (Dağlıqlar) şeiri... Onu başa düşən üçün həqiqətən, çox təsirlidir. Həm şair çox yaxşı yazıb, həm də zəncanlı məddah Hacı Əsgər çox gözəl oxuyub:

Laylay, ey cəbhələrin yorğunu, ey xəstə¹ cavanlar!

Laylay, Ərvənd kənarında qızıl qana batanlar!

Olduqca gözəl şeirlərdir. Kitab da çox yaxşı kitabdır.

Mən hamıya – həm bu səhnələri yaşayan, bu çətin saatların hər anını hiss edən sizlərə, həm də digərlərinə tövsiyə edirəm ki, bunların unudulmasına imkan verməyin. Bu müqəddəs müdafiənin, böyük imamın isti nəfəsi ilə bu möhtəşəm hadisənin başladığı, gənclərin dərhal ayağa qalxdığı zamandan bütün şeytani əllər onun gözəlliklərini ört-basdır etməyə çalışıb, bu möhtəşəmliyin heç bir yerdə deyilməməsi üçün əllərindən gələni ediblər. Bundan əlavə, insan bir çox möhtəşəmlikləri yaxından görməyincə, yaşamayınca, ən azı, bir ədəbi-incəsənət üsulu ilə mənimsəməyincə dərk edə bilmir. Müharibədən sonrakı bu iyirmi beş ildə çoxları bu qəhrəmanlıqların üstünü örtməyə çalışmışlar. Siz bunun əksini edin. Özünüz orada olduğunuza görə çalışın bu kitablar bir-birini gücləndirsin.

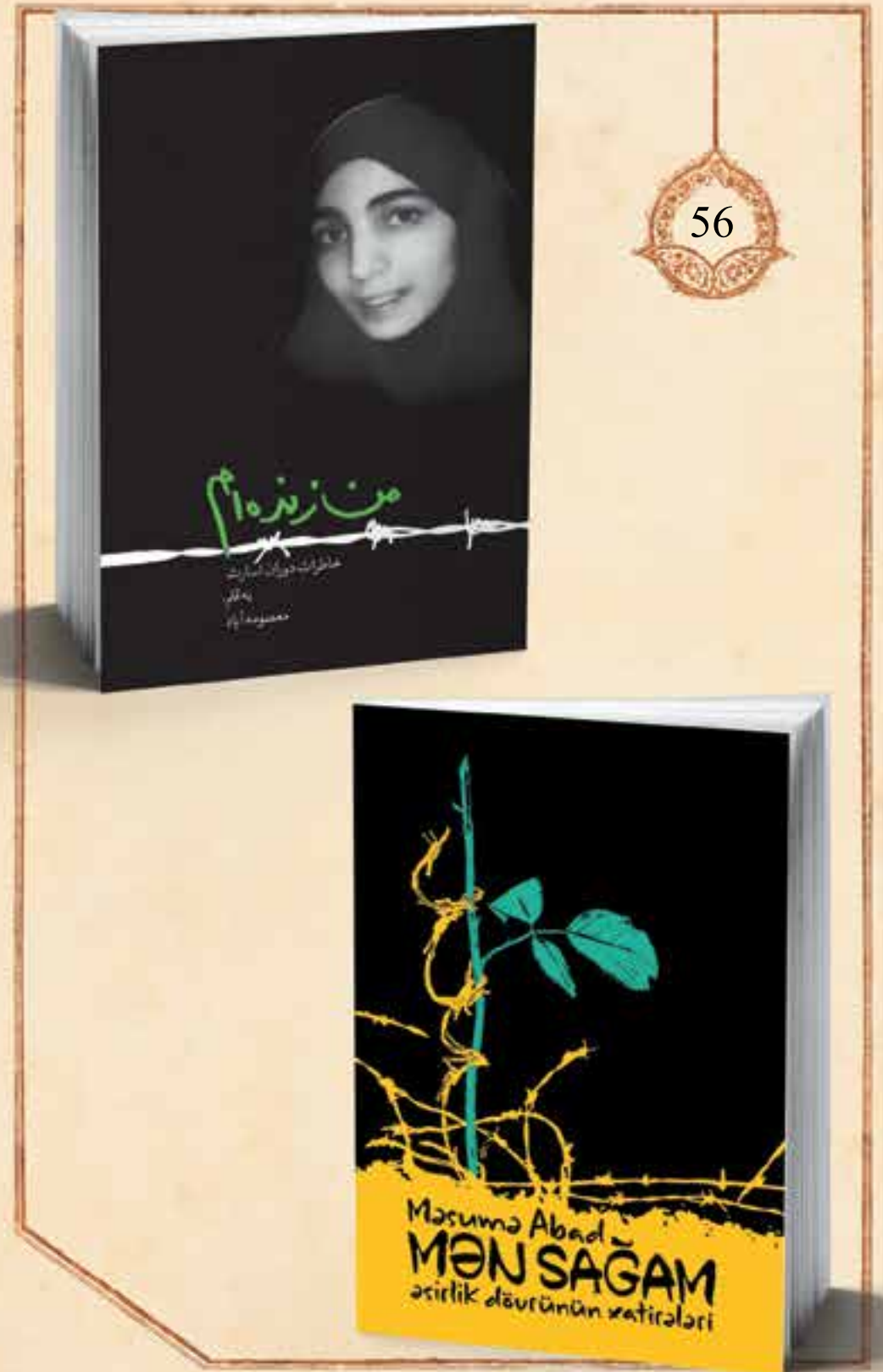
Mən cənab Nurəddinin kitabında Mehdiqulu Rzayinin adını görmüşdüm. O, dağlıqlardan danışarkən bir yerdə deyir ki, Mehdiqulu Rzayi cəbhənin köhnə döyüşçülərindəndir. Bunlar bir-birini tam təsdiqləyir, hadisələrin müxtəlif cəhətlərinə işıq tutur. Gərək bacardıqca deyilsin, yazılсын, hadisələrin təfərrüatı bacardıqca olduğu kimi, əskildib-artırmadan deyilsin. Bu hadisələrin mübaligəyə ehtiyacı yoxdur, o qədər əzəmətlidir ki, sırf nəqlində əzəməti görsənir. Əsla mübaligə lazım deyil. Əskiltmək də olmaz. Bütün mühüm və təsirli xırdalıqları yazmaq lazımdır...

Hər halda, hamınıza Allahdan uğurlar arzulayıram. Bu gün sizinlə, həmçinin cənab Mehdiqulu Rzayi ilə görüşməyimə şad oldum, cənab Nurəddini bir də gördüm. Hamınız müvəffəq olasınız! İnşallah həmişə inqilabın sarsılmaz əsgərləri olasınız! Xanım Sepehri həqiqətən, zəhmət çəkmişdir. Onun işi çox dəyərlidir, çox. Allah ona uğur versin! Xanım Sepehri, bilin ki, mənim gördüyüm bu iki kitabınız həqiqətən də "Allah

¹ Yorğun

yolunda cihad" nümunəsidir. Çünki inqilabın və Allah yolunun düşmənləri bu işıqlı yolu gizlətməyə çalışırlar, sizsə bunun tam əksini edirsiniz. Bu baxımdan, işiniz Allah yolunda mübarizədir. Allah qəbul etsin! Allah hamımıza ixlas versin, işimizi, fikrimizi, sözümüzü, əməlimizi Özü üçün, Öz yolunda olanlardan etsin!¹

¹ "Yaxşılar diviziyası" (Şəhadət aşiqləri) kitabının yazarı, xatirə sahibi və digər əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 07.10.13.

کتاب را با احساس و کلماتی پند و اندرز و فخر و کلاه از
 پشت پرده برکشید، خودم و زبان سیر و حکمت و با
 وصف، در این سینه مندی در جسم زدن زیباتر
 ز شیشه و زینا و شاد و با آفرین نعمت - نمینویسید
 و خاطر مهربان و آرزوی من، و حضور غنی و بلند
 است که تا به حال در این راه در راه و آفرینش و راه
 میکند. خدمت بزرگی است آنکه از ذهن و
 حفظ بگردن کشیدن در به قلم و به نیت و نیت
 این نیز از فرشته است که در همه چیز است. به به با
 کتاب این کتاب، بزرگترین و بزرگترین است. به به به
 ۹۷، ۷، ۵

Kitabı qürur və kədər hissləri ilə, bəzən də göz yaşları arxasından oxudum, bu səbir, iradə, paklıq və mənəviyyətə, habelə gözəllikləri, çirkinlikləri, əzabları və sevincləri belə bədii şəkildə qələmə almış istedadla "afərin" dedim. Mücahidlərin və əsirlikdən qayıdanların xatirələri tarixi dərsə dolu böyük və dəyərli bir xəzinədir. Onları yaddaşlardan bayıra çıxarıb qələmə almaq, sənət əsərlərində nümayiş etdirmək böyük xidmətdir.

Bu da tərcüməsi lazım olan yazılardandır. Bu kitabın dörd qəhrəman qadımına, xüsusən də xatirə söyləyənlə və yazıçıya salam söyləyirəm!

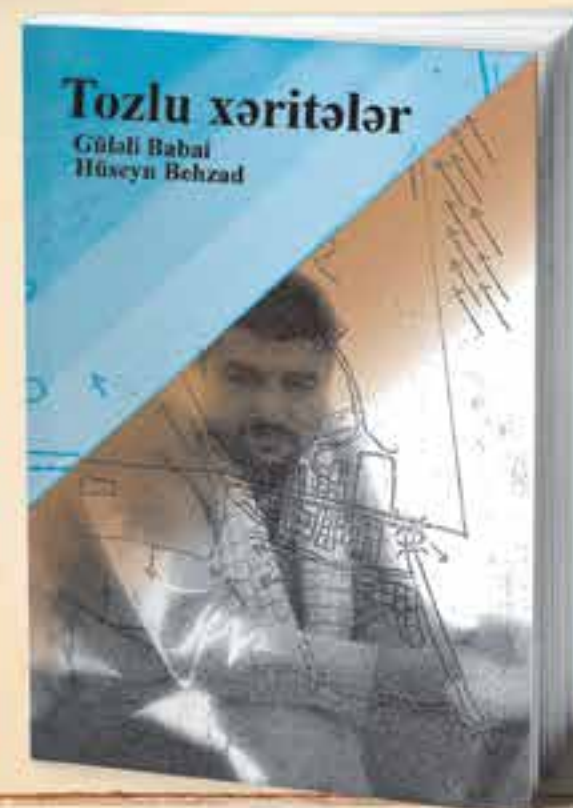
27.09.13

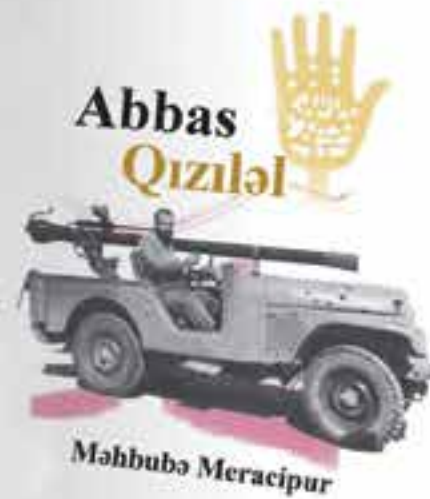

57

Müqəddəs müdafiə kitablarında bir məqam var, o qədər aydın və çoxdur ki, diqqətdən kənar qalır. O da budur ki, müharibə dövründə Şəhid Həsən Baqiri kimi hərbi sənətindən xəbərsiz şəxslərdən, əsgərlərdən bir il, bir il yarım ərzində bir hərbi strateq yetişdi. Digərləri də belə olub: cənab Rəşid, cənab Əziz Cəfəri və digər qardaşlar. Bunlar müharibənin əvvəlində sıfır vəziyyətindəydilər, müharibədən heç nə bilmirdilər... Mən "Tozlu xəritələr" kitabında cənab Cəfərinin həyatını oxuyurdum. Əvvəldə Süsəngirdə gedəndə deyir ki, heç bir şey bilmirdim, bir dəfə də atəş açmamışdım. Bu, 1980-ci ilin təxminən oktyabrına aiddir. Lakin beş aydan sonra keçirilən Fəthülmübin əməliyyatında əməliyyat planı hazırlayanlardan və yaxşı icra edənlərdən biridir. Yəni bir strateqdir, qərargah komandiridir.¹

¹ 15.12.13.

Son zamanlarda sizin xatirələrinizi və baş verən hadisələrin təfərrüatını yazırlar. Bu, çox yaxşı işdir. Biz sizin kitablarınızdan ikisini oxumuşuq...

“Abbas Qızıləl” kitabının hamısını oxumuşam. Həqiqətən, çox yaxşıdır. Həm məlumatı çoxdur, həm də səmimiyyət və mənəviyyət aydın hiss olunur. Allah onun şəhid övladını Peyğəmbərlə birgə etsin və özünü qorusun!¹

¹ Müharibəyə yardım etmiş ticarət adamları ilə görüşdə çıxışından, 21.01.14.

یاور صدق

59

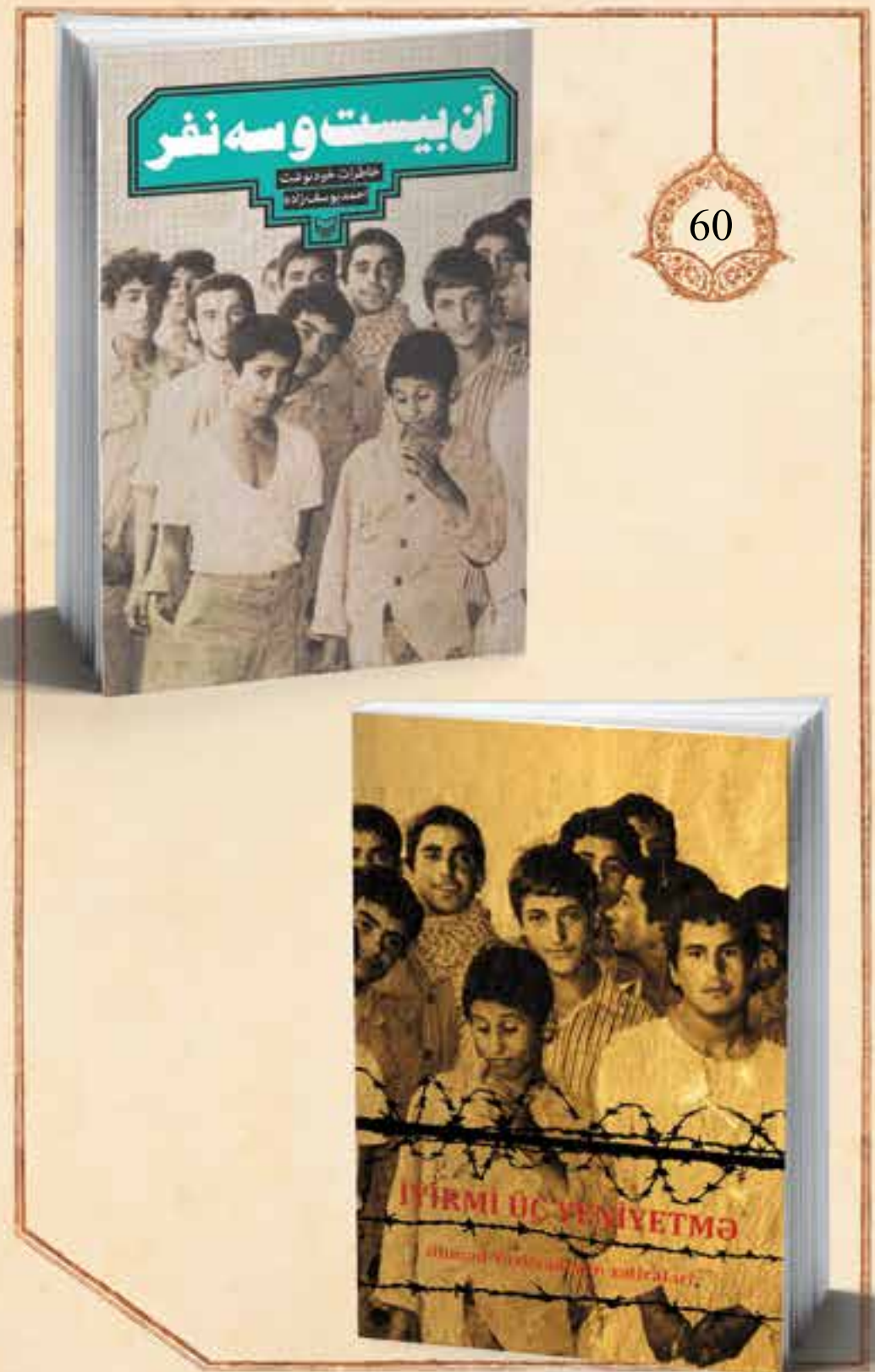
Vəfalı dost

Hüseyin Miri

Son zamanlarda sizin xatirələrinizi və baş verən hadisələrin təfərrüatını yazırlar. Bu, çox yaxşı işdir. Biz sizin kitablarınızdan ikisini oxumuşuq. Biri cənab Bənnayinin kitabıdır...
Həqiqətən, çox yaxşı idi.¹

¹ Yənə orada.

– در روزگار پادشاهی ۱۳۱ و آغازین ۹۴ با تیرنی این زیسته ی

شیرا و حجاب و سیر مندی، شیرین لکام ستم در لفظ
را با این حیران کلم سال در چه کلمت گذرانم . به این نرسیده
خوگر زوق دبه آن بیت و سرفروز به رست قدرت و
حکمتی که کلمه رای زیبا تیا . بر در غمتی سر سینه رسیده
ادست در در سفیر کتم و جبهه رسایم بر خدایم .
یک بار سیر کرمان را از در کیمی این کتاب ، آهنگن کران
بر باز رسیدن غمتی ، ریم در غمتی زیبا
در غمتی آن ستمین کرم . ۵ / ۱ / ۹۴ م

2015-ci ilin novruzunda bu gözəl və maraqlı kitabı oxuyub çox sevindim, yaşları kiçik, iradə və məqsədləri isə çox böyük olmuş bu kişilərlə görüşdüm. Bu istedadlı yazıçını, o iyirmi üç yeniyetməni və bütün bu möcüzəvi gözəllikləri yaratmış qüdrət və hikmət əlini alqışlayır, Allaha şükür edirəm.

Mən Kirmanı çoxdan görmüş və tanımışam. İndi isə bir də bu kitabın vasitəsilə tanıdım, onun rəngarəng, gözəl və parlaq çöhrəsinə bir daha şahid oldum.

25.03.2015

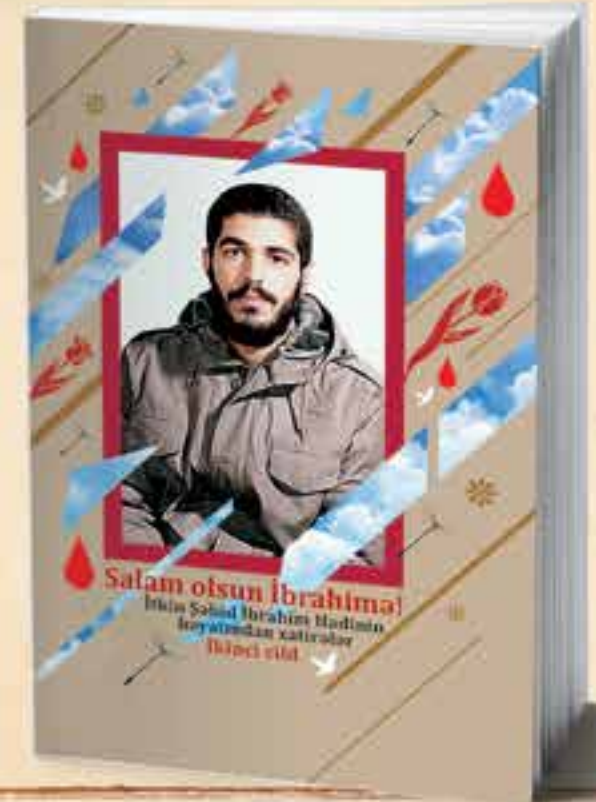
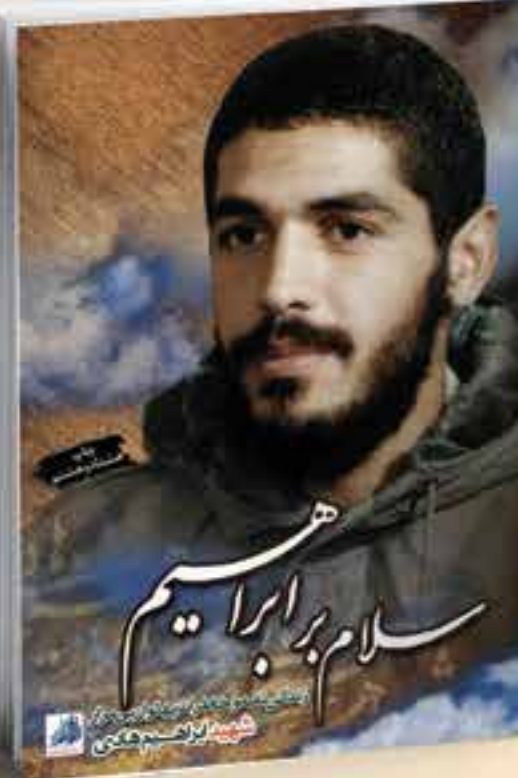

Mən bu kitabları çox oxuyuram. Bəzi kitabların müəyyən üstünlükləri var. Sizin kitabınız bədii şəkildə yazıldığına görə gözəl kitablardandır.¹

On dörd-on beş yaşlı yeniyetmələr cəbhəyə gedib rəşadətli gənclər kimi vuruşurdular. Hüseyin Fəhmidə kimi bəziləri şəhadətə qovuşdu, xatirələri çap olunmuş bir neçə yeniyetmə kimi bəziləri isə əsir düşdü. İnsan bu yeniyetmələrin xatirələrini oxuyanda sanki maddi aləmin fəvqündə hərəkət edir. On beş-on altı yaşlı bir oğlan uşağı əsirlikdə xəbis və qəddar bir bəesçi məmurun qarşısında dağ kimi dayanır. Dünyanın harasında belə bir şey var?! Dünyada hansı gənc nəsil belədir?!²

¹ "İyirmi üç əsir" kitabının müəllifi və döyüş yoldaşları ilə görüşdə çıxışından, 10.05.15.

² Tələbə və şagirdlərlə görüşdə çıxışından, 02.11.17.

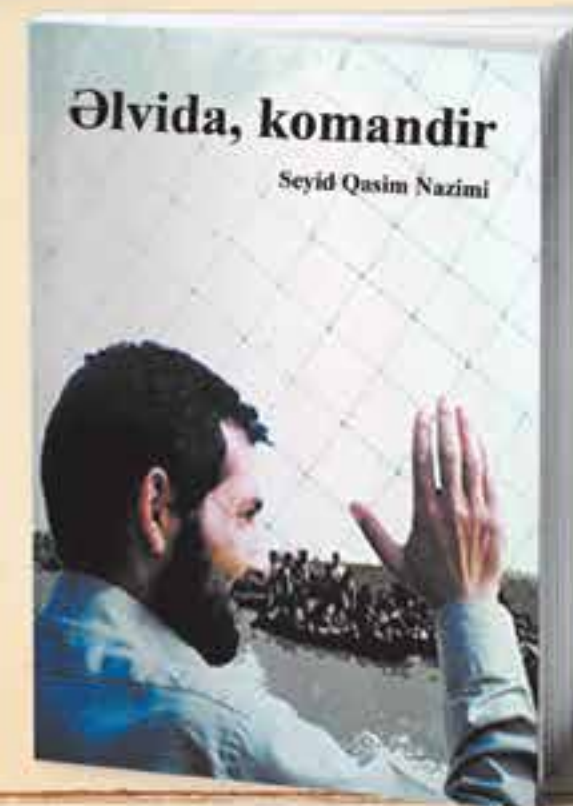
İnsan bəzən maraqlı zövqlərlə rastlaşır. Mən Şəhid İbrahim Hadi barədə bir kitab oxumuşam. Çox maraqlı və cəlbedici kitabdır. Onu oxuyub qurtardım, ancaq bir müddət stolumun üstündən götürməyə ürəyim gəlmədi. Bu kitabda təsvir olunmuş şəxsiyyət o qədər cəlbedicidir ki, adamı maqnit kimi özünə çəkir. Yazı üslubunu deyə bilmərəm, amma şəxsiyyət möcüzəvidir.

Axtarın, belələrini tapın. Elə dəyərlı şəxsiyyətlər var ki, hətta batalyon komandiri də olmayıblar, amma macərələri, sərgüzəştləri var.¹

Bu şəhidlərin həyatlarını yazın. Biz görürük ki, nə komandır, nə tanınmış bir şəxs olmuş namsız-nişansız bir şəhidin həyatı yazılır, cəmiyyətdə mənəvi dəyişiklik yaradır.²

¹ Besət Mədəniyyət və Tədqiqat mərkəzinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 05.10.15.

² Cənubi Xorasan vilayətinin şəhidlərinin anım konfransının təşkilatçıları ilə görüşdə çıxışından, 05.11.18.

Yaxşı işlərdən biri də mərhum Mehdi Bakiri barədə yazılan kitabdır. Bu, indicə yadıma düşdü. Kiçik bir kitabdır, kimin yazdığını bilmirəm, ardıcıl olmasa, parça-parça xatirələr nəql olunsa da, çox yaxşıdır, həqiqətən, zövqlə tərtib olunub, həyatının əvvəlindən Dəclə çayının o tərəfində şəhid olduğu ana qədər hadisələrin bütün xırdalıqlarını qeyd edib. Bunların hamısını əsaslı, sənədli şəkildə yazmışdır. Məncə, bu da bir üslubdur. Nə qədər belə üslub olsa, istifadə etmək lazımdır.¹

Kitabların birində oxudum ki, Şəhid Bakiri Dəclə çayının o tərəfindən ratsiya ilə yaxın dostu Şəhid Kazimini çağırır. Ona deyir ki, gəl, burada yaxşı şeylər var. Orada nə vardı? Top və tüfəng vardı, özü də bir saatdan sonra şəhid oldu. Bəs Bakiri nə görürmüş? Bu, çox mühüm məsələdir. Ömrünün son saatında gördüyü cənnət ruzisi necə gözəl və cəlbedici olub ki, yoldaşının ondan məhrum qalmasını istəməyib, onu da çağırıb. Kazimi də getmək istəyirmiş, ancaq qoymayıblar. Onu geridən çağırıb saxlayıblar və bu həsrət ürəyində qalıb.²

¹ Bəsət Mədəniyyət və Tədqiqat mərkəzinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 05.10.15.

² Müqəddəs müdafiə yazıcıları ilə görüşdə çıxışından, 03.10.19.

رہنمای عالی حضرت امام حسین (ع)
 رضوان اللہ علیہ
 ۱۸ - ۱۰ - ۱۹۵۸

سچے دھندلے، بچے، مرغا، دھندلے، سران بزرگ دی ادا؟
 یاران حسین عیدیم؟ یادیں دین خدا .. داکٹھ، ماروں؛ حرآزینان
 شمع و صبر .. داکٹھ، فضا، مغزیت و سرفت؛ دلہا، روش، عتھا د
 عرقی راسخ؛ بعیر تھاد رید؟ ماہرنا .. رنہ و بی جیبار، شریں و
 خوشگولہ، دیکر لڈ سر جھنڈی این رویت صارتانہ و نظار، سرتا رہ
 کام دل مشاق، عرق لذت لڈت لڈت، داکٹھ، شرق، رائتہ آن سر کتر میڈو
 رادی، خودیک، سعید، نہ بہت، تن بیدت آزر، رنہ ای لا نرہنہ
 لڈ سر نہ تکی و بیدل، دل ادب کھو، داکٹھ، رنہ، بیلمیں، رنہ
 نر خود لڈ خنیر، بیں رلہ انگان و تکر، رید کان بہت، ۱۰۰ دد بر صہر آمان گوارا
 بلا فیض و عارفی این شاد بہ ۱۸ - ۱۰ - ۱۹۵۸

Həmədanlı uşaqlar – eşq, ixlas və mənəviyyat uşaqları; böyük və iddiasız kişilər; Hüseyin (ə) yardımçıları, Allah dininin köməkçiləri... Və onların anaları – cəsur və dözümlü övlad yetişdirən qadınlar... Mənəviyyat ocağı, aydın qəlblər, möhkəm iradələr, uzaq baxışlar, ayıqlıq...

Mahir qələmdən çıxmış bu səmimi xatirələr, şirin və dəyərli sözlər müştəq qəlbləri ləzzətə qərq edir, coşdurur.

Xatirə müəllifinin özü canlı şəhiddir. Onun çox yaralı bədəni qəlbinin gümrahlığını və ayıqlığını azalda bilməyib. Uca Allaha şükür olsun! Yazıcının özü də eyni təcrübələri yaşamış bir adamdır. Allahın razılığı ona və onların hamısına mübarək olsun, inşallah!

08.01.2017

Bu kitabın yazılışı barədə qeyd etdiklərim azdır. Bu qələmin dəyəri olduqca böyükdür. Kitabın girişi isə sözün əsl mənasında bir qəzəldir!

08.01.2017

Müqəddəs müdafiənin canlı şəhidi cənab Əli Xoşləfzə salam olsun! İstedadlı və peşəkar yazıçı cənab Həmid Həssama da minnətdarlığımı bildirirəm.

06.01.17

Mədəni-ideoloji bir cəbhə inqilaba və İslam respublikası quruluşuna hücum etmişdir. Bir qrup da bu kitablarla onu can-dildən müdafiə edir. Mənim inqilab şairini, inqilab yazıçısını ürəkdən sevməyimin səbəbi budur. Bunların nə iş gördüklərini, qarşılarında kimlərin dayanıb nə iş gördüyünü bilirəm; görürəm ki, bir qrup adam sinəsini sipər edib. Sizin kimi, cənab Xoşləfz; xoşləfz, xoşsöhbət, xoşməna, xoşdost, xoşyara. Sizin yeriməyiniz, nəfəs almağınızın, danışmağınızın, varlığını bildirməyinizin özü mübarizədir, mədəni-ideoloji müdafiədir.

Şeir yazan, kitab yazan, kitab çap edən, müxtəlif mədəni işlərlə məşğul olan, araşdırma aparən bu adamların hamısı sinələrini sipər edib. İnqilabdan təxminən qırx il ötür. Gözlənilirdi ki, bunlar daha olmasınlar, ancaq bir-birinin ardınca meydana çıxırlar. Bu, zarafatdır?!

Allah sizin kölgənizi əskik etməsin; döyüşçülərin kölgəsini əskik etməsin; şəhid ailələrinin kölgəsini əskik etməsin!..

Onun kitabında da Şəhid Çitsazian barədə çox yazılıb... Qardaşlar onun kitabını oxumayıblar. Onun bu cavanla, cəbhədə çağırıcıları kimi desək, Əli ağa ilə tanışlığı və dostluğu çox maraqlıdır. Birinci dəfə görəndə ondan acığı gəlir, xoşu gəlmir. Münasibətləri belə başlayır. Sonra yavaş-yavaş çox yaxın dostlara çevrilirlər; adları, yaşları, işləri eyni olub. Mən onun bu kitabda yazdıqlarına görə bu kişi haqda daha çox bilmək istəyirəm...

Kitabın həm mətni yaxşıdır, həm məzmunu. Düşünürəm ki, vaxt tapanda cənab Xoşləfzin "Ay batanda" kitabı kimi əsərləri oxuyun. Sonra bu iki həmədanlı gənc barədə on qəzəl yazı bilərsiniz. Onların biri müharibə əlilidir, adı Əli Xoşləfzdir, biri də şəhid olub, adı Əli Çitsaziandır. Bəlkə də adlarını eşitmisiniz.¹

Məncə, bu kitabı (Ay batanda) oxumaq insanı dəyişdirir; həqiqətən, dəyişdirir. Əgər bu kitabı on min nəfər oxusa, on min insan müvəqqəti olaraq, dəyişəcək. Demirəm ki, bu dəyişiklik həmişə qalacaq. Bunun davam etməsi üçün bu iş də davam etməlidir, köməkçi düşüncə və həvəs çatdırma da davam etməli, çoxalmalıdır. İş budur. Bu gün əsas iş gənc nəslə yetişdirməkdir.²

Əli Çitsazian Əli Xoşləfzin komandiri olub. Həmişə onlara deyirmiş ki, tikanlı məftillərdən keçmək istəyirsinizsə, əvvəlcə nəfsinizin tikanlı

¹ "Ay batanda" kitabının müəllifi Əli Xoşləfzlə və bir qrup yazıçı ilə görüşdə çıxışından, 05.01.17.

² 01.02.17.

məftillərindən keçməlisiniz. Nəfsinizin tikanlı məftillərindən keçə bilərsiniz, düşmənin tikanlı məftillərindən də keçə bilərsiniz. Yəni nəfsin məftilləri düşmənin məftillərindən önəmlidir. Ancaq insan nəfsini düşmən bilmir, dost hesab edir.

Bu kitabları oxuyun. Şeir, ədəbiyyat və incəsənət adamı olaraq, Allah yolunda mübarizədən və şəhadətə eşqdən ibarət bu böyük hünəri dadın. Siz bunların mənasını hamıdan yaxşı anlaya bilərsiniz.

Müqəddəs müdafiə həyatı bir məsələydi, bu xalq üçün nəfəs almaq kimi idi. Nəfəs almasaydıq, ölərdik. Bunu canlı saxlamaq lazımdır.

Səkkizillik müqəddəs müdafiə xatirələri böyük milli sərvətdir. Bu xatirələr o qədər çox, rəngarəng, məzmunlu və səlisdir ki, mən yox, heç bir güclü natiq onların hamısını bəyan edə bilməz. Müharibədən otuz ilə yaxın vaxt ötür. Bu gün müharibə barədə kitab yazırlar. Özüm həmin hadisələrin içində olsam da, o kitabları oxuyanda bir dünya yeni məlumat əldə edir, insanları, şəxsiyyətləri, hadisələri, ilahi hikmətləri öyrənirəm.

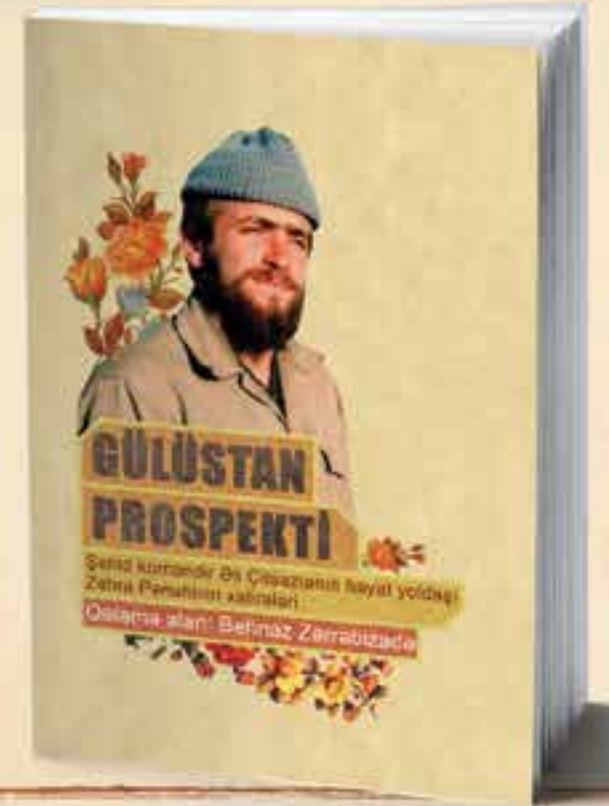
O məşhur cümlə mənim sözümdə deyil, həmədanlı bir döyüşçünün sözüdür. Deyib ki, düşmənin tikanlı məftillərindən keçmək üçün əvvəlcə nəfsin tikanlı məftillərindən keçməlisən. Özümüzə ilişib-qaldığımız təqdirdə bir iş görə bilmərik. Bunu onlar bizə öyrədiblər. Bunu iyirmi-iyirmi beş yaşlı gənc bir döyüşçü bizə öyrədib. Bu, böyük bir sərvətdir...

Məzmun həqiqətlərlə, müqəddəs müdafiə dövrünün müsbət və dəyərli cəhətləri ilə, müqəddəs müdafiə dəyərləri ilə aşib-daşmalıdır. Demirəm ki, mübaliğə edin. Mən əsla mübaliğə tərəfdarı deyiləm.¹

¹ "Nur yolçuları" ekskursiya mərkəzinin əməkdaşları ilə görüşdə çıxışından, 06.03.17.

64

- ای روایتی شریف است از ^{شیخ} زندگی مبرا که در حدیث
 سردی که در عقوان حجرت به مقام مردان ای بزرگ ناسر آمد
 پنج روز زمین و آسمان در مدد اهل بیت بر عزت رسید. حدیث است
 راوی: هر یک از زندگی کراته ادب نیز صدق در سعادت حدیث
 را در روایت سعادت شریفه به روشنی نشان داد است
 در این میان، علم نیز منور و نفاذ است آنگاه از ذوق رطوبت
 که به این همه جهان راه است. آخری بر این بار، راوی
 در سینه ی کتاب - ۱۰ / ۹۵

Bu, gənclik çağında böyük ilahi şəxsiyyətlərin məqamına nail olmuş, həm yerdə, həm də ruhani aləmdə ucalmış bir insanın cihad və ixlas dolu həyat hekayəsidir. Mübarək olsun!

Onun qısa həyatının yoldaşı olmuş rəvayətçi də öz məsum hekayəsində sədaqət, səmimiyyət və ixlasını aydın şəkildə nümayiş etdirmişdir.

Yazıçının peşəkar qələmi bütün bunları məharət və incəliklə təsvir edə bilmişdir. Hər iki xanıma - hekayəçi və yazıçıya afərin!

11.01.17

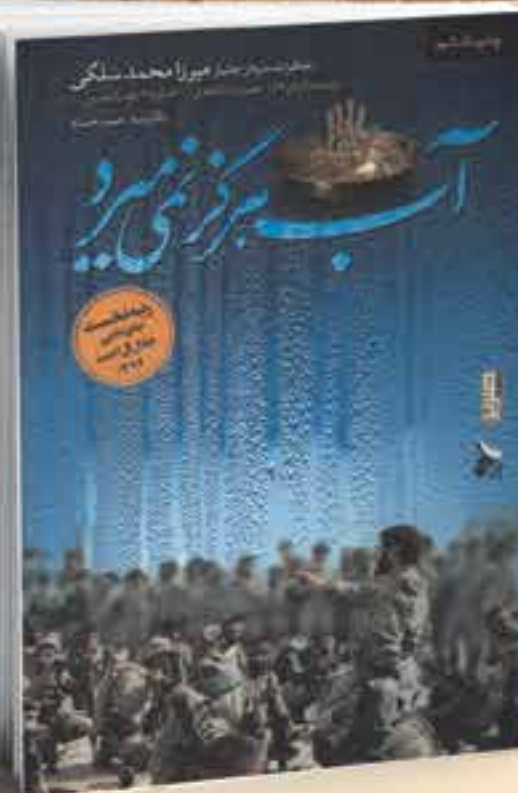

Xanım Zərrabizadə həqiqətən, çox gözəl yazır. Bu söhbətlər çox dəyərlidir.¹

Əli Çitsazianın həyat yoldaşı deyir ki, son dəfə evə gələndə gecənin yarısı oturub ağlayırdı. Qüdrətli bir kişi və çox möhkəm bir komandır olsa da, ağlayırdı. Dedim ki, niyə bu qədər ağlayırsan. Dedi ki, yuxuda dostum Şəhid Museyib Məcidini gördüm. Onun dostu və müavini olub, ondan öncə şəhadətə qovuşubmuş. Deyir, əlini möhkəm tutub dedim ki, gərək söyləyəsən; biz birlikdə bu qədər yerə gedib yol tapmışıq. Onlar kəşfiyyatçı olduqlarına görə hərbi birləşmələrə bələdçilik edirmişlər. Öncədən gedib yolları tapıb öyrənir, əməliyyat zamanı öndən gedirdilər. Yuxuda dostuna deyir ki, biz bu qədər yerə gedib yol tapmışıq, bəs şəhadətin yolu nədir? Gərək bunu mənə deyəsən. Mən nə üçün şəhid ola bilmirəm? Deyir ki, mənə baxıb dedi: "Bunun yolu göz yaşlarıdır".²

¹ İnqilab dövrünün ədəbiyyat və incəsənət adamları ilə görüşdə çıxışından, 02.02.17.

² Şairlərlə görüşdə çıxışından, 23.02.17.

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سَلَامٌ بِرِيَادِ حَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

بِشُكْرِ نِعْمَةِ حَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

میدان، دلاوری، فداکاری، ایمان روز و شب، سلام بر شهید
میرزا محمد شکیبایی در تبریز و تبریز، سلام بر حمید که در روزهای
چون سکن و خورشید نظر را به ما نشان داد. ساعتی خوشتر و با صفا تا رها
این کتاب گذرد نیم و بارها با دروغ و حسرت گفتیم: در هیچ کجای عالم کاش
بزم جزین منعم / بنی ترکیه زان عهد با چراغ افروز منعم / هزاران
کلام در راه است و در دل مشتاق دامن حیران / کوه چون میترانم
یا فتن بود درون منعم... در میان کتاب و خاطرت جنت، این،
یکی که بستر نجات. تقاضای قدرت و قوی، ذوق سرشار اسبق
روح و رحمت بلند، همه با هم دست بکار ترسید این اثر است
کتاب خانم صراط در شرح حال شهید عالی مقام علی حیدر سائیان شریانی
این بر جبهه است. این و نوزاد است رکان و جلال بدینند. ۹۵
*

Mərhəmətli və Rəhmli Allahın adıyla

Salam Hüseyin köməkçilərinə və salam Həmədanın Ənsar əl-Hüseyin diviziyasına! Salam şəhidlərə, qəhrəmanlara, fədailərə, gündüzün aslanlarına və gecənin abidlərinə! Salam canlı şəhid olan Mirzə Məhəmməd Sülgiyə və onun imanlı və dözümlü həyat yoldaşına! Salam Sülgi və Xoşləfz kimi gövhərləri bizə tanıtdıran Həmid Həssama! Bu kitabla çox xoş və mənəviyyatlı saatlar keçirdim və dəfələrlə həsrətlə dedim:

Kaş məcnunluq məclisində bir qədər qalaydım mən də!

Tilsimli səhba camıyla dodağımı isladaydım mən də!

Minlərlə ağız yolda, ürək müştəq, mən heyran.

Kaş daxili aləmlərə yol tapaydım mən də!..

Müharibə xatirələri arasında bu kitab ən yaxşılarından biridir. Düzgün və güclü qələm, tükənməz zövq, istedad, hövsələ, möhkəm iradə – bütün bunlar əl-ələ verib bu əsəri ərsəyə gətirib. Xanım Zərrabinin dəyərli şəhid Əli Çitsazian barədə kitabı da belədir. Bu iki nəfər Həmədanın bəxt ulduzlarındandır.

Fevral 2017

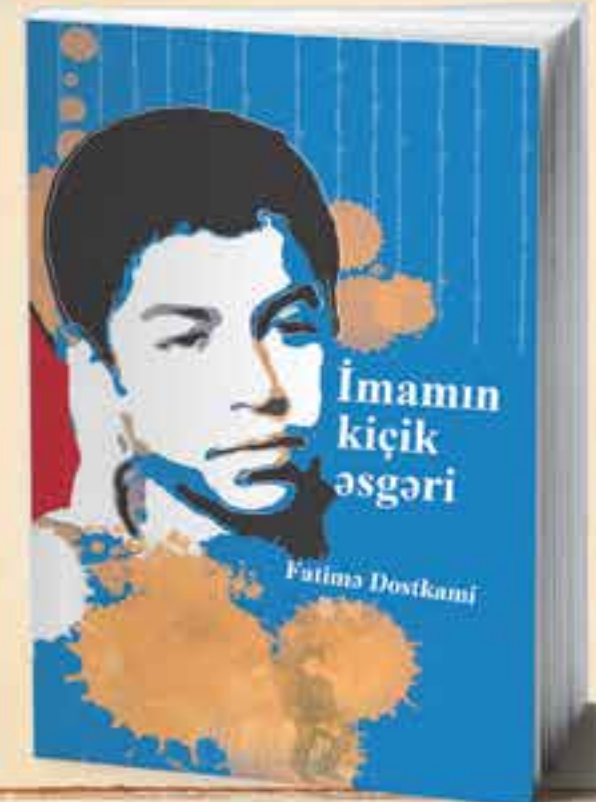

Mən cənab Həssamın Sülgi barədə yazdığı kitabını oxumuşam. Həqiqətən, möhtəşəmdir. O da cənab Xoşləfzə dair kitab kimidir. Ancaq onun bir üstünlüyü var. Müəllif bu müharibə əlili barədə xatirələri gedib Şəhid Hacı Hüseyin Həmədani kimi orada olmuş şəxslərdən soruşub, onlardan müsahibə alıb, onlar bu əlil barədə danışblar. Bunlar müqəddəs müdafiə illərinin səmərələridir. Bu xatirələri toplayıb yazmaq çox dəyərlidir.

Müharibə haqda yazılan kitablarda mübaliğə cəhətləri çox hiss olunmur. İndi dediyim kitab "Su heç zaman ölmür" adlanır. Bu kitab indi Həmədanda yaşayan bir müharibə əlilinin həyatı barədədir. Əgər imkanım olsaydı, Həmədana bu kişini görməyə gedərdim. Doğrudan deyirəm; bu kitabda yazılanlara əsasən, gedərdim. Hamısı öz sözləri deyil ki, adam özünü təriflədiyini güman edə. Onun ən böyük vəzifəsi batalyon komandiri olub. Sonra hər iki ayağı kəsilib, əlil olub. Cənab Həssam gedib komandirlərindən, Hacı Hüseyin Həmədanidən, briqada komandirindən, diviziya komandirindən, korpus qərargahının yüksək rütbəli komandirlərindən onun barəsində fikirlərini öyrənib. Onlar beş qardaş cəbhədə vuruşmuşlar. Deyir ki, biz beş qardaş idik, bir əmi və beş əmioğlumuzla birgə on bir nəfər eyni zamanda vuruşurduq. Onu müharibəyə cəlb edən stimül olduqca möhtəşəm bir şeydir; onu ayaqda saxlayır, ətrafındakı gənclərin öz komandirlərini çox sevmələrinə səbəb olur.

İndi biz hadisələri uzaqdan eşidirik. Dedim ki, rəsm əsərinə uzaqdan tamaşa edirik. Görürük ki, qəşəngdir, çox gözəldir, əzəmətlidir, ancaq incəliklərini uzaqdan görmək olmur. Adam incəlikləri görmək üçün mikroskop götürməlidir. Həmin incəliklər bu kitablarda yazılıb.¹

¹ İnqilab dövrünün sənət adamları ilə görüşdə çıxışından, 02.02.17.

بسم الله

سرگذشت این زوجان شجاع و باجور در دوران کربلاست
یکی از شگفتیهای دفاع مقدس است؛ ماجرا آنرا هر چه می بینید چنان سالانه که
نقش میدان جنگ و میز میدان مقاومت دیدار ما مردان دیندار است
را با رفتار و روحیه آنها بیفزایم. آزمون و لذت هر یکند و آن است
دل بر مظلومیت او میزود ولی از قدرت شکر و غیر او بر می کشد. این نیز
بخشی از مسجدهای بزرگ و عظیم است. در این کتاب نشانه قدرت و عظمت
مردمان یعنی آشکار کردن بازشایی است که خود را در هر حال این یک
سند بالذکر از دفاع مقدس و انعقاد است؛ باید قدر آنست که
خوب است مست بیان منسوب ریاسته نکاحی به شمال این نوشته می ماند
و معصومانه بیندازند شاید رحمت خداوند فراتر است.

سید علی خامنه ای

Allahın adıyla

Bu cäsür, ağıllı və dözümlü yeniyetmənin əsir düşərgələrindəki sərgüzəştləri müqəddəs müdafiə dövrünün möhtəşəmliklərindən biridir. 13-14 yaşlı bir oğlan uşağı əvvəlcə müharibəyə gedir, sonra əsir düşür, Bəəs rejiminin yırtıcı məmurları qarşısında möhtəşəm rəftar və yüksək əhval-ruhiyyə göstərir, hər ikisindən başıuca çıxır.

Onun məzlumluğuna ürək yanır, ancaq dözümlülüyü və möhkəmliyi insana qürur verir. Bu da İslam inqilabının böyük möcüzələrindən biridir. Bu kitabda bəəsci məmurların xəbisliyi və qəddarlığı oxuduğum oxşar kitablardan daha bariz şəkildə görünür. Hər halda, bu, müqəddəs müdafiə dövründən və inqilabdan dəyərli bir sənəddir. Bunu uca tutmaq lazımdır.

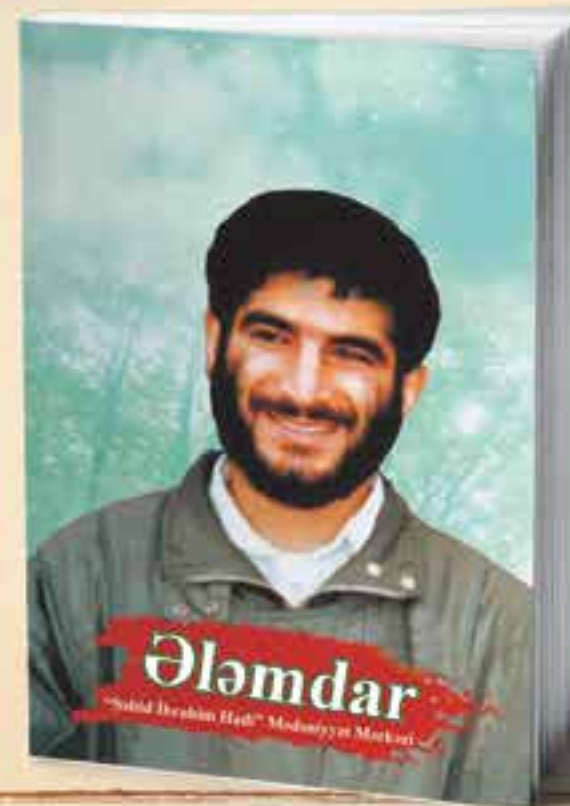
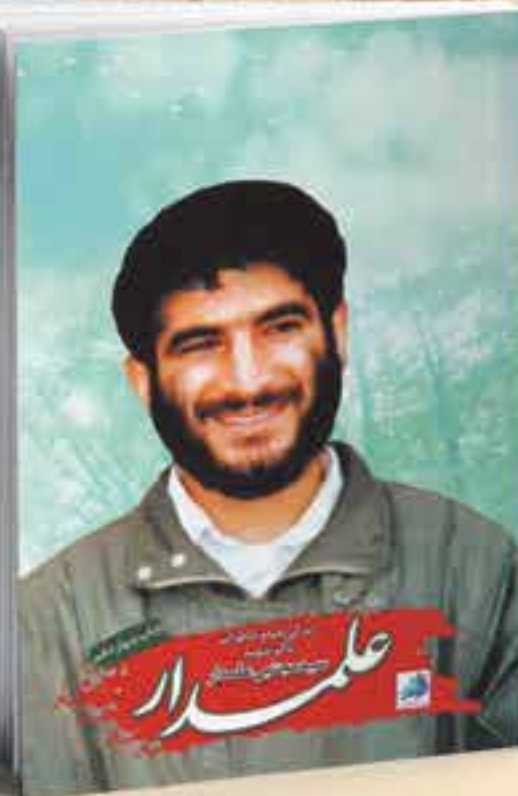
Yaxşı olar ki, dünyaya məğlub olmuş əhdə vəfasızlar bu səmimi və məsum kitaba nəzər salsınlar. Bəlkə Allahın rəhməti onlara şamil olar.

Seyid Əli Xamenei

03.07.17

Mən Şəhid Ələmdarı tanıyram, kitabını və vəsiyyətnaməsini oxumuşam. Şəhadətindən iyirmi il ötsə də, indi də ildönümündə ölkənin hər yerindən Sariyə toplaşrlar. Çoxları onun duası ilə diləyinə çatıb. O, Əhli-beyt məddahıymış və həzrət Zəhranı (ə) çox sevirmiş.¹

¹ Şəhid Ələmdarın ailə üzvləri ilə görüşdə çıxışından, 09.10.17.

به بنفشه نازگه و با همیستی از حواشی و مانع رخساره به مناسبت شرح حال ایی
 بانفشه شجاع و فدایکار، در این کتاب میخوانید. بانفشه شجاع و فدایکار
 بانام روحیه ایثار و پر قدرت، و بانام صادق و همسر بزرگوار
 و بانام لطیف و حساسات رقیق و لطیف کیندن، بانام منگنه و منقلب
 نازگه و منقلب از جغرافیای جنت تحمیلی و بانام شایسته بانام آید
 ما از دست ارزوی در دوران جنگ و مصائب فزادین آمان و آدرین
 و در سنگها و خرابی راهی در ایران در رخ عزیز آمان، بانام ایی
 و طرح و تصدیق که راهی در این مصائب آید، بانام شایسته
 از فدایکاری جوان آمان که در راه اولین شایسته بانام
 بودند. بانام فخر و بهرست و منغ به دست ایی بانفشه شجاع و فدایکار

منقرد استنشاق است که نظیر آن فقط در سنگها در بهان
 این اتفاق افتاد بود. بانفشه شجاع بانام بزرگوار است
 و از زیننده میتاب. خانم فاطمی بانام تمام بود و شایسته
 و بانام مصائب شایسته و خاطر زیننده بانام بزرگوار

۹۶/۱۱/۲۱

Müdafiə dövrünün yazılmamış önəmli hadisələrinin bir qismini bu cəsur və fədakar qadının barəsində yazılmış kitabda görmək mümkündür. Qorxmaz Firəngiz xanım bu kitabda özünün möhkəm və qüdrətli xarakterləri, kəndliyə xas səmimi dili və zərif qadın duyğuları ilə bizimlə danışır, məcburi müharibənin məchul qalmış mühüm bir coğrafiyasını xırdaqları ilə göstərir. Biz müharibə dövrünün sərhəd kəndləri, onların sakinlərinin başına gələn böyük müsibətlər, qaçqınlıq, aclıq, maddi ziyanlar, xarabalıqlar və əzizlərinin matəmi barədə bu qədər geniş və aydın məlumata malik deyildik, onların işğalçı düşməne qarşı ilk döyüşə yollanan övladlarının fədakarlığı barəsində də bir şey bilmirdik. Bu qorxmaz qadının düşmənləri öldürməsi və əsir tutması da müstəsna bir hadisədir, bənzəri həmin zamanlarda yalnız Süsəngirddə görünmüşdür.

Firəngiz xanıma uca tutmaq, kitabı qələmə almış xanım Fəttahiyyə gözəl, səlis qələmi, müsahibə almaq və xatirə yazmaq istedadına görə çox təşəkkür etmək lazımdır.

10.02.18

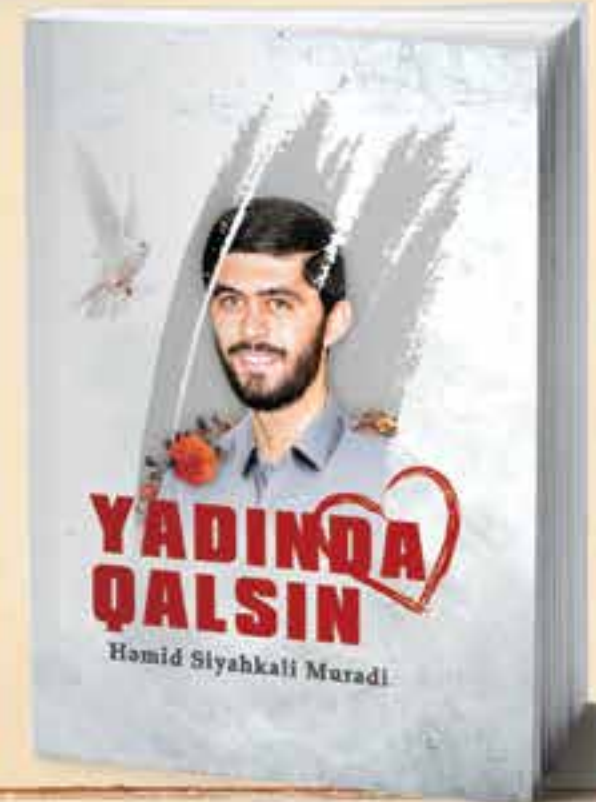
Milli kimliyi qorumaqda çox təsirli amillərin biri möhtəşəm müdafiə çağının xatirələrini qorumaqdan ibarətdir. Sizin şəhərinizdə cəsur müsəlman bir qadın vətəninə müdafiə zamanı düşmən əsgərini əsir tutmağı, işğalçını məhv etməyi bacarmışdır. Bu dəyəri qoruyun. Bu şəhərin ən ağır şəraitdə işğalçı düşməne qarşı müqavimət göstərməsindən ibarət dəyərini qoruyun. Gilanqərbə müqəddəs müdafiə dövrünün xatirələrini qorumaq vacibdir; necə ki, Qəsri-Şirin və İslamabad əhalisinə də vacibdir. O bölgələrdə də mübariz kişi və qadınlar bütün vücudlarıyla düşmən qarşısında müqavimət göstərmişdilər. İran xalqının islami kimliyini qorumaq o qədər əhəmiyyətlidir ki, ondan ötrü böyük kişilər, böyük alimlər, böyük mübarizlər və dəyərli şəxsiyyətlər məsuliyyət hiss etməlidirlər.¹

Oxuduğum və gördüyüm qədərincə, bu xanımların yazdığı kitablar həqiqətən, ən yaxşı bədii kitablardandır. Roman deyil, xatirədir, ancaq çox gözəldir.²

¹ Gilanqərb əhalisi ilə görüşdə çıxışından, 05.10.11.

² “Firəngiz” kitabının ərsəyə gəlməsində əməyi keçənlərlə görüşdə çıxışından, 30.09.18.

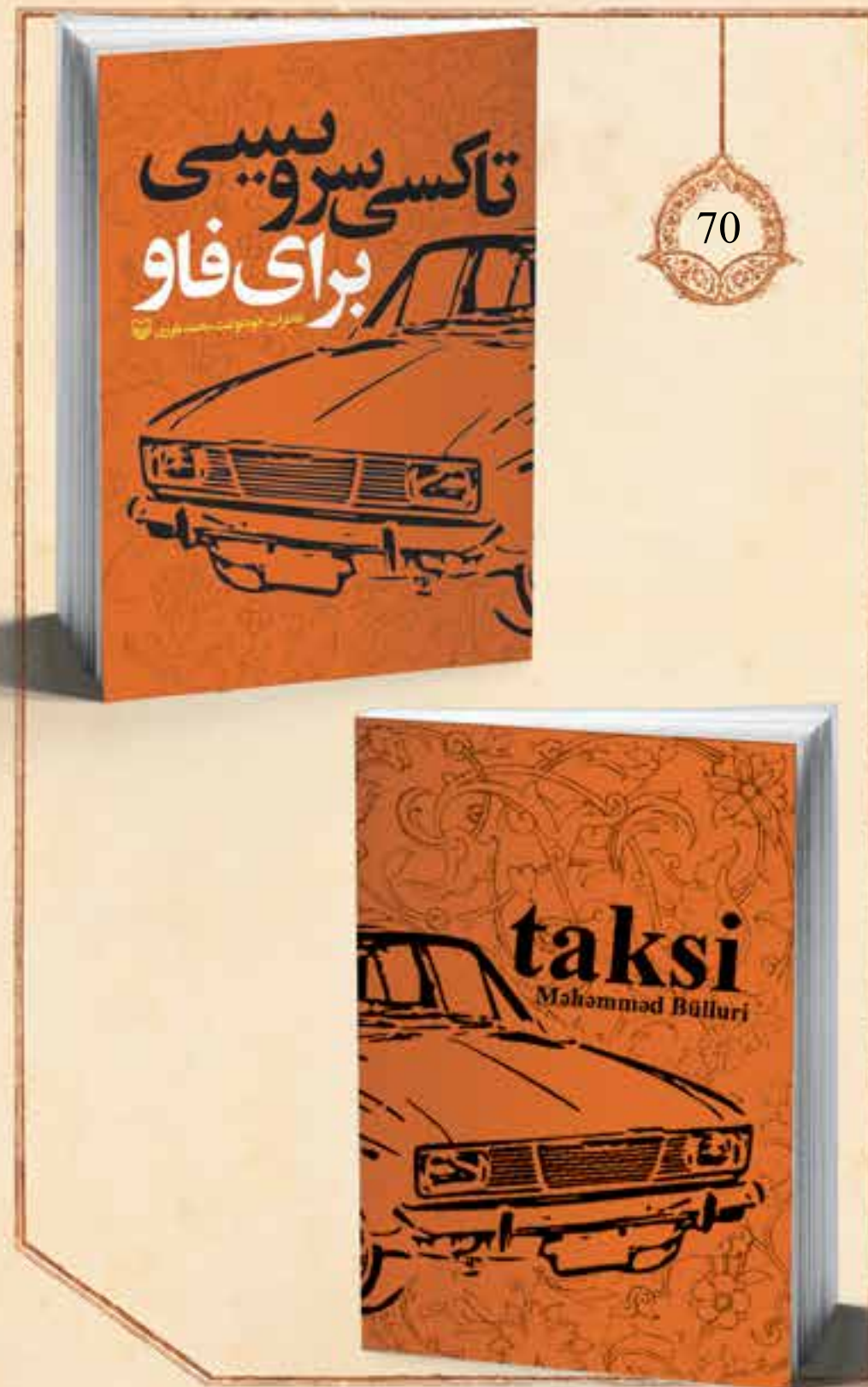
یادگار
کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
ادبیات معاصر

Bu yaxınlarda bir kitab oxumuşam. Mənə çox maraqlı gəldi. Doxsanıncı illərdə doğulmuş gənc oğlan və nişanlısı olan qız toylarında günahın baş tutmaması üçün üç gün oruc tutmağı nəzir edirlər. Məncə, bunu tarixə qeyd etmək lazımdır: Gənc bir oğlan və qız toylarında istəmədən şəriətə zidd bir hadisə baş verməsin deyə Allah-Talaya dua edir, üç gün oruc tuturlar.

Oğlan həzrət Zeynəbin (ə) məqbərəsini müdafiə etməyə yollanır. Bu gəlinin qeyri-ixtiyari ağlamağı onun qəlbini tərpədir. Oğlan qıza deyir ki, sənin ağlamağın qəlbimi tərpətdi, amma imanımı tərpədə bilmədi. Xanım deyir ki, mən sənə mane olmaq, qiyamət günü Fatimeyi-Zəhranın (ə) yanında başaşağı qalmaq istəmirəm. Baxın, bunlar 100-200 il öncəyə aid deyil, 2015-2016-cı illərə aiddir. Bizim gənc nəslimizdə belə insanlar var. Bu gözəl həqiqətləri qeyd etmək, görmək, başa düşmək lazımdır.¹

¹ Dini Ekspertlər Məclisinin üzvləri ilə görüşdə çıxışından, 06.09.18.

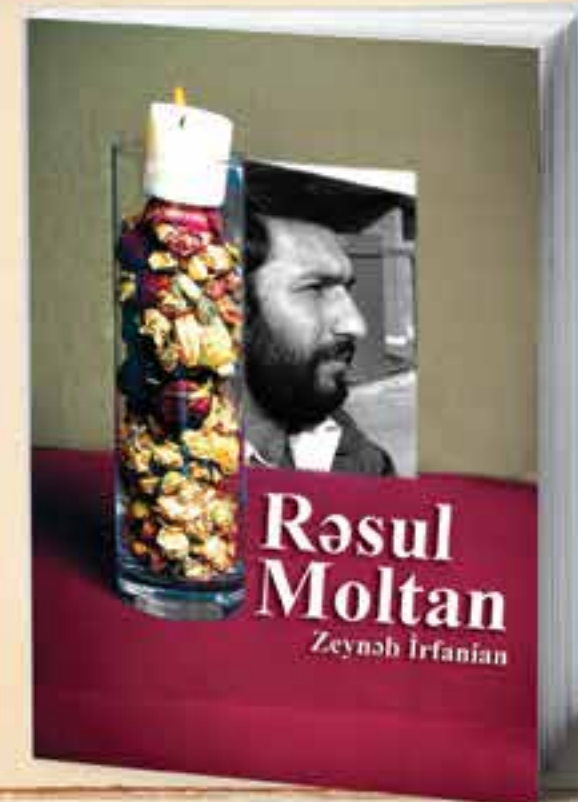
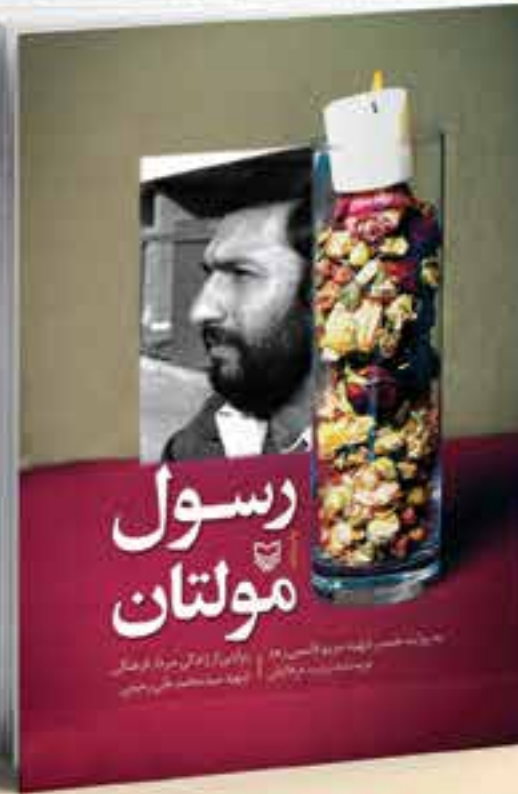
Müxtəlif şəhərlərdə bəzi qurumlar bu işə başlayıblar. Bu yaxında Qəzvindən, Məşəddən, Şahinşəhərdən cənab Büllürdən kitablar oxumuşam. Hamı, gənclər, həvəskarlar, ürəklilər ölkənin hər tərəfindən bu işə qoşulublar. Bunu yuz qat artırın.¹

¹ Müqəddəs müdafiə barədə xatirə gecəsində çıxışından, 26.09.18.

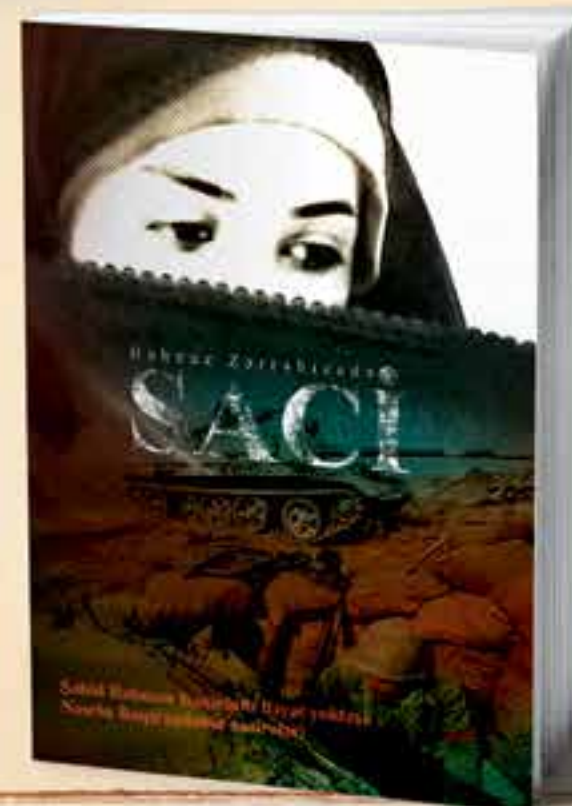
“Təmas xətti” kitabını oxumuşam. Ancaq bu kitab hadisənin bir hissəsidir.¹

¹ Müqəddəs müdafiə yazıcıları ilə görüşdə çıxışından, 03.10.19.

"Rəsul Moltan" kitabını oxumuşam. Çox yaxşıdır. Düzgün yazmışınız. Çox fədakar şəhiddir; qalxıb hər yərə gedir: Əfqanıstana, Pakistana və digər yerlərə.¹

¹ Yənə orada.

Saci kitabını bir neçə gün öncə gətirdilər. Bu gün 10-20 səhifəsini oxumağa macal tapdım. Çox yaxşı yazılıb. Onu da xanım Zərrabizadə yazıb.¹

¹ Yənə orada.

Hərəm müdafiəçisi olan şəhidlərin birinin həyatını oxuyurdum. O, həyat yoldaşına deyir: "Sən mənim şəhid olmağıma razı deyilsən, məni şəhid olmağa qoymursan!" Yalvarır ki, razı ol, şəhid olum. Maddi dünya bu sözləri dərk edə bilməz. Bizim mömin və inqilabçı gənclərimizi müxtəlif hadisələr qarşısında dağ kimi möhkəm saxlayan amil bu düşüncə, bu ruh yüksəkliyidir.¹

¹ Hərəm müdafiəçisi olmuş şəhidlərin ailələri ilə görüşdə çıxışından, 12.12.18.

سبحم در خزان خفا پر نیت از روح هر قربانی
در همگراییه باید شکر کو بنیاط فرستاد
این کتاب در از ایشان وصف نم مولانا
بنیاط تردین این اثر

Əziz şəhid Ruhullah Qurbaniyə Allahın salamu olsun! Bu kitabı göndərdiyinə görə şəhidin həyat yoldaşına təşəkkür edir, bu əsəri ərsəyə gətirdiklərinə görə ona və xanım Mövlaiyə minnətdarlığımı bildirirəm.

19.12.18

